

คำวินิจฉัยย่อ

คณะกรรมการวินิจฉัย

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

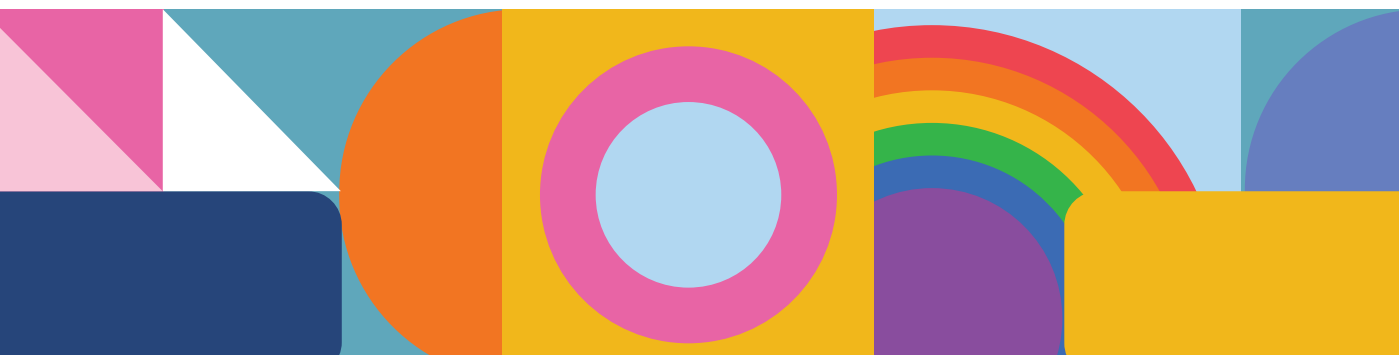
พ.ศ. 2559-2562

คำวินิจฉัยย่อ

คณะกรรมการวินิจฉัย

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

พ.ศ. 2559 – 2562

คำวินิจฉัยย่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 - 2562

จัดทำโดย	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ที่ปรึกษา	นางจินตนา จันทร์บำรุง อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว นางสาวสุนีย์ ศรีสง่าตระกูลเลิศ รองอธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
คณะผู้จัดทำ	กลุ่มคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ กองส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ
พิมพ์ครั้งที่ 1	เดือนกันยายน 2564 จำนวน 2,500 เล่ม
จัดพิมพ์โดย	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 255 ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ 0 2642 7745 โทรสาร 0 2642 7745 www.dwf.go.th
ออกแบบ และพิมพ์ที่	บริษัท พีระมิตร ศรีเอชเอ็น จำกัด
ISBN	978-616-331-123-8

คำนำ

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 อยู่ในความรับผิดชอบของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองและป้องกันสิทธิให้กับผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ทั้งการกระทำหรือไม่กระทำการใด อันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ให้เข้าสู่กระบวนการของกฎหมายอย่างเสมอภาค ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นหญิง ชาย หรือกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยกฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หรือคณะกรรมการ วลพ. ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

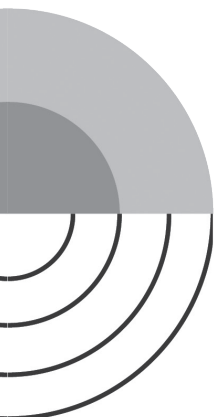
ตั้งแต่กฎหมายประกาศใช้จนถึงปัจจุบัน มีคณะกรรมการ วลพ. ที่ดำรงตำแหน่งตามวาระจำนวน 2 คณะ โดยคณะแรกดำรงตำแหน่งระหว่าง 23 มิถุนายน 2559 – 22 มิถุนายน 2562 ซึ่งมีศาสตราจารย์มาลี พุกฤษ์พงสาวลี เป็นประธานกรรมการ และคณะที่สอง ดำรงตำแหน่งระหว่าง 25 กันยายน 2562 – ปัจจุบัน ซึ่งมีนายปรีชา ปลื้มจิตต์ เป็นประธานกรรมการ ทั้งนี้ นับตั้งแต่คณะกรรมการ วลพ. เริ่มปฏิบัติหน้าที่ในวันที่ 23 มิถุนายน 2559 จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2562 คณะกรรมการ วลพ. ได้วินิจฉัยคำร้องไปแล้วทั้งสิ้น 33 คำร้อง

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้จัดทำหนังสือคำวินิจฉัยย่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 – 2562 ฉบับนี้ขึ้น เพื่อเป็นการเผยแพร่คำวินิจฉัยและผลงานของคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ แก่ผู้ที่สนใจ ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการ ภาคประชาสังคม และบุคคลทั่วไป โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ต่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้หน่วยงานองค์กรได้เห็นภาพตัวอย่างการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ นำไปสู่การตระหนักถึงปัญหา คิดหาแนวทางในการป้องกันหรือมีความระมัดระวังในการออกกฎ ระเบียบ หรือประกาศที่จะเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ เอื้อประโยชน์สูงสุดให้กับบุคลากรในองค์กรและประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมแห่งความเสมอภาค ที่มีการยอมรับความแตกต่าง และเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

กองส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

สิงหาคม 2564

สารบัญ

หน้า

ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2559 – 2562	8
คำวินิจฉัยย่อ ปี 2559	9
• คำร้องเลขที่ 03/2559	11
คำวินิจฉัยย่อ ปี 2560	15
• คำร้องเลขที่ 01/2560	17
• คำร้องเลขที่ 02/2560	21
• คำร้องเลขที่ 03/2560	24
• คำร้องเลขที่ 04/2560	27
• คำร้องเลขที่ 05/2560	29
• คำร้องเลขที่ 06/2560	32
• คำร้องเลขที่ 07/2560	35
• คำร้องเลขที่ 08/2560	38
• คำร้องเลขที่ 09/2560 และคำร้องเลขที่ 13/2560	41
• คำร้องเลขที่ 10/2560	43
• คำร้องเลขที่ 11/2560	47
• คำร้องเลขที่ 12/2560	49
• คำร้องเลขที่ 14/2560	53
คำวินิจฉัยย่อ ปี 2561	59
• คำร้องเลขที่ 01/2561	61
• คำร้องเลขที่ 02/2561	65
• คำร้องเลขที่ 03/2561	67
• คำร้องเลขที่ 04/2561	73
• คำร้องเลขที่ 05/2561	77

• คำร้องเลขที่ 06/2561	80
• คำร้องเลขที่ 07/2561	83
• คำร้องเลขที่ 09/2561	86
คำวินิจฉัยย่อ ปี 2562	89
• คำร้องเลขที่ 01/2562	91
• คำร้องเลขที่ 02/2562	98
• คำร้องเลขที่ 03/2562	100
• คำร้องเลขที่ 04/2562	105
• คำร้องเลขที่ 05/2562	109
• คำร้องเลขที่ 06/2562	111
• คำร้องเลขที่ 07/2562	114
• คำร้องเลขที่ 09/2562	119

ภาคผนวก

การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	125
• เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	127
• ความเป็นมาของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	127
• แนวคิดในการยกร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	129
• ประโยชน์ที่ได้รับ	130
• สาระสำคัญของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	130
• โครงสร้างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	131
• กระบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการ วลพ.	133
• แผนผังขั้นตอน การยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	136
• แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ วลพ.	137

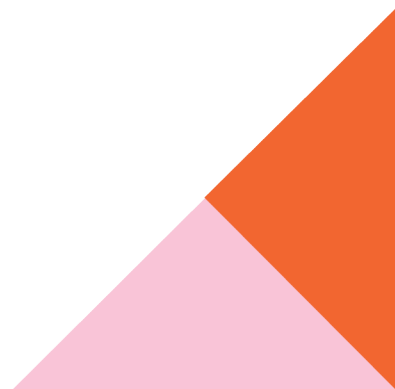
• แผนผังการขอรับความช่วยเหลือ ขดเซยและเยียวยา หรือบรรเทาทุกข์	138
• ตารางค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือ ขดเซยและเยียวยา หรือบรรเทาทุกข์	139
• จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2558	140
• จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2559	141
• จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2560	144
• จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2561	148
• จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2562	152
คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	157
ดำรงตำแหน่งระหว่าง 23 มิถุนายน 2559 – 22 มิถุนายน 2562	
• ประวัติและผลงานคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	163
• ประวัติและผลงานคณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	175
คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	185
ดำรงตำแหน่งระหว่าง 25 กันยายน 2562 – ปัจจุบัน	
• ประวัติและผลงานคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	189
• ประวัติและผลงานคณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	201
พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และระเบียบที่เกี่ยวข้อง	207
• พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558	209
• ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559	220
• ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564	230

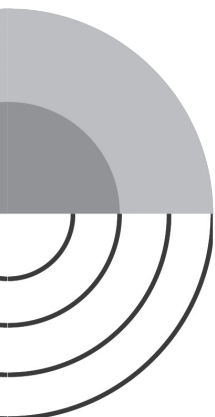
ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2559 – 2562

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) เป็นกลไกตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นองค์กรกึ่งตุลาการ ทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดว่าการกระทำใดเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะกรรมการ วลพ. ได้รับการสรรหาจากผู้มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ วลพ. มาแล้วจำนวน 2 ชุด โดยคณะกรรมการ วลพ. ชุดแรก ได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559 และดำรงตำแหน่งถึงวันที่ 22 มิถุนายน 2562 และชุดปัจจุบันได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2562 และจะดำรงตำแหน่งไปจนถึงวันที่ 24 กันยายน 2565 โดยมีระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 กำหนดกระบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการ วลพ. และมีระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ว่าด้วยการกำกับดูแลและตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2560 กำกับดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ วลพ. ให้มีความเป็นกลางและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ นับตั้งแต่คณะกรรมการ วลพ. เริ่มปฏิบัติหน้าที่เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559 จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2562 คณะกรรมการ วลพ. ได้วินิจฉัยคำร้องไปแล้วทั้งสิ้น 33 คำร้อง

คำวินิจฉัยย่อ ปี 2559

ผู้ร้อง : นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งจังหวัดพะเยา

ผู้ถูกร้อง : มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จังหวัดพะเยา

วันที่ร้อง : 28 ธันวาคม 2559

วันที่มีคำวินิจฉัย : 3 สิงหาคม 2560

เรื่องที่ร้อง : การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยการถูกก่การจัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิดในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ โครงการพิเศษ เป็นบุคคลซึ่งแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด ผู้ร้องดำเนินชีวิตด้วยการแสดงออกทางเพศแบบเพศหญิง ทั้งการแต่งกายในชีวิตประจำวันปกติทั่วไป และการแต่งกายตามระเบียบเครื่องแบบนักศึกษาหญิงของมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด

เมื่อสำเร็จการศึกษาผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอสำเร็จการศึกษาตามระบบ พร้อมแนบรูปถ่ายประจำตัวที่สวมใส่ชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงและจัดแต่งทรงผมตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยเป็นบัณฑิตหญิง แต่กองบริการการศึกษาแจ้งว่าไม่สามารถดำเนินการให้ผู้ร้องได้ เนื่องจากรูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะของผู้ร้องเป็นบัณฑิตหญิง ซึ่งไม่ตรงกับคำนำหน้านามในบัตรประจำตัวประชาชน และผิดระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ซึ่งการที่ผู้ร้องถูกปฏิเสธจากมหาวิทยาลัยไม่ให้ใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในเอกสารรับรองการศึกษาและแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เป็นผลให้ผู้ร้องขาดโอกาสที่จะนำหลักฐานการสำเร็จการศึกษาไปใช้ในการสมัครชิงทุนหรือสมัครเรียนต่อ และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ จึงยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. โดยมีคำขอให้ผู้ถูกร้องอนุญาตให้ผู้ร้องสามารถใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในเอกสารรับรองผลการศึกษา และแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรได้ รวมทั้งขอให้ผู้ถูกร้องแก้ไขระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศใด ๆ ที่เป็นข้อห้ามหรืออุปสรรคต่อนิสิตที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด เพื่อแก้ไขปัญหารับรองเพศสภาพของนิสิตที่เป็นบุคคลข้ามเพศในระยะยาว พร้อมทั้งขอให้คณะกรรมการ วลพ. ออกมาตรการคุ้มครองฉุกเฉินเพื่อให้ผู้ร้องสามารถใช้รูปถ่ายประจำตัวด้วยชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในใบรับรองคุณวุฒิและใบแสดงผลการศึกษาเพื่อเข้าสู่กระบวนการสมัครชิงทุนการศึกษาในระดับปริญญาโทของต่างประเทศ

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการ วลพ. ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง รวมทั้งพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและมีความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ได้แก่ การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และ มาตรา 17 คณะกรรมการ วลพ. เห็นว่า แม้ผู้ถูกร้องจะอนุมัติให้ผู้ร้องใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงแบบการออกเอกสารสำคัญทางการศึกษาและอนุมัติให้แต่งกายด้วยชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในพิธีการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรแล้ว แต่ในการอนุมัติให้นิสิตใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงแบบการออกเอกสารสำคัญทางการศึกษาและอนุมัติให้แต่งกายด้วยชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในพิธีการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ของนิสิตที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดหรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิดในครั้งต่อ ๆ ไปของผู้ถูกร้อง จะต้องมีการร้องขอต่อคณะกรรมการพิจารณาการขออนุญาตแต่งกายด้วยชุดครุยวิทยฐานะของบัณฑิตข้ามเพศในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและรูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะเพื่อยื่นคำร้องขอสำเร็จการศึกษา โดยคณะกรรมการฯ จะต้องมีการใช้ดุลพินิจพิจารณาตามหลักเกณฑ์เป็นราย ๆ ไป ซึ่งอาจมีการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้ โดยอาจเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ของนิสิตในการแสดงเจตนาที่จะใช้สิทธิตามกฎหมาย

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมา ได้แก่ การออกมาตรการคุ้มครองฉุกเฉินเพื่อเข้าสู่กระบวนการสมัครชิงทุนการศึกษาในระดับปริญญาโทของต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กำหนดว่า ในระหว่างพิจารณาวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะกรรมการ วลพ. อาจกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคล ซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศเท่าที่จำเป็นและสมควรแก่กรณีก็ได้

คณะกรรมการ วลพ. เห็นว่า ตามคำร้องของผู้ร้อง มีได้ปรากฏข้อเท็จจริงในคำร้องว่า ผู้ร้องได้มีการสมัครชิงทุนการศึกษาในระดับปริญญาโทของต่างประเทศและสมัครเพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อย่างไร เมื่อใด ให้เพียงพอที่จะวินิจฉัยตามคำร้องขอของผู้ร้องได้ ประกอบกับผู้ถูกร้องได้อนุญาตให้ผู้ร้องใช้รูปถ่ายบัณฑิตหญิงในใบแสดงผลการศึกษา ซึ่งผู้ร้องสามารถใช้ใบแสดงผลการศึกษาดังกล่าวแสดงต่อหน่วยงานการศึกษาที่ผู้ร้องประสงค์จะเข้าสมัครได้แล้ว กรณีดังกล่าวจึงไม่มีเหตุแห่งการที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยในการกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ร้อง

กรณีนี้ คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วจึงเห็นควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ออกคำสั่งให้ผู้ถูกร้องจัดทำประกาศมหาวิทยาลัย โดยกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางที่เป็นธรรมในการให้สิทธิแก่นิสิตที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดในการแจ้งความจำนงค์แต่งกายตามอัตลักษณ์ทางเพศในชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตและเอกสารสำคัญทางการศึกษา ให้สอดคล้องต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 รวมทั้งให้ผู้ถูกร้องเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ ประกาศมหาวิทยาลัยดังกล่าวให้ทราบโดยทั่วกัน

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วจึงเห็นควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

1. จัดทำประกาศมหาวิทยาลัย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ แนวทางที่เป็นธรรม ในการให้สิทธิแก่นิสิตที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดในการแจ้งความจำนงค์แต่งกายตามอัตลักษณ์ทางเพศของนิสิตในชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตและเอกสารสำคัญทางการศึกษา
2. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ประกาศมหาวิทยาลัยตาม ข้อ 1. ให้ทราบโดยทั่วกัน

โดยให้ผู้ถูกร้อง ดำเนินการตามข้อ 1. และ 2. ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

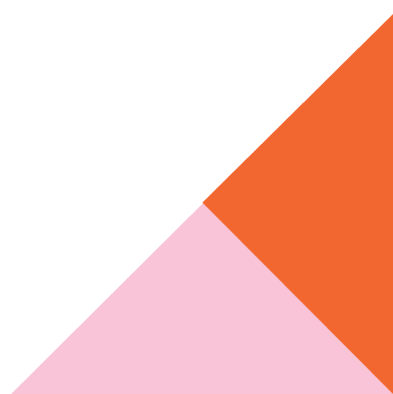
****หมายเหตุ****

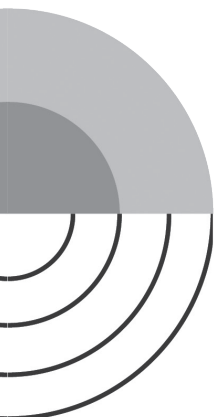
คำร้องเลขที่ 01/2559 คณะกรรมการ วลพ. วินิจฉัยว่าเป็นคำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการ
วินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติ
ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

คำร้องเลขที่ 02/2559 คณะกรรมการ วลพ. วินิจฉัยว่าเป็นคำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการ
วินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ก่อนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการวินิจฉัย
การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

คำวินิจฉัยย่อ ปี 2560

ผู้ร้อง : นักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
 ผู้ถูกร้อง : รองศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 14 กันยายน 2559
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 3 สิงหาคม 2560
 เรื่องที่ร้อง : การถูกจำกัดสิทธิในการแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศสภาพ และการจัดห้องน้ำสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไว้สำหรับผู้ร้องโดยเฉพาะ

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นนิสิตคณะเภสัชศาสตร์ มีเพศกำเนิดเป็นชายแต่เลือกดำเนินชีวิตมีเพศวิถีเป็นเพศหญิง

ผู้ร้องได้ทำเรื่องขออนุญาตแต่งกายเป็นเพศหญิงต่อคณบดี คณะเภสัชศาสตร์ ไม่ตรงกับเพศสรีระ ในเวลาต่อมา คณบดีคณะเภสัชศาสตร์ได้เรียกผู้ร้องไปพบและชี้แจงต่อผู้ร้องว่า หากผู้ร้องเป็นนางสาว จึงจะให้แต่งกายด้วยชุดนิสิตหญิง แต่ตอนนี้คำแนะนำชื่อของผู้ร้องเป็นนาย จึงต้องแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายนิสิตชาย อีกทั้งการแต่งกายเป็นหญิง สังคมจะมองว่าไม่เหมาะสม ส่งผลทำให้จรรยาบรรณวิชาชีพเสื่อมเสีย และในช่วงฝึกงานอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ เนื่องจากคำแนะนำนามกับเพศสภาพไม่ตรงกัน คณบดีฯ จึงให้ผู้ร้องแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายนิสิตชาย

ในระหว่างภาคการศึกษา อาจารย์ผู้คุมสอบรายวิชา ได้เรียกให้ผู้ร้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายนิสิตหญิงเป็นเครื่องแต่งกายนิสิตชาย มิฉะนั้นจะไม่ให้เข้าสอบ ผู้ร้องยินยอมเนื่องจากไม่อยากมีปัญหาระหว่างสอบ อีกทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาได้โทรศัพท์ถึงผู้ร้อง ขอให้ผู้ร้องแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายนิสิตชายไปสอบในวันที่เหลือ โดยอ้างว่าผิดกฎมหาวิทยาลัย พร้อมแจ้งว่า จะมีการจัดทำห้องน้ำสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศขึ้นมาหนึ่งห้องสำหรับผู้ร้องโดยเฉพาะ โดยรูปภาพห้องน้ำมีสัญลักษณ์ผู้หญิงครึ่งชายและผู้ชายครึ่งขวาประกบกัน เพื่อไม่ให้ผู้ร้องใช้ห้องน้ำรวมกับเพศหญิง โดยอ้างเรื่องกฎระเบียบของคณะเภสัชศาสตร์ ทั้งนี้ ผู้ร้องได้กล่าวอ้างว่าระเบียบดังกล่าว ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

จากการกระทำดังเหตุการณ์ตามคำร้องดังกล่าว ทำให้ผู้ร้องได้รับความอับอาย สูญเสียความมั่นใจ อึดอัดใจในการแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศกำเนิด ในการเข้าเรียน เข้าสอบ ผู้ร้องจึงร้องเรียนต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วลง.) ให้มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบมหาวิทยาลัยฯ ว่าด้วยเครื่องแต่งกายของนิสิตชั้นปริญญาตรี โดยให้ระบุว่าเป็นนิสิตสามารถแต่งเครื่องแบบตามเพศสภาพได้ และให้มหาวิทยาลัยฯ มีนโยบายสร้างเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมทั้งยกเลิกการจัดห้องน้ำสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไว้สำหรับผู้ร้องโดยเฉพาะ

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน อีกทั้งอนุกรรมการ วลพ. คณะที่ 2 พร้อมเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายได้เข้าไปภายในคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง จึงมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นแรก ได้แก่ การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ วิธีปฏิบัติของผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่ผู้ถูกร้องสังกัดคือมหาวิทยาลัยฯ มีลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม และมาตรา 27 ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และ มาตรา 17 รวมทั้งหลักการ Yogyakarta Principles พ.ศ. 2549 (The Yogyakarta Principles) ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในหลักการข้อ 16 สิทธิในการศึกษาประกอบกับพิจารณาการกระทำความผิดด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ภาค 2 ข้อ 2 (1)

จากหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการวลพ. มีความเห็นว่า ข้อบังคับมหาวิทยาลัยฯ ว่าด้วยเครื่องแต่งกายของนิสิตชั้นปริญญาตรี ประกาศมหาวิทยาลัยฯ เรื่องมาตรการดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งกายของนิสิตชั้นปริญญาตรี ข้อ 6.1 และประกาศคณะเภสัชศาสตร์ เรื่องการสอบของนิสิตในรายวิชาของคณะเภสัชศาสตร์ ข้อ 5 เรื่องการแต่งกายของนิสิตในการสอบนั้น เป็นข้อบังคับและประกาศที่มีการบังคับใช้มาก่อนพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่บังคับใช้เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2558 จึงยังมิได้มีเจตนารมณ์ในมิติของการมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เมื่อนิสิตจะขอแต่งกายแตกต่างจากข้อบังคับและประกาศของมหาวิทยาลัยฯ จะกระทำได้เฉพาะการร้องขอและการอนุมัติจากอธิการบดีเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลบังคับใช้ ข้อบังคับและประกาศของมหาวิทยาลัยฯ ดังกล่าว จึงยังไม่สอดคล้องต้องด้วยพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มหาวิทยาลัยฯ จึงต้องแก้ไขข้อบังคับและประกาศมหาวิทยาลัยฯ ดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องและไม่ขัดต่อมาตรา 3 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และเพื่อให้ต้องด้วยหลักการในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล และการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมา ได้แก่ การที่คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ มีนโยบายการจัดทำห้องน้ำสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไว้โดยเฉพาะ เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

จากการที่คณะอนุกรรมการ วลพ. คณะที่ 2 ได้ลงพื้นที่แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม ณ คณะ เกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าภายในบริเวณคณะเกษตรศาสตร์มีห้องน้ำ 4 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 เป็นห้องน้ำที่มีสัญลักษณ์ผู้ชายเต็มตัวและผู้หญิงเต็มตัว ติดอยู่หน้าห้องน้ำ พร้อมทั้งมีถ้อยคำข้างใต้ว่า “สำหรับนิสิต/บุคคลทั่วไป” ซึ่งพบอยู่หลายห้อง หลายชั้น ห้องน้ำดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นห้องน้ำแบบ unisex ใช้ร่วมกันทุกเพศ ลักษณะที่ 2 เป็นห้องน้ำที่มีสัญลักษณ์ผู้หญิงครึ่งซ้ายและผู้ชายครึ่งขวาประกบกัน โดยติดอยู่หน้าห้องน้ำ และไม่มีถ้อยคำใด ๆ ข้างใต้สัญลักษณ์ ซึ่งพบอยู่ 1 ห้อง ลักษณะที่ 3 เป็นห้องน้ำสำหรับผู้ชาย โดยมีสัญลักษณ์ผู้ชายเต็มตัวติดอยู่หน้าห้องน้ำ และลักษณะที่ 4 เป็นห้องน้ำสำหรับผู้หญิง โดยมีสัญลักษณ์ผู้หญิงเต็มตัวติดอยู่หน้าห้องน้ำ

คณะกรรมการวลพ. มีความเห็นว่า การมีนโยบายจัดทำห้องน้ำที่มีลักษณะเป็น ภาพสัญลักษณ์ผู้หญิงครึ่งซ้ายและผู้ชายครึ่งขวาประกบ อาจถูกเข้าใจได้ว่าเป็นห้องน้ำที่จัดไว้เพียงเพื่อ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเท่านั้น โดยที่ผู้ร้องได้รับแจ้งจากผู้ถูกร้องให้ใช้ห้องน้ำในลักษณะนี้ แต่ผู้ร้องมิได้ถูกบังคับจากผู้ถูกร้องให้ใช้ห้องน้ำลักษณะดังกล่าวแต่ประการใด อีกทั้ง ผู้ร้องใช้ห้องน้ำ ในลักษณะที่ 4 เท่านั้น และไม่ได้ใช้ห้องน้ำลักษณะที่ 1, 2 และ 3 ดังนั้น การมีนโยบายในการจัดทำ ห้องน้ำสำหรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยฯ มิได้เป็น การเลือกปฏิบัติโดยแบ่งแยกผู้ร้องในการเข้าใช้ห้องน้ำ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และมาตรา 17 เนื่องจาก ผู้ร้องยังสามารถที่จะตัดสินใจที่จะใช้ห้องน้ำลักษณะ 1, 2, 3 และ 4 ได้ โดยมีได้บังคับให้ผู้ร้องต้องใช้ห้องน้ำลักษณะที่ 2 เท่านั้น ข้อกล่าวอ้างของผู้ร้อง ในประเด็นนี้จึงฟังไม่ขึ้น คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงข้อบังคับมหาวิทยาลัยฯ ว่าด้วย เครื่องแต่งกายของนิสิตชั้นปริญญาตรี รวมถึงประกาศมหาวิทยาลัยฯ เรื่องมาตรการดำเนินการเกี่ยวกับการ แต่งกายของนิสิตชั้นปริญญาตรี และแก้ไข ปรับปรุงประกาศคณะเกษตรศาสตร์ เรื่องการสอบ ของนิสิตในรายวิชาของคณะเกษตรศาสตร์ในประเด็นเรื่องการแต่งกายนิสิตชั้นปริญญาตรีโดยให้นิสิต มีสิทธิแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายนิสิตตามเพศสภาพได้

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. เห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 โดยให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ กรณีการจำกัดสิทธิในการแต่งกาย และไว้ทรงผมตามเพศสภาพ และการจัดห้องน้ำสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไว้สำหรับผู้ ร้องโดยเฉพาะ ดังนี้

(1) มีคำสั่งถึงมหาวิทยาลัยฯ ให้ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงข้อบังคับมหาวิทยาลัยฯ ว่าด้วยเครื่องแต่งกายของนิสิตชั้นปริญญาตรี พ.ศ. 2548 รวมถึงประกาศมหาวิทยาลัยฯ เรื่องมาตรการดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งกายของนิสิตชั้นปริญญาตรี ให้นิสิตมีสิทธิแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายนิสิตตามเพศสภาพได้

(2) มีคำสั่งถึงคณบดีคณะเภสัชศาสตร์ ให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุง ประกาศคณะเภสัชศาสตร์ เรื่องการสอบของนิสิตในรายวิชาของคณะเภสัชศาสตร์ ในประเด็นว่าด้วยการแต่งกายนิสิตชั้นปริญญาตรี ให้นิสิตมีสิทธิแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายนิสิตตามเพศสภาพได้

ผู้ร้อง : นักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ
 ผู้ถูกร้อง : มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ
 วันที่ร้อง : 17 มกราคม 2560
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 8 กุมภาพันธ์ 2561
 เรื่องที่ร้อง : การถูกจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้ร้องเป็นบุคคลที่แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดและดำเนินชีวิตด้วยการแสดงออกแบบเพศหญิง โดยแต่งกายในชีวิตประจำวัน และแต่งกายไปเรียนตามระเบียบว่าด้วยเครื่องแบบนักศึกษาหญิงของมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด

ผู้ร้องได้มีหนังสือถึงอธิการบดีของผู้ถูกร้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุมัติแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา 2558 ในเดือนสิงหาคม 2559 โดยในหนังสือระบุให้ตอบกลับภายใน 15 วัน เมื่อถึงกำหนดระยะดังกล่าว ผู้ร้องไม่ได้รับการตอบกลับแต่อย่างใด ต่อมาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบพิจารณาได้รับปริญญาได้ติดต่อกลับมายังผู้ร้อง โดยชี้แจงว่าได้เสนอเรื่องของผู้ร้องต่อที่ประชุมมหาวิทยาลัยแล้ว และแจ้งว่าสำนักพระราชวังไม่อนุญาต พร้อมแจ้งเพิ่มเติมว่ารองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาให้ยึดระเบียบของปี 2557 และไม่อนุมัติให้แต่งชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงโดยไม่ต้องรอการประชุมสภามหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศเพื่อให้การอนุมัติ เมื่อผู้ร้องได้สอบถามสำนักพระราชวังเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวได้รับแจ้งว่า สำนักพระราชวังไม่ได้มีกฎหรือข้อห้ามแต่อย่างใด นอกจากนี้ ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ประสานงานไปยังสำนักงานอธิการบดี และได้รับการชี้แจงว่า ผู้ถูกร้องไม่สามารถดำเนินการตามคำขอของผู้ร้องได้เนื่องจากเป็นนโยบายของคณะกรรมการอำนวยการงานพระราชพิธีให้แต่งกายตามเพศกำเนิดของตนเอง

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้ร้องรู้สึกว่ได้รับความไม่เป็นธรรม เพราะถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศสภาพของการเป็น “สตรีข้ามเพศ” อันเนื่องมาจากกฎ ระเบียบ และ นโยบายของผู้ถูกร้อง ซึ่งกำหนดการรายงานตัวเพื่อเข้าพระราชพิธีรับปริญญาบัตรต่อทางมหาวิทยาลัยสิ้นสุดลงในวันที่ 27 กรกฎาคม 2559 ผู้ร้องจึงประสงค์ขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการ วลพ. เพื่อให้ผู้ถูกร้องอนุมัติให้ผู้ร้องแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา 2558 ให้ทันกำหนดการในเดือนสิงหาคม 2559

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและลงความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นแรก ได้แก่ การที่ผู้ถูกร้องไม่อนุญาตให้ผู้ร้องเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรด้วยวิทยฐานะบัณฑิตหญิง ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และ มาตรา 17 รวมทั้งหลักการ Yogyakarta Principles) ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในหลักการข้อ 16 สิทธิในการศึกษา คณะกรรมการวลพ. มีความเห็นว่า การที่ผู้ถูกร้องอ้างถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ การเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรที่จะต้องแต่งชุดครุยตามเพศ และไม่อนุญาตให้ผู้ร้องที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรแต่งกายตามเพศสภาพนั้น จะต้องมิเหตุ และข้อยกเว้นที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจึงเห็นว่า การกระทำของผู้ถูกร้องเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตาม มาตรา 3 ประกอบกับ มาตรา 17 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 รวมทั้งข้อบังคับสภามหาวิทยาลัย ราชภัฏแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ว่าด้วยรูปแบบ เครื่องหมายและเครื่องแต่งกายนักศึกษา การใช้ ครุยวิทยฐานะ เข็มวิทยฐานะ และครุยประจำตำแหน่ง พ.ศ. 2550 ที่ได้กำหนดไว้เฉพาะสำหรับเรื่อง การแต่งกายของนักศึกษาหญิงและชายเท่านั้น อันเป็นข้อบังคับที่มีการใช้บังคับมาก่อนพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2558 เมื่อพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับแล้ว ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องไม่อนุญาตให้ผู้ร้องเข้า รับพระราชทานปริญญาบัตรด้วยชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิง จึงถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น ธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมา ได้แก่ ผู้ที่จะมีอำนาจอนุญาตให้ผู้ร้องเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรโดยแต่งกายตามเพศสภาพคือหน่วยงานใด

การที่ผู้ถูกร้องอ้างมาในคำให้การแก้คำร้องว่าผู้ถูกร้องไม่มีอำนาจในการอนุญาต ให้นักศึกษาแต่งกายด้วยชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตหญิงได้ แต่เป็นอำนาจของที่ประชุมอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏได้แจ้งว่า ที่ประชุมอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏ มิได้เป็นส่วนราชการ ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายนั้น เมื่อพิจารณา ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 4 วรรคสาม กำหนดให้มหาวิทยาลัย ราชภัฏแต่ละแห่งเป็นนิติบุคคล และเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และเมื่อพิจารณาข้อบังคับสภามหาวิทยาลัยราชภัฏผู้ถูกร้อง

ว่าด้วยรูปแบบ เครื่องหมาย และเครื่องแต่งกายนักศึกษา การใช้ครุวิทยฐานะ เข็มวิทยฐานะ และครุประจำตำแหน่ง พ.ศ. 2550 จะเห็นได้ว่า ผู้ถูกร้องได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 60 วรรคสาม มาตรา 61 และมาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ในการออกข้อบังคับสภามหาวิทยาลัยราชภัฏผู้ถูกร้อง จึงเห็นว่าในเมื่อผู้ถูกร้องเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจออกข้อบังคับสภามหาวิทยาลัยราชภัฏผู้ถูกร้อง จึงมีอำนาจอนุญาตให้ผู้ร้องเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร โดยแต่งกายตามเพศสภาพได้ และมีอำนาจออกข้อบังคับ กำหนดหลักเกณฑ์การแต่งกายของบัณฑิตได้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย

คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ผู้ถูกร้องอนุมัติให้ผู้ร้องได้แต่งกายด้วยชุดครุวิทยฐานะ บัณฑิตหญิงตามเพศสภาพในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรในปีการศึกษาถัดไป และแก้ไขข้อบังคับสภามหาวิทยาลัยราชภัฏผู้ถูกร้อง ให้นักศึกษาที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถแต่งกายด้วยชุดครุวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพของตนเองได้ รวมทั้งเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อบังคับสภามหาวิทยาลัยที่ได้แก้ไขแล้ว

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. เห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

1. อนุมัติให้ผู้ร้องแต่งกายด้วยชุดครุวิทยฐานะบัณฑิตหญิงตามเพศสภาพในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ในปีการศึกษาถัดไปได้

2. แก้ไขข้อบังคับสภามหาวิทยาลัยราชภัฏผู้ถูกร้อง ว่าด้วยรูปแบบ เครื่องหมาย และเครื่องแต่งกายนักศึกษา การใช้ครุวิทยฐานะ เข็มวิทยฐานะ และครุประจำตำแหน่ง พ.ศ. 2550 ให้นักศึกษาที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถแต่งกายด้วยชุดครุวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพของตนเองได้

3. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อบังคับสภามหาวิทยาลัยที่ได้แก้ไขแล้ว โดยให้ดำเนินการตาม 2 และ 3 ให้แล้วเสร็จภายใน 120 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

ผู้ร้อง : พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง
ผู้ถูกร้อง : บริษัทประกอบธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มแห่งหนึ่ง
วันที่ร้อง : 4 มกราคม 2560
วันที่มีคำวินิจฉัย : 2 พฤศจิกายน 2560
เรื่องที่ร้อง : การถูกปฏิเสธการสมัครงานด้วยเหตุแห่งเพศ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและประกอบอาชีพพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ซึ่งบริษัทดังกล่าวได้เป็นผู้ว่าจ้างบริษัทต้นสังกัดของผู้ร้อง เพื่อจัดให้มีพนักงานปฏิบัติหน้าที่ยื่นแนะนำโปรโมชันหน้าร้านเบอร์เกอร์ สาขาละหนึ่งคน โดยผู้ร้องได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่หน้าร้านเบอร์เกอร์ สาขาอลซีชั่น ทั้งนี้ ผู้ร้องยืนยันว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถทุกประการ

เมื่อผู้ร้องได้ปฏิบัติงานจนครบกำหนดสัญญาจ้างกับบริษัทต้นสังกัด วันที่ 30 ธันวาคม 2559 ผู้ร้องได้ไปสมัครเข้าเป็นพนักงานของร้านเบอร์เกอร์ สาขาอลซีชั่น โดยติดต่อสอบถามข้อมูลการรับสมัครงานจากผู้ช่วยผู้จัดการร้าน ระดับที่ 2 ประจำร้านเบอร์เกอร์ สาขาอลซีชั่น แต่ผู้ช่วยผู้จัดการร้านฯ คนดังกล่าวมิได้นำใบสมัครงานให้ผู้ร้องกรอก เพียงแต่บอกกล่าวกับผู้ร้องว่าให้ฝากหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อไว้ ทางร้านจะติดต่อกลับไปภายในภายหลัง จนกระทั่งวันที่ 2 มกราคม 2560 ผู้ร้องได้ติดต่อผ่านทางโทรศัพท์ไปยังผู้ช่วยผู้จัดการร้านฯ เพื่อสอบถามความคืบหน้าเรื่องการสมัครงาน ซึ่งผู้ร้องได้รับการบอกกล่าวกลับมาว่า ถ้าผู้ร้องจะปฏิบัติงานในตำแหน่งพนักงาน Part-Time จะต้องไว้ทรงผมสั้นและแต่งกายเป็นเพศชาย เนื่องจากทางร้านเคยมีปัญหารื่องดังกล่าวมาก่อน

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้ร้องรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศสภาพในการรับสมัครงาน

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความคิดเห็นดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ได้แก่ การที่ผู้ช่วยผู้จัดการร้านเบอร์เกอร์ ยังไม่ได้พิจารณาผู้ร้องเข้าทำงานถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม บัญญัติว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายภาพหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด และ มาตรา 17 บัญญัติว่า การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบมาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของ หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ จะกระทำมิได้

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – ICESCR) ภาค 3 ข้อ 6 (1) รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิในการทำงาน ซึ่งรวมทั้งสิทธิของทุกคนในโอกาสที่จะหาเลี้ยงชีพโดยงานซึ่งตนเลือกหรือรับอย่างเสรี และจะดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมในการปกป้องสิทธินี้

จากหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า กระบวนการรับสมัครงานของร้านเบอร์เกอร์ สาขาอลซีชั่น โดยบริษัทมีขั้นตอนและวิธีการรับสมัครงาน ดังนี้ กรณีมีบุคคลที่ประสงค์สมัครงานที่ร้านเบอร์เกอร์ สาขาอลซีชั่น สามารถแจ้งได้ที่พนักงานแคชเชียร์ร้านเบอร์เกอร์ โดยพนักงานแคชเชียร์ร้านเบอร์เกอร์ จะแจ้งให้ผู้จัดการร้านเบอร์เกอร์ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาให้ใบสมัครงานแก่บุคคลที่ประสงค์สมัครงาน ในกรณีที่ผู้จัดการร้านเบอร์เกอร์ ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ร้านเบอร์เกอร์ ผู้ช่วยผู้จัดการร้านเบอร์เกอร์ จะเป็นผู้ให้ใบสมัครงานแก่บุคคลที่ประสงค์สมัครงาน โดยให้กรอกใบสมัครงานและฝากไว้

ดังนั้น การที่ผู้ร้องได้โทรศัพท์สอบถามข้อมูลการจะเข้าสมัครงานกับ ผู้ช่วยผู้จัดการร้านเบอร์เกอร์ โดยยังไม่ได้มีการกรอกและยื่นใบสมัครงาน อีกทั้ง ผู้ช่วยผู้จัดการร้านเบอร์เกอร์ ไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาและตัดสินใจตามกระบวนการรับสมัครงานของผู้ถูกร้อง ผู้ร้องจึงยังไม่ได้ดำเนินการตามกระบวนการขั้นตอนและวิธีรับสมัครงานของผู้ถูกร้อง จึงพิจารณาได้ว่า การกระทำดังกล่าวของผู้ถูกร้องยังไม่เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และไม่จำเป็นต้องพิจารณา คำขออื่นตามคำร้องอีก

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) มีมติเห็นควรใช้อำนาจตามข้อ 37 (2) ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 ยกคำร้อง เนื่องจากผู้ร้องยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการสมัครงานตามขั้นตอนของผู้ถูกร้อง ฉะนั้น การกระทำตามคำร้องจึงไม่ได้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และในส่วนคำขออื่นของผู้ร้องจึงไม่เป็นประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาอีก

ผู้ร้อง : หญิงข้ามเพศ
 ผู้ถูกร้อง : ผู้จัดการโรงแรมแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : วันที่ 23 มกราคม 2560
 วันที่มีคำวินิจฉัย : วันที่ 19 ธันวาคม 2561
 เรื่องที่ร้อง : การถูกปฏิเสธมิให้เข้าไปภายในโรงแรมด้วยเหตุแห่งเพศ

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเดินทางไปโรงแรมเพื่อไปพบเพื่อนของผู้ร้องซึ่งเป็นแขกที่พักอยู่โรงแรมดังกล่าว ระหว่างที่ผู้ร้องกำลังรอแผนกต้อนรับเช็คข้อมูลอยู่นั้น มีพนักงานรักษาความปลอดภัยได้โทรศัพท์ให้ผู้จัดการโรงแรมดังกล่าวพูดคุยกับผู้ร้องทางโทรศัพท์โดยผู้จัดการโรงแรมได้บอกให้ผู้ร้องออกไปจากโรงแรมนี้ และใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม แต่ผู้ร้องไม่ออกไปจากโรงแรม จากนั้นไม่นานผู้จัดการโรงแรมได้เดินทางมาพบผู้ร้องในบริเวณห้องโถงรับรอง และเกิดเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทกัน โดยผู้จัดการโรงแรมบังคับให้ผู้ร้องออกไปจากโรงแรม โดยอ้างว่าผู้ร้องมีเพศสภาพเป็นผู้หญิงข้ามเพศ และผู้หญิงข้ามเพศมักจะก่อความวุ่นวายและก่อความเสียหายให้กับแขกผู้เข้าพัก และเป็นการปฏิบัติตามนโยบายของโรงแรมเพื่อป้องกันทรัพย์สินของทางโรงแรมและแขกผู้เข้าพักในโรงแรม

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ได้แก่ การกระทำผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้จัดการโรงแรมยอมรับว่าได้มีการปฏิเสธมิให้ผู้ร้องเข้าพบเพื่อนของผู้ร้อง ซึ่งเป็นผู้เข้าพักในโรงแรม ด้วยเหตุที่ผู้ร้องเป็นผู้ที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด มีการใช้คำพูดรุนแรงแสดงกิริยาและท่าทางที่ไม่เหมาะสมต่อผู้ร้อง แม้ผู้จัดการโรงแรมจะอ้างว่า ก่อนหน้านั้นเคยมีกรณีที่ทางโรงแรมแจ้งให้แขกชาวต่างประเทศผู้เข้าพักในโรงแรมทราบว่า ผู้ร้องที่แขกพามาเป็นสาวประเภทสองจึงถูกแขกผู้นั้นปฏิเสธไม่ให้เข้าพักร่วมด้วย ก็หาใช่เหตุขัดแย้งที่ถึงขนาดให้ผู้ถูกร้องนำมาอ้างเพื่อกีดกัน หรือจำกัดสิทธิของผู้ร้องอันมีอยู่โดยชอบธรรมที่จะเข้าพบผู้พักในโรงแรมครั้งนี้แต่อย่างใด แม้จะอ้างว่าปฏิบัติตามนโยบายของโรงแรม ก็ไม่ควรที่จะใช้กิริยาวาจาที่ไม่สุภาพแสดงถึงการดูถูกเหยียดหยามผิดวิสัยของการทำงานบริการที่เป็นการเลือกปฏิบัติ และการที่ทางโรงแรมมีนโยบายจำกัดสิทธิบุคคลที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด โดยอ้างว่าเพื่อเป็นการป้องกันทรัพย์สินของโรงแรมและผู้เข้าพักก็ตาม

การกระทำของโรงแรมถือว่าเป็นการกำหนดนโยบายในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งจะกระทำมิได้ การกระทำของผู้จัดการโรงแรมจึงเป็นการกระทำในลักษณะอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน และจำกัดสิทธิประโยชน์ของผู้ร้องโดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่ผู้ร้องนั้นเป็นผู้ที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามนิยามความหมาย และการที่โรงแรมมีนโยบายจำกัดสิทธิบุคคลที่แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ด้วยอ้างเหตุว่าเป็นการป้องกันทรัพย์สินของโรงแรมและผู้เข้าพักสูญหายและเพื่อรักษาความปลอดภัย ก็ไม่ถือเป็นเหตุเพียงพอที่จะฟังได้ว่าเป็นการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัย อันจะไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดังนั้น การกำหนดนโยบายดังกล่าวของโรงแรม จึงถือเป็นการกระทำในลักษณะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่จะกระทำมิได้ และเป็นอำนาจของคณะกรรมการ วลพ. ตามมาตรา 14 (1) ที่จะวินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 18 ดังนี้ คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้จัดการโรงแรมเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ประชุมพิจารณาแล้ว อาศัยอำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงมีคำสั่งดังนี้

1. การกระทำของผู้ถูกร้องในฐานะผู้จัดการโรงแรมเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
2. ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการขอโทษผู้ร้อง โดยมีผู้แทนของคณะกรรมการ วลพ. ร่วมเป็นพยาน ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับหรือถือว่าได้รับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
3. ให้โรงแรมกำหนดแนวปฏิบัติ (ขั้นตอนกรณีบุคคลภายนอกเข้ามาติดต่อกับโรงแรม) ของโรงแรมต่อบุคคลที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิดโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ โรงแรมสามารถศึกษาจากคู่มือการปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจของโรงแรมอื่น ๆ เรื่องสถานที่ทำงานที่เป็นธรรมและปลอดภัยจากการข่มขู่คุกคาม โดยดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา 90 วัน นับแต่ได้รับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจกับพนักงานในทุกระดับให้เข้าใจถึงสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีอยู่โดยชอบธรรมตามกฎหมาย ทั้งยังสามารถดูแลรักษาความปลอดภัยของผู้เข้ารับบริการของโรงแรมได้เช่นเดิม โดยอาจจะดำเนินงานร่วมกับกองส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยไทยเพื่อสิทธิมนุษยชน มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ และสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย ภายในระยะเวลา 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับหรือถือว่าได้รับคำวินิจฉัย เพื่อเป็นการระงับและป้องกันมิให้การดำเนินงานของโรงแรมมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ผู้ร้อง : ผู้รับมอบอำนาจจากคณะภิกษุณีและสามเณรีจำนวน 72 รูป
ผู้ถูกร้อง : เลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารความสะดวงพระภิกษุสามเณร
วันที่ร้อง : 10 มกราคม 2560
วันที่มีคำวินิจฉัย : 8 กุมภาพันธ์ 2561
เรื่องที่ร้อง : การถูกปฏิเสธมิให้เข้าไปภายในพระบรมมหาราชวังเพื่อเจริญเมตตาจิตแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้วยเหตุแห่งเพศ

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นผู้รับมอบอำนาจจากคณะภิกษุณีและสามเณรีจำนวน 72 รูป และผู้ร้องรวมทั้งอาสาสมัครซึ่งเป็นฆราวาสอีก 9 คน เดินทางไปที่พระบรมมหาราชวัง เพื่อเจริญเมตตาจิตถวายแด่พระราชากุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในวันที่ 9 ธันวาคม 2559

ปรากฏว่า เมื่อเดินทางมาถึงพระบรมมหาราชวัง คณะภิกษุณีและสามเณรี จำนวน 72 รูป และผู้ร้องรวมทั้งอาสาสมัครซึ่งเป็นฆราวาสอีก 9 คน เจ้าหน้าที่ไม่อนุญาตให้เข้าไปที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ซึ่งเป็นที่ตั้งพระบรมศพ ในระหว่างนั้นภิกษุณี และอาสาสมัครอีก 3 คน เดินไปประสานงานที่หน่วยคัดกรองภิกษุและสามเณรบริเวณสนามหลวงเพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ให้อำนวยความสะดวกแก่คณะภิกษุณีและสามเณรี ผู้ถูกร้องได้พบกับภิกษุณีที่หน่วยคัดกรองภิกษุและสามเณร ผู้ถูกร้องได้อธิบายถึงขั้นตอนการเข้าไปภายในพระบรมมหาราชวังเพื่อเจริญเมตตาจิตแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและปฏิเสธว่า ไม่สามารถดำเนินการให้คณะภิกษุณีและสามเณรีเข้าไปภายในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ขณะเดียวกันผู้ถูกร้องได้ชี้มือไปที่จิวรของภิกษุณีและพูดว่า “ท่านทำผิดกฎหมาย” และแจ้งให้ภิกษุณีนำคณะภิกษุณีและสามเณรีและผู้ร้อง รวมทั้งอาสาสมัครเดินออกจากบริเวณที่ยืนรอลูกด้านในประตูวิมานเทเวศร์

ต่อมา เมื่อภิกษุณีเดินออกจากหน่วยคัดกรองภิกษุสามเณรบริเวณสนามหลวง มาพบกับคณะภิกษุณีสามเณรีและผู้ร้องรวมทั้งอาสาสมัครทั้งหมดที่ด้านในประตูวิมานเทเวศร์ ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกได้นำคณะภิกษุสงฆ์กลุ่มใหญ่เดินเข้ามาภายในพระบรมมหาราชวังด้านประตูวิมานเทเวศร์ ผ่านคณะภิกษุณีสามเณรีที่ยืนรอลูกด้านนั้นเพื่อเข้าไปในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เป็นการแสดงให้เห็นว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งเพศ

คณะภิกษุณีและสามเณรีเห็นว่ากรกระทำของผู้ถูกร้อง ซึ่งเป็นเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารความสะดวงพระภิกษุสามเณร ได้กระทำการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และขัดต่อหลักการสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ผู้ร้องจึงร้องเรียนต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วลพ.) ขอให้คณะภิกษุณีและสามเณรี สามารถเข้าไปภายในพระบรมมหาราชวังเพื่อเจริญเมตตาจิตถวายแด่พระราชากุศลแด่พระบาทสมเด็จพระ

พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เช่นเดียวกับภิกษุสามเณรและขอให้ผู้ถูกร้องทำความเข้าใจเรื่องสถานภาพของภิกษุณี และกล่าวขอโทษที่ใช้คำพูดไม่เหมาะสมกับภิกษุณีซึ่งเป็นการดูหมิ่นสถานภาพการเป็นภิกษุณี

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นแรก ได้แก่ การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม ประกอบกับ มาตรา 31 รวมทั้งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และ มาตรา 17

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงและความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภิกษุณีในพุทธศาสนาว่า “ในปาสาทิกสูตร พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า พรหมจรรย์จะได้ชื่อว่าสำเร็จผลได้แพร่หลายกว้างขวางเป็นปึกแผ่นเป็นประโยชน์แก่ชนจำนวนมาก เมื่อมีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ประการคือ 1) ศาสดา 2) ภิกษุ 3) ภิกษุณี 4) อุบาสก 5) อุบาสิกา องค์ประกอบนี้จะไม่บริบูรณ์แม้ขาดเพียงอุบาสิก ผู้ครองเรือน ภิกษุณีสงฆ์ผู้เป็นนักบวชผู้ทรงศีล 311 ข้อ ย่อมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้น ถ้าถือตามปาสาทิกสูตรแล้วก็ย่อมมีภิกษุณีได้ และหากถือตามพุทธานุญาตภิกษุสามารถบวชให้ภิกษุณีได้ ปัจจุบันหน่วยงานของผู้ถูกร้องได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับใหม่อนุญาตให้ภิกษุณีเข้าไปเจริญเมตตาจิตพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นการยอมรับให้ภิกษุณีสามารถเจริญเมตตาจิตแด่พระบรมศพได้”

จากหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า ผู้ถูกร้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ระเบียบของกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณโดยรอบพระบรมมหาราชวัง (กอร.รส.) โดยให้อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรเท่านั้น ยังมิได้ครอบคลุมถึงภิกษุณีและสามเณรี จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ในขณะที่ภิกษุ สามเณร และนักบวชชายได้รับการอำนวยความสะดวกในการเข้าเจริญเมตตาจิตหรือปลงธรรมสังเวช แต่ภิกษุณีและสามเณรีกลับถูกปฏิเสธไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าเจริญเมตตาจิตหรือปลงธรรมสังเวช การที่ผู้ถูกร้องปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศเพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

อย่างไรก็ดี เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ผู้ถูกร้องได้นำเสนอประเด็นปัญหาดังกล่าวต่อที่ประชุม กอ.ร.ส. จนนำไปสู่การมีมติว่า ภาษีและสามเณรสามารถเข้าเจริญเมตตาจิตหรือปลงธรรมสังเวชได้ ซึ่งผู้ถูกร้องก็ได้ถือปฏิบัติตามมติดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 4 เมษายน 2560 ดังนั้น เหตุแห่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศจึงได้รับการแก้ไขแล้ว

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมา ได้แก่ คำพูดและการกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีและสถานภาพของภาษีหรือไม่ อย่างไร

การที่ผู้ถูกร้องได้ดำเนินการให้มีการแก้ไขระเบียบปฏิบัติให้ภาษีและสามเณรเข้าไปเจริญเมตตาจิตหรือปลงธรรมสังเวชแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทได้แล้ว ผู้ร้องจึงมิได้ต้องการให้ผู้ถูกร้องขอขมาภาษีต่อหน้าคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีได้ต้องการการเยียวยาเป็นจำนวนเงินแต่อย่างใด คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นว่า ไม่มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยอีก

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

เมื่อผู้ถูกร้องได้มีการแก้ไขเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยแก้ไขระเบียบปฏิบัติให้ภาษีและสามเณรเข้าไปเจริญเมตตาจิตหรือปลงธรรมสังเวชแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทได้แล้ว ผู้ร้องจึงมิได้ต้องการให้ผู้ถูกร้องขอขมาภาษี ต่อหน้าคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีได้ต้องการการเยียวยาเป็นจำนวนเงินแต่อย่างใด คณะกรรมการ วลพ. จึงไม่มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยอีก

ผู้ร้อง : นักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จังหวัดกำแพงเพชร
 ผู้ถูกร้อง : ประธานโปรแกรมวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 20 กุมภาพันธ์ 2560
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 8 พฤษภาคม 2561
 เรื่องที่ร้อง : การถูกจำกัดสิทธิในการไว้ทรงผมและแต่งกายตามเพศสภาพ

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 โปรแกรมวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ เป็นบุคคลซึ่งแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด

ในมหาวิทยาลัยมีผู้ที่มีเพศสภาพเช่นเดียวกับผู้ร้อง โดยเป็นอาจารย์อยู่ที่ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมีนักศึกษาในคณะอื่นซึ่งสามารถแต่งกายและไว้ทรงผมตาม เพศสภาพของตนได้ แต่คณะครุศาสตร์ที่ผู้ร้องศึกษาอยู่ ไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ โดยอ้างระเบียบของครุสภา และคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีข้อบังคับห้ามไม่ให้ นักศึกษาชาย ไว้ทรงผมยาว และต้องตัดผมสุภาพ ในขณะที่นักศึกษาหญิงที่มีเพศสภาพเป็นทอมกลับสามารถ ตัดผมสั้นเป็นผู้ชายได้ โดยผู้ถูกร้องไม่ดำเนิน เมื่อผู้ร้องได้ไว้ผมยาวโดยวิธีการต่อผม จึงได้สอบถาม อาจารย์ที่โปรแกรมวิชาการประถมศึกษาว่าสามารถทำได้หรือไม่ อาจารย์แจ้งว่าสามารถทำได้ แต่หลังจากนั้น ผู้ถูกร้องได้เรียกผู้ร้องเข้าพบและเรียกให้เอาผมที่ต่อออก ผู้ร้องจึงยืนยันสิทธิของ ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และ ยกตัวอย่างนักศึกษาข้ามเพศในสถาบันการศึกษาหลายแห่งที่สามารถแต่งกายในชุดนักศึกษาหญิงได้ โดยผู้ถูกร้องอ้างว่าทราบว่ามีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 แต่ผู้ร้อง ต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของมหาวิทยาลัย หากจะไว้ผมยาวต้องย้ายไปเรียนในคณะอื่น โดยให้ผู้ร้อง ลงชื่อในหนังสือลาออกไว้ก่อน หากไม่ยินยอมลงชื่อ ผู้ร้องจะต้องยื่นลาออกเอง หรืออาจมีคำสั่ง ให้ไล่ออกจากมหาวิทยาลัย ผู้ร้องจึงยินยอมลงชื่อเนื่องจากต้องการเป็นครูตามความใฝ่ฝันของผู้ร้อง

ผู้ร้องมีคำขอให้มหาวิทยาลัยให้การคุ้มครองชั่วคราวในการไว้ผมยาว และ แต่งเครื่องแบบนักศึกษาหญิงที่ถูกระเบียบ เพื่อไม่ให้ดูแปลกในสภาพที่ไว้ผมยาวทั้งในขณะที่เรียน ฝึกสอน และรับปริญญา คุ้มครองไม่ให้ไล่ออกจากสถานะนักศึกษาเนื่องจากความแตกต่างทาง เพศสภาพ คุ้มครองให้ผู้ร้องอยู่ในคณะครุศาสตร์ และไม่บังคับ หรือโยกย้ายผู้ร้องไปเรียนคณะอื่น หากผู้ร้องได้รับการคุ้มครอง คณะอาจารย์จะไม่กดดันผู้ร้องทั้งทางวาจาและจิตใจ

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง ทำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ได้แก่ การกระทำดังกล่าวของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และ มาตรา 17 รวมทั้งหลักการ Yogyakarta Principles พ.ศ. 2549 (The Yogyakarta Principles) ว่าด้วยการ ใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในหลักการ ข้อ 16 คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า โดยข้อเท็จจริง ผู้ร้องเป็นนักศึกษา ที่มีเพศสภาพและ เพศวิถีที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด การที่มีกฎ ข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์ให้ผู้ร้องเปลี่ยนวิธีการดำเนิน ชีวิตที่ไม่ตรงตามเพศสภาพของตน กฎ ข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์เหล่านั้นต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมาย การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่า มีข้อบังคับมหาวิทยาลัยและไม่อนุญาตให้ผู้ร้องที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดแต่งกายและ ไว้ทรงผมตามเพศสภาพ การกระทำของผู้ถูกร้องจึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่าง เพศตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 รวมทั้งข้อบังคับ ของมหาวิทยาลัย ได้กำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เฉพาะนักศึกษาหญิงและชายเท่านั้น และเป็นข้อบังคับ ที่มีการใช้บังคับมาก่อนพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อ วันที่ 9 กันยายน 2558 เมื่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับแล้ว ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยดังกล่าว จึงขัดต่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มหาวิทยาลัยจึงต้องแก้ไขข้อบังคับเพื่อให้สอดคล้องและไม่ขัดต่อ มาตรา 3 และมาตรา 17 แห่ง พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และหลักการในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล และการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ประเด็นตามคำขอของผู้ร้อง

คำขอที่ 1 ที่ให้มหาวิทยาลัยให้การคุ้มครองชั่วคราวในการไว้ผมยาว และ แต่งเครื่องแบบนักศึกษาหญิงที่ถูกระเบียบ เพื่อไม่ให้ดูแปลกในสภาพที่ไว้ผมยาวทั้งในขณะเรียน ฝึกสอน และรับปริญญา นั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า หากคณะกรรมการ วลพ. สั่งให้คุ้มครองชั่วคราว จะเป็นการวินิจฉัยในผลแห่งคดีตามคำร้องขอของผู้ร้อง ดังนั้น จึงให้ยกคำขอที่ 1 ของผู้ร้อง

คำขอที่ 2 ที่ให้คุ้มครองไม่ให้ไล่ออกจากสถานะนักศึกษาเนื่องจากความแตกต่าง ทางเพศสภาพนั้น จากข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าผู้ถูกร้องได้ไล่ผู้ร้องออกจากสถานะนักศึกษา เนื่องจาก ความแตกต่างตามเพศสภาพ และการให้ผู้ร้องลงชื่อในหนังสือยินยอมลาออกจากการเป็นนักศึกษา หากผู้ร้องยังแต่งกายและไว้ผมเป็นผู้หญิงนั้น เป็นเพียงต้องการปรับพฤติกรรมของผู้ร้องเท่านั้น

โดยมิได้มีเจตนาให้ผู้ร้องต้องออกจากการเป็นนักศึกษาแต่อย่างใด ซึ่งคณะกรรมการ วลพ. คณะที่ 3 ได้สร้างความรู้และความเข้าใจแก่อาจารย์จนเกิดความเข้าใจร่วมกันในประเด็นความเท่าเทียมระหว่างเพศแล้ว

คำขอที่ 3 ที่กำหนดให้คุ้มครองให้ผู้ร้องอยู่ในคณะครุศาสตร์ และไม่บังคับ หรือโยกย้ายผู้ร้องไปเรียนคณะอื่นนั้น ข้อเท็จจริงยังไม่ปรากฏว่าผู้ร้องจะถูกบังคับหรือโยกย้ายให้ไปเรียนคณะอื่น ดังนั้น เมื่อไม่มีเหตุตามคำขอที่ 2 และ 3 จึงไม่มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

คำขอที่ 4 ที่ให้ผู้ร้องได้รับการคุ้มครอง โดยคณะอาจารย์จะไม่กดดันผู้ร้อง ทั้งทางวาจาและจิตใจนั้น เห็นว่า จากการให้ถ้อยคำของผู้ร้องและผู้ถูกร้องนั้น เป็นกรณีผู้ถูกร้องได้ให้ผู้ร้องปฏิบัติตามระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้เท่านั้น

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

แม้ผู้ร้องจะมีได้รื่องมหาวิทยาลัย แต่ผู้ร้องมีคำขอต่อมหาวิทยาลัย และการกระทำของผู้ถูกร้องเป็นผลมาจากการปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ดังนั้นคณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้มหาวิทยาลัยดำเนินการ ดังนี้

(1) อนุมัติให้ผู้ร้องแต่งกาย และไว้ทรงผมตามเพศสภาพ ในระหว่างการศึกษา การสอบวัดผล และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จนจบการศึกษา และการรับพระราชทานปริญญาบัตร

(2) ให้มหาวิทยาลัยปรับแก้ไข หรือเพิ่มข้อบังคับของมหาวิทยาลัย เพื่ออนุญาตให้นักศึกษาที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด สามารถแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศสภาพ ในระหว่างการศึกษา การเข้าสอบวัดผล การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการรับพระราชทานปริญญาบัตร

ทั้งนี้ ให้มหาวิทยาลัยดำเนินการตาม (2) ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
 ผู้ถูกร้อง : โรงแรมแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 9 กุมภาพันธ์ 2560
 เรื่องที่ร้อง : การถูกปฏิบัติและการสมัครงานด้วยเหตุแห่งเพศ

1. สารสำคัญของคำร้อง

จากข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า กระบวนการรับสมัครงานของผู้ถูกร้อง มีกระบวนการขั้นตอน และวิธีเลือกสรร ดังนี้ หากฝ่ายทรัพยากรมนุษย์เห็นว่ามีความเหมาะสมว่าง ก็จะประกาศรับสมัครงาน ในขณะเดียวกันหากโรงแรมต้องการอัตรากำลังมาทดแทนตำแหน่งงานว่างเดิมหรือตำแหน่งเพิ่มเติมก็จะประสานขออนุมัติอัตรากำลังมายังฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ ในกรณีการรับสมัครพนักงานของโรงแรมนั้น หากเป็นตำแหน่งระดับผู้จัดการทั่วไป ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ จะเป็นผู้สรรหาคัดเลือกผู้สมัครร่วมกับผู้บริหารของธุรกิจโรงแรมที่สำนักงานใหญ่ หากเป็นผู้สมัครระดับผู้จัดการแผนก แผนกทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้คัดกรองเบื้องต้นร่วมกับผู้จัดการทั่วไป หากเป็นผู้สมัครระดับปฏิบัติการ แผนกทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้คัดกรองเบื้องต้นร่วมกับหัวหน้างานต้นสังกัดโดยความเห็นชอบของผู้จัดการทั่วไป ก่อนส่งเอกสารและเสนอความเห็นประกอบให้แก่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ เพื่อพิจารณา

ในการรับสมัครงานเบื้องต้น จะมีกระบวนการคัดเลือกใบสมัครโดยผู้จัดการแผนกทรัพยากรมนุษย์โรงแรมฯ และ/หรือฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ เพื่อส่งให้หัวหน้างานต้นสังกัดพิจารณาว่าจะให้สัมภาษณ์งานหรือไม่ ถ้าหัวหน้างานเห็นสมควร ก็จะนัดมาสัมภาษณ์กับแผนกทรัพยากรมนุษย์โรงแรมฯ และหัวหน้างานต้นสังกัด เพื่อคัดเลือกผู้มีความเหมาะสมกับตำแหน่งงานต่อไป โดยแผนกทรัพยากรมนุษย์โรงแรมฯ อาจมีการถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างที่รับได้ ตลอดจนวันเริ่มปฏิบัติงานที่สามารถเริ่มได้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นส่งให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่พิจารณา กล่าวได้ว่าทางผู้ถูกร้องจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้คัดกรองใบสมัครเบื้องต้นตามเกณฑ์และคุณสมบัติเบื้องต้นของแต่ละตำแหน่งงาน หลังจากนั้นจะดำเนินการส่งเอกสารทั้งหมดของผู้ผ่านการสัมภาษณ์ไปยังสำนักงานใหญ่เพื่อพิจารณาอนุมัติ

ในกรณีที่ตำแหน่งงานนั้นมีผู้สมัครหลายราย จะต้องมีการเปรียบเทียบคุณสมบัติของผู้สมัคร ทั้งนี้ การเปรียบเทียบผู้สมัครในทางนโยบาย ต้องมีใบสมัครอย่างน้อย 3-5 ใบสมัคร และมีการสัมภาษณ์ผู้สมัครอย่างน้อย 2-3 คน แต่ในทางปฏิบัตินั้น อาจขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความจำเป็นและความเร่งด่วนในความต้องการตำแหน่งนั้น ๆ โดยผู้ผ่านการคัดเลือกต้องมีความเหมาะสมตรงตามตำแหน่งที่รับสมัคร ในเบื้องต้นผู้จัดการทั่วไปและผู้จัดการแผนกทรัพยากรมนุษย์ของโรงแรมสามารถเสนอความเห็นไปที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ว่าควรพิจารณาหรือไม่

ได้เช่นกัน หลังจากนั้นสำนักงานใหญ่จะเป็นผู้พิจารณาอีกครั้ง หากบริษัทมีความเห็นว่าจะรับผู้ใดเข้าทำงาน ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานใหญ่จะเป็นผู้โทรศัพท์เจรจาเงื่อนไขการจ้างงานโดยตรงกับผู้สมัครผู้นั้น ทั้งนี้ปรากฏตามเอกสารกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครงาน ส่วนธุรกิจโรงแรม

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็นดังนี้

เมื่อข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานปรากฏว่า ผู้ร้องได้เข้ารับการสัมภาษณ์งานในตำแหน่งผู้จัดการแม่บ้าน ที่โรงแรมฯ ของผู้ถูกร้อง โดยมีผู้จัดการแผนกทรัพยากรมนุษย์ผู้จัดการทั่วไป ทำหน้าที่เป็นผู้คัดกรองใบสมัครของผู้ร้องเบื้องต้นตามเกณฑ์และคุณสมบัติเบื้องต้นของแต่ละตำแหน่งงาน หลังจากนั้นจะดำเนินการส่งเอกสารทั้งหมดของผู้ผ่านการสัมภาษณ์ไปยังสำนักงานใหญ่เพื่อพิจารณาอนุมัติ จึงเห็นได้ว่า แม้บุคคลทั้งสองจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ร้อง ก็มีนโยบายจ้างที่จะมีอำนาจตัดสินใจรับผู้ร้องเข้าทำงานได้ หากแต่เป็นการดำเนินการสัมภาษณ์แทน และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ส่งให้สำนักงานใหญ่เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกอีกครั้ง ดังนั้น การแสดงความเห็นของผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ในทำนองลักษณะเป็นการยอมรับความสามารถของผู้ร้อง รวมถึงมีการถ่ายรูปพร้อมกับผู้ร้องจึงเป็นการกระทำในลักษณะเป็นการส่วนตัวอันมิได้รับรองว่าเป็นการรับเข้าทำงาน และมีได้มีผลผูกพัน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้ายต้องรับผู้ร้องเข้าทำงานแต่อย่างใด สำหรับผลการประเมินจากการสัมภาษณ์ผู้ร้องนั้น ผู้ร้องมีคุณสมบัติในระดับพอใช้ ควรรอการเปรียบเทียบกับผู้สมัครอื่น ๆ ด้วย ก่อนรวบรวมเอกสารข้อมูลที่ได้ทั้งหมดเสนอฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่เพื่อพิจารณาตามลำดับ โดยผู้จัดการทรัพยากรมนุษย์และเอกสารประเมินผลการสัมภาษณ์ผู้ร้อง โดยผู้จัดการทั่วไป ทั้งนี้ วันที่ 13 มกราคม 2560 ได้โทรศัพท์แจ้งผลการพิจารณาต่อผู้ร้องว่า “ผู้ร้องยังต้องรอการเปรียบเทียบกับผู้สมัครรายอื่น ๆ ก่อน” ซึ่งการประกาศรับสมัครตำแหน่งผู้จัดการแม่บ้านครั้งนี้ ได้ปรากฏว่ามีผู้สมัครที่มีผลการสัมภาษณ์ให้เปรียบเทียบจำนวน 2 ราย คือ ผู้ร้อง และนาย ป. ซึ่งผลการสัมภาษณ์ของผู้ร้องมาถึงฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ก่อนนาย ป. ทั้งนี้ เมื่อโรงแรมได้สัมภาษณ์นาย ป. แล้ว จึงได้ทำความเห็นแจ้งมาฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ว่ามีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ จึงดำเนินการเสนอผู้บริหารเพื่ออนุมัติรับนาย ป. เป็นพนักงานต่อไป ทั้งนี้ สาเหตุที่สำนักงานใหญ่พิจารณาแล้วคัดเลือกนาย ป. เนื่องจากนาย ป. มีประสบการณ์ตรงตามตำแหน่ง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุด ในขณะที่ผู้ร้องมีเพียงทักษะด้านภาษาอังกฤษที่ดีแต่ไม่มีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้จัดการแม่บ้านโดยตรง ดังนั้น ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานใหญ่ จึงได้จัดทำใบขออนุมัติการว่าจ้าง นาย ป. มายังผู้รับมอบอำนาจจากผู้ถูกร้องเพื่อพิจารณาลงนามเห็นชอบและส่งต่อไปยังรองผู้จัดการใหญ่ที่ดูแลด้านธุรกิจโรงแรม และส่งต่อไปยังรองกรรมการผู้จัดการใหญ่ และพิจารณาอนุมัติในขั้นตอนสุดท้ายโดยกรรมการผู้จัดการใหญ่

ดังนั้น หากพิจารณาจากกระบวนการและขั้นตอนของการรับสมัครงานของผู้ถูกร้องในข้างต้น จะพบว่าการที่ผู้ร้องไม่ได้เข้าทำงานในตำแหน่งผู้จัดการแม่บ้านของผู้ถูกร้องนั้น มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่ผู้ร้องมีคุณสมบัติและประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระดับที่ต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคุณสมบัติและประสบการณ์ในการทำงานผู้สมัครอีกรายหนึ่ง โดยมีได้มีประเด็นเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุจากการที่ผู้ร้องมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิดแต่อย่างใด การที่ผู้ร้องถูกปฏิเสธสิทธิในการทำงานจึงมิได้เป็นผลโดยตรงมาจากการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศตามกำเนิดหากแต่เป็นเพราะคุณสมบัติและประสบการณ์ในการทำงานของผู้ร้องนั่นเอง คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นว่าผู้ร้องมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามความในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กรณีจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าการไม่รับผู้ร้องเข้าทำงานในตำแหน่งผู้จัดการแม่บ้านของผู้ถูกร้อง เป็นการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การรับสมัครงานของผู้ถูกร้อง มีหลักเกณฑ์คัดเลือกคัดสรรผู้สมัครงานโดยการวัดผลจากคุณสมบัติและประสบการณ์ในการทำงานของผู้สมัครงาน รวมถึงผลประโยชน์ในการสัมภาษณ์ของผู้สมัครงาน เมื่อได้พิจารณาจากพยานหลักฐาน ผลประโยชน์การสัมภาษณ์ของผู้ร้องและผู้สมัครคนอื่นแล้ว ปรากฏว่าผู้ร้องมีประสบการณ์ทำงาน และผลประโยชน์การสัมภาษณ์ยังอยู่ในระดับเกณฑ์ที่ต่ำกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ ทำให้ผู้ร้องไม่ได้รับคัดเลือกเป็นพนักงานในตำแหน่งผู้จัดการแม่บ้านของผู้ถูกร้อง จึงเห็นว่ากรณีที่ผู้ร้องถูกปฏิเสธสิทธิในการทำงานจึงมิได้เป็นผลโดยตรงมาจากการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศตามกำเนิด หากแต่เป็นเพราะคุณสมบัติและประสบการณ์ในการทำงานของผู้ร้องนั่นเอง ผู้ร้องมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามความในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กรณีจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าการไม่รับผู้ร้องเข้าทำงานในตำแหน่งผู้จัดการแม่บ้านของผู้ถูกร้อง เป็นการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่ จึงมีมติยกคำร้อง และไม่จำเป็นต้องพิจารณาคำขออื่นตามคำร้อง

ผู้ร้อง : พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง
 ผู้ถูกร้อง : บริษัทประกอบธุรกิจกิจการค้าวัสดุก่อสร้างและตกแต่งบ้าน
 วันที่ร้อง : 24 ตุลาคม 2560
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 8 กุมภาพันธ์ 2562
 เรื่องที่ร้อง : การถูกปฏิเสธการรับเข้าปฏิบัติงานด้วยเหตุแห่งเพศ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยมีเพศกำเนิดเป็นชายแต่มีเพศสภาพเป็นหญิง ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ผู้ร้องได้รับหนังสือส่งตัวจากบริษัทดังกล่าว เพื่อเข้าปฏิบัติงานในบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง ตำแหน่งพนักงานช่วยขาย (พนักงาน PC) สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า ยี่ห้อหนึ่ง

ต่อมาเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2560 เวลาประมาณ 11.00 น. ผู้ร้องได้เข้าไปยื่นเอกสารดังกล่าวต่อผู้ถูกร้อง ซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่แผนกทรัพยากรบุคคล บริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง ประจำสาขาศรีนครินทร์ ผู้ถูกร้องได้สอบถามว่าในการปฏิบัติงานผู้ร้องจะแต่งกายตามเพศสภาพหรือเพศกำเนิด ซึ่งผู้ร้องได้แจ้งแก่ผู้ถูกร้องว่าจะแต่งกายตามเพศสภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ถูกร้องจึงกล่าวว่าหากผู้ร้องแต่งกายตามเพศสภาพจะไม่รับเข้าทำงาน และได้วางเอกสารสมัครงานของผู้ร้องไว้ที่ด้านนอกห้องแผนกทรัพยากรบุคคล

ต่อมาเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2560 ผู้ร้องได้รับหนังสือส่งตัวจากบริษัทที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อเข้าปฏิบัติงานที่บริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง สาขาศรีนครินทร์ ผู้ร้องจึงได้เดินทางไปยื่นเอกสารดังกล่าวต่อผู้ถูกร้องเพื่อเข้าปฏิบัติงานอีกครั้งหนึ่ง ผู้ถูกร้องได้แจ้งแก่ผู้ร้องอีกครั้งว่าให้ผู้ร้องแต่งกายตามเพศกำเนิดพร้อมยื่นใบสมัครงานให้ผู้ร้องกรอก แต่ขณะที่ผู้ร้องกำลังกรอกใบสมัครงาน ได้มีเจ้าหน้าที่หญิงคนหนึ่งของบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง มาบอกกล่าวแก่ผู้ร้องว่า หากจะเข้ามาปฏิบัติงานที่บริษัทแห่งนี้ จะต้องตัดผมสั้นและแต่งตัวเป็นผู้ชาย เนื่องจากพนักงานทุกคนต้องแต่งกายตามแบบที่บริษัทฯ กำหนด หรือแต่งกายตามแบบของบริษัทกำหนด ทำให้ผู้ร้องไม่ได้กรอกใบสมัครงาน

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้ร้องรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศสภาพในการรับเข้าปฏิบัติงาน และการเกิดข้อพิพาทดังกล่าว ทำให้ผู้ร้องว่างงานเป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 15 วัน เนื่องจากไม่อาจเข้าทำงานในเครือบริษัทของคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้องคำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นแรกที่ต้องวินิจฉัย ได้แก่ นิติสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง บริษัทที่ทำหนังสือส่งตัวผู้ร้องและบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง

คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นผู้ชายแต่มีเพศสภาพเป็นผู้หญิง โดยพยานได้เข้ามาให้ถ้อยคำยืนยันว่าผู้ร้องเป็นพนักงานของบริษัทที่ผู้ร้องปฏิบัติหน้าที่ในขณะนั้น และทางบริษัทจะมีข้อตกลงในสัญญากับบุคคลภายนอกได้แก่บริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง โดยมีข้อตกลงว่าบริษัทจะต้องส่งตัวผู้ร้องไปปฏิบัติงานช่วยขายสินค้าในพื้นที่ขายที่บริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง ในวันที่ 26 กันยายน 2560 จึงได้มีหนังสือส่งผู้ร้องไปปฏิบัติหน้าที่ช่วยขายสินค้า ณ สาขาศรีนครินทร์ ผู้ร้องนำหนังสือส่งตัวไปยื่นต่อผู้ถูกร้องซึ่งมีตำแหน่งพนักงานฝ่ายบุคคล บริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง สาขาศรีนครินทร์ เพื่อเข้าปฏิบัติงานดังกล่าว ปรากฏว่า ผู้ถูกร้องได้ปฏิเสธไม่ให้ผู้ร้องเข้าทำงานในพื้นที่ เนื่องจากผู้ร้องแต่งกายไม่ถูกต้องตามประกาศของบริษัท ลงวันที่ 26 มีนาคม 2551 เรื่อง ระเบียบการแต่งกายและบุคลิกภาพของพนักงานสังกัดสาขา อันเป็นการกีดกันไม่ให้ผู้ร้องเข้าพื้นที่ปฏิบัติงานโดยเหตุแห่งเพศสภาพ และเป็นการกระหนาบสิทธิของผู้ร้องในการเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ของบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง สาขาศรีนครินทร์

ประเด็นต้องวินิจฉัยต่อมา ได้แก่ การที่ผู้ถูกร้องปฏิเสธการรับเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ขายในบริษัท สาขาศรีนครินทร์ คู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้องนั้นมาจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคหนึ่งและวรรคสาม ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 มาตรา 17 และมาตรา 20 รวมทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ภาค 3 ข้อ 26 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR) ภาค 2 ข้อ 2 และ ภาค 3 ข้อ 6

คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2560 และวันที่ 3 ตุลาคม 2560 ผู้ร้องได้ยื่นหนังสือส่งตัวต่อบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง สาขาศรีนครินทร์เพื่อเข้าปฏิบัติงาน แต่ผู้ถูกร้องได้ปฏิเสธการส่งตัวผู้ร้องเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ขายถึงสองครั้ง โดยผู้ถูกร้องอ้างว่าผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่งกายตามเพศสภาพเป็นผู้หญิงไว้ผมยาว แต่งหน้าจัด ใส่ขนตาปลอม เป็นการแต่งกายไม่เหมาะสม ซึ่งตามประกาศของบริษัท เรื่อง ระเบียบการแต่งกายและบุคลิกภาพของพนักงานสังกัดสาขากำหนดให้ พนักงานชายต้องแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายชายและต้องตัดผมสั้น การที่ผู้ร้องประสงค์จะแต่งกายตามเพศสภาพหญิง

เพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่ของสาขาจึงไม่สามารถกระทำได้อีกทั้งผู้ถูกร้องได้รับว่าประกาศดังกล่าวของบริษัทฯ ระบุเฉพาะการแต่งกายของเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ไม่มีการระบุถึงการแต่งกายของเพศที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด เนื่องจากพนักงานช่วยขายประจำสาขาต้องพบปะลูกค้าที่หลากหลาย และลูกค้าบางกลุ่มอาจไม่ยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของบริษัทฯ ได้

ดังนั้น การที่ผู้ร้องถูกกีดกันไม่ให้เข้าปฏิบัติงานในพื้นที่บริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้องสาขาศรีนครินทร์ อันเป็นการละเมิดสิทธิในการทำงานและการประกอบอาชีพของผู้ร้องเป็นผลให้ผู้ร้องขาดรายได้และเกิดความเสียหาย รวมถึงได้รับความอับอาย การกระทำดังกล่าวของบริษัทฯ จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งเพศ โดยมีมูลเหตุจากการที่ผู้ถูกร้องและบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้องปฏิบัติตามประกาศบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้อง เรื่อง ระเบียบการแต่งกายและบุคลิกภาพของพนักงานสังกัดสาขา ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 อันเป็นกฎหมายที่ออกภายหลังประกาศดังกล่าวของบริษัทฯ

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) มีมติ เห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 โดยให้ผู้ถูกร้องดำเนินการกรณีถูกปฏิบัติเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ โดยมีคำสั่งถึงบริษัทคู่กรณีฝ่ายผู้ถูกร้องเพื่อดำเนินการแก้ไขประกาศของบริษัท เรื่องระเบียบการแต่งกายและบุคลิกภาพของพนักงานสังกัดสาขา ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดให้พนักงานที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด มีสิทธิแต่งกายตามเพศสภาพได้และให้ดำเนินการแก้ไขให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัย

ผู้ร้อง : นักศึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (ผู้หญิงข้ามเพศ)
ผู้ถูกร้อง : มหาวิทยาลัยของรัฐในจังหวัดทางภาคเหนือแห่งหนึ่ง
วันที่ร้อง : 20 พฤศจิกายน 2560
วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 สิงหาคม 2562
เรื่องที่ร้อง : การถูกจำกัดสิทธิในการแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร

1. สารสำคัญของคำร้อง

นักศึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้มีคำร้องถึงผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเพื่อขออนุญาตแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร แต่ได้รับการปฏิเสธ เนื่องจากที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยให้นักศึกษาที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดต้องแต่งกายและใช้ค่านำหน้าชื่อตามเพศกำเนิดเท่านั้น

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

ผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิดและเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยดังกล่าว มีความประสงค์ที่จะขออนุญาตแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร แต่ไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ถูกร้องเนื่องจากมติสภามหาวิทยาลัยนั้นกำหนดเรื่องการแต่งกายของบัณฑิตที่จะเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ต้องแต่งกายให้ตรงกับเพศกำเนิดและตรงกับค่านำหน้านามตามกฎหมาย จึงส่งผลให้บัณฑิตชายและหญิงที่จะเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ต้องแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศกำเนิดเท่านั้นและไม่อนุญาตให้บัณฑิตที่เป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพ กรณีจึงมีประเด็นต้องพิจารณาว่า ผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกระทบจากข้อกำหนดดังกล่าวในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หรือไม่

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

การที่ผู้ถูกร้องออกประกาศมหาวิทยาลัยเพื่อจำกัดสิทธิในการแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เป็นมาตรการที่ไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ที่ผู้ถูกร้องต้องการ เมื่อเทียบกับผลกระทบหรือความเสียหายอันเกิดการจำกัดสิทธิในความเป็นส่วนตัวและสิทธิในการศึกษาที่ผู้ยื่นคำร้องนั้นต้องสูญเสียไป กรณีย่อมถือว่าเป็นการกำหนดมาตรการที่ขัดหรือแย้งกับหลักแห่งความได้สัดส่วนหรือหลักแห่งความพอสมควรแก่เหตุ อันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จึงมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลบนพื้นฐานในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อห้ามว่าด้วยการเลือกปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 17 ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

(1) ให้ผู้ถูกร้องโดยสภามหาวิทยาลัยหรือผู้มีอำนาจ จัดทำข้อบังคับ ระเบียบ หรือประกาศอื่น เพื่อให้สิทธิแก่บัณฑิตที่มีอัตลักษณ์แตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถแต่งกายชุดครุย วิทยฐานะตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของผู้ถูกร้อง โดยต้องไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิที่เป็นการขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

(2) ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการตาม (1) และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาของผู้ถูกร้องให้ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้ ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการตาม (1) และ (2) ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย ของคณะกรรมการ วลพ.

ผู้ร้อง : นักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ
ผู้ถูกร้อง : มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ
วันที่ร้อง : 16 พฤศจิกายน 2560
วันที่มีคำวินิจฉัย : 19 ธันวาคม 2561
เรื่องที่ร้อง : การถูกจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพ

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องได้มีคำร้องเลขที่ 10/2560 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2560 ร้องเรียนผู้ถูกร้อง ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) สรุปได้ว่า ผู้ร้องเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาเกษตรศาสตร์ศึกษา คณะเทคโนโลยีเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เป็นบุคคลซึ่งแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด

เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2560 ผู้ร้องแต่งกายตามเพศสภาพไปเรียนในวิชา จิตวิทยา โดยมีอาจารย์ผู้บรรยายรายวิชา ทำการเช็คชื่อและตรวจการแต่งกายของนักศึกษาในชั้นเรียน รวมถึงผู้ร้องด้วย เมื่ออาจารย์ขานชื่อผู้ร้อง พบว่า ผู้ร้องแต่งกายไม่ตรงกับเพศกำเนิด เมื่อสอบถาม เหตุผลที่ไม่แต่งกายตามเพศกำเนิด ผู้ร้องชี้แจงว่า ผู้ร้องได้เคยเข้าพบคณบดีหลายครั้ง และครั้งสุดท้าย ได้เข้าพบคณบดีพร้อมกับเจ้าหน้าที่ประสานงานสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย เพื่อแจ้งเรื่องที่ ถูกตำหนิเรื่องการแต่งกายจากอาจารย์หลายท่าน ซึ่งเจ้าหน้าที่จากสมาคมฟ้าสีรุ้งฯ ยืนยันกับคณบดีว่า การตำหนิของอาจารย์เรื่องการแต่งกายเป็นการกระทำที่ขัดกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งคณบดีได้มอบหนังสือราชการที่อนุญาตให้นักศึกษาสามารถแต่งกายตามเพศสภาพ ในการเข้าเรียนและเข้าสอบได้ และคณบดีได้ส่งหนังสือดังกล่าวให้สาขาวิชาต่าง ๆ ทราบแล้ว ดังนั้น ผู้ร้องจึงได้นำเรื่องที่คณบดีแจ้งให้ทราบ แจ้งอาจารย์ผู้บรรยายรายวิชาที่ผู้ร้องลงเรียนในภาคการศึกษานี้ อีกด้วย ซึ่งอาจารย์แจ้งว่า ไม่เคยทราบว่ามีหนังสือดังกล่าว

ต่อมาเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560 อาจารย์ที่ปรึกษาเรียกผู้ร้องไปพบที่ ตึกคณบดี หัวหน้าสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ศึกษาได้สอบถามผู้ร้องว่า ทราบเรื่องที่สาขาคหกรรมศาสตร์ศึกษา มีกฎระเบียบให้นักศึกษาต้องแต่งกายและต้องตัดผมตามเพศกำเนิดหรือไม่ ซึ่งผู้ร้องแจ้งว่า ไม่ทราบ แต่มาทราบในภายหลังเมื่อผู้ร้องเรียนในชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ซึ่งหัวหน้าสาขาได้แจ้งผู้ร้องว่ากฎระเบียบดังกล่าวมีมานานแล้ว

หัวหน้าสาขาได้แจ้งผู้ร้องว่า การที่ผู้ร้องแต่งกายตามเพศสภาพ ไม่สามารถเรียนสาขานี้ได้เพราะสาขานี้จะต้องออกไปสังเกตการสอนและฝึกสอน อาจทำให้โรงเรียนและสังคม ไม่ยอมรับ จึงเสนอให้ผู้ร้องทำเรื่องย้ายออกจากสาขาคหกรรมศาสตร์ศึกษาไปเรียนสาขาอื่นเพื่อจะได้เรียนจบ โดยหัวหน้าสาขากล่าวว่า หากยังเรียนสาขาเดิม ผู้ร้องจะเผชิญกับสถานการณ์ที่จะอยู่อย่าง

ไม่มีความสุข และมีปัญหากับอาจารย์ผู้สอน ผู้ร้องจึงได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่าขณะนี้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่คุ้มครองผู้มีความหลากหลายทางเพศ แต่อาจารย์หัวหน้าสาขากล่าวว่า ผู้ร้องรู้เท่าไม่ถึงการณ์ที่จะกล่าวอ้างความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

จากนั้นอาจารย์หัวหน้าสาขาฯ ได้เสนอให้ผู้ร้องย้ายไปเรียนสาขาวิชาอื่น เช่น ออกแบบเสื้อผ้าและแพทเทิร์น หรือสาขาอาหารและโภชนาการ แต่ผู้ร้องได้ตัดสินใจที่จะปกป้องสิทธิอันชอบธรรมของผู้ร้อง เพราะเห็นว่าการกระทำดังกล่าวของคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ เป็นการแบ่งแยก กีดกัน และจำกัดสิทธิประโยชน์ทางตรงของผู้ร้อง โดยเหตุที่ผู้ร้องเป็นบุคคลที่แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และไม่ย้ายสาขา และไม่ถอนรายวิชาตามที่ผู้บริหารคณะแจ้งให้ถอนย้าย โดยผู้ร้องได้รับแจ้งว่าการที่ยืนยันสิทธิที่จะไม่ถอนย้ายเป็นสิทธิที่สามารถทำได้ แต่ทางสาขาวิชาไม่มีมติที่จะดำเนินการอันเป็นการยับยั้งมิให้ผู้ร้องสามารถดำเนินชีวิตในฐานะนักศึกษาของสาขาวิชาต่อไปได้ เช่น อาจารย์ประจำสาขาวิชาจะไม่เช็คชื่อผู้ร้องในทุกรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียน เมื่อผู้ร้องไม่ปรากฏชื่อเข้าเรียนครบ 3 ครั้ง ผู้ร้องจะไม่มีสิทธิเข้าสอบ และถูกปรับตก

หลังจากนั้น คณบดีได้แจ้งผู้ร้องว่า ผู้ร้องจะใช้สิทธิตามกฎหมายใดเป็นสิทธิของผู้ร้อง แต่กว่าจะมีคำวินิจฉัยออกมา ก็ใช้เวลานานหลายปี จนไม่มีผลย้อนหลังมาให้ผู้ร้องได้รับการคุ้มครองสิทธิใด ๆ โดยคณบดีได้กำชับว่าจะยึดมติที่ประชุมสาขาเป็นสำคัญ หากผู้ร้องยังคงแต่งกายตามเพศสภาพ จะใช้มาตรการลงโทษดังกล่าวและจะยืนยันมติที่ประชุมสาขาพร้อมใบรับรองแพทย์โรงพยาบาลพระมงกุฎ ที่ระบุว่าผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดไปยื่นครุสภา ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การรับรองคุณวุฒิจร

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้องคำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็นดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

1. การกระทำดังกล่าวของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ร้องเป็นนักศึกษาที่มีเพศสภาพที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด การที่มีกฎ ข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์ให้ผู้ร้องเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตที่ไม่ตรงตามเพศสภาพของตน กฎ ข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์เหล่านั้นต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายการที่ผู้ถูกร้องอ้างว่ามีข้อบังคับและให้ผู้ถูกร้องที่มีเพศวิถีและเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดต้องแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศกำเนิด การกระทำของผู้ถูกร้องจึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ระหว่างเพศ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 รวมทั้งระเบียบมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษา พ.ศ. 2558 ได้กำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เฉพาะนักศึกษาหญิงและชายเท่านั้น และเป็นข้อบังคับที่มีการใช้บังคับมาก่อนพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2558

ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับแล้ว ระเบียบมหาวิทยาลัย ว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษา พ.ศ. 2558 จึงไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มหาวิทยาลัยฯ จึงต้องแก้ไขข้อบังคับเพื่อให้สอดคล้องและไม่ขัดต่อมาตรา 3 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และหลักการในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล และการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

คณะกรรมการ วลพ. จึงมีความเห็นว่าการกระทำของผู้ร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

2. ประเด็นตามคำขอของผู้ร้อง

คำขอที่ 1 ที่ให้ คณะกรรมการ วลพ. กำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองและบรรเทาทุกข์ เพื่อให้ผู้ร้องยังคงสามารถศึกษาต่อในรายวิชาและเป็นนักศึกษาในสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ศึกษา คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ต่อไปได้นั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า หากคณะกรรมการ วลพ. สั่งให้คุ้มครองชั่วคราว จะเป็นการวินิจฉัยในผลแห่งคดีตามคำร้องขอของผู้ร้อง ดังนั้น จึงให้ยกคำขอที่ 1 ของผู้ร้อง

คำขอที่ 2 ที่ให้ ผู้ร้องมีสิทธิที่จะศึกษาต่อตามหลักสูตรของสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ศึกษา คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง โดยไม่ถูกบังคับให้ย้ายไปเรียนในสาขาอื่นนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาเห็นว่า อาจารย์ในสาขาได้แนะนำเชิงบังคับให้ผู้ร้องย้ายไปเรียนยังสาขาอื่น เพื่อให้สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ แต่ผู้ร้องยังคงยืนยันที่จะศึกษาในสาขาวิชาเดิม ดังนั้น คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรให้ผู้ร้องให้อาจารย์ยุติการโน้มน้าวเชิงข่มขู่บังคับให้ผู้ร้องย้ายไปเรียนยังสาขาอื่น และเคารพสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของนักศึกษา

คำขอที่ 3 ที่ให้ มหาวิทยาลัยแก้ไขและให้มีการบังคับใช้ระเบียบว่าด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพ หรือถ้ามีระเบียบว่าเรื่องดังกล่าวอยู่แล้วให้มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ดำเนินการบังคับใช้ระเบียบดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้ร้องและนักศึกษาที่มีการแสดงแตกต่างจากเพศกำเนิดในสังกัดของมหาวิทยาลัยได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายต่อไปนั้น คณะกรรมการ วลพ. เห็นควรให้ผู้ร้องดำเนินการปรับแก้ไขระเบียบว่าด้วยการแต่งกาย เพื่ออนุญาตให้นักศึกษาที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศสภาพได้

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) มีมติเห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 โดยให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

1) อนุมัติให้ผู้ร้องสามารถแต่งกาย และไว้ทรงผมตามเพศสภาพ ในระหว่างการศึกษา การสอบวัดผล และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จนจบการศึกษา

2) ให้ผู้ถูกร้องปรับแก้ไข หรือเพิ่มกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัย เพื่ออนุญาตให้นักศึกษาที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศสภาพ ในระหว่างการศึกษา การสอบวัดผล และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ รวมทั้งการรับพระราชทานปริญญาบัตร

3) ให้ผู้ถูกร้องจัดทำมาตรการส่งเสริมให้อาจารย์และบุคลากรของผู้ถูกร้องมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในสิทธิในการดำเนินชีวิตโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติของนักศึกษากลุ่มที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด และเชื่อมั่นว่านักศึกษากลุ่มนี้จะเป็นบุคลากรครูที่มีคุณภาพได้

ทั้งนี้ ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการตาม (2) ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

ผู้ร้อง : ข้าราชการตำรวจเพศหญิง

ผู้ถูกร้อง : บุคคลเพศชาย

วันที่ร้อง : 27 พฤศจิกายน 2560

วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 สิงหาคม 2562

เรื่องที่ร้อง : การเขียนข้อความในเชิงดูถูกเหยียดหยามเพศหญิง และพนักงานสอบสวนหญิงทางเว็บไซต์เฟซบุ๊ก

1. สารสำคัญของคำร้อง

พนักงานสอบสวนหญิงได้มีการเขียนข้อความลงในเพจเฟซบุ๊กของชมรมพนักงานสอบสวนหญิง เกี่ยวกับการที่พนักงานอัยการจะมาควบคุมการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ข้อจำกัดเรื่องบุคลากรของพนักงานสอบสวนซึ่งมีจำนวนน้อย แต่ต้องรับผิดชอบคดีเป็นจำนวนมาก และปฏิบัติงานให้ทันภายในกรอบเวลา ซึ่งผู้แสดงความคิดเห็นแย้งต่อข้อความดังกล่าวในเพจเฟซบุ๊กของตนเองว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องแก้ไขตั้งแต่ขั้นเริ่มต้น คือ ขั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการที่กฎหมายกำหนดให้อัยการเข้าไปมีส่วนร่วมในบางคดีนั้น อัยการมีบทบาทเท่าที่กฎหมายกำหนด ไม่ได้ปฏิบัติเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ฯลฯ ต่อมา ผู้ถูกร้องได้เขียนข้อความเชิงสนับสนุนความเห็นดังกล่าวความว่า “ท่านอย่าเที่ยวไปถือสา พงส.หญิง เค้านคงไม่ได้สอบไต่เต้าขึ้นมาเป็น พงส. เค้าน่าจะใช้ได้ไต่มากกว่าครับท่าน”

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

ผู้ถูกร้องได้เขียนข้อความในเชิงดูถูกเหยียดหยามเพศหญิง และพนักงานสอบสวนหญิงทางเฟซบุ๊กว่าได้มีการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือเข้าแลกเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทำให้ผู้ร้องและพนักงานสอบสวนหญิงได้รับผลกระทบจากการเขียนข้อความในลักษณะที่เป็นการดูหมิ่นแบบเหมารวม โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มวิชาชีพพนักงานสอบสวนหญิง คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การเขียนข้อความในลักษณะที่เป็นการดูหมิ่นต่อกลุ่มวิชาชีพพนักงานสอบสวนหญิงแบบเหมารวมดังกล่าวนี้ เป็นการใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรง อันนำมาสู่การดูหมิ่นเกลียดชังต่อกลุ่มพนักงานสอบสวนหญิง ส่งผลให้สังคมเกิดความเข้าใจผิดและมีอคติต่อการเข้าสู่ตำแหน่งของพนักงานสอบสวนหญิงว่าสตรีไม่มีความสามารถในการทำงานทัดเทียมกับบุคคลเพศชาย ในขณะที่เดียวกันความรุนแรงจากการใช้ถ้อยคำดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อจิตใจ ตลอดจนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของกลุ่มพนักงานสอบสวนหญิงอย่างร้ายแรงอีกด้วย กรณีจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าการใช้ถ้อยคำในลักษณะที่เป็นการดูหมิ่นแบบเหมารวมต่อเพศหญิง เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

3. คำวินิจฉัย

การที่ผู้ถูกร้องได้เขียนข้อความเชิงสนับสนุนความเห็นของเจ้าของเพจเฟซบุ๊ก ความว่า “ท่านอย่าเที่ยวไปถือสา พงส.หญิง เค้าน่าจะไม่ได้สอบได้เต้าขึ้นมาเป็น พงส. เค้าน่าจะใช้เต้าได้มากกว่าครับท่าน” เป็นการใช้อ้อยคำที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจตลอดจนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของกลุ่มพนักงานสอบสวนหญิงอย่างร้ายแรง ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นผู้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ใช้หน้าอกสื่อทางการมรรยาธเพื่อสามารถเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นได้ และมีอคติต่อการเข้าสู่ตำแหน่งของพนักงานสอบสวนหญิง ในลักษณะเป็นการแบ่งแยก กีดกันว่าสตรีไม่มีความสามารถในการทำงานทัดเทียมกับบุคคลเพศชาย เพราะไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการสอบสวนเพื่อจะสอบเลื่อนตำแหน่ง คณะกรรมการ วลพ. จึงวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และเพื่อเป็นการป้องกันและสร้างความตระหนักรู้ของผู้ถูกร้องมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ จึงให้ผู้ถูกร้องจัดทำ “บันทึกสรุปบทเรียน” ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งมายังคณะกรรมการ วลพ. โดยเขียนบรรยายความคิด ความรู้สึกและความตระหนักของตนที่ได้กระทำการอันเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ รวมทั้งนำเสนอว่าผู้ถูกร้องจะมีบทบาทอย่างไรในการช่วยเหลือสนับสนุนกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศในชุมชนและสังคม

ผู้ร้อง : ผู้หญิงซึ่งรับมอบอำนาจจากภิกษุณีชาวต่างประเทศ นิกายเถรวาท

ผู้ถูกร้อง : บุคคลเพศชายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 1 และหน่วยงานของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 2

วันที่ร้อง : 23 พฤศจิกายน 2560

วันที่มีคำวินิจฉัย : 31 กรกฎาคม 2562

เรื่องที่ร้อง : หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวปฏิเสธไม่ออกหนังสือรับรองให้ต่อวีซ่าแก่ภิกษุณีชาวต่างประเทศ ผู้ประสงค์เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทย

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นผู้หญิงซึ่งรับมอบอำนาจจากภิกษุณีชาวอินโดนีเซีย นิกายเถรวาท ร้องว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 1 และหน่วยงานของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 2 ปฏิเสธไม่ออกหนังสือรับรองให้ต่อวีซ่าแก่ภิกษุณีชาวต่างประเทศ ผู้ประสงค์เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทย โดยให้เหตุผลว่า ระเบียบของหน่วยงานดังกล่าวไม่มีการรับรองสถานภาพของภิกษุณีและสามเณรี จึงไม่สามารถดำเนินการออกหนังสือรับรองให้ได้

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

ภิกษุณีเป็นสตรีชาวต่างประเทศ ที่อุปสมบทและมีหนังสือรับรองสถานภาพภิกษุณีจากคณะสงฆ์ในต่างประเทศ และได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อศึกษาหรือปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประเทศไทยประทับตราในหนังสือเดินทางอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวโดยได้รับยกเว้นการตรวจลงตรา และอนุญาตให้พำนักอยู่ในประเทศไทยได้ครั้งละไม่เกิน 30 วัน

เมื่อใกล้ครบระยะเวลา 30 วัน ภิกษุณีที่เข้ามาในประเทศไทยเพื่อศึกษาหรือปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาจะต้องทำการต่ออายุวีซ่า โดยต้องได้รับหนังสือรับรองจากเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะจังหวัด และนำหนังสือรับรองดังกล่าวยื่นต่อหน่วยงานของรัฐซึ่งก็คือผู้ถูกร้องที่ 2 เพื่อออกหนังสือรับรองให้กับภิกษุณี

เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะจังหวัดได้ลงนามในหนังสือรับรองให้แก่ภิกษุณี และภิกษุณี ได้นำหนังสือดังกล่าวยื่นต่อผู้ถูกร้องที่ 2 หลังจากที่ยื่นเอกสารดังกล่าว ภิกษุณีได้ติดตามสอบถามกับเจ้าหน้าที่ทางโทรศัพท์ โดยผู้ถูกร้องที่ 1 ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ แจ้งว่าไม่สามารถออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ภิกษุณี ได้ เนื่องจากระเบียบของหน่วยงานระบุว่า การออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ชาวต่างประเทศ ผู้เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทย กำหนดให้ออกหนังสือรับรองแก่ภิกษุ สามเณร และแม่ชี เท่านั้น

ประเด็นวินิจฉัย

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่าประเด็นที่ผู้ถูกร้องที่ 1 ปฏิเสธไม่ออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นชาวต่างประเทศที่ได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีจากต่างประเทศ โดยอาศัยระเบียบที่ผู้ถูกร้องต้องปฏิบัติตาม ซึ่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุวีซ่าให้แก่ภิกษุณีผู้เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ เห็นว่า เหตุผลสำคัญที่ผู้ถูกร้องที่ 1 ปฏิเสธสิทธิคำขอของภิกษุณี เป็นผลสืบเนื่องจากการมีประกาศของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ประกาศมติมหาเถรสมาคม เรื่อง การบวชภิกษุณี ซึ่งได้วางแนวทางไว้ว่า เมื่อภิกษุณีสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้ขาดสูญไปแล้ว การบรรพชาสามเณรีและการบวชสิกขามาหรือการอุปสมบทภิกษุณีจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องที่ 2 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ชาวต่างประเทศ ผู้เข้ามาศึกษา หรือปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย จึงได้ถือตามแนวทางดังกล่าวที่ได้วินิจฉัยตามพุทธบัญญัติ ทำให้ผู้ถูกร้องที่ 2 สามารถออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ชาวต่างประเทศ ผู้เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยให้เฉพาะแก่ชาวต่างประเทศเพศชายที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย หรือชาวต่างประเทศเพศชายที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณรมาจากต่างประเทศแล้วเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทยเท่านั้น และรวมถึงชาวต่างประเทศเพศหญิงที่เข้ามาบวชเป็นชีในประเทศไทย แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงชาวต่างประเทศเพศหญิงที่จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุณีและสามเณรีในประเทศไทย และชาวต่างประเทศเพศหญิงที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีและสามเณรีมาจากต่างประเทศแล้วเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เห็นได้ว่าการยื่นคำร้องต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกร้องที่ 1 เพื่อให้หน่วยงานของรัฐผู้ถูกร้องที่ 2 ออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ เป็นไปโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทย มิได้เข้ามาเพื่อบรรพชาอุปสมบท หรือเข้ามาบวชเป็นชีในประเทศไทยแต่อย่างใด หากแต่เป็นการใช้เสรีภาพในการเดินทางซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญไทยแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้บัญญัติรับรองให้เป็นสิทธิของบุคคลทุกคนโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุต่าง ๆ ในแ่งนี้จึงหมายความว่าบุคคลทุกคนรวมถึงภิกษุณีย่อมมีเสรีภาพในการเดินทาง โดยรัฐไม่อาจนำเหตุผลแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฯลฯ มาใช้เป็นเหตุผลในการจำกัดหรือขัดขวางการเข้าออก การกลับมาหรือกลับไปยังรัฐอื่น ๆ รวมถึงรัฐของบุคคลนั้นเอง

เมื่อพิจารณาระเบียบของหน่วยงานของรัฐผู้ถูกร้องเรื่องการออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ชาวต่างประเทศ ผู้เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งกำหนดให้ผู้ถูกร้องที่ 2 ออกหนังสือรับรองให้ชาวต่างประเทศเพศชายที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณรมาจากต่างประเทศแล้วเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทยเท่านั้น แต่มิได้หมายความว่ารวมถึงชาวต่างประเทศเพศหญิงที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีและสามเณรีที่มาจากต่างประเทศด้วย ด้วยเหตุนี้ ชาวต่างประเทศเพศหญิงที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบท

เป็นพระภิกษุณีและสามเณรีมาแล้วจากต่างประเทศ รวมถึงผู้ร้องซึ่งได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีจากคณะสงฆ์ต่างประเทศ จึงไม่อาจเดินทางเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทยได้ กรณีนี้จึงเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของบุคคลมิให้เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทยเพราะเหตุแห่งการดำรงสถานภาพความเป็นบรรพชิตตามพระพุทธศาสนา ซึ่งปัจจุบันแต่ละประเทศยังคงมีการตีความพุทธบัญญัติให้สิทธิในการบรรพชาอุปสมบทแก่ชายและหญิงที่แตกต่างกันไปตามการปฏิบัติตามหลักศาสนาภายในประเทศของตน เมื่อการยื่นคำร้องของผู้ร้องมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเดินทางเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทยเท่านั้น โดยมีได้เดินทางเข้ามาเพื่อบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุณีหรือสามเณรี อันเป็นเรื่องต้องห้ามตามแนวทางปฏิบัติที่คณะสงฆ์ไทยได้วินิจฉัยตามพุทธบัญญัติ และมีได้ประสงค์จะเดินทางเข้ามาบวชเป็นชีในประเทศไทยแต่อย่างใด การที่ผู้ถูกร้องที่ 1 และผู้ถูกร้องที่ 2 ปฏิเสธไม่ออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นชาวต่างประเทศเพศหญิงที่ได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีจากต่างประเทศ จึงทำให้ภิกษุณีไม่อาจมีสิทธิเดินทางเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทยเฉกเช่นเดียวกับบุคคลเพศชายชาวต่างประเทศที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณรมาแล้วจากต่างประเทศ

คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นว่าการปฏิเสธไม่ออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ผู้ร้อง เป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของบุคคลเพราะเหตุแห่งการดำรงสถานภาพความเป็นบรรพชิตตามพระพุทธศาสนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างเพศ

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมาก็คือ ภิกษุณีมีคำขอให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ กำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองและบรรเทาทุกข์แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยให้มอบหมายเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวไปพบ และประสานงานเจ้าคณะตำบลและสำนักงานพระพุทธศาสนาในพื้นที่ เพื่อให้ดำเนินการออกหนังสือรับรองการขอต่อวีซ่าสำหรับผู้ร้องและขอให้ดำเนินการก่อนที่วีซ่าชั่วคราวจะหมดลง

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า แม้ภิกษุณีจะถูกจำกัดสิทธิในการขอหนังสือรับรองเพื่อใช้ในการต่ออายุวีซ่าเพื่อเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แต่ภิกษุณียังคงมีสิทธิที่จะเข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมในประเทศไทยด้วยวิธีการอื่น ๆ ซึ่งได้เคยดำเนินการมาแล้ว ได้แก่ 1) การขออนุญาตอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวโดยได้รับยกเว้นการตรวจลงตรา ครั้งละไม่เกิน 30 วัน 2) การขอวีซ่าศึกษาธรรมะ โดยจะได้รับอนุญาตให้พำนักในประเทศไทย 3 เดือน ซึ่งถือได้ว่า สามารถบรรเทาความทุกข์จากการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้ ประกอบกับ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่ให้อำนาจคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ กำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองและบรรเทาทุกข์แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้นั้น จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและสมควรแก่กรณี โดยต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบของหน่วยงานทางปกครองหรือของเจ้าหน้าที่ของรัฐและปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นแก่การบริหารงานของรัฐประกอบด้วย

ดังนั้น คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ จึงมีคำสั่งให้ยกคำขอกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยของผู้ร้อง

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัย ดังนี้

1. การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 1 และหน่วยงานของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 2 เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และให้หน่วยงานของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 2 แก้ไขระเบียบฯ โดยให้เพิ่มเติมสิทธิ สามเณรี ไว้ในระเบียบดังกล่าวด้วย
2. แจ้งคำวินิจฉัยไปยังนายกรัฐมนตรีที่เป็นผู้กำกับดูแลหน่วยงานดังกล่าว เพื่อให้สั่งการหน่วยงานนั้นให้ดำเนินการตามคำวินิจฉัย
3. ให้หน่วยงานของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 2 ยกเลิกหนังสือที่ส่งไปยังเจ้าคณะจังหวัดที่ไม่ให้ออกหนังสือรับรองต่อสิทธิในการขอต่ออายุวีซ่า
4. เห็นควรส่งคำวินิจฉัยไปยังผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องไปยังศาลปกครองเพื่อพิจารณาว่าการออกระเบียบฯ หน่วยงานของรัฐ ผู้ถูกร้องที่ 2 เป็นระเบียบของหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

ข้อเสนอของคณะกรรมการ วลพ.

มีข้อเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ให้พิจารณายกเลิกข้อยกเว้นในมาตรา 17 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่กำหนดให้ “การปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ”

ผู้ร้อง : นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งภาคเหนือ
 ผู้ถูกร้อง : มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งภาคเหนือ
 วันที่ร้อง : 22 ธันวาคม 2562
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 สิงหาคม 2562
 เรื่องที่ร้อง : การถูกจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องสำเร็จการศึกษาจากสำนักวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ปีการศึกษา 2560 มีกำหนดรับปริญญาบัตรในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2561 แต่ไม่ได้ยื่นขออนุญาตแต่งกายชุดครุยวิทย์ฐานะตามเพศสภาพเพื่อรับปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัย เหตุผลที่ผู้ร้องไม่ได้ยื่นขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับปริญญา เนื่องจากผู้ร้องทราบดีว่าไม่มีนักศึกษาปริญญาตรีได้แต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับปริญญาบัตร แต่เคยมีนักศึกษาปริญญาโทได้รับอนุญาตให้แต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับปริญญาได้ และต้องนำใบรับรองแพทย์ว่ามีการผ่าตัดแปลงเพศแล้วมายืนยัน รวมทั้งมีคำรับรองจากอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ประกอบกับมีข้อบังคับของมหาวิทยาลัยว่าจะต้องแปลงเพศก่อน ผู้ร้องประสงค์จะแต่งกายรับปริญญาบัตรตามเพศสภาพ จึงได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2560 แต่ได้รับเรื่องแจ้งจากมหาวิทยาลัยภายหลังวันรับพระราชทานปริญญาบัตร ผู้ร้องไม่ได้เข้ารับปริญญาบัตร และได้ตัดสินใจไปประกวด Miss Trans Star Thailand 2018 แทน และเมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม 2561 มหาวิทยาลัยได้โทรศัพท์มาขอหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ร้อง แต่ผู้ร้องไม่ได้รับการติดต่อกลับ หลังจากนั้น ผู้ร้องได้รับใบปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยแล้ว จึงไม่ประสงค์จะเข้าร่วมพิธีรับปริญญาบัตรในปีต่อไป ผู้ร้องมีความประสงค์ให้แก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยอนุญาตให้นักศึกษาแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรได้ และหากแก้ไขกฎระเบียบแล้ว ขอให้มหาวิทยาลัยมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบต่อไป

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ได้แก่ ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชาย และเป็นบุคคลซึ่งแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด สำเร็จระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง และเป็นผู้มีสิทธิรับพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปี 2559 โดยมีกำหนดเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ระหว่างวันที่ 12 – 16 กุมภาพันธ์ 2561 แต่ผู้ร้องไม่ได้ยื่นขออนุญาตจากมหาวิทยาลัย และได้ตัดสินใจไปประกวด Miss Trans Star Thailand 2018 แทน ซึ่งเป็นช่วงที่ตรงกับวันฝึกซ้อมใหญ่พิธีพระราชทานปริญญาบัตร กรณีจึงมีประเด็นต้องพิจารณาว่า ผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากข้อกำหนดดังกล่าว ในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

จากข้อเท็จจริงปรากฏว่า สาเหตุที่ผู้ร้องไม่ได้ยื่นขออนุญาตเพื่อเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เพราะผู้ร้องเข้าใจว่าตนเองไม่มีสิทธิเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เนื่องจากข้อมูลที่ปรากฏในเว็บไซต์ของผู้ถูกร้องเกี่ยวกับพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา 2559 ได้กำหนด เรื่องการแต่งกายของบัณฑิตทั้งในวันฝึกซ้อมและวันรับจริงไว้สำหรับบัณฑิตชายและบัณฑิตหญิงเท่านั้น แต่ไม่ได้กล่าวถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับการแต่งกายข้ามเพศของบัณฑิตแต่อย่างใด ประกอบกับผู้ร้องได้รับทราบแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการยื่นคำร้องเพื่อขออนุญาตแต่งกายข้ามเพศ ในมหาวิทยาลัยว่าจะต้องใช้เอกสารต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาโดยเฉพาะอย่างยิ่งใบรับรองแพทย์จากจิตแพทย์ และมหาวิทยาลัยจะพิจารณาอนุญาตให้สิทธิเป็นรายบุคคลเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้ร้องทราบว่า มีเพียงนักศึกษาปริญญาโทได้รับอนุญาตแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับปริญญาได้ แต่ต้องนำใบรับรองแพทย์ที่มีการผ่าตัดแปลงเพศแล้ว จึงทำให้ผู้ร้องเข้าใจว่า การที่ผู้ร้องจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับอนุญาตให้แต่งกายข้ามเพศ จะต้องดำเนินการยื่นใบรับรองแพทย์จากจิตแพทย์ และหากจะได้รับอนุญาตก็ต่อเมื่อมีการแปลงเพศแล้วเท่านั้น จึงเห็นได้ว่า ความเข้าใจของผู้ร้อง จนกระทั่งนำมาสู่การตัดสินใจไม่เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรในข้างต้น เป็นผลโดยตรงมาจากการที่ผู้ถูกร้องไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติของนักศึกษาข้ามเพศที่มีความประสงค์จะเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน และแม้ว่าผู้ถูกร้องจะมีแนวทางปฏิบัติในการยื่นคำร้องเพื่อขออนุญาตแต่งกายในการเข้าชั้นเรียน เข้าห้องสอบ ร่วมงานพิธีการต่าง ๆ หรือติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยไว้ แต่ก็ได้กำหนดให้นักศึกษาต้องยื่นคำร้องพร้อมเอกสารต่าง ๆ โดยเฉพาะใบรับรองแพทย์ที่ระบุว่าเป็นผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด เพื่อประกอบการพิจารณาอนุญาตเป็นรายบุคคล ซึ่งแม้ผู้ถูกร้องจะอ้างว่า เอกสารประกอบดังกล่าวเป็นเพียงสิ่งที่นักศึกษาหรือบัณฑิตที่ประสงค์จะแต่งกายตามเพศสภาพต้องเตรียมมาเพื่อแสดงต่อคณะกรรมการพิจารณาของมหาวิทยาลัย ซึ่งการพิจารณาไม่ได้เคร่งครัดถึงขนาดหากขาดเอกสารอย่างใดอย่างหนึ่งจะไม่ได้รับการพิจารณา โดยที่ผ่านมามหาวิทยาลัยได้อนุญาตให้นักศึกษาหรือบัณฑิตที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรทุกรายก็ตาม แต่กรณีย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าใบรับรองแพทย์ที่ระบุว่าเป็นผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด เป็นเอกสารสำคัญที่ไม่สามารถยกเว้นได้ เพราะการยื่น

คำร้องมีเหตุผลสำคัญเพื่อพิสูจน์ว่านักศึกษาผู้นั้นเป็นผู้ที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดอย่างแท้จริง ซึ่งหมายความว่า การยื่นคำร้องจะต้องมีใบรับรองแพทย์ยืนยันว่าบุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด (Gender Identity Disorder : GID) ซึ่งเท่ากับเป็นการตีตราว่าเป็นผู้มีความผิดปกติ ด้านอัตลักษณ์ทางเพศอย่างชัดเจน คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นว่า แนวปฏิบัติเช่นนี้มีลักษณะ เป็นการกำหนดเงื่อนไขที่กีดกันหรือจำกัดสิทธิของนักศึกษาหรือบัณฑิตที่ประสงค์จะเข้าพิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกระทบจากข้อกำหนดดังกล่าวในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับเรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล หรือที่ศาลพิพากษา หรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว จึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้ตามข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมา การกระทำได้กล่าวของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การแต่งกายข้ามเพศในสถานศึกษาของผู้ร้องเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดย่อมไม่อาจกระทำได้ ผู้ร้องย่อมมีสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพที่ตนประสงค์หรือต้องการได้ ขณะเดียวกันการแต่งกายข้ามเพศของผู้ร้องในสถาบันการศึกษาย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในการศึกษาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งให้การรับรองสิทธิของผู้ร้องในการศึกษาตลอดจนการเข้าถึงและได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ผู้ถูกร้องจึงไม่อาจนำเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศของผู้ร้องมาใช้เป็นเหตุผลในการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการได้รับผลประโยชน์จากการศึกษาทั้งในเรื่องการเข้าเรียน การสอบ การวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน รวมถึงการเข้าพิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศและสิทธิในการศึกษาของผู้ร้องอาจถูกจำกัดได้โดยกฎ ข้อบังคับ หรือระเบียบของมหาวิทยาลัย ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ และความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการตามหลักแห่งความได้สัดส่วน (Proportion) กรณีจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า การที่ผู้ถูกร้องกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สิทธิแต่งกายข้ามเพศของนักศึกษาที่กำหนดให้ต้องยื่นคำร้องและเอกสารต่าง ๆ ประกอบคำร้องเพื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล จนเป็นเหตุทำให้ผู้ร้องตัดสินใจไม่ใช้สิทธิของตนในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรนั้น เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า จากคำให้การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่า แม้ผู้ถูกร้องจะไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักศึกษาข้ามเพศไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดสามารถยื่นคำร้องขอแต่งกาย

ตามเพศสภาพได้ ทั้งนี้เป็นไปตามแนวปฏิบัติที่ผู้ถูกร้องกำหนด กล่าวคือ การยื่นคำร้องพร้อมเอกสารต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาเป็นรายบุคคลเพื่อพิสูจน์ว่านักศึกษาผู้นั้นเป็นผู้ที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดอย่างแท้จริง และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ไม่สามารถแต่งกายชุดนักศึกษาตามเพศของตนได้เพื่อปกป้องสิทธิของนักศึกษาอื่นควบคู่ไปพร้อมกันด้วย โดยการยื่นคำร้องต่อมหาวิทยาลัยพร้อมเอกสารประกอบคำร้องเป็นเพียงการแจ้งข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษาให้มหาวิทยาลัยทราบเพื่อตรวจสอบว่ามีข้อเท็จจริงถูกต้องตามที่นักศึกษาได้แจ้งไว้หรือไม่ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในการเข้าร่วมงานพระราชทานปริญญาบัตร การยื่นคำร้องขออนุญาตจึงมิใช่เป็นเงื่อนไขที่ไม่ชัดเจนหรือมีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ที่อาจทำให้มีการใช้ดุลพินิจไปในทางขัดขวางต่อสิทธิของนักศึกษาในเรื่องการแต่งกายตามเพศสภาพแต่อย่างใดนั้น ประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือ การกำหนดให้ต้องยื่นใบรับรองแพทย์จากจิตแพทย์ที่ระบุว่าเป็นผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดเพื่อให้รับสิทธิในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เป็นมาตรการที่จะทำให้เกิดพิธีพระราชทานปริญญาบัตรดำเนินไปโดยความเหมาะสมเรียบร้อย และเป็นไปเพื่อปกป้องสิทธิของนักศึกษาอื่นด้วยหรือไม่ เมื่อเทียบกับความเดือดร้อนเสียหายที่ผู้ร้องที่จะได้รับการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว จะเห็นว่า เหตุที่ต้องมีใบรับรองแพทย์เพื่อประกอบการพิจารณานั้น เนื่องจากผู้ถูกร้องมีความจำเป็นต้องใช้ความเห็นซึ่งผ่านการประเมินจากจิตแพทย์ในการรับรองว่านักศึกษามีลักษณะนิสัย สภาพจิตใจ และพฤติกรรมที่เป็นผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดจริง ใบรับรองแพทย์ที่ระบุว่าเป็นผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดจึงเป็นเอกสารสำคัญที่ต้องยื่นประกอบการยื่นคำร้องทุกครั้ง โดยในเอกสารดังกล่าวจะต้องมีข้อความยืนยันว่าบุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด (GID) ซึ่งเท่ากับเป็นการตีตราว่าเป็นผู้มีความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศอย่างชัดเจน การใช้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศและการใช้สิทธิในการศึกษาของผู้ร้องจึงตกอยู่ภายใต้การถูกตีตราโดยเอกสารทางการแพทย์ว่าเป็นผู้มีความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศ ซึ่งปัจจุบัน องค์การอนามัยโลกกำลังดำเนินการถอดเรื่องความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศออกจากการเป็นโรคหรือความเจ็บป่วยทางจิต โดยการใช้คำว่า “ภาวะของการมีเพศสภาพไม่สอดคล้องกับเพศตามกำเนิดในวัยรุ่นและวัยเจริญพันธุ์ (Gender Incongruence of Adolescence and Adulthood (GIAA))” ภายใต้หมวดใหม่ที่ชื่อว่า “เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางเพศ (Conditions Related to Sexual Health)” ในตามบัญชีจำแนกทางสถิติระหว่างประเทศของโรคและปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องขององค์การอนามัยโลก ครั้งที่ 11 แทนการใช้คำว่าความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศ (GID) โดยจะประกาศรับรองอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งการระบุเช่นนี้จะทำให้บุคคลข้ามเพศสามารถเข้าถึงสิทธิในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่ต้องถูกตีตราว่าเป็นผู้มีความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศอีกต่อไป จึงเห็นได้ว่าการเป็นบุคคลข้ามเพศจึงมิได้เป็นเรื่องของความผิดปกติหากแต่เป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลเช่นเดียวกับการเป็นบุคคลรักเพศเดียวกัน อันได้รับการพิสูจน์แล้วตามหลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อมาคือ การแนบรายละเอียดยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเพศสภาพของนักศึกษาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาของมหาวิทยาลัย เป็นมาตรการที่จะทำให้เกิดพิธีพระราชทานปริญญาบัตรดำเนินไปโดยความเหมาะสมเรียบร้อยและเป็นไปเพื่อปกป้องสิทธิของนักศึกษาอื่นด้วยหรือไม่นั้น จะเห็นว่า แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการยื่นคำร้องเพื่อขอใช้สิทธิ

แต่งกายข้ามเพศของนักเรียนนั้น ผู้ถูกร้องจะต้องนำทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่มาเปรียบเทียบและเลือกมาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลน้อยที่สุดตามความจำเป็นมากำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ และเมื่อซึ่งประโยชน์ที่มหาวิทยาลัยจะได้รับกับประโยชน์ที่นักศึกษาแต่ละคนต้องเสียไปจากการบังคับใช้มาตรการเหล่านั้นแล้ว ประโยชน์ที่มหาวิทยาลัยจะพึงได้รับต้องมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลหรือสังคมโดยรวม จึงจะถือว่ามาตรการดังกล่าวได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า การแนบรายละเอียดยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเพศสภาพของนักศึกษา เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาของมหาวิทยาลัย ก็เพื่อให้มหาวิทยาลัยได้เตรียมรายละเอียดในงานพิธีการได้ถูกต้อง และทำให้นักศึกษาที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดได้รับความสะดวก อันถือว่าเป็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในการจัดพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แต่ในขณะเดียวกันมาตรการดังกล่าวกลับสร้างผลกระทบในลักษณะเป็นการตีตราต่อผู้ยื่นคำร้องเป็นอย่างมาก ทั้งที่ผู้ถูกร้องสามารถกำหนดแนวทางอื่นเพื่อได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเพศสภาพของนักศึกษาได้โดยไม่ต้องไปละเมิดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศและสิทธิในการศึกษาของผู้ยื่นคำร้อง ประกอบกับการกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องต้องแนบรายละเอียดยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเพศสภาพของนักศึกษาก็เป็นเรื่องเฉพาะตัวของนักศึกษาผู้นั้น มิได้เป็นการรบกวนการใช้สิทธิในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรของนักศึกษารายอื่นแต่อย่างใด จึงเห็นได้ว่า การแนบรายละเอียดยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเพศสภาพของนักศึกษาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาของมหาวิทยาลัย เป็นมาตรการที่ไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ที่ผู้ถูกร้องต้องการเมื่อเทียบกับผลกระทบหรือความเสียหาย อันเกิดการจำกัดสิทธิในความเป็นส่วนตัวและสิทธิในการศึกษาที่ผู้ยื่นคำร้องนั้นต้องสูญเสียไป กรณีย่อมถือว่าเป็นการกำหนดมาตรการที่ขัดหรือแย้งกับหลักแห่งความได้สัดส่วนหรือหลักแห่งความพอสมควรแก่เหตุอันมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลบนพื้นฐานในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อห้ามว่าด้วยการเลือกปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยังเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามบทบัญญัติมาตรา 17 ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ประเด็นต่อมา การที่ผู้ถูกร้องกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สิทธิแต่งกายข้ามเพศของนักศึกษาที่กำหนดให้ต้องยื่นคำร้องและเอกสารต่างๆ ประกอบคำร้องเพื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล เป็นกรณีที่เป็นไปตามข้อยกเว้นของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 17 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่ ในเรื่องนี้ จะเห็นว่า ผู้ถูกร้องมิได้ชี้แจงหรือให้เหตุผลว่าการที่ผู้ถูกร้องกำหนดแนวปฏิบัติกำหนดให้นักศึกษาข้ามเพศต้องยื่นคำร้องและเอกสารต่าง ๆ ประกอบคำร้องเพื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล มีผลเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัย หรือการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา หรือเพื่อความมั่นคงของประเทศหรือไม่อย่างไร ในทางกลับกันการจำกัดสิทธิในอัตลักษณ์ทางเพศและสิทธิในการศึกษา ยังเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจของผู้ยื่นคำร้องซึ่งมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากมหาวิทยาลัย ภายใต้บรรยากาศการเรียนการสอนที่ยุติธรรมและเอื้อต่อการศึกษาโดยความคาดหวังว่าพวกเขาเหล่านั้น จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพราะคุณลักษณะตามกำเนิดที่ไม่อาจเลือกเป็นได้ ดังนั้น คณะกรรมการ วลพ.

จึงเห็นว่า การกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สิทธิแต่งกายข้ามเพศของนักศึกษาที่กำหนดให้ต้องยื่นคำร้องและเอกสารต่าง ๆ ประกอบคำร้องเพื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล ไม่เข้าข่ายยกเว้นของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 17 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรให้แก้ไขข้อบังคับเพื่อให้สอดคล้องและไม่ขัดต่อมาตรา 3 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และหลักการในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล และการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

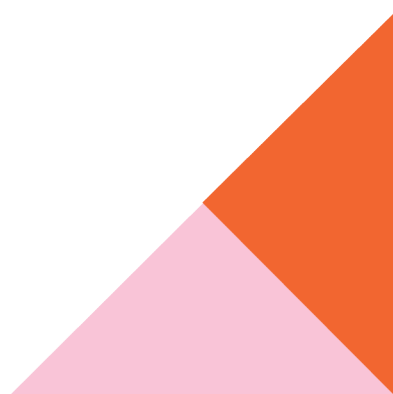
คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วจึงเห็นควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

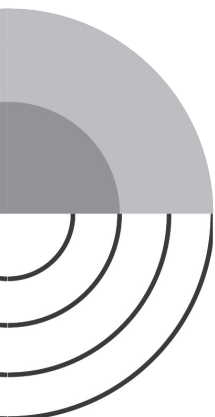
1. ให้ผู้ถูกร้อง หรือผู้มีอำนาจ จัดทำข้อบังคับ ระเบียบ หรือประกาศอื่น เพื่ออนุญาตให้นักศึกษาและบัณฑิตที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด มีสิทธิแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศสภาพในการเข้าเรียน สอบวัดผล ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และรับพระราชทานปริญญาบัตรได้
2. ให้ผู้ถูกร้องประชาสัมพันธ์การดำเนินการตามข้อ (1) ให้นักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง รับทราบและปฏิบัติโดยทั่วกัน

โดยให้ผู้ถูกร้อง ดำเนินการตามข้อ (1) และข้อ (2) ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คำวินิจฉัยย่อ ปี 2561

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
ผู้ถูกร้องที่ 1 : มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ
ผู้ถูกร้องที่ 2 : มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นสาขาของผู้ถูกร้องที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคตะวันออก
ผู้ถูกร้องที่ 3-7 : คณบดีและอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผู้ถูกร้องที่ 2
วันที่ร้อง : 5 เมษายน 2561
เรื่องที่ร้อง : การถูกห้ามมิให้แต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน และเข้าสอบ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นผู้หญิงข้ามเพศ ร้องว่า ผู้ร้องเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นสาขาของผู้ถูกร้องที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคตะวันออก ผู้ร้องได้แต่งกายตามเพศสภาพ กล่าวคือ แต่งกายใส่ชุดนักศึกษาหญิง ปลอยผมยาวเข้าห้องเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ผู้ถูกร้องจึงเห็นว่าผู้ร้องแต่งกายผิดกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย ทำให้ผู้ร้องถูกผู้ถูกร้องที่ 3-7 ได้ว่ากล่าวตักเตือนผู้ร้องด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ทำให้ผู้ร้องได้รับความอับอายต่อหน้าธารกำนัลบุคคลในช่วงสอบกลางภาคเรียนผู้ถูกร้องได้สั่งให้ผู้ร้องตัดผม มิฉะนั้นจะไม่มีสิทธิเข้าห้องสอบ

ผลการพิจารณา :

คณะกรรมการ วลพ. มีมติในการประชุมครั้งที่ 4/2561 เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2561 มีมติกำหนดมาตรฐานชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อบรรเทาทุกข์และคุ้มครองผู้ร้อง โดยกำหนดให้ผู้ถูกร้องอนุญาตให้ผู้ร้องไว้ทรงผมและแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายของนักศึกษาหญิงตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับเครื่องแบบ เครื่องหมายและเครื่องแต่งกายนักศึกษาได้ จนกว่าคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ จะมีคำวินิจฉัย และผู้ถูกร้องต้องอนุญาตให้ผู้ร้องสามารถเข้าห้องสอบในการสอบปลายภาคที่ 2 ปีการศึกษา 2560

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

ประเด็นที่ 1 ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

การที่ผู้ร้องมีเพศสภาพแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด และมีความประสงค์ที่จะแต่งกายตามเพศสภาพในแบบของข้าราชการหญิง แต่ถูกปฏิเสธเนื่องจากผู้ถูกร้องเห็นว่า การแต่งกายของผู้ร้องต้องเป็นไปตามระเบียบการแต่งกายของข้าราชการครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การไว้ผมและแต่งกายของข้าราชการ ลูกจ้าง และผู้ทำงานในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2516 และกฎสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ 94 (พ.ศ. 2553) ออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2478 ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการแต่งกายของข้าราชการพลเรือนโดยแบ่งออกเป็นข้าราชการชายและข้าราชการหญิง อันเป็นการกำหนดรูปแบบการแต่งกายที่ยึดโยงกับเพศตามกำเนิดของบุคคล ทำให้ผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดไม่อาจใช้สิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในแบบข้าราชการหญิงที่ตนประสงค์ต้องการได้ แต่จะต้องสวมใส่เครื่องแบบข้าราชการชาย เพื่อให้เป็นไปตามเพศกำเนิด คือ เพศชาย ส่งผลทำให้ผู้ร้องเกิดความรู้สึกหงุดหงิด ฝืนใจ อดทนไม่ได้ เนื่องจากไม่สามารถทนต่อความสภาวะความกดดันและหวาดระแวงตลอดระยะเวลาที่ผู้ร้องต้องถูกบีบบังคับให้แต่งกายและแสดงออกเป็นเพศชายซึ่งขัดแย้งต่อสภาพจิตใจและการแสดงออกตามเพศสภาพของผู้ร้อง

ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เพราะเหตุที่ผู้ร้องมีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด ประกอบกับเรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้ตามข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่ 2 การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

การแต่งกายข้ามเพศของผู้ร้องเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคล อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิด ย่อมไม่อาจกระทำได้ ผู้ร้องย่อมมีสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพที่ตนประสงค์หรือต้องการได้ ขณะเดียวกันการแต่งกายข้ามเพศของผู้ร้องในฐานะเป็นข้าราชการครูประจำอยู่ในสถาบันการศึกษา ย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในการทำงานตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งให้การรับรองสิทธิของผู้ร้องในการทำงาน ตลอดจนการเข้าถึงและ

ได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการทำงานอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น รวมถึงมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชนภายใต้บรรยากาศการทำงานที่ยุติธรรมและเอื้อต่อการทำงาน โดยความคาดหวังว่าพวกเขาเหล่านั้นจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพราะการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศตามกำเนิด ผู้ถูกร้องจึงไม่อาจนำเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศของผู้ร้องมาใช้เป็นเหตุผลในการแบ่งแยกกีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการได้รับผลประโยชน์จากการทำงานของผู้ร้องได้

การกระทำของผู้ถูกร้องตามที่ได้กล่าวมาเป็นการกระทำในลักษณะของการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของบุคคลเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด อันทำให้เกิดการเสื่อมเสียหรือเป็นการลดคุณค่าซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงความเท่าเทียมของบุคคลในการได้รับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ จึงมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลบนพื้นฐานในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อห้ามว่าด้วยการเลือกปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 17 ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ประเด็นที่ 3 ผู้ร้องมีสิทธิได้รับการชดเชยและเยียวยา ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่ อย่างไร

ผู้ร้องได้รับผลกระทบทางอารมณ์และด้านจิตใจและรู้สึกวุ่นวายทุกข์ระทมจากการเลือกปฏิบัติทางเพศ และถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่ผู้ร้องเป็นบุคคลข้ามเพศที่รับราชการเป็นครูกรณีดังกล่าว ย่อมถือว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อผู้ร้องด้วยเหตุแห่งเพศอันขัดต่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 อีกทั้งผู้ร้องได้เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าพบจิตแพทย์อย่างต่อเนื่อง จากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อจิตใจกับผู้ร้องเป็นอย่างมาก และทำให้ผู้ร้องมีอาการนอนไม่หลับ ร่ายละเอียดยปรากฏตามเอกสารทางการแพทย์ตามข้อ 3.5 คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรให้ผู้ร้องมีสิทธิได้รับการชดเชยและเยียวยาตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และข้อ 5 (5) ตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และจำนวนเงินในการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหาย พ.ศ. 2559 ดังนี้

(1) ค่าพาหนะรถรับจ้างในการเดินทางไปกลับโรงพยาบาลในการเดินทางมาพบแพทย์ (จำนวน 5 ครั้ง) รวมเป็นจำนวน 3,000 บาท (ทั้งนี้คำนวณจากกระยะทางค่าโดยสารรถแท็กซี่จากที่พักของผู้ร้องเดินทาง ไป-กลับ โรงพยาบาล โดยเฉลี่ยเที่ยวละประมาณ 300 บาท)

(2) ค่าชดเชยความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นกับผู้ร้องตั้งแต่ 21 มกราคม 2559 ซึ่งปัจจุบันยังต้องพบแพทย์อย่างต่อเนื่อง เป็นจำนวน 27,000 บาท (ทั้งนี้พิจารณาจากสิ่งที่ผู้ร้องได้รับผลกระทบทางอารมณ์และด้านจิตใจ ประกอบกับใบรับรองแพทย์ จากโรงพยาบาล)

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วจึงเห็นควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ดังนี้

1. ให้กรุงเทพมหานคร กำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา บุคลากร ในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกายของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ด้วยการสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิในการแต่งกายข้ามเพศของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่สถาบันการศึกษาในเขตพื้นที่ของตนเอง ให้แล้วเสร็จภายใน 120 วัน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระเบียบดังกล่าวและสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรและหน่วยงานในสังกัด

2. ให้ผู้ร้องได้รับการเยียวยาจากกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ด้วยเหตุที่ผู้ร้องได้รับความเสียหายจากการถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ เป็นจำนวนเงิน 30,000 บาทถ้วน

3. คำขออื่นให้ยก

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ
 ผู้ถูกร้อง : บรรณาธิการสำนักข่าวแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 25 เมษายน 2561
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 สิงหาคม 2562
 เรื่องที่ร้อง : การใช้ถ้อยคำพาดหัวข่าวไม่ตรงกับความเป็นจริงและการใช้ถ้อยคำพาดหัวข่าวที่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ถูกร้องได้นำเสนอข่าวทางสื่อออนไลน์โดยพาดหัวข่าวว่า “กะเทยบุกห้องผู้ป่วย กระทั่งจมกองเลือด สาวประเภสองอดีตลูกจ้าง บุกถึงโรงพยาบาลเอกชนชื่อดัง ทูบหัวเจ้าของคลินิกเสริมความงามคาห้องห้องผู้ป่วย น่วมทั้งตัวเลือดอาบ (มีคลิป)” ซึ่งการพาดหัวข่าวดังกล่าวนี้มีความหมายที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงในเนื้อหา เนื่องจากบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศตามที่ปรากฏในข่าวมิได้เป็นผู้ที่ก่อเหตุลงมือทำร้าย แต่เป็นเพียงผู้ถ่ายคลิปเท่านั้น เพราะภายหลังที่มีการเสนอข่าวดังกล่าว ปรากฏว่ามีอาจารย์ในโรงเรียนที่ผู้ร้องไปเป็นวิทยากรได้นำข่าวลักษณะนี้มาพูดล้อเลียนผู้ร้องว่านักเรียนต้องตั้งใจฟังผู้ร้อง ไม่ให้ตื้อเพราะผู้ร้องอาจจะใช้ความรุนแรงกับนักเรียนได้เหมือนข่าวที่ปรากฏ ในฐานะที่ผู้ร้องเป็นนักธุรกิจ เป็นเจ้าของร้านนวดแผนโบราณ ผู้ร้องได้รับผลกระทบจากการพาดหัวข่าวดังกล่าว อีกทั้งพบว่า ได้มีเหตุที่พนักงานในร้านของผู้ร้องส่งข้อความมาแจ้งให้ทราบว่ามีลูกค้าถามว่าผู้ร้องเป็นกะเทยใช่หรือไม่ และแจ้งไม่กล้าต่อรองราคา กลัวถูกตำหนิหรือถูกกระแทก เพราะช่วงนี้มีข่าวกะเทยตบและกระแทกคน

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

การพาดหัวข่าวว่า “กะเทยบุกห้องผู้ป่วยกระทั่งจมกองเลือด...” ของผู้ถูกร้อง อาจทำให้เกิดข้อสรุปเป็นภาพเหมารวมว่า กะเทยหรือสาวประเภสองเป็นคนที่จิตใจโหดร้าย ทำให้สังคมมีความเข้าใจผิดและเกิดความรังเกียจต่อกลุ่มบุคคลที่มีเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด เมื่อผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชายแต่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิดและได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งในพื้นที่ชีวิตส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจของผู้ร้อง อันเป็นผลมาจากการพาดหัวข่าวในลักษณะที่เป็นการดูหมิ่นแบบเหมารวม เพราะเหตุแห่งเพศ ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

การใช้ถ้อยคำพาดหัวข่าวของผู้ร้องเป็นการใช้ถ้อยคำในลักษณะที่เป็นการดูหมิ่นแบบเหมารวมต่อกลุ่มบุคคลมีเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด ทำให้ผู้ร้องได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งในพื้นที่ชีวิตส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ รวมถึงส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจของผู้ร้อง ตลอดจนทำให้สังคมเกิดความเข้าใจผิดว่าผู้ร้องและกลุ่มบุคคลที่มีเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิดเป็นคนที่มีจิตใจโหดร้าย การกระทำของผู้ร้องจึงมีลักษณะเป็นการแบ่งแยกโดยปราศจากความชอบธรรมเพราะเหตุที่บุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดตามนิยามความหมายในมาตรา 3 ซึ่งจะกระทำมิได้ตามนัยมาตรา 17 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และเป็นอำนาจของคณะกรรมการ วลพ. ตามมาตรา 14 (1) ที่จะวินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 18 ดังนั้น คณะกรรมการ วลพ. จึงวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

แต่เนื่องจากผู้ร้องจัดทำเรื่อง แนวปฏิบัติในการเขียนข่าวบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด เพื่อป้องกันไม่ให้มีการเขียนข่าวบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดการเขียนข่าวไปในทางลบหลู่เกียรติชื่อเสียง และความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด โดยการปรับปรุงการทำงานของกองข่าวให้มีความระมัดระวังในการเขียนข่าวหรือพาดหัวข่าว รวมทั้ง ทางกองบรรณาธิการได้ขอภัยในความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า เนื่องจากประเด็นแห่งการโต้แย้งสิทธิอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องนั้น ผู้ร้องได้มีการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ เพื่อระงับ และเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมทั้งป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ พอสมควรแก่การเยียวยาความเสียหายสำหรับกรณีแล้ว จึงไม่มีประเด็นต้องวินิจฉัยตามคำขอของผู้ร้อง

ผู้ร้อง : เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
 ผู้ถูกร้อง : มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
 วันที่ร้อง : 21 มิถุนายน 2561
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 5 มิถุนายน 2562
 เรื่องที่ร้อง : การถูกจำกัดสิทธิการใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพในการทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้อง ปัจจุบันทำงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง มีเพศสภาพที่ไม่ตรงกับเพศกำเนิด โดยใช้ชื่อโรมันตั้งแต่สมัยมัธยมและได้เริ่มแต่งกายเป็นหญิงตั้งแต่เรียนมหาวิทยาลัย ในช่วงแรกที่เข้าทำงาน ผู้ร้องแต่งกายเป็นเพศหญิง มีบัตรประจำตัวเป็นชุดทำงานเพศหญิงตามปกติ แต่เมื่อผู้ร้องขอทำบัตรใหม่ ทางกองบริหารบุคคลได้ปฏิเสธ เนื่องจากรูปไม่ตรงตามเพศกำเนิด อาจจะทำให้ไม่สามารถระบุตัวตนได้

ครั้งแรกผู้ร้องเข้าทำงานปี 2553 ในตำแหน่งลูกจ้าง ยังไม่ได้บรรจุเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย บัตรครั้งแรกที่ได้ในตำแหน่งลูกจ้าง เป็นบัตรประจำตัวบุคลากร ซึ่งใช้เป็นการทั่วไปในมหาวิทยาลัย ผู้ร้องแต่งกายเป็นเพศหญิง ซึ่งทางอธิการบดีได้ลงนามอนุมัติบัตรดังกล่าวให้ และเมื่อได้เข้าบรรจุเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย ผู้ร้องยังคงแต่งกายชุดทำงานเป็นเพศหญิงเช่นเดียวกัน บัตรประจำตัวใบเก่าของผู้ร้องจะหมดอายุในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งมหาวิทยาลัยในขณะนั้นยังเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้ร้องจึงยื่นขอทำบัตรประจำตัวใหม่ในปี พ.ศ. 2560 ภายหลังจากที่ได้เปลี่ยนเป็นพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย เนื่องจากอยากขอให้ออกระเบียบเรื่องการแต่งกายใหม่เสียก่อน ผู้ร้องจึงยังไม่ยื่นขอทำบัตรใหม่ในช่วงนั้น โดยผู้อำนวยการกองบริหารงานบุคคลและอธิการบดียังเป็นคนเดิม เมื่อได้รับการปฏิเสธ ผู้ร้องได้หารือกับกองกฎหมายและได้รับคำแนะนำให้ติดต่อกับมูลนิธิ ซึ่งได้รับคำแนะนำให้ยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการ วลพ. ผู้ร้องจึงได้ทำการศึกษาพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และได้มายื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. ในเดือนมิถุนายน 2561 ผู้ร้องได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่องาน รวมทั้งรู้สึกอึดอัดที่ต้องไปติดต่อกับหน่วยงานโดยมีค่านำหน้าเป็นเพศชาย แต่รูปในบัตรเป็นเพศหญิง แต่หากจะให้กลับไปแต่งกายเป็นเพศชายอีกก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากผู้ร้องได้ทำการผ่าตัดแปลงเพศแล้ว และคิดว่าตนเป็นเพศหญิง

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ได้แก่ ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ร้องเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย ซึ่งมีเพศสภาพแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด มีความประสงค์ขอทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่รัฐบาลใหม่ โดยใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพเนื่องจากบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่รัฐบาลเก่าหมดอายุ แต่ถูกปฏิเสธสิทธิ เนื่องจากการออกบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยผู้ถูกร้องนั้นกำหนดให้การถ่ายรูปติดบัตรประจำตัว เจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องใช้เครื่องแต่งกายแบบปกติชายชาย หรือแบบปกติชาวหญิงตามเพศกำเนิด แต่ผู้ร้อง ใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพ ซึ่งไม่ตรงกับเพศโดยกำเนิด จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องไม่อาจออกบัตรประจำตัว เจ้าหน้าที่ของรัฐให้กับผู้ร้องได้ ผู้ร้องจึงถูกจำกัดสิทธิในการใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพในการทำ บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะเหตุที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิด ผู้ร้องจึงเป็น ผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น ธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับเรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษา หรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว จึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้ ตามข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และ วิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมา ได้แก่ การกระทำผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชายแต่ได้ดำเนินชีวิตเป็นผู้หญิง ข้ามเพศ โดยได้ผ่าตัดแปลงเพศมาแล้วตั้งแต่ปี 2556 กล่าวได้ว่าปัจจุบันผู้ร้องมีเพศสภาพเป็นหญิง ซึ่งแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด เมื่อผู้ร้องมีความประสงค์จะขอทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่รัฐบาลใหม่ โดยใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพ เนื่องจากบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่รัฐบาลเก่าหมดอายุ แต่ผู้ถูกร้องเห็นว่า ไม่อาจออกบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐฉบับใหม่โดยใช้ภาพถ่ายในเครื่องแบบพนักงานมหาวิทยาลัย หญิงปกติชายได้ เนื่องจากผู้ร้องเป็นเพศชายโดยกำเนิด จึงต้องแต่งเครื่องแบบพนักงานมหาวิทยาลัย ชายปกติชาย ซึ่งหากผู้ถูกร้องอนุญาตจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อมาตรา 4 และมาตรา 18 แห่ง พระราชบัญญัติกำหนดเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้มีอำนาจออกบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตาม พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2545 ประกอบ มาตรา 4 (16) มาตรา 5 และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2542

และขัดต่อข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 10 แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่าด้วยระเบียบแบบพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้การถ่ายรูปติดบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้เครื่องแต่งกายปกตินั้น

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพในการทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐของผู้ร้อง เป็นการใช้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดย่อมไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 วรรคสาม ได้บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ...หรือความคิดเห็นทางการเมืองอื่นไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” ซึ่งเป็นหลักการที่นำมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคสาม และเมื่อพิจารณาจากบันทึกเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคสาม จะพบว่าคำว่า “เพศ” ในที่นี้ หมายความว่ารวมถึง “ความหลากหลายทางเพศ” ซึ่งเป็นเรื่องของความหลากหลายทางวิถีทางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศ ด้วยเหตุนี้ บุคคลทุกคนรวมถึงบุคคลข้ามเพศย่อมมีสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพที่ตนประสงค์หรือต้องการ กล่าวได้ว่าปัจจุบันสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพ ถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในความเป็นส่วนตัวที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องอาศัยบทบัญญัติในพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2542 และข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่าด้วยระเบียบแบบพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2560 มาใช้เป็นเหตุผลในการปฏิเสธสิทธิการใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพในการทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงเป็นการกระทำในลักษณะของการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของบุคคลเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด อันทำให้เกิดการเสื่อมเสียหรือเป็นการลดคุณค่าซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงความเท่าเทียมของบุคคลในการได้รับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้

ส่วนประเด็นที่ผู้ถูกร้องอ้างว่า การที่ผู้ร้องไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ เพราะเหตุว่าพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2558 มิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพไว้ ทั้งข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่าด้วยระเบียบแบบพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้ชายและหญิงต้องแต่งกายให้ถูกต้องตามระเบียบแต่ไม่ได้กำหนดว่าหากมีเพศสภาพเป็นหญิงแล้วจะสามารถแต่งกายเป็นเพศหญิงได้นั้น ในเรื่องนี้ ภายใต้หลักนิติรัฐที่เรียกร้องให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐต้องกระทำการภายใต้หลักการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหลักการดังกล่าวนอกจากเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว ยังหมายความว่าเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐจะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่มีผลใช้บังคับอยู่ในเวลานั้นรวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ 2560 ได้ให้การคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งเพศและความหลากหลายทางเพศ

ซึ่งต่อมาพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 ได้รับรองหลักการดังกล่าวอย่างชัดเจนว่าการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดย่อมไม่อาจกระทำได้ ดังนั้น การปฏิเสธมิให้ผู้ร้องใช้ภาพถ่ายตามเพศสภาพในการทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2558 มิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพไว้ จึงเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างชัดเจน ส่วนข้อกล่าวอ้างที่ว่าพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2558 ประกาศใช้พร้อมกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือต้องดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2542 เสียก่อน เพื่อมิให้ขัดกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 นั้น จะเห็นว่าพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งเพศ จึงมีสถานะเป็นกฎหมายเฉพาะเรื่องให้ผู้ร้องจำต้องบังคับใช้เมื่อมีประเด็นปัญหาว่าเกิดการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งเพศในหน่วยงานของตนเองหรือไม่ การกล่าวอ้างว่าพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2558 มีการประกาศใช้พร้อมกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงไม่มีบทบัญญัติรองรับในเรื่องดังกล่าว รวมถึงการอ้างว่าจะต้องดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2542 เสียก่อนเพื่อมิให้ขัดกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาเป็นข้อกล่าวอ้างที่จะไม่ใช้บังคับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงเป็นข้ออ้างที่ไม่อาจรับฟังได้

เมื่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2558 มิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพไว้ จึงเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเองที่จะต้องใช้และตีความบทบัญญัติของกฎหมายมิให้เป็นไปในทางที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายฉบับอื่น ๆ กล่าวคือจะต้องไม่นำเรื่อง “เพศ” รวมถึง “การแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” มาใช้เป็นเหตุในการกีดกันหรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายของบุคคล และแม้ว่าข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่าด้วยระเบียบแบบพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2560 จะกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เฉพาะเพศชายและหญิงเท่านั้นก็ตาม ก็มีได้หมายความว่าบุคคลข้ามเพศจะไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ เพราะหน่วยงานของรัฐจะต้องไม่นำเรื่อง “เพศ” รวมถึง “การแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” มาใช้เป็นเหตุในการกีดกันหรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายของบุคคล กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากบุคคลข้ามเพศมีการแต่งกายตามเพศสภาพเป็นชายหรือหญิงก็ต้องแต่งกายให้ถูกต้องตามข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่าด้วยระเบียบแบบพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2560 ด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่ข้อบังคับดังกล่าวมิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพไว้อย่างชัดเจนก็อาจเป็นข้อจำกัดหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิของผู้ร้องได้ ผู้ร้องยังมีหน้าที่ต้องบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงข้อบังคับของหน่วยงานของตนเองในลักษณะที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รวมถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะในเรื่องนี้ด้วย

คณะกรรมการ วลพ. จึงมีความเห็นว่า การปฏิเสธมิให้ผู้ร้องใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพในการทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของบุคคลเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศ

โดยกำเนิด โดยการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายมาใช้เป็นเหตุผลในการปฏิเสธสิทธิของผู้ร้อง และทำให้ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้มีคุณลักษณะเฉพาะอันเนื่องมาจากอัตลักษณ์ทางเพศ ไม่อาจใช้สิทธิ ในทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่นได้ และทำให้ผู้ร้องเกิดความเสียเปรียบเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น โดยความเสียเปรียบเหล่านี้นั้นยังคงเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ และความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมาย ที่ไม่มีความเหมาะสมหรือไม่เป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วน (Proportion) อันมีลักษณะ เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลบนพื้นฐานในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อห้ามว่าด้วยการเลือกปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ประเด็นต่อมา การที่ข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่าด้วยระเบียบพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เฉพาะเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ทั้งวิธีปฏิบัติของหน่วยงาน ของผู้ถูกร้องก็ไม่สามารถดำเนินการออกบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่รัฐ โดยใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพ เพราะยึดถือเพศตามกำเนิดเท่านั้น เป็นกรณีที่เป็นไปตามข้อยกเว้นของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ระหว่างเพศ ตามมาตรา 17 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่ ในเรื่องนี้จะเห็นว่า ผู้ถูกร้องมิได้แจ้งหรือให้เหตุผลว่าการที่ผู้ถูกร้องปฏิเสธมิให้ผู้ร้องใช้รูปถ่าย ตามเพศสภาพในการทำบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีผลเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพ และความปลอดภัย หรือการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา หรือเพื่อความมั่นคงของประเทศหรือไม่ อย่างไร ในทางกลับกันการจำกัดสิทธิดังกล่าวยิ่งส่งผลเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งที่บุคคลทุกคนรวมถึงผู้ร้องย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชน ภายใต้บรรยากาศการทำงานที่ยุติธรรมและเอื้อต่อการทำงาน โดยความคาดหวังว่าพวกเขาเหล่านั้น จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพราะคุณลักษณะตามเพศกำเนิดที่ไม่อาจเลือกที่จะเป็นได้ ดังนั้นคณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นว่าการดำเนินการออกกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติงานของผู้ถูกร้องในข้างต้นไม่เข้าข้อยกเว้นของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 17 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

อนึ่ง ผู้ถูกร้องสามารถสร้างหลักประกันการคุ้มครองสิทธิในการแต่งกายตาม เพศสภาพของนักศึกษารวมถึงบุคลากรในมหาวิทยาลัยได้โดยการเร่งรัดให้มีการแก้ไขกฎหมาย รวมถึงข้อบังคับเกี่ยวกับการแต่งกายของนักศึกษาและบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล ในเรื่องดังกล่าว ซึ่งจะทำให้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกิดผลในทางปฏิบัติ ได้อย่างแท้จริง

คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรให้แก้ไขข้อบังคับเพื่อให้สอดคล้องและไม่ขัด ต่อมาตรา 3 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และหลักการ ในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล และการไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วจึงเห็นควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

1. ดำเนินการแก้ไขข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่าด้วยระเบียบพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2560 ให้พนักงานมหาวิทยาลัยที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้

โดยให้ผู้ถูกร้อง ดำเนินการตามข้อ 1. ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
 ผู้ถูกร้อง : บุคลากรโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 23 สิงหาคม 2561
 เรื่องที่ร้อง : ถูกจำกัดสิทธิการแต่งกายในการแต่งกายตามเพศสภาพในการทำงาน

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด ผู้ร้องมีอัตลักษณ์ทางเพศเป็นผู้หญิงข้ามเพศ (Transgender Woman) ผู้ร้องรับราชการครูรับผิดชอบสอนวิชาภาษาอังกฤษให้นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และมีอายุราชการกว่า 7 ปี ซึ่งผู้ร้องได้แต่งกายตามเพศสภาพในการปฏิบัติงานราชการ และได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและเพื่อนข้าราชการครู นักเรียน และผู้ปกครอง จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนผู้อำนวยการสถานศึกษาคนใหม่ จึงทำให้ชีวิตในการรับราชการครูและชีวิตส่วนตัว ตกอยู่ในบริบทที่ไร้ซึ่งสุขภาวะทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ตลอดระยะเวลาที่ต้องถูกบังคับให้แต่งกายตามเพศกำเนิด ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้โอกาสในการพัฒนาศักยภาพ สิทธิประโยชน์ และคุณภาพชีวิตในฐานะข้าราชการครูของผู้ร้อง ทำให้ผู้ร้องถูกผู้ถูกร้องกีดกัน จำกัดการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ของผู้ร้อง ด้วยเหตุที่ผู้ร้องเป็นบุคคลที่แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด และการจำกัดสิทธิในการแต่งกายชุดข้าราชการตามเพศสภาพเป็นหญิง ผู้ร้องจึงได้รับความเดือดร้อนและถูกละเมิดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศ ถูกข่มขู่ คุกคาม ไร้ซึ่งสวัสดิภาพในชีวิต และถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่ผู้ร้องเป็นบุคคลข้ามเพศที่รับราชการครู

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

ประเด็นที่ 1 ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

การที่ผู้ร้องมีเพศสภาพแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด และมีความประสงค์ที่จะแต่งกายตามเพศสภาพในแบบของข้าราชการหญิง แต่ถูกปฏิเสธเนื่องจากผู้ถูกร้องเห็นว่า การแต่งกายของผู้ร้องต้องเป็นไปตามระเบียบการแต่งกายของข้าราชการครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่อง การไว้ผมและแต่งกายของข้าราชการ ลูกจ้าง และผู้ทำงานในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2516 และ

กฎสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ 94 (พ.ศ.2553) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2478 ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการแต่งกายของข้าราชการพลเรือนของข้าราชการ โดยแบ่งออกเป็นข้าราชการชายและข้าราชการหญิง อันเป็นการกำหนดรูปแบบการแต่งกายที่ยึดโยงกับเพศตามกำเนิดของบุคคล ทำให้ผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดไม่อาจใช้สิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในแบบข้าราชการหญิงที่ตนประสงค์ต้องการได้ แต่จะต้องสวมใส่เครื่องแบบข้าราชการชาย เพื่อให้เป็นไปตามเพศกำเนิด คือ เพศชาย ส่งผลทำให้ผู้ร้องเกิดความรู้สึกหดหู่ มีอาการเครียด ซึมเศร้า เนื่องจากไม่สามารถทนต่อสภาวะความกดดันและหวาดระแวงตลอดระยะเวลาที่ผู้ร้องต้องถูกบีบบังคับให้แต่งกายและแสดงออกเป็นเพศชายซึ่งขัดแย้งต่อสภาพจิตใจและการแสดงออกตามเพศสภาพของผู้ร้อง

ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เพราะเหตุที่ผู้ร้องมีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด ประกอบกับเรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้ตามข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่ 2 การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

การแต่งกายข้ามเพศของผู้ร้องเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดย่อมไม่อาจกระทำได้ ผู้ร้องย่อมมีสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพที่ตนประสงค์หรือต้องการได้ ขณะเดียวกันการแต่งกายข้ามเพศของผู้ร้องในฐานะเป็นข้าราชการครูประจำอยู่ในสถาบันการศึกษา ย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในการทำงานตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งให้การรับรองสิทธิของผู้ร้องในการทำงานตลอดจนการเข้าถึงและได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการทำงานอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น รวมถึงมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชน ภายใต้บรรยากาศการทำงานที่ยุติธรรมและเอื้อต่อการทำงาน โดยความคาดหวังว่าพวกเขาเหล่านั้นจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพราะการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศตามกำเนิด ผู้ถูกร้องจึงไม่อาจนำเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศของผู้ร้องมาใช้เป็นเหตุผลในการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการได้รับผลประโยชน์จากการทำงานของผู้ร้องได้

การกระทำของผู้ถูกร้องตามที่ได้กล่าวมาเป็นการกระทำในลักษณะของการแบ่งแยก กีดกีด หรือจำกัดสิทธิ ในการแต่งกายตามเพศสภาพของบุคคลเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศ โดยกำเนิด อันทำให้เกิดการเสื่อมเสียหรือเป็นการลดคุณค่าซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึง ความเท่าเทียมของบุคคลในการได้รับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ จึงมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลบนพื้นฐาน ในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อห้ามว่าด้วยการเลือกปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย และยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 17 ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ประเด็นที่ 3 ผู้ร้องมีสิทธิได้รับการชดเชยและเยียวยา ตามพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่ อย่างไร

ผู้ร้องได้รับผลกระทบทางอารมณ์และด้านจิตใจและรู้สึกวุ่นวายและวิตกกังวลเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศ และถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่ผู้ร้องเป็นบุคคล ข้ามเพศที่รับราชการเป็นครู กรณีดังกล่าว ย่อมถือว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อผู้ร้อง ด้วยเหตุแห่งเพศ อันขัดต่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 อีกทั้งผู้ร้อง ได้เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าพบจิตแพทย์อย่างต่อเนื่อง จากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อจิตใจกับผู้ร้องเป็นอย่างมาก และทำให้ผู้ร้องมีอาการนอนไม่หลับ รายละเอียดปรากฏตามเอกสาร ทางการแพทย์ตามข้อ 3.5 คณะกรรมการ วลพ. จึงเห็นควรให้ผู้ร้องมีสิทธิได้รับการชดเชยและ เยียวยาตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และข้อ 5 (5) ตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และจำนวนเงิน ในการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหาย พ.ศ. 2559 ดังนี้

(1) ค่าพาหนะรถรับจ้างในการเดินทางไปกลับโรงพยาบาลในการเดินทางมาพบแพทย์ (จำนวน 5 ครั้ง) รวมเป็นเงิน จำนวน 3,000 บาท (ทั้งนี้คำนวณจากระยะทางค่าโดยสารรถแท็กซี่ จากที่พักของผู้ร้องเดินทางไป-กลับโรงพยาบาล โดยเฉลี่ยเที่ยวละประมาณ 300 บาท)

(2) ค่าชดเชยความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นกับผู้ร้องต้องพบแพทย์อย่างต่อเนื่องเป็นจำนวน 27,000 บาท (ทั้งนี้พิจารณาจากสิ่งที่คุณร้องได้รับผลกระทบทางอารมณ์และ ด้านจิตใจ ประกอบกับใบรับรองแพทย์จากโรงพยาบาล)

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วจึงเห็นควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ดังนี้

1. ให้ผู้ถูกร้องกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา บุคลากร ในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกายของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ด้วยการสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิในการแต่งกายข้ามเพศของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่สถาบันการศึกษาในเขตพื้นที่ของตนเอง ให้แล้วเสร็จภายใน 120 วัน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระเบียบดังกล่าวและสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรและหน่วยงานในสังกัด
2. ให้ผู้ร้องได้รับการเยียวยาจากกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ด้วยเหตุที่ผู้ร้องได้รับความเสียหายจากการถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ เป็นจำนวนเงิน 30,000 บาท (สามหมื่นบาทถ้วน)
3. คำขออื่นให้ยก

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด
 ผู้ถูกร้อง : สำนักวิชาการและมาตรฐานแห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 1
 เลขาธิการคณะกรรมการแห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 2
 สำนักพิมพ์ แห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 3
 วันที่ร้อง : 19 ธันวาคม 2560
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 สิงหาคม 2562
 เรื่องที่ร้อง : แบบเรียนสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่มีเนื้อหาเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีเพศสภาพ
 ต่างจากเพศกำเนิด

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดเป็นหญิง เมื่อเข้าเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย จนประกอบอาชีพ ผู้ร้องรู้สึกว่าการไม่ใช้ผู้หญิง และรู้สึกเป็นทุกข์เมื่อถูกพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และระเบียบวินัยในโรงเรียน ให้แต่งตัวเป็นผู้หญิง ผู้ร้องจำเป็นต้องใส่เสื้อผ้า ผู้หญิง เช่น เสื้อ กระโปรง ทำให้ถูกล้อเลียนจากเพื่อน ๆ และบุคคลทั่วไปที่พบเห็นทั้งในโรงเรียน และมหาวิทยาลัย เพราะบุคลิกลักษณะรูปร่างและการแสดงออกของผู้ร้องแตกต่างจากผู้หญิง

ต่อมา ผู้ร้องพบว่าหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้อธิบายความหมายของ “การเบี่ยงเบนทางเพศ” ไว้ว่า เป็น “พฤติกรรมที่ละเมิดขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือบรรทัดฐานทางสังคม..... คำว่าเบี่ยงเบนทางเพศ เป็นคำที่ก่อให้เกิดอคติเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องต่อบุคคลที่ดำเนินชีวิตแตกต่างจากเพศกำเนิด รวมทั้งคำอธิบายในหนังสือ เป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ล้าหลัง ผิดพลาดจากหลักวิชาการแพทย์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่เปลี่ยนแปลงไปตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก ตัวอย่างเช่นในหนังสือแบบเรียนได้อธิบาย คำว่า “รักร่วมเพศ” หมายถึง “การมีความสุขทางเพศกับบุคคลเพศเดียวกัน” และคำว่า “รักเพศ” หมายถึง “การที่มีความสุขความพอใจทางเพศจากการที่ได้แต่งตัวหรือแสดงออกเป็นลักษณะเพศ ตรงข้ามของตนเอง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวข้อแนวทางปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ ก่อให้เกิดอคติ ขอรังเกียจ การถูกดัดสินและตีตราส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติการกระทำรุนแรง ในโรงเรียนที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพความปลอดภัยในโรงเรียน

ผู้ร้องเห็นว่าแบบเรียนสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ทุกชั้นปี มีเนื้อหา ที่ถ่ายทอดความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับบุคคลที่มีเพศสภาพไม่เป็นไปตามเพศกำเนิด ก่อให้เกิดอคติ การรังเกียจ การเลือกปฏิบัติ และอาจจะเกิดการใช้ความรุนแรงกับนักเรียนที่มีเพศสภาพไม่เป็นไป ตามเพศกำเนิด ซึ่งผู้ร้องจดจำความรู้สึกในวัยเรียนได้ดีว่า ผู้ร้องมีความทุกข์อย่างมากเมื่อถูกล้อเลียน ถูกรังเกียจ ชุบชิบ นินทา ถูกลงโทษจากครู เพียงเพราะผู้ร้องแตกต่างจากเพศหญิง

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้ร้องจึงประสงค์ให้ผู้ถูกร้องแก้ไขหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นแนวทางในการเรียบเรียงเนื้อหาหนังสือสุศึกษา ขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 และสั่งการให้ยกเลิกเนื้อหาในหนังสือสุศึกษาเกี่ยวกับการเบี่ยงเบน ทางเพศทั้งหมด โดยนำความรู้ที่ถูกต้องตามมาตรฐานองค์การอนามัยโลกมาใช้เป็นองค์ความรู้ เพื่อแก้ไข ซึ่งประเทศไทยมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ตามมาตรฐานองค์การอนามัยโลก คือ คลินิกเพศ หลากหลายในวัยรุ่น โรงพยาบาลรามาธิบดี

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นแรก ได้แก่ ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อ คณะกรรมการ วลพ. หรือไม่ เมื่อพิจารณาตามข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 เห็นว่า หนังสือเรียนสุศึกษาและพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ซึ่งได้รับการรับรองจากผู้ถูกร้อง มีเนื้อหาที่ถ่ายทอดความรู้ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับบุคคลที่มีเพศสภาพไม่เป็นไปตามเพศกำเนิด คำอธิบายเหล่านี้ก่อให้เกิดอคติ การรังเกียจ การเลือกปฏิบัติ และอาจจะเกิดการใช้ความรุนแรงกับนักเรียนที่มีเพศสภาพไม่เป็นไปตามเพศกำเนิด ซึ่งทำให้ผู้ร้องคิดถึงความรู้สึกในวัยเรียนที่มีความทุกข์อย่างมากจากการถูกล้อเลียน ถูกรังเกียจ ซุบซิบ นินทา ถูกลงโทษจากครู เนื่องจากผู้ร้องแตกต่างจากเพศหญิง จึงเห็นได้ว่า ความรุนแรงทางร่างกาย และจิตใจที่ผู้ร้องได้รับ เป็นผลโดยตรงจากหนังสือเรียนสุศึกษาและพลศึกษามีเนื้อหาที่ถ่ายทอด ความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศและความหลากหลายทางเพศ จนก่อให้เกิดอคติ การรังเกียจ การเลือก ปฏิบัติ และอาจจะเกิดการใช้ความรุนแรงกับบุคคลอื่นเนื่องมาจากเพศสภาพของบุคคลนั้น จึงถือ ได้ว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรืออาจถูกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับเรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดี อยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้วในประเด็นเดียวกัน จึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ต่อคณะกรรมการ วลพ.

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นที่สอง ได้แก่ การกระทำความผิดกล่าวของผู้ถูกร้อง เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามเมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และ มาตรา 17 รวมทั้งหลักการ Yogyakarta Principles พ.ศ. 2549 (The Yogyakarta Principles) ว่าด้วย

การใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ในหลักการข้อ 16 สิทธิในการศึกษา คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า การที่หนังสือเรียนสุขศึกษา และพลศึกษา มีเนื้อหาเรื่องเพศ ความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่ถูกต้อง ทำให้ผู้ร้องได้รับผลกระทบจากทั้งทางร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้นในอดีต ตลอดจนส่งผลต่อการดำเนิน ชีวิตของผู้ร้อง ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ย่อมเป็นผลโดยตรงมาจากคำอธิบายในหนังสือเรียนสุขศึกษาและพลศึกษา ที่สร้างความเข้าใจผิด แก่ผู้เรียนและบุคคลอื่นทั่วไปว่า บุคคลที่มีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดคือ ผู้มีความผิดปกติหรือ เป็นผู้มีความประหลาดที่ละเมิดขนบธรรมเนียมประเพณี หรือบรรทัดฐานทางสังคม ทั้งที่ผู้ถูกร้องที่ 1 และผู้ถูกร้องที่ 2 มีหน้าที่ต้องคอยกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้ถูกร้องที่ 3 มีการปรับปรุงเนื้อหา ในหนังสือเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาให้มีความทันสมัย ตลอดจนมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล การกระทำของผู้ถูกร้องทั้งสามจึงทำให้เกิดการเสื่อมเสียหรือเป็นการลดคุณค่าซึ่งสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงความเท่าเทียมของผู้ร้องในการได้รับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้ การรับรองไว้ และยังเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 17 บรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. เห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ผู้ถูกร้องที่ 2 ดำเนินการทบทวนและแก้ไขหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และตำราเรียน ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สอดคล้องหรือไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ผู้ร้อง : นักเรียน

ผู้ถูกร้อง : สำนักวิชาการและมาตรฐานแห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 1

เลขาธิการคณะกรรมการแห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 2

วันที่ร้อง : 9 ตุลาคม 2561

วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 สิงหาคม 2562

เรื่องที่ร้อง : แบบเรียนสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษามีเนื้อหาเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีเพศสภาพต่างจากเพศกำเนิด

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องมีเพศกำเนิดชาย และได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาสามัญจบจนปัจจุบัน ผู้ร้องมีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่แตกต่างจากสิ่งที่หนังสือเรียนในห้องเรียนได้ให้ข้อมูลกล่าวคือ เมื่อเป็นเพศกำเนิดชายแล้วต้องมีลักษณะทางร่างกายที่กำยำ บึกบึน มีอารมณ์ที่หนักแน่น มั่นคง มีกิริยาที่เข้มแข็งคล่องแคล่ว หรือชอบเล่นโลดโผนและใช้กำลัง

ผู้ร้องมีพฤติกรรม ลักษณะทางร่างกายและนิสัยที่ไม่ตรงตามเนื้อหาของเพศชายที่แบบเรียนสุขศึกษาที่ผู้ถูกร้องที่ 2 ได้ให้การรับรองเป็นหนังสือเรียน ทำให้เกิดผลกระทบตามมาทั้งการถูกลั่นแกล้งหรือล้อเลียนจากเพื่อนในสถานศึกษา ทำให้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้ร้องด้วยพฤติกรรมและลักษณะที่แตกต่างของผู้ร้อง ส่งผลให้ผู้ร้องอาจถูกมองว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนทางเพศหรือมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากเพศของตน ทำให้เป็นอีกสาเหตุของการถูกลั่นแกล้งในสถานศึกษาเนื่องจากเนื้อหาในแบบเรียนสุขศึกษาหลายฉบับ ได้มองว่าผู้มีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดนั้นเป็นปัญหาต่อมา

ผู้ร้องเห็นว่าแบบเรียนสุขศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ทุกชั้นปีมีเนื้อหาที่ถ่ายทอดความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับบุคคลที่มีเพศสภาพไม่เป็นไปตามเพศกำเนิดก่อให้เกิดอคติ การรังเกียจ การเลือกปฏิบัติ และอาจจะเกิดการใช้ความรุนแรงกับนักเรียนที่มีเพศสภาพไม่เป็นไปตามเพศกำเนิด ซึ่ง ผู้ร้องมีความทุกข์อย่างมากเมื่อถูกล้อเลียน ถูกรังเกียจ ซุบซิบนินทา ถูกลงโทษจากครูเพียงเพราะผู้ร้องแตกต่างจากเพศชาย

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้ร้องจึงประสงค์ให้ผู้ถูกร้องแก้ไขหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นแนวทางในการเรียบเรียงเนื้อหาหนังสือสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 และสั่งการให้ยกเลิกเนื้อหาในหนังสือสุขศึกษาเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนทางเพศทั้งหมด โดยนำความรู้ที่ถูกต้องตามมาตรฐานองค์การอนามัยโลกมาใช้เป็นองค์ความรู้เพื่อแก้ไขซึ่งประเทศไทยมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ตามมาตรฐานองค์การอนามัยโลก คือ คลินิกเพศหลากหลายในวัยรุ่น โรงพยาบาลรามาธิบดี

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้องคำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำ ต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นแรก ได้แก่ ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อ คณะกรรมการ วลพ. หรือไม่ เมื่อพิจารณาตามข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 เห็นว่า การที่ผู้ร้องถูกกลั่นแกล้งหรือล้อเลียน ในสถานศึกษา เป็นผลโดยตรงจากการหนังสือเรียนสุขศึกษาและพลศึกษามีเนื้อหาที่ถ่ายทอดความรู้ ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับทั้งบุคคลที่มีเพศสภาพตรงตามเพศกำเนิด และบุคคลที่มีเพศสภาพไม่เป็นไปตาม เพศกำเนิด จนก่อให้เกิดอคติ การรังเกียจ การเลือกปฏิบัติ และอาจจะเกิดการใช้ความรุนแรงกับบุคคล ทั้งสองกลุ่มอันเนื่องมาจากเพศสภาพของบุคคลนั้น จึงถือได้ว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบ จากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับ เรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ในประเด็นเดียวกัน จึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นที่สอง ได้แก่ การกระทำความผิดกล่าวของผู้ถูกร้อง เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามเมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 วรรคสาม ประกอบกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และ มาตรา 17 รวมทั้งหลักการ Yogyakarta Principles พ.ศ. 2549 (The Yogyakarta Principles) ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ในหลักการข้อ 16 สิทธิในการศึกษา คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า การที่หนังสือเรียนสุขศึกษา และพลศึกษา มีเนื้อหาเรื่องเพศ ความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมระหว่างเพศ ไม่ถูกต้อง ทำให้ผู้ร้องได้รับผลกระทบจากทั้งทางร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้น ตลอดจนส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต ของผู้ร้อง ทั้งในด้านการเรียน และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ย่อมเป็นผลโดยตรง มาจากคำอธิบายในหนังสือเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาที่สร้างความเข้าใจผิดแก่ผู้เรียนและบุคคลอื่น ทั่วไปว่า บุคคลที่มีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดคือ ผู้มีความผิดปกติหรือเป็นผู้มีความประหลาด ที่ละเมิดขนบธรรมเนียมประเพณีหรือบรรทัดฐานทางสังคม ทั้งที่ผู้ถูกร้องที่ 1 และผู้ถูกร้องที่ 2 มีหน้าที่ต้องคอยกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือเรียนสุขศึกษา และพลศึกษาให้มีความทันสมัย ตลอดจนมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล การกระทำของผู้ถูกร้อง ทั้งสองจึงทำให้เกิดการเสื่อมเสียหรือเป็นการลดคุณค่าซึ่งสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงความเท่าเทียม

ของผู้ร้อง ในการได้รับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ และยังเป็นทางเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 17 วรรคหนึ่งประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. เห็นควรใช้อำนาจตามมาตรา 20 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้ผู้ถูกร้องที่ 2 ดำเนินการทบทวนและแก้ไขหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และตำราเรียน ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องหรือไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ผู้ร้อง : ลูกจ้างหญิงของบริษัทแห่งหนึ่ง
 ผู้ถูกร้อง : ประธานบริษัทแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 8 พฤศจิกายน 2561
 เรื่องที่ร้อง : การไม่ให้กลับเข้าปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นการกีดกัน แบ่งแยกหรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุแห่งเพศ โดยปราศจากความชอบธรรม

สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องทั้ง 24 คนเป็นลูกจ้างหญิงและเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานของบริษัทผู้ถูกร้อง ถูกผู้ถูกร้องเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยการไม่เรียกกลับเข้าทำงานอันเนื่องมาจากการเจรจายื่นข้อเรียกร้อง เรื่องสภาพการจ้างและสวัสดิการประจำปี ระหว่างตัวแทนฝ่ายลูกจ้างสหภาพแรงงานฯ กับตัวแทนฝ่ายผู้ถูกร้อง ซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติกันได้ ผู้ถูกร้องจึงใช้สิทธิปิดงานการเจรจามีตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2560 เรื่อยมา จนกระทั่งสามารถยุติข้อตกลงกันได้ เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2561 ต่อมาระหว่างวันที่ 1-15 กุมภาพันธ์ 2561 ผู้ถูกร้องได้เรียกลูกจ้างบางส่วนกลับเข้าทำงาน แต่ไม่ได้เรียกกลุ่มผู้ร้องทั้ง 24 คน จนกระทั่งวันที่ 30 สิงหาคม 2561 ผู้ถูกร้องมีหนังสือถึงผู้ร้องว่า มิให้เข้ามาทำงานในบริษัทฯ อีกต่อไป โดยอ้างเหตุว่าผู้ร้องประพฤติตนไม่เหมาะสม จนลูกจ้างคนอื่นกังวลถึงความปลอดภัยในการทำงาน ส่งผลกระทบต่อผู้ร้องด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หหมดโอกาสในการพัฒนาทักษะ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการประเมินระดับการปฏิบัติงานในปี 2561 และจะมีได้รับการประเมินการทำงานในปี 2560 รายได้ลดลง ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายและชำระหนี้สินนอกระบบ รวมทั้งขาดสวัสดิการอาหารฟรี 3 มื้อต่อวัน ซึ่งหากผู้ร้องกลับเข้าทำงาน จะได้รับเงินค่าล่วงเวลาเพิ่มขึ้นจากรายได้ปกติทุก ๆ เดือนประมาณ 10,000 บาท นอกจากนี้ผู้ร้องบางคนยังถูกกีดกันไม่ให้กลับเข้าทำงานขณะตั้งครรภ์ และผู้ร้องบางคนเป็นผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรัง มิได้รับสิทธิรักษา การกระทำดังกล่าวแม้ผู้ถูกร้องยังคงจ่ายค่าจ้างและสวัสดิการต่าง ๆ ให้ผู้ร้องทั้ง 24 คน ก็ตาม แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาคำร้อง ผู้ร้องที่ 1 ถึง 19 ได้ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. ว่า ผู้ร้องไม่ประสงค์จะให้คณะกรรมการ วลพ. ดำเนินการกับบริษัทผู้ถูกร้องอีกต่อไป เนื่องจากสามารถเจรจากับบริษัทผู้ถูกร้องได้แล้ว ซึ่งคณะกรรมการ วลพ. ได้อนุญาตให้ถอนคำร้องดังกล่าว จึงมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อไปสำหรับผู้ร้องที่ 20 ถึง 24

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง การให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการฯ ของผู้ร้อง และผู้ถูกร้อง และพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ประกอบข้อกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและความเห็น ดังนี้

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

1. ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

ผู้ร้องทั้ง 5 คน ที่ไม่ได้ถอนคำร้องอ้างว่าเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการที่ บริษัทฯ ผู้ถูกร้อง มิได้เรียกกลุ่มผู้ร้องกลับเข้าทำงาน ภายหลังที่ข้อพิพาทแรงงานยุติลงแล้ว เป็นการ กีดกัน แบ่งแยก โดยปราศจากความชอบธรรม ส่งผลกระทบต่อผู้ร้องในด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ การงาน หกโอกาสพัฒนาทักษะ และรายได้ลดลง ซึ่งหากผู้ร้องได้กลับเข้าปฏิบัติงานตามปกติจะได้รับ เงินค่าล่วงเวลาประมาณ 10,000 บาท ทุก ๆ เดือน รวมถึงสวัสดิการอาหารฟรี 3 มื้อต่อวัน นอกจากนี้ ผู้ร้องบางคนยังถูกกีดกันไม่ให้กลับเข้าทำงานขณะตั้งครรภ์ บางคนเป็นผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรัง มีได้รับ สิทธิรักษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจและร่างกายต่อกลุ่มผู้ร้องและครอบครัว ทั้งนี้ผู้ร้องได้ยื่นคำร้อง ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ทราบ หรือถือว่าทราบเหตุแห่งการร้อง ถือได้ว่าผู้ร้องได้แสดงข้อเท็จจริง เกี่ยวกับสาเหตุที่เห็นว่า ตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ผู้ร้องจึงเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือ มีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว จึงมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยโดยอาศัยอำนาจ ตามมาตรา 14 (1) และ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ มาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฯ ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

2. การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยประเด็นเดียว คือ การที่ผู้ถูกร้องไม่เรียกผู้ร้องกลับเข้า ทำงาน เป็นการกระทำหรืองดเว้นกระทำการอันเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศหรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. เห็นว่า การที่ผู้ถูกร้องไม่เรียกให้ผู้ร้องกลับเข้าทำงานโดย ถือเอา “ความเป็นปฏิบัติ” ของลูกจ้างเป็นเกณฑ์ในการเรียกตัวกลับเข้าทำงาน โดยมีได้ขึ้นอยู่กับ เพศของลูกจ้าง จะเห็นได้จากการที่บริษัทผู้ถูกร้องรับจดหมายขอกลับเข้าทำงานของลูกจ้างที่แสดง

เจตนาให้เห็นถึงความประสงค์ที่จะร่วมงาน และให้ความร่วมมือกับบริษัทผู้ถูกร้องไว้เพื่อพิจารณา ซึ่งจะได้รับพิจารณาให้กลับเข้าทำงาน แต่ผู้ร้องทั้ง 5 คน ไม่ได้เขียนจดหมายแสดงเจตนาขอกลับเข้าทำงาน และไม่ปรากฏข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ชัดเจนว่า ผู้ถูกร้องกระทำต่อผู้ร้องด้วยเหตุหรืออคติทางเพศ หรือแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิ ด้วยเหตุที่ลูกจ้างนั้นเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย หรือเพศอื่นใด ทั้งลูกจ้างที่มีได้ถูกเรียกให้กลับเข้าทำงานนั้น มีทั้งเพศชายและหญิง

ส่วนประเด็นที่ผู้ร้องทั้ง 5 คนอ้างว่า ผู้ถูกร้องไม่เรียกกลับเข้าทำงาน ทำให้บางคนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ มีโรคประจำตัวที่ต้องได้รับการรักษา ไม่ได้รับความสะดวกในการขอใช้สิทธิหรือรับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ผู้ร้อง ซึ่งเป็นแรงงานหญิงได้รับความเดือนร้อนมาก และในช่วงเดือนกันยายน 2561 ผู้ถูกร้องได้จัดให้มีสวัสดิการตรวจสุขภาพประจำปีแก่ลูกจ้างทั้งโรงงานและถือเป็นสภาพการจ้างตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ เนื่องจากผู้ร้องทั้ง 5 คน มิได้ถูกเรียกกลับเข้าทำงาน จึงเสียสิทธิดังกล่าว เห็นได้ว่าการได้รับสิทธิในสวัสดิการนั้น ผู้ร้องยังสามารถใช้สิทธิได้ตามปกติและมีสิทธิเบิกสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ได้ เพียงแต่อาจไม่ได้รับความสะดวกเพราะต้องเดินทางไปโรงพยาบาลหรือโรงงานของผู้ถูกร้อง และการตรวจสุขภาพประจำปีอยู่ในความรับผิดชอบของผู้จัดการฝ่ายธุรการของบริษัทผู้ถูกร้อง และได้มีการประกาศแจ้งเรื่องดังกล่าวไว้ที่หน้าโรงงานผู้ถูกร้อง ข้ออ้างของผู้ร้องทั้ง 5 คน ที่ว่ามีได้รับแจ้งเรื่องการตรวจสุขภาพประจำปีนั้น ฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องมีเจตนาถ่วงอ้อมไม่ให้ผู้ร้องทั้ง 5 คน เข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปีด้วยเหตุและอคติทางเพศ

ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องไม่ได้เรียกผู้ร้องกลับเข้าทำงาน จึงมิใช่การกระทำหรือตเว้นกระทำการ อันเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้ถูกร้องปิดงานโดยไม่มีกำหนดนั้น เป็นการกระทำที่ไม่ส่งเสริมด้านแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการ และเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ร้องและลูกจ้างจะก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านแรงงานสัมพันธ์ ทั้งบริษัทผู้ถูกร้องอาจมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในประเด็นความเท่าเทียมระหว่างเพศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์บางประการของผู้ร้องและลูกจ้าง เช่น การเข้าถึงสวัสดิการรักษาพยาบาล การตรวจสุขภาพประจำปี เนื่องจากความห่างไกลและความยากลำบากของผู้ร้องและลูกจ้างในการเข้าถึงสิทธิที่ควรจะได้รับ ทำให้เสียสิทธิประโยชน์และเข้าไม่ถึงสวัสดิการ บริษัทผู้ถูกร้องควรมีมาตรการเพื่อช่วยเหลือดูแลผู้ร้องและลูกจ้างที่ได้รับความเดือดร้อนในระหว่างปิดงาน จึงเห็นควรแจ้งข้อกังวลและข้อห่วงใยนี้ไปยังผู้ถูกร้องเพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาประเด็นสิทธิแรงงานต่อไป

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณาและการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ.2559 ข้อ 37 (2) จึงมีคำวินิจฉัยยกคำร้อง

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ
 ผู้ถูกร้อง : หน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 28 พฤศจิกายน 2561
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 สิงหาคม 2562
 เรื่องที่ร้อง : คู่รักเพศเดียวกันถูกปฏิเสธคำร้องขอจดทะเบียนสมรส

1.สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องที่ 1 เป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดและมีเพศสภาพเป็นชาย มีความต้องการที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันกับผู้ร้องที่ 2 ซึ่งมีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่มีการแสดงออกเป็นหญิงอันแตกต่างจากเพศตามกำเนิด ต่อมาผู้ร้องทั้งสองได้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว (แบบ คร.1) เพื่อขอจดทะเบียนสมรสต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียน สำนักเขตแห่งหนึ่ง เมื่อนายทะเบียนได้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ร้องทั้งสองแล้ว ปรากฏว่า ผู้ร้องทั้งสองมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งการสมรสมาตรา 1448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เจ้าหน้าที่จึงไม่สามารถจัดทำคำสั่งทางปกครองในการอนุญาตให้ผู้ร้องทั้งสองจดทะเบียนสมรสได้

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

ในระบบกฎหมายไทยได้กำหนดเงื่อนไขการจดทะเบียนสมรสไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และได้กำหนดให้ผู้ประสงค์จะใช้สิทธิจดทะเบียนสมรสต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว (แบบ คร.1) ซึ่งออกโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และต้องยื่นเอกสารดังกล่าวกับนายทะเบียนตามกฎกระทรวงมหาดไทย ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ข้อ 3 และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2541 ข้อ 6 และ 8 อย่างไรก็ตาม ดังนั้น สิทธิในการจดทะเบียนสมรสในข้างต้นเป็นเรื่องที่กฎหมายมอบให้เป็นสิทธิระหว่างบุคคลเพศชายและเพศหญิงโดยกำเนิดเท่านั้น มิได้หมายความรวมถึงสิทธิในการจดทะเบียนสมรสระหว่างบุคคลที่มีเพศเดียวกันโดยกำเนิด เป็นเหตุให้ผู้ร้องทั้งสองซึ่งเป็นเพศชายโดยกำเนิดทั้งคู่ไม่สามารถดำเนินการยื่นคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว (แบบ คร.1) ผู้ร้องทั้งสองจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบสิทธิจากหลักเกณฑ์และกฎระเบียบดังกล่าว

3. คำวินิจฉัยคณะกรรมการ วลพ.

การใช้สิทธิในการจดทะเบียนสมรสของบุคคลเป็นการใช้สิทธิในการก่อตั้งครอบครัวอันเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวของบุคคล เพราะเหตุแห่งเพศและความหลากหลายทางเพศ ย่อมไม่อาจกระทำได้ โดยหลักการดังกล่าวก็ได้ถูกรับรองไว้ในมาตรา 27 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สิทธิในการก่อตั้งครอบครัวเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ดังนั้น การจำกัดสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวเพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จึงมีอาชญากรรมได้เพราะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องกำหนดหลักเกณฑ์และกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.2478 มาใช้เป็นเหตุผลแห่งการปฏิเสธสิทธิในการจดทะเบียนสมรส ซึ่งเป็นการใช้สิทธิในการก่อตั้งครอบครัวอย่างหนึ่งของผู้ร้องทั้งสอง จึงเป็นการกระทำในลักษณะของการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรและความเป็นธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด อันทำให้เกิดการเสื่อมเสีย หรือเป็นการลดคุณค่าซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงความเท่าเทียมของบุคคล ในการได้รับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ ซึ่งจะกระทำมิได้ตามนัยมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

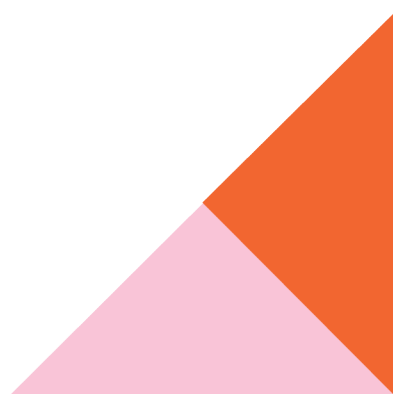
อนึ่ง เมื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของผู้ถูกร้องเป็นผลมาจากการอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.2478 ซึ่งให้สิทธิในการจดทะเบียนสมรสระหว่างบุคคลที่เป็นเพศชายและเพศหญิงโดยกำเนิดเท่านั้น อันมีลักษณะเป็นการขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติมาตรา 32 ประกอบมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คณะกรรมการ วลพ. จึงมีความเห็นว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศของผู้ถูกร้อง เกิดขึ้นจากการอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น เห็นควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 14 (4) ประกอบมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 มาตรา 22 และ มาตรา 23 ยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อพิจารณายื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.2478 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 ประกอบมาตรา 27 หรือไม่

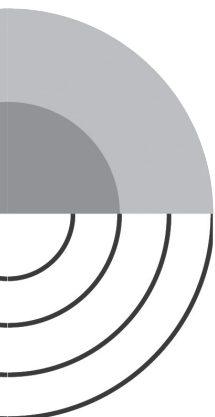
****หมายเหตุ****

คำร้องเลขที่ 08/2561 ผู้ร้องถอนคำร้อง

คำวินิจฉัยย่อ ปี 2562

ผู้ร้อง : ผู้ร้องทั้ง 3 เป็นบุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)

ผู้ถูกร้องที่ 1 : มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

ผู้ถูกร้องที่ 2 : คณะครุศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

ผู้ถูกร้องที่ 3 : อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

วันที่ร้อง : 29 มกราคม 2562

วันที่มีคำวินิจฉัย : 5 พฤศจิกายน 2563

เรื่องที่ร้อง : การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยการจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

1. สารสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องทั้งสามร้องว่า ผู้ร้องเป็นนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งโดยผู้ร้องที่ 1 และผู้ร้องที่ 2 เป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 ผู้ร้องที่ 3 เป็นนิสิตชั้นปีที่ 4 ผู้ร้องทั้งสามเป็นบุคคลซึ่งแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด โดยมีเพศกำเนิดเป็นชาย และดำเนินชีวิตด้วยการแสดงออกทางเพศแบบเพศหญิงมาโดยตลอด

เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2560 ผู้ร้องที่ 1 ได้ยื่นคำร้องทั่วไปถึงคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เพื่อขออนุญาตแต่งกายชุดนิสิตหญิงเข้าศึกษาและสอบไล่ระดับ โดยยื่นหนังสือถึงคณบดีผ่านรองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิตที่ดำรงตำแหน่งในขณะนั้น ซึ่งคำร้องดังกล่าวได้รับการอนุมัติโดยรองคณบดีฝ่ายวิชาการ ทำให้ผู้ร้องที่ 1 สามารถแต่งกายด้วยชุดนิสิตหญิงตามเพศสภาพได้ ผู้ร้องที่ 2 และ 3 จึงได้ตัดสินใจแต่งกายด้วยชุดนิสิตหญิงตามเพศสภาพของตนตามไปด้วย และใช้ชีวิตเช่นนิสิตที่มีเพศสภาพเป็นหญิง

ในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561 ผู้ร้องที่ 1 มีกำหนดการเรียนวิชากระบวนการกลุ่มสำหรับครู ซึ่งมีผู้ถูกร้องที่ 3 เป็นผู้บรรยายหลัก ในวันดังกล่าวผู้ร้องที่ 1 ได้ถูกผู้ถูกร้องที่ 3 เรียกไปพบเป็นการส่วนตัว เพื่อขอให้ผู้ร้องที่ 1 ยุติการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนิสิตหญิง เนื่องจากผู้ร้องที่ 1 มีเพศกำเนิดเป็นเพศชาย หากผู้ร้องที่ 1 ยืนยันที่จะแต่งกายด้วยชุดนิสิตหญิง จะไม่มีสิทธิเข้าเรียนในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2561 ซึ่งเป็นการบรรยายครั้งสุดท้ายของวิชาดังกล่าว ผู้ถูกร้องที่ 3 ได้แจ้งต่อผู้ร้องที่ 1 ว่า หากยังฝ่าฝืนเข้าเรียนจะไม่ทำการบรรยายในชั้นเรียน และจะดำเนินการทำหนังสือขอให้คณะกรรมการบริหารคณะครุศาสตร์ทบทวนและเพิกถอนคำสั่งที่อนุมัติให้ผู้ร้องที่ 1 แต่งกายด้วยชุดนิสิตหญิงได้

ในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2561 ผู้ถูกร้องที่ 3 ได้มีการบรรยายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู และการศึกษาพิเศษ วิชาดังกล่าวจะมีการเข้รายชื่อนักศึกษาที่เข้าเรียนและมีผลต่อการประเมินการวัดผลจากการเข้าเรียนและการสอบ แต่ผู้ถูกร้องที่ 3 ปฏิเสธที่จะให้ผู้ร้องที่ 1 เข้าเรียน โดยให้

ผู้ร้องที่ 1 เขียนใบลาว่า ไม่สามารถเข้าเรียนในคาบดังกล่าวได้ ผู้ร้องที่ 1 จึงตัดสินใจเข้าเรียนโดยการแอบอยู่บริเวณใต้โต๊ะเรียนและรอเช็ครายชื่อ อีกทั้งตลอดระยะเวลาการบรรยายผู้ถูกร้องที่ 3 มักจะใช้ถ้อยคำตำหนิผู้ร้องที่ 1 และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอยู่เป็นระยะ ผู้ร้องที่ 1 เดินเลี้ยวออกไปเข้าห้องน้ำเมื่อจบชั่วโมงบรรยาย แต่ก็ไม่พ้นสายตาของผู้ถูกร้องที่ 3 เป็นเหตุให้ผู้ร้องที่ 1 ถูกผู้ถูกร้องที่ 3 ตำหนิโดยใช้ถ้อยคำว่าเป็นกะเทยก็เ็นต่างอะไรกับคนบ้า ดีกว่าแค่สังคมยอมรับ ถ้าเป็นสมัยก่อนจะถูกจับส่งโรงพยาบาลบ้าแล้ว ทำให้ผู้ร้องที่ 1 อับอายเป็นอย่างมาก ต่อมาในวันที่ 12 ธันวาคม 2561 ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิต ได้มีการประชุมครั้งที่ 11/2561 โดยมีมติให้เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการบริหารคณะครุศาสตร์ เพื่อพิจารณาทบทวนคำสั่งอนุมัติที่ให้ผู้ร้องที่ 1 แต่งกายชุดนิสิตหญิงได้ ซึ่งในการประชุมคณะกรรมการบริหาร คณะครุศาสตร์ ครั้งที่ 23/2561 วันที่ 20 ธันวาคม 2561 จึงมีมติไม่อนุญาตให้นิสิตแต่งกายชุดนิสิตหญิงและสอบไล่ระดับ เนื่องจากเป็นการดำเนินการตามอำนาจในประกาศมหาวิทยาลัย

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้องของผู้ร้อง คำให้การแก้คำร้องของผู้ถูกร้อง พยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ดังนี้

ประเด็นแรกผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และคณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจรับคำร้องไว้พิจารณาตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบกับระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า ในขณะเวลาที่ผู้ร้องที่ 1 ผู้ร้องที่ 2 และผู้ร้องที่ 3 ได้มายื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. นั้น ผู้ร้องทั้งสามเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด โดยมีเพศกำเนิดเป็นชาย และดำเนินชีวิตด้วยการแสดงออกทางเพศแบบเพศหญิง เมื่อผู้ร้องทั้งสามไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบไล่ระดับ และการฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ เพราะเหตุที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด และแม้ว่าต่อมาคณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์หรืออุทธรณ์ของนิสิตจะมีคำสั่งเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2562 ให้ทุเลาการบังคับตามมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร คณะครุศาสตร์ครั้งที่ 23/2561 ดังกล่าว และอธิการบดีได้มีหนังสือเลขที่ ศธ 0512/01544 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562 เรื่อง แจ้งผลการพิจารณาอนุญาตให้ผู้ร้องที่ 1 สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้แล้วก็ตาม แต่การอนุญาตดังกล่าวก็อยู่ภายใต้เงื่อนไขการใช้อำนาจดุลยพินิจของอธิการบดีและมีผลเฉพาะเป็นรายบุคคลเท่านั้น ประกอบกับคำสั่งทั้งสองฉบับก็มีผลบังคับแต่เพียงเฉพาะผู้ร้องที่ 1 เท่านั้น มิได้มีผลเป็นการอนุญาตให้ครอบคลุมถึงผู้ร้องที่ 2 และผู้ร้องที่ 3 แต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่าเฉพาะผู้ร้องที่ 1 เท่านั้นที่มีสิทธิแต่งกายตามเพศสภาพ ในขณะที่ผู้ร้องที่ 2 และผู้ร้องที่ 3 ยังมิได้รับอนุญาตให้แต่งกายตามเพศสภาพแต่อย่างใด ทำให้ผู้ร้องที่ 2 และผู้ร้องที่ 3 ยังคงได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างต่อเนื่องอันเกิด

จากการที่ไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ ทั้งยังปรากฏข้อเท็จจริงต่อมาในภายหลังว่าบุคลากรบางส่วนของคณะครุศาสตร์ รวมทั้งผู้ถูกร้องที่ 3 ไม่ยอมรับให้กลุ่มนักศึกษาที่แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดของตนสามารถแต่งกายตามเพศสภาพ จึงรับฟังได้ว่าผู้ร้องทั้งสามยังถูกกระทำด้วยเหตุอันพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นเหตุที่เกิดจากการแต่งกายชุดนิสิตหญิงตามเพศสภาพ ผู้ร้องทั้งสามจึงเป็นผู้ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับเรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้วในประเด็นเดียวกัน ผู้ร้องทั้งสามจึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และคณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจรับคำร้องไว้ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามี การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ เป็นไปตามมาตรา 14 (1) และมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่สอง การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบกับระเบียบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การแต่งกายข้ามเพศในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิด ย่อมไม่อาจกระทำต่ บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพ ที่ตนประสงค์หรือต้องการได้ ในขณะเดียวกันการแต่งกายข้ามเพศในสถาบันศึกษาย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในการศึกษาตามมาตรา 54 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งให้การรับรองสิทธิแก่บุคคลทุกคนในการศึกษา ตลอดจนการเข้าถึงและได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้สถาบันการศึกษาจึงไม่อาจนำเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลมาใช้เป็นเหตุผลในการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการได้รับผลประโยชน์จากการศึกษา ทั้งในเรื่องการเข้าเรียน การสอบ การวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน รวมถึงการเข้าพิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศและสิทธิในการศึกษา อาจถูกจำกัดได้โดยกฎ ข้อบังคับ หรือระเบียบของมหาวิทยาลัย ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบ ด้วยวัตถุประสงค์ และความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการตามหลักแห่งความได้สัดส่วน กรณีจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า การปฏิเสธไม่อนุญาตให้ผู้ร้องทั้งสามแต่งกายข้ามเพศในสถาบัน การศึกษาเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

กรณีผู้ถูกร้องที่ 1 จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณา การที่ผู้ร้องทั้งสามไม่อาจแต่งกายข้ามเพศ เป็นผลมาจากการบังคับใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัย และประกาศมหาวิทยาลัย ซึ่งแม้ว่าข้อบังคับดังกล่าว จะกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เฉพาะนิสิตหญิงและชายเท่านั้นก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาข้ามเพศจะไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ เพราะเหตุว่าตามบทบัญญัติมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติให้ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” ดังนั้น หากผู้ถูกร้องที่ 1 นำข้อบังคับของมหาวิทยาลัยมาใช้บังคับกับนักศึกษาทุกคนโดยไม่คำนึงว่า บุคคลนั้นจะมีการแสดงออกตรงกับเพศกำเนิดหรือไม่ ย่อมอาจทำให้การกระทำดังกล่าวมีลักษณะ เป็นการเลือกปฏิบัติทางอ้อมด้วยเช่นกัน เพราะการเลือกปฏิบัติทางอ้อมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปรากฏว่า การบังคับใช้กฎที่มีความเป็นกลางนั้น ได้ทำให้บุคคลซึ่งมีการแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากเพศกำเนิด อันถือเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิและเสรีภาพตามข้อบังคับนั้นได้ และทำให้บุคคลเหล่านี้เกิดความเสียเปรียบเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น ๆ โดยความเสียเปรียบเหล่านั้น ยังคงเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ และความจำเป็นและความเหมาะสม ของมาตรการดังกล่าว เมื่อข้อบังคับของผู้ถูกร้องมิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งเครื่องแบบนักศึกษาตามเพศสภาพไว้อย่างชัดเจน กรณีย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ถูกร้องที่ 1 อยู่เองที่จะต้องชี้แจงและตีความ ข้อบังคับมิให้เป็นไปในทางที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่มุ่งคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ผู้ถูกร้องจึงต้องไม่นำเรื่อง “เพศ” รวมถึง “การแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” มาใช้เป็นเหตุในการกีดกันหรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของนิสิต ซึ่งมีความหมายต่อไปว่า หากนักศึกษาข้ามเพศมีการแต่งกายตามเพศสภาพเป็นชายหรือหญิง ก็ต้องแต่งกายให้ถูกต้องตาม ข้อบังคับของผู้ถูกร้องที่ 1 ด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่ข้อบังคับดังกล่าวมิได้ให้การรับรองสิทธิในการ แต่งกายตามเพศสภาพของนักศึกษาไว้อย่างชัดเจนก็ตาม ก็มิอาจเป็นข้อจำกัดหรือเป็นอุปสรรคต่อ การใช้สิทธิของผู้ร้องทั้งสามได้ ผู้ถูกร้องที่ 1 ยังมีหน้าที่ต้องบังคับใช้ข้อบังคับของหน่วยงานของตนเอง ในลักษณะที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รวมถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ด้วย ดังนั้น คณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์หรืออุทธรณ์ของนิสิตจะมีคำสั่งเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2562 ให้ทุเลาการบังคับตามมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารคณะครุศาสตร์ ครั้งที่ 23/2561 ดังกล่าว และอธิการบดีได้มีหนังสือเลขที่ ศธ 0512/01544 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562 เรื่อง แจ้งผลการพิจารณาอนุญาตให้ผู้ร้องที่ 1 สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ จึงเป็น การบังคับใช้กฎ ระเบียบ และประกาศ ที่ไม่เข้าลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามความในมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

อนึ่ง เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในระหว่างการพิจารณาว่า ผู้ร้องที่ 1 ได้ดำเนินการปรับปรุงข้อบังคับมหาวิทยาลัย และออกประกาศมหาวิทยาลัย เรื่อง การแต่งกายของนิสิต โดยใส่รายละเอียดของการประกาศฯ การประชาสัมพันธ์ (เช่น การประกาศในราชกิจจานุเบกษา หนังสือแจ้งประกาศให้แก่คณะต่าง ๆ) เพื่ออนุญาตให้นิสิตแต่งกายชุดเครื่องแบบและชุดสุภาพตามเพศกำเนิดหรือตามเพศที่แสดงออกในโอกาสต่าง ๆ ได้ จึงส่งผลทำให้ผู้ร้องทั้งสามสามารถแต่งกายข้ามเพศได้อย่างถูกต้องตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยแล้ว

กรณีผู้ร้องที่ 2 เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า การที่ผู้ร้องที่ 2 เรียกให้ผู้ร้องที่ 1 และผู้ร้องที่ 2 เข้าไปพบ เพื่อขอให้ผู้ร้องที่ 1 รับทราบมติการประชุมคณะกรรมการบริหารคณะครุศาสตร์ครั้งที่ 23/2561 ซึ่งคณะกรรมการฯ มีมติไม่อนุญาตให้ผู้ร้องที่ 1 แต่งกายชุดนิสิตหญิงเพื่อเข้าศึกษาและสอบไล่ระดับ ตามประกาศมหาวิทยาลัย เรื่อง การแต่งกายของนิสิตนั้น โดยอ้างว่า คณะครุศาสตร์ไม่มีสิทธิอนุญาตให้นิสิตแต่งกายจากเพศชายไปเป็นเพศหญิง และจากเพศหญิงไปเป็นเพศชายได้ แม้ว่าอธิการบดีคนก่อนจะอนุญาต แต่ตอนนี้คณะครุศาสตร์มีความชัดเจนต่อการดำเนินการแต่งกายตามเพศสภาพดังความที่ปรากฏในมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารข้างต้น ถ้าหากนิสิตข้ามเพศมีคำนำหน้าว่า “นาย” หรือ “นางสาว” ก็จะต้องเปลี่ยนชื่อเป็นนิสิตตามเพศกำเนิดไปโดยปริยาย แต่ตอนนี้เนื่องจากคำนำหน้านามและเครื่องเพศของผู้ร้องที่ 1 และ 2 ยังเป็นเพศชายอยู่ หากคณะครุศาสตร์อนุมัติคำร้องให้แต่งกายตามเพศสภาพได้ จะถือว่ามีความผิดเพราะเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ผู้ร้องที่ 2 มีมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารคณะครุศาสตร์ครั้งที่ 23/2561 ไม่อนุญาตให้ผู้ร้องที่ 1 แต่งกายข้ามเพศในชุดนิสิตหญิงเพื่อเข้าศึกษาและสอบไล่ระดับ เป็นการบังคับใช้กฎที่เข้าลักษณะเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของผู้ร้อง เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด อันเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่สืบเนื่องมาจากอัตลักษณ์ทางเพศ จึงถือได้ว่า มีการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในระหว่างการพิจารณาว่า ผู้ร้องที่ 1 ได้ดำเนินการปรับปรุงข้อบังคับมหาวิทยาลัย และออกประกาศมหาวิทยาลัย เรื่อง การแต่งกายของนิสิต เพื่ออนุญาตให้นิสิตแต่งกายชุดเครื่องแบบและชุดสุภาพตามเพศกำเนิดหรือตามเพศที่แสดงออกในโอกาสต่าง ๆ ได้ส่งผลทำให้ผู้ร้องทั้งสามสามารถแต่งกายข้ามเพศได้อย่างถูกต้องตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยแล้ว ผู้ร้องที่ 2 จึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของผู้ร้องที่ 1

กรณีผู้ร้องที่ 3 เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ก่อนการสอนทุกครั้ง ผู้ร้องที่ 3 จะแจ้งข้อปฏิบัติในการเข้าชั้นเรียน การลา การส่งงาน และอื่น ๆ ให้ นิสิตทราบก่อน ซึ่งกรณีของผู้ร้องที่ 1 นั้น ได้แต่งกายด้วยชุดนิสิตหญิงเข้าเรียนมาโดยตลอด โดยที่ผู้ร้องที่ 3 ไม่เคยทราบมาก่อน เนื่องจากในรายวิชาที่ผู้ร้องที่ 1 เรียน มีนิสิตเรียนประมาณ 100 คน จนกระทั่งในวันที่ 25 ตุลาคม 2561 ผู้ร้องที่ 3 เห็นนิสิตแต่งกายด้วยเครื่องแบบนิสิตหญิงเดินเข้ามาในห้องเรียน

เป็นคนสุดท้าย เมื่อเสร็จสิ้นการสอน ผู้ร้องที่ 3 ได้กลับมาที่ห้องทำงานและตรวจกระดาษของของนิสิต พบว่าลำดับสุดท้ายที่ลงชื่อระบุค่านำหน้าว่า “นาย” ผู้ร้องที่ 3 จึงทราบว่าผู้ร้องที่ 1 เป็นเพศชายและแต่งกายไม่ถูกต้อง เป็นการกระทำผิดตามข้อบังคับมหาวิทยาลัย และประกาศมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เรื่อง การแต่งกายของนิสิต และในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561 ผู้ร้องที่ 3 ได้พบผู้ร้องที่ 1 และได้คุยกันเพื่อขอให้ผู้ร้องที่ 1 แต่งตัวให้ถูกต้องตามระเบียบฯ แต่ผู้ร้องที่ 1 ไม่ยินยอม ผู้ร้องที่ 3 จึงแจ้งไม่อนุญาตให้ผู้ร้องที่ 1 เข้าชั้นเรียนเนื่องจากกระทำผิดจากข้อปฏิบัติที่ตกลงไว้

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วจึงเห็นว่า การที่ผู้ร้องที่ 3 ให้ผู้ร้องที่ 1 ปฏิบัติตามข้อบังคับมหาวิทยาลัย และประกาศมหาวิทยาลัย เรื่อง การแต่งกายของนิสิต โดยให้ผู้ร้องที่ 1 แต่งกายตามเพศกำเนิดเพื่อเข้าชั้นเรียนเท่านั้น และหากผู้ร้องที่ 1 ไม่ปฏิบัติตามก็จะไม่ให้เข้าชั้นเรียน การกระทำดังกล่าวถือเป็นการจำกัดสิทธิในอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด ซึ่งเป็นการบั่นทอนและลดคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิของผู้ร้อง อันเข้าลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

สำหรับข้อกล่าวอ้างของผู้ร้องที่ 1 กรณีเกี่ยวกับคลิปเสียง ซึ่งผู้ร้องได้นำมามอบให้กับคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาประกอบเป็นพยานหลักฐานนั้น ซึ่งเป็นคลิปเสียงการบรรยายในชั้นเรียนของผู้ร้องที่ 3 หัวข้อวิชา “จิตวิทยาสำหรับครูและการศึกษาพิเศษ” เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2561 ที่ผู้ร้องที่ 1 อ้างว่า ผู้ร้องที่ 3 ใช้ถ้อยคำที่มีอคติและเหยียดเพศต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในชั้นเรียนนั้น คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่าควรแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยการเรียกพยานบุคคลเข้ามา แต่เนื่องจากคู่กรณีไม่สามารถนำพยานบุคคลมายืนยันความถูกต้องของคลิปเสียงได้ หลักฐานดังกล่าวจึงมีน้ำหนักไม่เพียงพอที่จะนำมาประกอบการพิจารณา ข้อกล่าวอ้างของผู้ร้องที่ 1 ต่อผู้ร้องที่ 3 ในประเด็นนี้จึงไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะรับฟังได้ จึงมีมติให้ยุติการพิจารณาตามประเด็นข้อกล่าวอ้างดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในระหว่างการศึกษาว่า ผู้ร้องที่ 1 ได้ดำเนินการปรับปรุงข้อบังคับมหาวิทยาลัยและออกประกาศมหาวิทยาลัย เรื่อง การแต่งกายของนิสิต เพื่ออนุญาตให้นิสิตแต่งกายชุดเครื่องแบบและชุดสุภาพตามเพศกำเนิดหรือตามเพศที่แสดงออกในโอกาสต่าง ๆ ได้ส่งผลทำให้ผู้ร้องทั้งสามสามารถแต่งกายข้ามเพศได้อย่างถูกต้องตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยแล้ว ผู้ร้องที่ 3 จึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของผู้ร้องที่ 1

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. อาศัยอำนาจตามความมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ
ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกร้องที่ 1 ภายใต้ข้อบังคับ
มหาวิทยาลัย ไม่เข้าลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 18 ประกอบ
มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

และคณะกรรมการ วลพ. อาศัยอำนาจตามความมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ
ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ถูกร้องที่ 2 ผู้ถูกร้องที่ 3 ภายใต้
ข้อบังคับมหาวิทยาลัย เป็นการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 18
ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ทั้งนี้ แม้ว่าผู้ถูกร้องที่ 1 ได้อนุญาตให้ผู้ร้องทั้ง 3 แต่งกายตามเพศสภาพได้ โดยผู้ถูกร้องที่ 1 ได้ดำเนินการปรับปรุงข้อบังคับมหาวิทยาลัย และออกประกาศมหาวิทยาลัย เรื่อง การแต่งกายของนิสิต โดยใส่รายละเอียดของการประกาศฯ การประชาสัมพันธ์ (เช่น การประกาศในราชกิจจานุเบกษา หนังสือแจ้งประกาศให้แก่คณะต่าง ๆ) เพื่ออนุญาตให้นิสิตแต่งกายชุด เครื่องแบบและชุดสุภาพตามเพศกำเนิดหรือตามเพศที่แสดงออกในโอกาสต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ดี เพื่อระงับและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะกรรมการ วลพ. จึงมี ข้อเสนอแนะให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

ให้ผู้ถูกร้องที่ 1 และผู้ถูกร้องที่ 2 สร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการแต่งกายของนิสิตตามเพศกำเนิดหรือเพศสภาพที่แสดงออกแก่ประชาคมของมหาวิทยาลัย

ผู้ร้อง : ผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
 ผู้ถูกร้อง : หน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 27 กุมภาพันธ์ 2562
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 11 พฤศจิกายน 2563
 เรื่องที่ร้อง : การใช้คำนำหน้านามในบัตรประจำตัวประชาชนไม่ตรงกับเพศสภาพ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องไม่อาจเปลี่ยนแปลงรายการในเอกสารการทะเบียนราษฎรที่เกี่ยวข้องกับคำนำหน้านาม เพราะเหตุว่าไม่มีกฎหมายรับรองจึงทำให้ผู้ร้องถูกเลือกปฏิบัติในพื้นที่สาธารณะ การใช้บริการสาธารณสุข และการเดินทางไปต่างประเทศ รวมทั้งการใช้บริการของรัฐด้วยอันเป็นความเดือดร้อนเสียหายเนื่องจากการมีคำนำหน้านามไม่ตรงกับเพศสภาพ

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 นิยามว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำการหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเห็นว่าคุณคนนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ประกอบกับมาตรา 17 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศจะกระทำมิได้” ซึ่งข้อเท็จจริงในเรื่องนี้รับฟังได้ว่า การเลือกปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับผู้ร้องในเหตุการณ์ต่าง ๆ ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการรับรองสถานะทางกฎหมายของผู้ร้อง เป็นเหตุให้ผู้ร้องไม่สามารถใช้คำนำหน้านามตามเพศสภาพได้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากผู้ถูกร้องเป็นผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้ ในปัจจุบันยังไม่มีสาระในการรับรองสถานะทางกฎหมายของบุคคลข้ามเพศ การกระทำของผู้ถูกร้องไม่เข้ากรณีการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอันเข้าลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุแห่งเพศตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เนื่องจากต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ดังนั้นประเด็นตามคำขอของผู้ร้องที่ขอให้ผู้ถูกร้องดำเนินการแก้ไขกฎ ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดคำนำหน้านามเป็นอุปสรรคหรือเงื่อนไขในการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์และชี้แจงให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการใช้คำนำหน้านามในการเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนข้ามเพศได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างให้มีความเข้าใจและปรับเปลี่ยนตามกฎระเบียบที่ได้แก้ไขแล้วนั้น จึงไม่จำต้องวินิจฉัย

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณาและการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 ข้อ 37 (2) จึงมีคำวินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติทางเพศที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้มีเพศสภาพที่ไม่ตรงกับเพศกำเนิดด้วยเหตุดังกล่าว จึงเห็นควรให้เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ตามมาตรา 10 (1) (2) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพื่อให้มีการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนปฏิบัติงานเพื่อให้มีการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศในทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือเสนอให้มีการจัดทำปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
 ผู้ถูกร้อง : บริษัทแห่งหนึ่งในฐานะผู้ประกอบการร้านอาหาร
 วันที่ร้องเรียน : 25 มีนาคม 2562
 เรื่องที่ร้องเรียน : การถูกกีดกันไม่ให้เข้าใช้บริการเพราะเป็นผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด

1.สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลข้ามเพศซึ่งมีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2562 เวลาประมาณ 14.00 น. ผู้ร้องเดินทางไปรับประทานอาหารกลางวันกับเพื่อนชายชาวต่างชาติที่ร้านผู้ถูกร้อง ซึ่งให้บริการและต้อนรับลูกค้าจากทั่วทุกมุมโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ปรากฏตามข้อมูลจากเว็บไซต์ของร้าน ในวันดังกล่าวขณะที่ผู้ร้องกำลังเดินเข้าประตูร้านอาหาร พนักงานต้อนรับที่ยืนประจำหน้าร้านได้กล่าวว่า “น้อง ๆ ถอดแว่นออก น้องเป็นกะเทยหรือเปล่า ถ้าเป็นกะเทยเข้าร้านไม่ได้” ผู้ร้องจึงถามกลับไปว่า “ทำไมหรือคะ เพราะสถานที่แห่งนี้เป็นร้านอาหาร เป็นที่รโหฐานที่บุคคลใด ๆ สามารถเดินทางมารับประทานอาหารได้โดยไม่มีข้อจำกัด หากมีความสามารถที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่าย” พนักงานคนดังกล่าว จึงตอบกลับมาว่า “มันคือกฎเหล็กของร้าน ไม่ว่าอย่างไรร้านก็จะไม่ยอมให้กะเทยเข้า” เมื่อได้ยินข้อความดังกล่าวทำให้ผู้ร้องเกิดความรู้สึกตกใจ เพราะพนักงานได้กล่าวด้วยน้ำเสียงและแสดงออกด้วยสีหน้าที่ดูถูกเหยียดหยาม ทำให้ผู้ร้องอับอายและรู้สึกว่าถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ผู้ร้องจะพยายามยืนยันสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติในฐานะลูกค้าอย่างเท่าเทียม ผู้ร้องก็ยังคงถูกพนักงานปฏิเสธไม่ให้เข้าร้าน จึงเป็นเหตุให้ผู้ร้องเปลี่ยนใจไปรับประทานอาหารกลางวันที่ร้านอาหารอื่นในละแวกเดียวกัน ซึ่งผู้ร้องสามารถเดินเข้าไปรับประทานอาหารในร้านแห่งใหม่ได้ตามปกติ จากการกระทำข้างต้นของพนักงานต้อนรับของผู้ถูกร้อง ผู้ร้องมีความประสงค์จะขอรับความคุ้มครองและความยุติธรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยความเท่าเทียมระหว่างเพศ จึงได้มีคำร้องต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการวลพ.)

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้องของผู้ร้อง คำให้การแก้คำร้องของผู้ถูกร้องทั้งสาม บันทึกถ้อยคำ พยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

ประเด็นที่ 1 ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า มาตรา 14 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กำหนดให้คณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 18 และมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฯ ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณาและการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 กำหนดให้บุคคลใดที่เห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องหรืออาจขอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

กรณีนี้ผู้ร้องอ้างว่า ผู้ร้องเป็นหญิงข้ามเพศ กล่าวคือเป็นเพศชายแต่มีเพศสภาพเป็นหญิงและมีการแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด มีความประสงค์เข้าใช้บริการในร้านอาหารผู้ถูกร้อง แต่ถูกพนักงานของผู้ถูกร้องปฏิเสธไม่ให้เข้าใช้บริการเพราะเหตุที่ผู้ร้องมีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศโดยกำเนิด ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ร้องในฐานะเป็นผู้บริโภค ซึ่งปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 46 วรรคแรกว่า “สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับคุ้มครอง” ซึ่งหมายถึง บุคคลในฐานะเป็นผู้บริโภคย่อมมีอิสระในการเลือกซื้อและบริการจากผู้ประกอบการ โดยได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติของกฎหมายในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิที่ได้รับความปลอดภัยจากการซื้อสินค้าและบริการ สิทธิที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น โดยสิทธิของผู้บริโภค ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียม ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิของบุคคลในฐานะเป็นผู้บริโภคเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดย่อมไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากมาตรา 27 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายภาพ หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้” ในแง่นี้ รัฐจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่ต่างกันสาระสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน แต่ทั้งนี้รัฐธรรมนูญได้ยืนยันว่า ความแตกต่างในเรื่อง “เพศ” ไม่อาจถือเป็นเหตุที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติต่อบุคคลให้แตกต่างกันได้ ซึ่งคำว่า “เพศ” เมื่อพิจารณาจากบันทึกเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะพบว่าคำว่า “เพศ” ในที่นี้หมายความรวมถึง “ความหลากหลายทางเพศ” ซึ่งเป็นเรื่องของความหลากหลายทางในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศด้วย โดยหลักการดังกล่าวได้มีการรับรองสืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 บุคคลทุกคนรวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จึงย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้อย่างเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ย่อมมีสิทธิ

ในฐานะเป็นผู้บริโภค โดยได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน การที่พนักงานของผู้ถูกร้องปฏิเสธไม่ให้ให้ผู้ร้องเข้าใช้บริการในร้านอาหารของผู้ถูกร้อง เพราะเหตุที่ผู้ร้องมีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด จึงเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งเพศ อันเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ร้องในฐานะเป็นผู้บริโภคอย่างชัดเจน จึงถือได้ว่า ผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกรับผลกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับเรื่องดังกล่าวยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้วในประเด็นเดียวกัน ดังนั้น กรณีนี้ ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และคณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจรับคำร้องไว้เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ เป็นไปตามมาตรา 14 (1) และมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่ 2 การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กำหนดให้คำว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใด อันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด กรณีนี้มีข้อเท็จจริงปรากฏว่า เดิมร้านอาหารผู้ถูกร้องประกอบกิจการโดย Mr. V ซึ่งมีนโยบายห้ามมิให้กะเทยหรือสตรีข้ามเพศเข้ามาใช้บริการภายในร้าน เนื่องจากเคยมีสตรีข้ามเพศที่เป็นมิชชันนารีเข้ามาขโมยทรัพย์สินของลูกค้าภายในร้าน แต่เมื่อผู้ถูกร้องได้เข้าซื้อและถือกรรมสิทธิ์ในกิจการดังกล่าวจากผู้ถือหุ้นเดิม ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2561 เป็นต้นมา ผู้ถูกร้องได้แจ้งและกำกับพนักงานมิให้กระทำการอันเป็นการเลือกปฏิบัติต่อลูกค้าทุกคนไม่ว่าจะเป็นเพศใด อย่างไรก็ตามแม้ว่ากรณีที่เกิดขึ้นอาจเนื่องมาจากการที่พนักงานของร้านปฏิบัติตามนโยบายของเจ้าของกิจการเดิม และไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับนโยบายของผู้ถูกร้องก็ตาม แต่เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ถูกร้องดำเนินกิจการอยู่และพนักงานของร้านก็อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่พนักงานต้อนรับ ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ถูกร้องในขณะเกิดเหตุ ดังนั้น การที่พนักงานคนดังกล่าวได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพนักงานของร้านอาหารและปฏิเสธไม่ให้ผู้ร้องเข้าใช้บริการภายในร้านด้วยเหตุที่ผู้ร้องเป็นหญิงข้ามเพศ จึงเป็นการกระทำที่เข้าลักษณะการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรา 17 วรรคแรก ของกฎหมายฉบับนี้ ได้บัญญัติห้ามมิให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และบุคคลทั่วไปการกระทำการใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดังนั้น การที่พนักงานต้อนรับปฏิเสธไม่ให้ผู้ร้องเข้าใช้บริการในร้านอาหาร จึงเป็นการกระทำในฐานะลูกจ้างของผู้ถูกร้อง ซึ่งเป็นเอกชนผู้ประกอบการร้านอาหาร อันเข้าลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งมีอาจกระทำได้ตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 17 วรรคแรก ประกอบ

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 อนึ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 บัญญัติว่า “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น” เมื่อผู้ถูกร้องไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ และพนักงานต้อนรับที่ห้ามมิให้ผู้ร้องเข้าใช้บริการของร้านนั้นได้ลาออกไปแล้ว ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถสืบข้อเท็จจริงได้ แต่การกระทำของพนักงานต้อนรับได้เกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้ถูกร้องได้เข้ามาเป็นผู้ซื้อกิจการต่อจากผู้ประกอบการรายเดิม ผู้ถูกร้องในฐานะเป็นนายจ้างจึงต้องร่วมรับผิดชอบในผลที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น ตามนัยของมาตรา 425 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประเด็นที่ 3 ประเด็นที่สาม การพิจารณาตามคำขอของผู้ร้อง

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า สามารถแบ่งการพิจารณาคำขอของผู้ร้องได้เป็น 5 คำขอ ดังนี้

คำขอที่ 1 ให้ผู้มีอำนาจบริหารร้านผู้ถูกร้อง แสดงคำขอโทษต่อสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการผ่านทาง Website ของร้าน และสื่อประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นที่แพร่หลายต่อสาธารณชน เป็นเวลา 7 วัน และจัดกิจกรรมการณรงค์เชิงสังคมต่อประเด็นส่งเสริมสิทธิความหลากหลายทางเพศ จำนวน 1 ครั้ง โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้ว เห็นควรให้ผู้ถูกร้องมีหนังสือขอโทษผู้ร้อง และให้ผู้ถูกร้องแสวงหาความร่วมมือกับเครือข่ายด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศในพื้นที่ เพื่อจัดกิจกรรมการณรงค์เชิงสังคมต่อประเด็นส่งเสริมสิทธิความหลากหลายทางเพศ จำนวน 1 ครั้ง ตามที่ผู้ร้องมีคำขอ

คำขอที่ 2 ให้ผู้มีอำนาจบริหารร้านอาหารผู้ถูกร้อง กำหนดนโยบายในการดำเนินธุรกิจของร้านโดยคำนึงถึงการเคารพคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อบุคคลโดยไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และต้องให้ผู้เสียหายและผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรภาคประชาสังคมในประเด็นธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำด้วย และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับจากวันที่คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ถูกร้องได้มีการกำหนดนโยบายของร้านและแจ้งให้พนักงานของร้านทราบโดยทั่วกันแล้วว่าจะไม่มีการกีดกันทางเพศหรือเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศต่อลูกค้าไม่ว่าคนใด จึงให้ยกคำขอนี้

คำขอที่ 3 ให้ผู้มีอำนาจบริหารร้านผู้ถูกร้องดำเนินการอบรมพนักงานให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของบริษัทตามคำขอที่ 2 ในประเด็นความหลากหลายทางเพศและสิทธิมนุษยชน โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากกองส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ และผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศและสิทธิมนุษยชน เป็นวิทยากร และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน หลังจากที่มีการจัดทำนโยบายในการดำเนินธุรกิจของร้านที่เคารพต่อหลักการธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนแล้วนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้ว เห็นควรให้ผู้ถูกร้องดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจ แก่พนักงานโดยอาจขอความร่วมมือจากเครือข่ายด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศในพื้นที่

คำขอที่ 4 ให้ผู้มีอำนาจบริหารร้านผู้ถูกร้องรับผิดชอบความเสียหายที่ทำให้ผู้ร้องรู้สึกอับอายและเสื่อมเสียชื่อเสียง อันเนื่องมาจากการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยผู้ร้องขอให้คณะกรรมการ วลพ. เป็นผู้พิจารณาเกี่ยวกับการชดเชยเยียวยา ดังกล่าวนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาโดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศสภาพ ความเสียหายที่ผู้ร้องได้รับ และโอกาสที่ผู้ร้องจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นประกอบแล้ว เห็นว่าผู้ถูกร้องได้มีการชดเชยเยียวยาอันสมควรแก่เหตุแล้ว ทั้งการเปลี่ยนนโยบายของร้าน ความตั้งใจที่จะสร้างห้องน้ำ UNISEX และสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่พนักงาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไป รวมทั้งบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่จะมาใช้บริการต่อไป กรณีจึงไม่มีเหตุอันควรในการกำหนดการชดเชยและเยียวยาในรูปแบบหรือลักษณะอื่นที่ต้องจ่ายเป็นเงินตามคำขอของผู้ร้อง ตามที่กฎหมายกำหนดในบทบัญญัติ มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบกับข้อ 5 (5) ของระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และจำนวนเงินในการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหาย พ.ศ. 2559 จึงให้ยกคำขอขึ้น

คำขอที่ 5 ให้ผู้มีอำนาจบริหารร้านผู้ถูกร้อง ชดเชยและเยียวยาต่อจิตใจและชื่อเสียงของผู้ร้อง โดยให้จ่ายเป็นเงินตามที่คณะกรรมการ วลพ. เห็นสมควรนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า ให้ยกคำขอขึ้น ด้วยเหตุผลเดียวกับเหตุผลการยกคำขอข้อที่ 4

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 20 (1) ประกอบมาตรา 20 วรรคสอง คณะกรรมการ วลพ. จึงมีคำวินิจฉัยตามคำร้องเลขที่ 03/2562 โดยเห็นว่า กรณีตามคำร้องเป็นการกระทำของพนักงานร้านอาหารผู้ถูกร้องที่เข้าตามลักษณะการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และผู้ถูกร้องในฐานะนายจ้าง จึงต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ร้องด้วยเช่นกัน เนื่องจากการกระทำในนามของร้าน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ร้อง จึงมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

(1) ทำหนังสือขอโทษผู้ร้อง และให้ผู้ถูกร้องแสวงหาความร่วมมือกับเครือข่ายด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศในพื้นที่ เพื่อจัดกิจกรรมรณรงค์เชิงสังคมต่อประเด็นส่งเสริมสิทธิความหลากหลายทางเพศ

(2) ดำเนินการอบรมพนักงานของร้านให้มีความเข้าใจในนโยบายของร้านและประเด็นเกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ อาจขอความร่วมมือจากเครือข่ายด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศในพื้นที่ ทั้งนี้ ให้ผู้ถูกร้อง ดำเนินการตาม ข้อ (1) และ (2) ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัย

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)

ผู้ถูกร้อง : หน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 1
 เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 2
 เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่ง ผู้ถูกร้องที่ 3

วันที่ร้องเรียน : 28 มีนาคม 2562

เรื่องที่ร้องเรียน : เจ้าหน้าที่ของรัฐจัดห้องพักให้แก่ผู้ร้อง ณ โรงแรมที่จัดการอบรมไม่เหมาะสมตามเพศสภาพ

1.สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ผู้ร้องได้รับการประสานจากผู้ถูกร้องที่ 3 เพื่อเชิญผู้ร้องเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพวิทยากร หลักสูตร “ตัวฉันเป็นของฉัน” โดยติดต่อผู้ร้องผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ โดยมีบทสนทนาที่บ่งชี้ว่าผู้ถูกร้องที่ 3 ทราบว่า ผู้ร้องเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นอย่างดี ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 5 - 7 มกราคม 2562 ณ โรงแรมแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม โดยผู้ร้องส่งแบบตอบรับเข้าร่วมกิจกรรมให้แก่ผู้ถูกร้องที่ 3 โดยการส่งรายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 4 คน และระบุค่านำหน้านามบุคคลทั้งสิ้น เมื่อเข้าโรงแรมที่พัก ผู้ร้องได้พักห้องพักเดียวกับผู้ชายเนื่องจากผู้จัดงานได้จัดห้องพักตามค่านำหน้านามของผู้เข้าอบรม ผู้ร้องจึงแจ้งขอเปลี่ยนห้องพัก ซึ่งโรงแรมได้พยายามติดต่อเจ้าหน้าที่ผู้จัดงานเพื่อเปลี่ยนห้องพัก แต่ไม่สามารถติดต่อได้ ผู้ร้องจึงยังไม่ได้เช็คอินห้องพัก และได้มาพบกับน้อง ช. ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมอบรม และน้องช. ได้ชวนผู้ร้องไปพักที่ห้องเดียวกัน ผู้ร้องจึงเข้าพักกับน้อง ช. ในคืนนั้น ต่อมาเช้าวันที่ 6 มกราคม 2562 ระหว่างรับประทานอาหารเช้า ผู้ถูกร้องที่ 3 ได้ทราบว่าผู้ร้องเข้าพักกับน้อง ช. จึงได้สอบถามผู้ร้องที่ห้องอาหารด้วยถ้อยคำที่ทำให้ผู้ร้องรู้สึกไม่สบายใจ และทำให้ผู้ร้องอับอายว่า “ไปพักกับน้องผู้หญิงได้อย่างไร น้องไม่กลัวเหรอ แปลงเพศยังทำไม่ไม่นานตามที่จัดให้เข้าพักให้ รู้ไหมว่ามันมีปัญหาตอนเบิกจ่ายงบประมาณ” ผู้ร้องรู้สึกเสียใจและสะเทือนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้องของผู้ร้อง คำให้การแก้คำร้องของผู้ถูกร้องทั้งสาม บันทึกถ้อยคำ พยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

ประเด็นที่ 1 ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า มาตรา 14 (1) แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กำหนดให้คณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฯ ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 กำหนดให้บุคคลใดที่เห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช้เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องหรืออาจขอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ กรณีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้อง เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2562 ระบุว่าผู้ร้องเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศ เป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ถูกร้องที่ 3 ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของผู้ถูกร้องที่ 1 จัดห้องพักให้แก่ผู้ร้อง ณ โรงแรมที่จัดการอบรมไม่เหมาะสมตามเพศสภาพ เป็นการแบ่งแยกกีดกัน โดยปราศจากความชอบธรรม ส่งผลกระทบต่อจิตใจ และสร้างความอับอายแก่ผู้ร้องอย่างยิ่ง อีกทั้งผู้ร้องได้ยื่นคำร้องนี้ ภายในระยะเวลาหนึ่งปีตามที่กฎหมายและระเบียบกำหนดไว้แล้ว ถือได้ว่า ผู้ร้องได้แสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุที่เห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 ข้อ 7 (3) ประกอบข้อ 5 แล้ว ผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องนี้ต่อคณะกรรมการ วลพ.

ประเด็นที่ 2 การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. เห็นว่า เมื่อพิจารณาตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 นิยามคำว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ประกอบกับมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใด ในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศจะกระทำมิได้” ซึ่งข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า การที่ผู้ถูกร้องที่ 3 ได้พูดต่อผู้ร้องในห้องรับประทานอาหารของโรงแรม ว่า “เมื่อคืนคุณ ค. พักห้องไหน” ผู้ร้องจึงตอบว่า “เมื่อคืนพักกับน้อง ช. ค่ะ” หลังจากนั้นผู้ถูกร้องที่ 3 พูดด้วยน้ำเสียงตกใจและเสียงดังว่า “น้องเป็นผู้หญิงไปนอนกับน้องได้อย่างไร น้องรับได้หรือ ไม่ได้นะคะ คุณต้องนอนกับผู้ชายที่ทางทีมผู้จัดจัดไว้ให้ เพราะต้องให้

เชื้ออินตามห้องที่มีรายชื่อ เนื่องจากจะทำให้การจ่ายเงินของหน่วยงานมีปัญหา” ผู้ร้องจึงตอบกลับไปว่า “ถ้าต้องไปนอนกับผู้ชาย ไม่สะดวกค่ะ และถ้าพักกับน้อง ช. ไม่ได้ หรือไม่จัดห้องให้ใหม่ ก็ไม่ขอเข้าพักค่ะ และจะไม่เข้าอบรม” ผู้ถูกร้องที่ 3 ตอบว่า “เข้าใจค่ะ งั้นขอไปปรึกษากันก่อน” และถามต่อว่า “แปลงเพศแล้วหรือ” และทำหน้าที่นางนงสงสัย ซึ่งขณะนั้นมีผู้เข้าร่วมคนอื่นและแขกผู้เข้าพักในโรงแรม ที่กำลังรับประทานอาหารหันมามองผู้ร้องและผู้ถูกร้องที่ 3 ด้วยความสงสัย การที่ผู้ถูกร้องที่ 3 ต้องการให้ผู้ร้องเข้าพักกับผู้เข้าร่วมการอบรมฯ ที่เป็นเพศชาย ทำให้ผู้ร้องซึ่งเป็นหญิงข้ามเพศมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ ผู้ถูกร้องที่ 3 ยังกล่าวถ้อยคำว่า “คุณยังเป็นผู้ชายไม่ควรไปนอนกับผู้หญิง” นั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การใช้ถ้อยคำสนทนาดังกล่าวของผู้ถูกร้องที่ 3 ประกอบกับวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าที่พักของหน่วยงานของผู้ถูกร้องที่ 3 ทำให้ผู้ร้องได้รับการปฏิบัติแตกต่างจากผู้เข้าร่วมอบรมหรือผู้เข้าพักรายอื่น ๆ เพราะเหตุที่ผู้ร้องมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ทำให้ผู้ร้องได้รับความอับอายและความเสียหายที่มีผลกระทบต่อจิตใจ อันเกิดจากการใช้ถ้อยคำสนทนาและวิธีปฏิบัติของหน่วยงานในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก เมื่อผู้ถูกร้องที่ 3 ให้การยอมรับว่าได้กล่าวถ้อยคำดังกล่าวกับผู้ร้องจริง จึงเห็นว่าการใช้ถ้อยคำของผู้ถูกร้องที่ 3 ตลอดจนวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของผู้ถูกร้องที่ 3 ทำให้ผู้ร้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้เข้าร่วมอบรมหรือผู้เข้าพักรายอื่น ๆ เพราะเหตุที่ผู้ร้องมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด เป็นผลทำให้ผู้ร้องถูกแบ่งแยก กีดกันหรือจำกัดสิทธิในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากการเข้าใช้บริการห้องพัก อันเข้าลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประเด็นคำขอ ที่ผู้ร้องประสงค์ให้ผู้ถูกร้องที่ 1 จัดการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ ในประเด็นความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมระหว่างเพศ แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน บุคลากรในหน่วยงาน รวมถึงให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปนั้นข้อเท็จจริง ปรากฏว่า ผู้ถูกร้องที่ 1 ได้ดำเนินการให้ตามหน้าที่ โดยมอบหมายให้กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ดังต่อไปนี้ พิจารณาแนวทางในการจัดการฝึกอบรม ให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมระหว่างเพศแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน บุคลากรในหน่วยงาน รวมถึงให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป ทั้งนี้ควรคำนึงถึงการจัดห้องพักในการฝึกอบรม ควรจัดห้องพักตามเพศสภาพปัจจุบัน มิใช่ขึ้นอยู่กับคำนำหน้านามตามบัตรประชาชน และศึกษาแนวทางในการจัดทำกฎหมายเพื่อให้มีการรองรับเพศให้ตรงกับเพศสภาพในปัจจุบัน และอนุญาตให้มีการเปลี่ยนคำนำหน้านามของผู้หญิงข้ามเพศและชายข้ามเพศนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ถูกร้องที่ 1 จำต้องดำเนินการแก้ไขและออกมาตรการดังนี้ ให้มีมาตรการและหลักสูตรในการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมระหว่างเพศ แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน บุคลากรในหน่วยงาน รวมถึงให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และให้ผู้ถูกร้องที่ 1 ดำเนินการจัดทำกฎหมาย รับรองเพศสภาพ และมีข้อสังเกตเสนอต่อไป

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 20 (1) ประกอบมาตรา 20 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ 1 และผู้ถูกร้องที่ 2 ให้มีมาตรการและหลักสูตรในการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมระหว่างเพศ แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน บุคลากรในหน่วยงาน รวมถึงให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และให้ผู้ถูกร้องที่ 1 ดำเนินการจัดทำกฎหมายรับรองเพศสภาพ อีกทั้งให้เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ สทพ.) ดำเนินการตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 โดยหารือร่วมกับกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน จัดทำมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาในการจัดห้องพักในการจัดฝึกอบรม การประชุม และการสัมมนา ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และให้คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.) กำหนดตัวชี้วัดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานภาครัฐ ที่คำนึงถึงความอ่อนไหวทางเพศภาวะ

ผู้ร้อง : ผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)

ผู้ถูกร้อง : โรงเรียนรัฐแห่งหนึ่ง

วันที่ร้อง : 29 มกราคม 2562

วันที่มีคำวินิจฉัย : 21 กันยายน 2563

เรื่องที่ร้องเรียนรับการคัดเลือกสอบทักษะการสอนวิชาคณิตศาสตร์ โดยปราศจากความชอบธรรมด้วยเหตุแห่งเพศ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องจบการศึกษาปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้ร้องได้สมัครสอบเป็นครูโรงเรียนผู้ถูกร้อง แล้วถูกปฏิเสธไม่ได้รับคัดเลือกเข้าสอบสอนวิชาคณิตศาสตร์เนื่องจากผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชายแต่มีเพศสภาพเป็นหญิง

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

โรงเรียนผู้ถูกร้องได้ประกาศรับสมัครครูคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาอัตรา 1 ตำแหน่ง ในเว็บไซต์ต่างๆ ซึ่งในการประกาศรับสมัครครูของผู้ถูกร้อง ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้รับสมัครดังนี้ 1) เพศชาย/หญิง อายุไม่เกิน 35 - 40 ปี 2) วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี/ปริญญาโท ในสาขาที่เกี่ยวข้อง 3) ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ 4) สำหรับตำแหน่งครูผู้สอนต้องมีใบประกอบวิชาชีพครู เป็นต้น ทั้งนี้ โรงเรียนผู้ถูกร้องได้มีขั้นตอนการสรรหา ดังนี้ 1) การประกาศรับสมัครผ่านหน้าเว็บไซต์โรงเรียนและสื่อออนไลน์ 2) การรับสมัครตรวจเอกสาร กรอกใบสมัคร ทดสอบภาษาต่างประเทศ สอบถามข้อมูลเบื้องต้น 3) การคัดเลือกโดยหัวหน้ากลุ่มสาระ/งาน (3.1) คัดเลือกใบสมัครจากแฟ้มผู้สมัคร จำแนกตามวิชาเอกของผู้สมัคร เลือกจากคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3-5 อันดับ ต่อ 1 อัตรา (3.2) นัดหมายผู้ที่คัดเลือกมาสัมภาษณ์และทดสอบปฏิบัติโดยคณะกรรมการจากกลุ่มสาระ/งาน (3.3) คัดเลือกผู้ทดสอบที่เหมาะสม 3 คน ต่อ 1 อัตรา นำเสนอกรรมการบริหารพิจารณาคัดเลือก 4) การสัมภาษณ์กับผู้บริหาร 5) การแจ้งการจ้างงาน กำหนดทดลองงาน และทำสัญญาจ้าง 6) การปฐมนิเทศ เป็นต้น ผู้ร้องได้เข้าสู่กระบวนการที่ 1 และ 2 ตั้งแต่การกรอกใบสมัคร การทำแบบทดสอบภาษาอังกฤษ และได้รับการสอบถามข้อมูลเบื้องต้น เมื่อถึงขั้นตอนที่ 3 ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีผู้สมัครทั้งสิ้นจำนวน 13 คน ซึ่งการคัดเลือกในขั้นตอนนี้พิจารณาจากคะแนนผลการศึกษาเฉลี่ย โดยคัดเลือกผู้สมัครที่มีคะแนนผลการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด 5 อันดับ เพื่อมารับการสัมภาษณ์และทดสอบปฏิบัติ แต่ผู้ร้องมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่ 10 จึงมิได้รับการคัดเลือก ดังนั้น การกระทำของผู้ถูกร้องจึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เนื่องจากพยานหลักฐานและน้ำหนักของพยานหลักฐานยังไม่ครบองค์ประกอบของความผิดในการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยผู้ถูกร้อง

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำของผู้ถูกร้องมิได้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงยกคำร้อง และมีข้อเสนอแนะให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

(1) ประกาศรับสมัครครูหรือบุคลากรอื่นของโรงเรียนผู้ถูกร้อง ต้องไม่ระบุเพศในประกาศรับสมัคร เนื่องจากการระบุเพศอาจทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีการตีความที่อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

(2) ให้ผู้ถูกร้องจัดการอบรมให้กับบุคลากรเพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศ

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
 ผู้ถูกร้อง : คณะผู้บริหารโรงเรียนแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 25 กรกฎาคม 2562
 เรื่องที่ร้อง : ถูกประเมินผลการปฏิบัติราชการต่ำและอาจถูกให้ออกจากราชการ เนื่องจากยืนยันที่จะแต่งกายตามเพศสภาพ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด มีอัตลักษณ์ทางเพศเป็นผู้หญิงข้ามเพศ จึงดำรงชีวิตเป็นหญิงตลอดเวลาในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการ ผู้ร้องเป็นข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วย ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2561 ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการเป็นระยะเวลา 1 ปี 2 เดือน เนื่องจากผู้ร้องประสงค์ที่จะยืนยันสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในฐานะข้าราชการครูหญิง ตั้งแต่วันที่ 2 ตุลาคม 2561 จึงแต่งกายตามเพศสภาพด้วยการสวมกระโปรงยาวคลุมเข่า และแต่งกายตามระเบียบข้าราชการพลเรือนทั่วไป เข้าปฏิบัติหน้าที่ ต่อมาผู้ถูกร้องที่ 1 ได้เรียกตัวผู้ร้องเข้าพบและว่ากล่าวตักเตือนผู้ร้องว่าแต่งกายผิดระเบียบของโรงเรียน โดยแจ้งให้ผู้ร้องไปตัดผมและให้สวมกางเกงตามระเบียบของข้าราชการชายมาปฏิบัติหน้าที่ ต่อมาวันที่ 9 - 10 มีนาคม 2562 วันเวลาดังกล่าวไม่ปรากฏแน่ชัด ผู้ถูกร้องทั้งสองได้มีการถ่ายภาพทรงผมและเครื่องแต่งกายของผู้ร้องในระหว่างนักเรียนประกอบพิธีหน้าเสาธงเพื่อประจานผู้ร้องให้เกิดความอับอาย และมีการใช้คำพูดในเชิงดูถูกเหยียดหยามให้ไปหาอาชีพอื่นที่เหมาะสมเพราะเพศสภาพของผู้ร้องไม่เหมาะกับการเป็นครู ซึ่งมีนักเรียนเห็นการกระทำดังกล่าวอันอาจนำไปสู่การลดทอนความน่าเชื่อถือในฐานะครู วันที่ 11 มีนาคม 2562 ผู้ถูกร้องที่ 2 ได้เรียกให้ผู้ร้องเข้าพบเพื่อตักเตือนและออกคำสั่งด้วยวาจาให้ผู้ร้องเปลี่ยนแปลงทรงผม โดยห้ามยาวเกินต้นคอ ผู้ร้องได้พยายามร้องขอและชี้แจงให้ผู้ถูกร้องที่ 2 เข้าใจถึงเพศสภาพของผู้ร้องแต่ได้รับการปฏิเสธในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ร้องอ้างว่าตนได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครู ให้ความรู้แก่นักเรียนทุกคนได้ดี ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบที่สถานศึกษากำหนด แต่เพราะผู้อื่นกระทำต่อผู้ร้องด้วยอคติและความเชื่อของบุคคลส่งผลทำให้ผู้ร้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยากลำบาก เกิดความเครียดจนกระทบต่อประสิทธิภาพของการทำงาน ส่งผลให้ในบางครั้งผู้ร้องเรียกร้องสิทธิของตนเองด้วยการแต่งกายที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศ คือการไว้ผมยาว ซึ่งทำให้ผู้ร้องถูกตำหนิด้วยวาจาอย่างต่อเนื่องผู้ร้องได้รับหนังสือว่ากล่าวตักเตือนฉบับแรก โดยเนื้อความสรุปได้ว่า การที่ผู้ร้องแต่งกายตามเพศสภาพดังกล่าวไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พุทธศักราช 2478 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การไว้ผมและการแต่งกายของข้าราชการ ลูกจ้าง และผู้ที่ทำงานในรัฐวิสาหกิจ (พ.ศ. 2516) และกฎสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ 94 (พ.ศ. 2553) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พุทธศักราช 2478 และไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบ

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ทั้งยังไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ตามมาตรฐานวิชาชีพครู หากผู้ร้องกระทำผิดวินัยอีกจะถูกลงโทษทางวินัย ผู้ถูกร้องที่ 2 ได้ให้ผู้ร้อง ลงนามรับคำว่าการกล่าวตักเตือน แต่ผู้ร้องไม่ได้ลงนามแต่อย่างใด ผู้ถูกร้องที่ 2 จึงลงนามยืนยันการกระทำ ดังกล่าวแทน ผู้ร้องยังคงแต่งกายตามเพศสภาพเสมอมา จนกระทั่งมีหนังสือบันทึกข้อความว่า ผู้ร้อง เพิกเฉยต่อคำวินิจัย และหนังสือบันทึกข้อความรายงานพฤติกรรมบุคลากรนำบุคคลภายนอกเข้าพัก โดยไม่ได้รับอนุญาต และมีการกล่าวหาว่าในระหว่างปิดภาคเรียน ผู้ร้องได้ให้เพื่อนชายมาพักอาศัย และมีการทะเลาะวิวาท ส่งเสียงดังรบกวนบุคคลอื่น ซึ่งผู้ร้องเห็นว่าไม่เป็นความจริง เนื่องจากช่วงเวลา ดังกล่าว ผู้ร้องพักอาศัยอยู่กับครอบครัว ณ ภูมิลำเนา

ผู้ร้องเข้ารับฟังผลการประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่ง ครูผู้ช่วย กับฝ่ายผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งแจ้งให้ทราบว่าผู้ร้องไม่ผ่านการประเมินอันเป็นผลมาจากการแต่งกายของผู้ร้อง โดยกล่าวอ้างว่าผู้ร้องแต่งตัวไม่เหมาะสม และทรงผมที่ยาวนั้นทำให้คะแนน ไม่ผ่านเกณฑ์ในหลาย ๆ ข้อ และมีการกล่าวอ้างว่าผู้ร้องไม่เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ในความเป็นจริงแล้ว ผู้ร้องไม่เคยปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกิจกรรม แต่ผู้ถูกร้องที่ 1 ไม่ประสงค์ให้ผู้ร้องเข้าร่วม เนื่องจากอับอาย ที่ผู้ร้องมีรูปร่างหน้าตาเหมือนผู้หญิงและมีผมยาว โดยผู้ร้องได้รับแจ้งผลการประเมินเป็นหนังสือ ในเวลาต่อมา ในการนี้ผู้ร้องมีข้อสังเกตว่านายแพทย์ กรรมการสถานศึกษาและกรรมการเตรียม ความพร้อมพัฒนาอย่างเข้ม ครูผู้ช่วย จะทำหน้าที่ประเมินตัวชี้วัดเรื่อง การจัดการเรียนรู้ของผู้ร้อง ได้อย่างไร

ผู้ร้องได้เข้ารับทราบถึงการทำบันทึกความเข้าใจ/ข้อตกลง (Memorandum of Understanding : MOU) เพื่อบังคับให้ผู้ร้องปรับปรุงการแต่งกายให้ตรงกับเพศกำเนิด และผู้ร้อง ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1 ของเงินเดือนปัจจุบัน โดยไม่มีการแจ้งให้ผู้ร้องทราบ แต่อย่างใด

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้องของผู้ร้อง คำให้การ แก่คำร้องของผู้ถูกร้องทั้งสอง คำให้การแก้คำร้องของคู่กรณี บันทึกถ้อยคำ พยานหลักฐานทั้งหมด ในสำนวน กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

ประเด็นที่ 1 ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. หรือไม่

เนื่องจากผู้ร้องรับราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วย จะต้องได้รับการประเมิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม โดยคณะกรรมการเตรียม ความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วย ประเมินคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้ร้อง ด้านการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ถูกร้องทั้งสองเห็นว่าผู้ร้องประพฤติผิดระเบียบแบบแผน ทางราชการ และระเบียบแบบแผนของข้าราชการครู ประกอบกับยังไม่มีผลการปฏิบัติงานที่สะท้อน ถึงคุณภาพของงาน และผู้ร้องยืนยันที่จะแต่งกายตามเพศสภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการจึงทำให้

ถูกประเมินผลการปฏิบัติราชการต่ำ และถูกให้ออกจากราชการ ผู้ร้องจึงเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว จึงมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณา วินิจฉัยโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 14 (1) และ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ มาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฯ ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่ 2 การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 หรือไม่

ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาคำร้องดังกล่าวปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ร้องได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครองกลาง แผนกคดีบริหารงานบุคคล จึงต้องทำให้กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงและการพิจารณายุติลง และไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ถูกร้องทั้งสองเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่แต่อย่างใด

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. อาศัยอำนาจตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 วินิจฉัยว่า ไม่รับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณา ตามข้อ 37 (1) ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณาและการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 เนื่องจากเป็นเรื่องที่ได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล จึงต้องห้ามรับคำร้องไว้พิจารณา ตามข้อ 18 (2) ประกอบกับข้อ 5 ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 และมาตรา 18 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ แม้ว่าคณะกรรมการ วลพ. มีอาจรับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณา อย่างไรก็ดีเพื่อเป็นการระงับและป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการแต่งกายและการแต่งเครื่องแบบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด ตามพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พุทธศักราช 2478 และอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการ วลพ. จึงมีข้อเสนอแนะให้กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เสนอประเด็นดังกล่าวต่อคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ เพื่อกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศในกรณีดังกล่าวต่อไป

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
 ผู้ถูกร้องที่ : สำนักงานทะเบียน มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 10 ตุลาคม 2562
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 พฤศจิกายน 2563
 เรื่องที่ร้อง : การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยการถูกจำกัดสิทธิในการใช้รูปถ่าย
 แต่งกายตามเพศสภาพ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด โดยมีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่มีเพศสภาพเป็นหญิง ดำรงชีวิตเป็นหญิงมาโดยตลอด ผู้ร้องเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง โดยผู้ร้องได้รับผลกระทบในเรื่องการแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพเพื่อถ่ายรูปติดในเอกสารเพื่อสำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยกำหนดให้ต้องแต่งกายตามเพศกำเนิดเท่านั้น ผู้ร้องรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งที่ผู้ร้องมีจิตใจและเพศสภาพที่เป็นผู้หญิง ในกรณีนี้ผู้ร้องได้โทรไปสอบถามสำนักงานทะเบียนมหาวิทยาลัยแห่งนี้ในวิทยาเขตกรุงเทพ โดยสำนักงานทะเบียนได้ให้เหตุผลว่าผู้ร้องไม่สามารถแต่งกายใส่ชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพถ่ายรูปติดในเอกสารเพื่อสำเร็จการศึกษาได้ แต่ทางมหาวิทยาลัยอนุญาตให้แต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพได้ในกรณีการเข้ารับการประสาทปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัย ทั้งวันซ่อมและวันรับจริง เนื่องจากเอกสารที่แสดงการสำเร็จการศึกษาต่าง ๆ เป็นรูปที่แต่งกายเป็นชาย ผู้ร้องกังวลว่าในอนาคตเมื่อไปสมัครงานอาจเกิดปัญหาหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม หากเพศสภาพกับรูปที่ติดเอกสารทางการศึกษาไม่ตรงกัน

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้องของผู้ร้อง คำให้การแก้คำร้องของผู้ถูกร้อง พยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ดังนี้

ประเด็นแรกผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และคณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจรับคำร้องไว้พิจารณาตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบกับระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 หรือไม่

ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ร้องมีเพศสภาพเป็นหญิงและมีการแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด มีความประสงค์จะให้ผู้ถูกร้องอนุญาตให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศสามารถแต่งชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพ เพื่อถ่ายรูปติดในเอกสารสำเร็จการศึกษาได้ แต่ก็ไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ถูกร้อง ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ร้อง ซึ่งผู้ถูกร้องชี้แจงว่าสำหรับกรณีใบรับรองการศึกษาถือเป็นเอกสารทางราชการที่ทางมหาวิทยาลัยออกให้เพื่อเป็นการรับรองว่าบุคคลดังกล่าวได้ศึกษาครบตามหลักสูตรที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนด ซึ่งข้อมูลในใบรับรองการศึกษาจะประกอบด้วย ชื่อ - นามสกุล , วัน เดือน ปี เกิด ฯลฯ ดังนั้น การที่ผู้ร้องประสงค์ให้ถ่ายรูปถ่ายตามเพศสภาพของตนเองติดในใบรับรองการศึกษา ผู้ถูกร้องจึงไม่สามารถดำเนินการตามข้อร้องเรียนได้ เนื่องจากจะทำให้คำนำหน้านามที่ปรากฏในใบรับรองการศึกษากับรูปถ่ายที่ติดในใบรับรองการศึกษาไม่ตรงตามความเป็นจริง ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องจะดำเนินการใด ๆ ที่ไม่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงได้ จะต้องมีความหมายบัญญัติให้อ่านกว้างโดยชัดแจ้งหรือมีคำสั่งจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาให้ดำเนินการเท่านั้น กรณีนี้จึงมีประเด็นต้องพิจารณาว่า ผู้ร้องเป็นผู้ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ถูกร้องในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ผู้ถูกร้องปฏิเสธไม่อนุญาตให้บุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ใช้รูปถ่ายที่แต่งกายด้วยชุดครุยวิทยฐานะบันทึกตามเพศสภาพ ติดใบเอกสารสำเร็จการศึกษา มีลักษณะเป็นการกำหนดเงื่อนไขที่กีดกันหรือจำกัดสิทธิของนักศึกษาหรือบัณฑิตที่ประสงค์จะใช้รูปถ่ายแต่งกายตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารสำเร็จการศึกษา เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ทำให้ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิใช้รูปที่แต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบันทึกตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารสำเร็จการศึกษาได้ ผู้ร้องจึงเป็นผู้ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ถูกร้องในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับเรื่องดังกล่าวมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และคณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจรับคำร้องไว้ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หรือไม่ เป็นไปตามมาตรา 14 (1) และมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่สอง การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบกับระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การแต่งกายข้ามเพศในสถานศึกษาของผู้ร้อง เป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียม ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด ย่อมไม่อาจกระทำได้ ผู้ร้องย่อมมีสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพที่ตนประสงค์หรือต้องการได้ ขณะเดียวกัน การแต่งกายข้ามเพศของผู้ร้องในสถานศึกษาย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในการศึกษาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งให้การรับรองสิทธิของผู้ร้องในการศึกษา ตลอดจนการเข้าถึงและได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ผู้ถูกร้องจึงไม่อาจนำเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศของผู้ร้องมาใช้เป็นเหตุผลในการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการได้รับผลประโยชน์จากการศึกษา ทั้งในเรื่องการเข้าเรียน การสอบ การวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน การใช้รูปถ่ายติดบัตรนักศึกษาและเอกสารแสดงวุฒิการศึกษา รวมทั้งหลักฐานสำคัญทางการศึกษาอื่น ๆ อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศ และสิทธิในการศึกษาของผู้ร้องอาจถูกจำกัดได้โดยกฎ ข้อบังคับ หรือระเบียบของมหาวิทยาลัย ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ ความจำเป็น และความเหมาะสมของมาตรการตามหลักแห่งความได้สัดส่วน กรณีจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าการที่ผู้ถูกร้องไม่อนุญาตให้ผู้ร้องใช้รูปถ่ายแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารสำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัย เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า การที่ผู้ถูกร้องไม่อนุญาตให้ผู้ร้องซึ่งมีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่งกายเป็นบัณฑิตหญิงและสวมชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพเพื่อถ่ายรูปติดในเอกสารรับรองการศึกษาของมหาวิทยาลัย เพราะเหตุว่าหนังสือรับรองการศึกษาถือเป็นเอกสารทางราชการที่ทางมหาวิทยาลัยออกให้เพื่อเป็นการรับรองว่าบุคคลดังกล่าวได้ศึกษาครบตามหลักสูตรตามที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนด ซึ่งข้อมูลในใบรับรองการศึกษาจะประกอบด้วย ชื่อ - นามสกุล, วัน เดือน ปี เกิด ฯลฯ ดังนั้น การที่ผู้ร้องประสงค์ใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพของตนเอง ติดในหนังสือรับรองการศึกษา ผู้ถูกร้องจึงไม่สามารถดำเนินการตามข้อร้องเรียนได้ เนื่องจากจะทำให้คำนำหน้านามที่ปรากฏในหนังสือรับรองการศึกษากับรูปถ่ายที่ติดในเอกสารรับรองการศึกษาไม่ตรงตามความเป็นจริง อันเป็นการดำเนินการตามระเบียบมหาวิทยาลัย และประกาศมหาวิทยาลัยนั้น จึงเห็นได้ว่า การที่ผู้ร้องไม่อาจแต่งกายข้ามเพศเป็นบัณฑิตหญิงและสวมชุดครุยตามวิทยฐานะตามเพศสภาพเพื่อถ่ายรูปติดในเอกสารสำเร็จการศึกษา เป็นผลโดยตรงมาจากการบังคับใช้ระเบียบและประกาศของผู้ถูกร้อง ซึ่งแม้ว่าระเบียบและประกาศดังกล่าว จะกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เฉพาะนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง แต่ก็มีได้หมายความว่านักศึกษาข้ามเพศจะไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพและใช้ภาพถ่ายตามเพศสภาพประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษาได้ เพราะเหตุว่าตามบทบัญญัติมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติให้ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน

หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” ดังนั้น หากผู้ถูกร้องนำระเบียบและประกาศของมหาวิทยาลัยมาใช้บังคับกับนักศึกษาทุกคนโดยไม่คำนึงว่า บุคคลนั้นจะมีการแสดงออกตรงกับเพศกำเนิดหรือไม่ ย่อมอาจทำให้การกระทำดังกล่าวเข้าลักษณะเลือกปฏิบัติทางอ้อมด้วยเช่นกัน เพราะการเลือกปฏิบัติทางอ้อมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปรากฏว่าการบังคับใช้กฎที่มีความเป็นกลางนั้นได้ทำให้บุคคลซึ่งมีการแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากเพศกำเนิด อันถือเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิและเสรีภาพตามระเบียบและประกาศนั้นได้ และทำให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเสียเปรียบเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น ๆ โดยความเสียเปรียบเหล่านั้น ยังคงเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ ความจำเป็นและความเหมาะสม ของมาตรการดังกล่าว เมื่อระเบียบและประกาศของผู้ถูกร้องมิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งเครื่องแบบ นักศึกษาตามเพศสภาพไว้อย่างชัดเจน กรณีย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ถูกร้องเองที่จะต้องชี้แจงและตีความ ข้อบังคับมิให้เป็นไปในทางที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่มุ่งคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ผู้ถูกร้องจึงต้องไม่นำเรื่อง “เพศ” รวมถึง “การแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” มาใช้เป็นเหตุ ในการกีดกันหรือจำกัดสิทธิของนักศึกษาในการแต่งกายตามเพศสภาพและใช้ภาพถ่ายตามเพศสภาพ เพื่อใช้ติดในเอกสารสำเร็จการศึกษา トラバเท่าที่นักศึกษาข้ามเพศมีการแต่งกายตามเพศสภาพเป็นชาย หรือหญิง ถูกต้องตามระเบียบหรือประกาศของผู้ถูกร้องด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่ระเบียบและประกาศ ของผู้ถูกร้อง มิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพและใช้ภาพถ่ายตามเพศสภาพเพื่อใช้ ติดในเอกสารสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาไว้อย่างชัดเจนก็ตาม ก็มิอาจเป็นข้อจำกัดหรือเป็นอุปสรรค ต่อการใช้สิทธิของผู้ร้องได้ ผู้ถูกร้องยังมีหน้าที่ต้องบังคับใช้ระเบียบและประกาศของหน่วยงาน ของตนเองในลักษณะที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญรวมถึงพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ด้วย

อนึ่ง การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่า หากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เห็นชอบให้มหาวิทยาลัยทั่วประเทศใช้รูปถ่ายแต่งกายชุดครุย วิทยฐานะตามเพศสภาพได้ ผู้ถูกร้องก็ยินดีที่จะแก้ไขตามที่กระทรวงฯ สั่งการนั้น คณะกรรมการ วลพ. มีความเห็นว่า ข้อกล่าวอ้างข้างต้นไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง เนื่องจากการแก้ไขระเบียบหรือข้อบังคับ เกี่ยวกับการแต่งกายของนักศึกษานั้นเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย ที่สามารถดำเนินการได้ทันที ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 มาตรา 34 (2) ที่กำหนดให้สถาบันมีอำนาจ หน้าที่วางนโยบายและควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อำนาจหน้าที่เช่นว่านี้ ให้รวมถึงออกข้อกำหนด ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วย ดังนั้น หากผู้ถูกร้องจะดำเนินการปรับปรุงระเบียบและข้อบังคับเพื่อรับรองสิทธิในการแต่งกายและ ใช้รูปถ่ายแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพให้นักศึกษาในสถาบันของตนเอง ก็ย่อมกระทำได้ ภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 นี้

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ผู้ถูกร้องไม่อนุญาตให้ผู้ร้องใช้รูปถ่ายแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารสำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผลโดยตรงมาจากการบังคับใช้ระเบียบมหาวิทยาลัยและประกาศมหาวิทยาลัย ในลักษณะเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของผู้ร้องเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด อันเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่สืบเนื่องมาจากอัตลักษณ์ทางเพศ ทำให้ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิในทางกฎหมายและเกิดความเสียเปรียบเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น โดยความเสียเปรียบเหล่านั้นยังคงเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ ความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีความเหมาะสมหรือไม่เป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วน ซึ่งเป็นการกำหนดระเบียบหรือวิธีปฏิบัติในลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งเพศ ตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. อาศัยอำนาจตามความมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ถูกร้องภายใต้การบังคับใช้ระเบียบมหาวิทยาลัย และประกาศมหาวิทยาลัยนั้น เป็นการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 18 ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ร้อง คณะกรรมการ วลพ. อาศัยอำนาจตามมาตรา 20 มีอำนาจออกคำสั่ง ดังต่อไปนี้

(1) ให้มหาวิทยาลัยอนุญาตให้ผู้ร้องสามารถใช้รูปถ่ายที่แต่งกายตามเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศของตนประกอบในเอกสารสำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยได้

(2) ให้มหาวิทยาลัยกำหนดมาตรการและวิธีปฏิบัติ เช่น ปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับ กฎ ระเบียบ ประกาศ หรือแนวทางปฏิบัติ เพื่อรับรองสิทธิของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด สามารถใช้รูปถ่ายที่แต่งกายตามเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศของตนได้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้รูปถ่ายติดบัตรนักศึกษาหรือเอกสารแสดงวุฒิการศึกษา รวมทั้งหลักฐานสำคัญทางการศึกษาอื่นๆ ทั้งนี้ ต้องไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่เป็นการจำกัดสิทธิอันชัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ทั้งนี้ ให้มหาวิทยาลัยดำเนินการตาม ข้อ (1) และ (2) ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัย

ผู้ร้อง : บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (ผู้หญิงข้ามเพศ)
 ผู้ถูกร้องที่ : มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
 วันที่ร้อง : 25 พฤศจิกายน 2562
 วันที่มีคำวินิจฉัย : 27 พฤศจิกายน 2563
 เรื่องที่ร้อง : การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยการถูกจำกัดสิทธิในการใช้รูปถ่าย
 แต่งกายตามเพศสภาพ

1. สาระสำคัญของคำร้อง

ผู้ร้องเป็นบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด โดยมีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่มีเพศสภาพเป็นหญิง ดำรงชีวิตแบบเพศหญิงมาโดยตลอด ผู้ร้องเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งผู้ร้องจะสำเร็จการศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และจะเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรในเดือนมกราคม 2563 ก่อนสำเร็จการศึกษาในภาคเรียนสุดท้าย ปีการศึกษา 2562 ผู้ร้องต้องถ่ายรูปเพื่อติดในใบคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา โดยผู้ร้องได้ถ่ายรูปที่สำนักทะเบียนและประมวลผลของมหาวิทยาลัย ซึ่งรูปดังกล่าวจะนำไปใช้ในเอกสารสำคัญทางการศึกษาของผู้ร้อง ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562 เป็นวันที่สำนักทะเบียนและประมวลผล กำหนดให้นักศึกษาถ่ายรูปเพื่อรายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา ผู้ร้องจึงจำเป็นต้องถ่ายรูปแต่งกายตามเพศกำเนิดของตนเอง ตามวันและเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด ต่อมาผู้ร้องได้ทำหนังสือถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยเรื่องขอแก้ไขกฎเกณฑ์เพื่อการแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อให้ทางมหาวิทยาลัยแก้ไขกฎระเบียบดังกล่าวให้ผู้ร้องและนักศึกษาที่เป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้สามารถแต่งกายตามเพศสภาพได้ และมหาวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วว่า สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี เมื่อมารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา ยังมีสถานะของนักศึกษาอยู่จึงต้องปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย โดยชี้แจงว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัย มีความเห็นว่ามีให้มีการแก้ไขข้อบังคับว่าด้วยเครื่องแบบนักศึกษามหาวิทยาลัย

2. การตรวจสอบและความเห็นของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้องของผู้ร้อง คำให้การแก้คำร้องของผู้ถูกร้อง พยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว และมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัย ดังนี้

ประเด็นแรกผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และคณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจรับคำร้องไว้พิจารณาตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบกับระเบียบกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 หรือไม่

ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชาย แต่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิด โดยดำเนินชีวิตแบบเพศหญิงมาโดยตลอด และเป็นผู้สำเร็จการศึกษาคณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง มีความประสงค์ที่จะขอให้ผู้ถูกร้องแก้ไขระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย เพื่อการแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และใช้รูปถ่ายแต่งกายตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาได้ แต่ก็ไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ถูกร้องเนื่องจากมหาวิทยาลัยชี้แจงว่า สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี เมื่อมารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา ยังมีสถานะของนักศึกษาอยู่จึงต้องเป็นไปตามข้อบังคับว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษาปริญญาตรี และจากมติในคราวประชุมเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2562 กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย มีความเห็นมิให้มีการแก้ไขข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยเครื่องแบบนักศึกษา และไม่อนุญาตให้บุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างทางเพศโดยกำเนิด ใช้รูปถ่ายแต่งกายตามเพศสภาพเพื่อติดใบคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาได้ กรณีนี้จึงมีประเด็นต้องพิจารณาว่า ผู้ร้องมีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบสิทธิจากข้อกำหนดดังกล่าวในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ผู้ถูกร้องปฏิเสธไม่อนุญาตให้บุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพเข้ารายงานตัวขึ้นทะเบียนบัณฑิต มีลักษณะเป็นการกำหนดเงื่อนไขที่กีดกันหรือจำกัดสิทธิของนักศึกษาหรือบัณฑิตที่ประสงค์จะใช้รูปถ่ายแต่งกายตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารคาดว่าจะสำเร็จการศึกษา เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ทำให้ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะบัณฑิตตามเพศสภาพเข้ารายงานตัวขึ้นทะเบียนบัณฑิตและใช้รูปถ่ายแต่งกายตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาได้ ผู้ร้องจึงเป็นผู้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ถูกร้องในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบกับเรื่องดังกล่าวมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. และคณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจรับคำร้องไว้เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ เป็นไปตามมาตรา 14 (1) และมาตรา 18 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบข้อ 5 ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559

ประเด็นที่สอง การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ประกอบกับระเบียบ

กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 หรือไม่

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า การแต่งกายข้ามเพศในสถานศึกษาของผู้ร้อง เป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียม ซึ่งหมายความว่า การแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล เพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดย่อมไม่อาจกระทำได้ ผู้ร้องย่อมมีสิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยการแต่งกายตามเพศสภาพที่ตนประสงค์หรือต้องการได้ ขณะเดียวกันการแต่งกายข้ามเพศของผู้ร้องในสถานศึกษาย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในการศึกษาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งให้การรับรองสิทธิของผู้ร้องในการศึกษาตลอดจนการเข้าถึงและได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ผู้ถูกร้องจึงไม่อาจนำเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศของผู้ร้องมาใช้เป็นเหตุผลในการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการได้รับผลประโยชน์จากการศึกษาทั้งในเรื่องการเข้าเรียน การสอบ การวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน การให้รูปถ่ายติดบัตรนักศึกษาและใบแสดงวุฒิการศึกษา รวมทั้งหลักฐานสำคัญทางการศึกษาอื่น ๆ อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศและสิทธิในการศึกษาของผู้ร้องอาจถูกจำกัดได้โดยกฎ ข้อบังคับ หรือระเบียบของมหาวิทยาลัย ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ ความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการตามหลักแห่งความได้สัดส่วน กรณีนี้จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าการที่ผู้ถูกร้องไม่อนุญาตให้ผู้ร้องแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และใช้รูปถ่ายแต่งกายตามเพศสภาพประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษาเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า การที่ผู้ถูกร้องให้ผู้ร้องปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยการแต่งกายของนักศึกษาปริญญาตรี เพื่อการแต่งกายตามเพศกำเนิดของนักศึกษาปริญญาตรีเช่นเดิมอย่างที่ได้ถือปฏิบัติมาโดยตลอด โดยไม่อนุญาตให้ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้มีอัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด ได้แต่งกายตามเพศสภาพเพื่อเข้ารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษา เช่น ใบแสดงผลการเรียน (transcripts) หนังสือรับรองคุณวุฒิ ใบสำเร็จการศึกษานั้น เป็นผลโดยตรงมาจากการบังคับใช้ข้อบังคับและประกาศของผู้ถูกร้อง ซึ่งแม้ว่าข้อบังคับและประกาศดังกล่าวจะกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เฉพาะนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงเท่านั้น แต่ก็มีได้หมายความว่า นักศึกษาข้ามเพศจะไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพและใช้รูปถ่ายแต่งกายตามเพศสภาพประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษาได้ เพราะเหตุว่าตามบทบัญญัติมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติให้ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” ดังนั้น หากผู้ถูกร้องนำข้อบังคับและประกาศของมหาวิทยาลัยมาใช้บังคับกับนักศึกษาทุกคน โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะมี

การแสดงออกตรงกับเพศกำเนิดหรือไม่ ย่อมอาจทำให้การกระทำดังกล่าวมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติทางอ่อนด้วยเช่นกัน เพราะการเลือกปฏิบัติทางอ่อนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปรากฏว่าการบังคับใช้กฎหมายที่มีความเป็นกลางนั้น ได้ทำให้บุคคลซึ่งมีการแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากเพศกำเนิด อันถือเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น ไม่อาจใช้สิทธิและเสรีภาพตามข้อบังคับและประกาศนั้นได้ และทำให้บุคคลเหล่านี้เกิดความเสียเปรียบเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น ๆ โดยความเสียเปรียบเหล่านั้น ยังคงเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ และความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการดังกล่าว เมื่อข้อบังคับและประกาศของผู้ถูกร้องมิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของนักศึกษาและใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษาไว้อย่างชัดเจน กรณีนี้ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ถูกร้องเองที่จะต้องชี้แจงและตีความข้อบังคับและประกาศมิให้เป็นไปในทางที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่มุ่งคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ผู้ถูกร้องจึงต้องไม่นำเรื่อง “เพศ” รวมถึง “การแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” มาใช้เป็นเหตุในการกีดกันหรือจำกัดสิทธิของนักศึกษาในการแต่งกายตามเพศสภาพ และใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษาได้ ตราบเท่าที่นักศึกษาข้ามเพศมีการแต่งกายตามเพศสภาพเป็นชายหรือหญิงถูกต้องตามข้อบังคับและประกาศของผู้ถูกร้องด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่ข้อบังคับและประกาศของผู้ถูกร้องมิได้ให้การรับรองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพและใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษาของนักศึกษาไว้อย่างชัดเจนก็ตาม ก็มิอาจเป็นข้อจำกัดหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิของผู้ร้องได้ ผู้ถูกร้องยังมีหน้าที่ต้องบังคับใช้ระเบียบและประกาศของหน่วยงานของตนเองในลักษณะที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญรวมถึงพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ด้วย

คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อผู้ถูกร้องมีมติในคราวประชุมเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2562 มิให้มีการแก้ไขข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยระเบียบนักศึกษาและไม่อนุญาตให้ผู้ร้องแต่งกายตามเพศสภาพเพื่อเข้ารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และใช้รูปถ่ายประกอบเอกสารสำคัญทางการศึกษา จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องมีการบังคับใช้ข้อบังคับและประกาศ หรือมีวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งกายของนักศึกษาและการใช้รูปถ่ายประกอบเอกสารทางการศึกษาในลักษณะเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพของผู้ร้องเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิดอันเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่สืบเนื่องมาจากอัตลักษณ์ทางเพศ ทำให้ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิในทางกฎหมายและเกิดความเสียเปรียบเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น โดยความเสียเปรียบเหล่านั้นยังคงเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ถึงความชอบด้วยวัตถุประสงค์ ความจำเป็นและความเหมาะสมของมาตรการดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีความเหมาะสมหรือไม่เป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วน เป็นการกำหนดข้อบังคับ ประกาศ หรือวิธีปฏิบัติในลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุแห่งเพศตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

อนึ่ง การที่ผู้ถูกร้องได้มีหนังสือชี้แจงกรณีผู้ร้องถูกจำกัดสิทธิในการใช้รูปถ่าย แต่งกายตามเพศสภาพเพื่อติดในเอกสารคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาและเอกสารสำเร็จการศึกษา ที่ส่งมายังคณะกรรมการ วลพ. โดยชี้แจงว่ามหาวิทยาลัยอยู่ระหว่างการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม ข้อบังคับหรือวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งกาย รวมถึงการใช้รูปถ่ายแต่งกายของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และหลักสิทธิมนุษยชนนั้น คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาแล้วเห็นว่า แม้มหาวิทยาลัย จะอยู่ในระหว่างการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อบังคับหรือวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งกาย การใช้รูปถ่ายของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิดตามที่มีหนังสือ ชี้แจง ก็มิได้ทำให้เหตุแห่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่เกิดขึ้นแล้วหมดสิ้นไป เนื่องจากผู้ถูกร้องยังมีการบังคับใช้ข้อบังคับหรือวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งกายของนักศึกษาและการใช้ รูปถ่ายประกอบเอกสารทางการศึกษาในลักษณะที่ขัดหรือแย้งกับหลักการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุ แห่งเพศ ตามที่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติรับรองไว้ ดังจะ เห็นได้จากการที่ผู้ถูกร้องไม่อนุญาตให้ผู้ร้องที่มีอัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิดได้แต่งกาย ตามเพศสภาพเพื่อเข้ารายงานตัวคาดว่าจะสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และใช้ รูปถ่ายติดในเอกสารสำคัญทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากการกำหนดข้อบังคับหรือวิธีปฏิบัติ ในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

3. คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการ วลพ. อาศัยอำนาจตามความมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จึงวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ถูกร้องภายใต้ข้อบังคับ มหาวิทยาลัยนั้น เป็นการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามมาตรา 18 ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ดังนั้น เพื่อให้เกิด ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้อง คณะกรรมการ วลพ. อาศัยอำนาจตามมาตรา 20 มีอำนาจออกคำสั่ง ดังต่อไปนี้

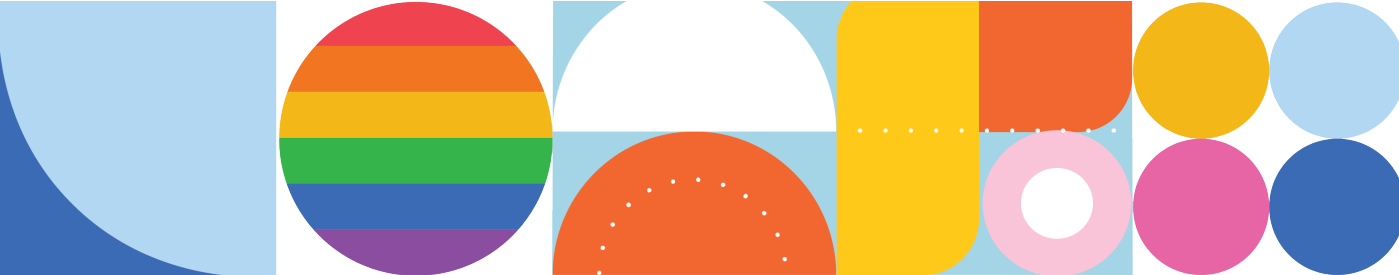
(1) ให้ผู้ถูกร้องกำหนดมาตรการและวิธีปฏิบัติ เช่น ปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับ กฎ ระเบียบ ประกาศ หรือแนวปฏิบัติ เพื่อรับรองสิทธิของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือ วิถีทางเพศที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด สามารถแต่งกายตามเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศ ของตนได้ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายในชั้นเรียน ฝึกงาน การเข้าสอบ การรับพระราชทานปริญญาบัตร และการใช้รูปติดบัตรนักศึกษาและใบแสดงวุฒิการศึกษา รวมทั้งหลักฐานสำคัญทางการศึกษาอื่น ๆ โดยให้มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ทั้งนี้ ต้องไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่เป็นการจำกัดสิทธิ อันขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

(2) ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการตาม (1) ให้บุคลากร อาจารย์ และนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยทราบโดยทั่วกัน

ทั้งนี้ ให้ผู้ถูกร้อง ดำเนินการตาม (1) ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่ได้รับแจ้ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

****หมายเหตุ****

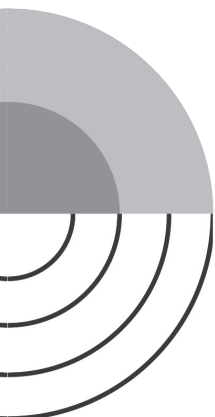
คำร้องเลขที่ 08/2562 ผู้ร้องทอนคำร้อง

ภาคผนวก

การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติ
ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ

“ปัจจุบันไม่มีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่ชัดเจน ส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองและไม่ได้ความเป็นธรรมเท่าที่ควร สมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากล ตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี”

ความเป็นมาของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)

โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 ส่งผลให้รัฐบาลต้องใช้อุญัตินุญชาดังกล่าวเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับสตรีให้สอดคล้องกับแนวทางตามอนุสัญญาฯ รวมถึงต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ เพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ทั้งนี้การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงผลประโยชน์และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในสังคมไทยและสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสตรี ซึ่งเป็นอุปสรรคที่บั่นทอนต่อความก้าวหน้าและสภาพภาพของสตรี อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มสตรีและกลุ่มต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้านสิทธิมนุษยชน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การจ้างงาน เป็นต้น ทำให้สตรีไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้เท่าเทียมกับบุรุษ อนึ่งในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา สังคมโลกได้มีความพยายามที่ผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติผ่านเวทีระหว่างประเทศ และความร่วมมือเป็นเครือข่ายซึ่งบางประเทศก็สามารถผลักดันกฎหมายที่คุ้มครองบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากการเลือกปฏิบัติ สำหรับประเทศไทย รัฐเองก็ได้ตระหนักถึงปัญหการเลือกปฏิบัติและความพยายามที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่บัญญัติรับรองให้สิทธิและความคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคลอย่างเท่าเทียมกันโดยห้ามมิให้เลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม แต่ในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติดังกล่าว หรือมีกระบวนการตามกฎหมายในการปกป้องคุ้มครองสิทธิสตรีและกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสในการรับบริการต่าง ๆ ของรัฐ อีกทั้งกฎหมายหลายฉบับก็ยังไม่เอื้อต่อการคุ้มครองให้บุคคลโดยเฉพาะสตรีให้เข้าถึงสิทธิดังกล่าว ทั้งในฐานะผู้กำหนดทิศทาง นโยบาย และในฐานะผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่เป็นธรรม จะเห็นได้ว่าสภาพดังกล่าวทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังไม่บรรลุผลในการปฏิบัติอย่างแท้จริง

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (ในขณะนั้น) ในฐานะหน่วยงานกลางในการประสานการดำเนินงานด้านการพัฒนาสตรี การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ เห็นสมควรให้มีการจัดทำกฎหมายเฉพาะเพื่อส่งเสริมโอกาสและความเท่าเทียมกันโดยครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นธรรมทุกภาคส่วน และได้เสนอร่างพระราชบัญญัติฯ ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินการได้ดังนี้

1) วันที่ 13 พฤศจิกายน 2550 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมโอกาสและความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา

2) วันที่ 28 มกราคม 2553 คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 9) ได้พิจารณาแล้วเสร็จโดยเปลี่ยนชื่อเป็น “ร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.”

3) วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2553 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้แจ้งยืนยัน ร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว

4) วันที่ 28 ธันวาคม 2553 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาแล้วเสร็จตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอ และได้ส่งร่างไปคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร

5) วันที่ 10 พฤษภาคม 2554 ได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ทำให้ร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอต้องตกไป

6) วันที่ 13 ธันวาคม 2554 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนการตรากฎหมายที่จำเป็นต่อการดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555 – 2558 (แผนนิติบัญญัติ) ซึ่งร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. อยู่ในลำดับที่ 51 ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี 2557

7) วันที่ 2 เมษายน 2555 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาแล้วตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอ โดยได้รับความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องขบถินยอมไปประกอบการพิจารณา

8) วันที่ 8 พฤษภาคม 2555 ได้ชี้แจงคณะอนุกรรมการกลั่นกรองร่างกฎหมายของคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร

9) วันที่ 12 พฤศจิกายน 2555 กระทรวงการต่างประเทศได้มีหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เพื่อให้ความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศในการแก้ไขขบถินยอม

10) วันที่ 3 ธันวาคม 2555 สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้ส่งข้อเสนอของกระทรวงการต่างประเทศต่อประธานคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร

11) วันที่ 24 มกราคม 2556 ได้ชี้แจงคณะอนุกรรมการด้านกฎหมาย ในคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการ สภาผู้แทนราษฎร

12) วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2556 ได้ชี้แจงคณะอนุกรรมการด้านสตรี ในคณะกรรมการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

13) วันที่ 9 ธันวาคม 2556 ได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2556 ทำให้ร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ที่เสนอ ต้องตกไปอีกครั้งหนึ่ง

14) เมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้าบริหารประเทศ ได้จัดทำแผนนิติบัญญัติ โดยรับร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ไว้พิจารณาและส่งให้คณะรัฐมนตรีเพื่อส่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา ซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาแล้วเสร็จ

15) วันที่ 13 มีนาคม 2558 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

แนวคิดในการยกร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

1) เพื่อสร้างกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่เห็นว่าตนถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยสาเหตุเกี่ยวกับเพศ ได้เข้าสู่กระบวนการของกฎหมายอย่างเสมอภาคกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นชายหรือหญิง หากเห็นว่า ตนเป็น “เหยื่อ” ของการเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุเกี่ยวกับเพศก็สามารถใช้สิทธิตามกฎหมายฉบับนี้ได้

2) ให้เป็น “กฎหมายทางเลือก” ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่รัฐให้การคุ้มครองในลักษณะของการ “ให้สิทธิ” ไม่ใช่กฎหมายที่ส่งเสริมความขัดแย้งระหว่างชายหญิง แต่เป็นกฎหมายที่ “เปิดโอกาส” ให้ชายหญิงและผู้มีความหลากหลายทางเพศได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมตามหลักของกฎหมาย ทั้งนี้ หากไม่ประสงค์ใช้สิทธิตามกฎหมายฉบับนี้ก็ย่อมกระทำได้

3) ให้สิทธิตามกฎหมายนี้เป็น “สิทธิเฉพาะตัว” ไม่อาจโอนกันได้และไม่ตกทอดทางมรดก หากผู้ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมไม่ประสงค์จะใช้สิทธินั้น บุคคลอื่นย่อมไม่อาจใช้สิทธิตามกฎหมายฉบับนี้แทนได้ เว้นแต่กรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนไร้ความสามารถ หรือในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถยื่นคำขอรับการชดเชยหรือเยียวยาด้วยตนเองได้

4) กำหนดให้มีคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ไว้เป็นการเฉพาะที่มีความ “เป็นอิสระ” และ “เป็นกลาง” เพื่อชี้ขาดตัดสินว่าการกระทำใดเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยมีขั้นตอนของการเข้าสู่กระบวนการที่ชัดเจน

5) กำหนดให้กรรมการมีอำนาจและหน้าที่ชัดเจน คำสั่งของกรรมการมีบทบังคับทางกฎหมายที่ชัดเจน (โดยมีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนคำสั่งของกรรมการ)

6) กำหนดหลักเกณฑ์ในการชดเชยหรือเยียวยาผู้เสียหายจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

7) ให้มีกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

8) กำหนดคำนิยามของ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” ให้ชัดเจนในการพิจารณาปรับดำเนินการให้แก่ผู้เสียหาย และเพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตของการบังคับใช้กฎหมายนี้

ประโยชน์ที่ได้รับ

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่เป็นทางเลือกในการคุ้มครองและป้องกันสิทธิ ให้กับผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการปฏิบัติแก่หญิงชายและผู้หลากหลายทางเพศได้อย่างเสมอภาค นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และมีความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดและปัญหาดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นธรรมในเรื่องระหว่างเพศต่อไปในอนาคต

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

(1) เป็นการเปิดโอกาสอย่างเสมอภาค กล่าวคือ หากบุคคลใดเห็นว่าตนถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยสาเหตุความแตกต่างทางเพศ ก็สามารถเข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายฉบับนี้ได้อย่างเท่าเทียม

(2) มิได้จำกัดความคุ้มครองเฉพาะเพศหญิง กล่าวคือ ให้ความคุ้มครองทุกเพศไม่ว่าจะเป็นเพศชาย เพศหญิง หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หากเป็นผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยสาเหตุความแตกต่างทางเพศ สามารถเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายนี้ได้

(3) เป็นกฎหมายทางเลือก ซึ่งมีลักษณะการให้ใช้สิทธิ กล่าวคือ หากคิดว่าตนเองไม่เดือดร้อนหรือไม่ถูกละเมิดก็ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายฉบับนี้ หรือหากสามารถเลือกใช้สิทธิในช่องทางอื่นและไม่ประสงค์จะใช้สิทธิตามกฎหมายนี้

(4) เป็นเรื่องเฉพาะตัว ถ้าผู้ถูกกระทำไม่เดือดร้อน บุคคลอื่นจะใช้สิทธิแทนไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ไม่ประสงค์ที่จะก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคมและไม่ต้องการยุยงหรือส่งเสริมให้เกิดความแตกแยกระหว่างเพศชาย เพศหญิง หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแต่ประการใด

(5) การเข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายนี้กระทำได้ง่าย การกำหนดวิธีการที่มีความชัดเจนจะทำให้ประชาชนทุกคนทราบถึงวิธีการที่แน่นอนและได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน

(6) มีคณะกรรมการที่มีความเหมาะสม โดยมีได้พิจารณาเฉพาะสัดส่วนระหว่างผู้ขายและผู้หญิงที่จะต้องเท่ากัน แต่พิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นกรรมการโดยมุ่งเน้นว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในมิติของเพศชาย เพศหญิง และผู้หลากหลายทางเพศ กล่าวคือ เข้าใจในความเป็นชายเป็นหญิง และเป็นผู้หลากหลายทางเพศ ดังนั้น คุณสมบัติที่เหมาะสมจึงจะต้องพิจารณาด้วยความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักความเสมอภาค โดยเฉพาะความเสมอภาคระหว่างเพศ ซึ่งจะต้องเข้าใจเกี่ยวกับความเท่าเทียมที่กฎหมายไม่ประสงค์ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยสาเหตุระหว่างเพศ ทั้งนี้ เพื่อให้คณะกรรมการสามารถใช้อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(7) กรรมการมีอำนาจหน้าที่ชัดเจน คำสั่งของกรรมการมีสภาพบังคับทางกฎหมายที่ชัดเจน และมีบทกำหนดโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งเป็นการเฉพาะ

(8) เพื่อเป็นหลักประกันให้ผู้เข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายนี้ได้มั่นใจในความโปร่งใสและเป็นธรรม จึงได้กำหนดให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ กล่าวคือ แม้จะถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด แต่หากผู้กรณีเห็นว่าเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็สามารถนำคดีเข้าสู่ศาลปกครองได้ ซึ่งเป็นช่องทางตรวจสอบว่าการกระทำดังกล่าวยังถูกเลือกปฏิบัติอยู่อีกหรือไม่

(9) การให้ความช่วยเหลือทางการเงินและการช่วยเหลืออย่างอื่น โดยกำหนดให้มีการชดเชยหรือเยียวยาซึ่งอาจจ่ายค่าตอบแทน ทั้งนี้ ได้กำหนดรายละเอียดและกฎเกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือซึ่งจะทำให้การใช้งบประมาณมีความเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีปัญหาในทางปฏิบัติน้อยที่สุด

(10) มีกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ ที่มา และกรอบการใช้จ่ายเงินของกองทุนดังกล่าวอย่างชัดเจน

(11) ให้ความสำคัญกับการกำหนดบทนิยามที่ชัดเจน ครอบคลุม และเข้าใจง่าย เพื่อความสะดวกในการใช้บังคับกฎหมายฉบับนี้ต่อไป

(12) กำหนดให้ความผิดตามกฎหมายนี้สามารถเปรียบเทียบได้โดยไม่ต้องดำเนินคดีต่อไปในชั้นศาล

โครงสร้างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ประกอบด้วย 6 หมวด 36 มาตรา

หมวด 1 คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ (มาตรา 5 - มาตรา 12)

หมวด 2 คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (มาตรา 13 - มาตรา 16)

หมวด 3 การตรวจสอบการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (มาตรา 17 - มาตรา 23)

หมวด 4 การชดเชยและเยียวยาผู้เสียหาย (มาตรา 24 - มาตรา 27)

หมวด 5 กองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ (มาตรา 28 - มาตรา 33)

หมวด 6 บทกำหนดโทษ (มาตรา 34 - มาตรา 36)

หมวด 1 คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ (สทพ.) จำนวน 20 คน ประกอบด้วย กรรมการโดยตำแหน่ง 11 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน (ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรสตรีและองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศ จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ สิทธิมนุษยชน สังคมศาสตร์ จิตวิทยา จำนวน 3 คน) นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธาน อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นกรรมการและเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงานส่งเสริมความเสมอภาคให้ทุกหน่วยปฏิบัติ กำหนดแนวทางช่วยเหลือและเยียวยา วางระเบียบ กำกับ ดูแล วลพ.

หมวด 2 คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วลพ.) ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน และคณะกรรมการไม่น้อยกว่า 8 คน แต่ไม่เกิน 10 คน ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่งตั้งโดยการสรรหาตามหลักเกณฑ์ที่ สทพ. กำหนด วลพ. มีอำนาจหน้าที่เพื่อชี้ขาดตัดสินว่าการกระทำใดเป็นการเลือกปฏิบัติฯ และกำหนดหลักเกณฑ์ในการชดเชยหรือเยียวยาให้กับผู้เสียหายจากการถูกเลือกปฏิบัติฯ

หมวด 3 การตรวจสอบการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เป็นการวินิจฉัยข้อร้องเรียนที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ มีการแต่งตั้งอนุกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฯ มีขั้นตอนของการเข้าสู่กระบวนการที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้

หมวด 4 การชดเชยเยียวยา เมื่อ วลพ. มีคำวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติฯ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิขอรับการชดเชยเยียวยาตามที่ สทพ. กำหนด สิทธิการขอรับการชดเชยและเยียวยาเป็นสิทธิเฉพาะตัว ไม่อาจโอนกันได้และไม่ตกทอดทางมรดก

หมวด 5 กองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ การคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือ ชดเชยและเยียวยา หรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคลซึ่งตกเป็นผู้เสียหาย การกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนคณะหนึ่ง ประกอบด้วย อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้แทนกรมบัญชีกลาง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง สทพ. แต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากภาคเอกชน ผู้มีประสบการณ์ด้านการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ และด้านบริหารกองทุน เป็นกรรมการ รองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการ

หมวด 6 บทกำหนดโทษ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง วลพ. มีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กระบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการ วลพ.

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) เป็นกลไกตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นองค์กรกึ่งตุลาการที่ต้องมีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง เพื่อทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดว่าการกระทำใดเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยคณะกรรมการ วลพ. ได้รับการสรรหาจากผู้มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ จำนวน 9 คน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ลงนามแต่งตั้งผู้ได้รับการสรรหาเป็นประธานกรรมการและกรรมการ วลพ. เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2559 และมีระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559 กำหนดแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการ วลพ.

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 14 กำหนดให้คณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ได้แก่ กำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้เสียหาย ออกคำสั่งตามมาตรา 20 ให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อระงับและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ รวมทั้งให้การเยียวยาผู้เสียหาย ยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน และปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ วลพ. รวมทั้งการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ วลพ. เพื่อช่วยคณะกรรมการ วลพ. ในการพิจารณาคำร้อง ซึ่งประธานกรรมการ วลพ. ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ วลพ. จำนวน 3 คณะ แต่ละคณะประกอบด้วยกรรมการ วลพ. จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบุคคลภายนอกอีก 2 – 3 คน ร่วมเป็นอนุกรรมการ และต่อมาประธานกรรมการ วลพ. ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ วลพ. ขึ้นมาอีกคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่พิจารณาคำร้องที่จำเป็นต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน

ในการยื่นคำร้อง ผู้ที่เห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ สามารถยื่นคำร้องหรือขอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัย โดยอาจร้องด้วยวาจาต่อผู้รับคำร้อง หรือยื่นคำร้องด้วยตนเอง ส่งไปรษณีย์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่อกรม หากอยู่ต่างจังหวัดให้ยื่นต่อศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาสตรีและครอบครัว และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โดยต้องยื่นภายในกำหนดเวลา 1 ปีนับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบเหตุแห่งการร้อง โดยในคำร้องต้องมีชื่อ และที่อยู่ของผู้ร้อง ชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกร้อง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุที่ตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง คำขอหรือความประสงค์ของผู้ร้อง และลายมือชื่อของผู้ร้อง

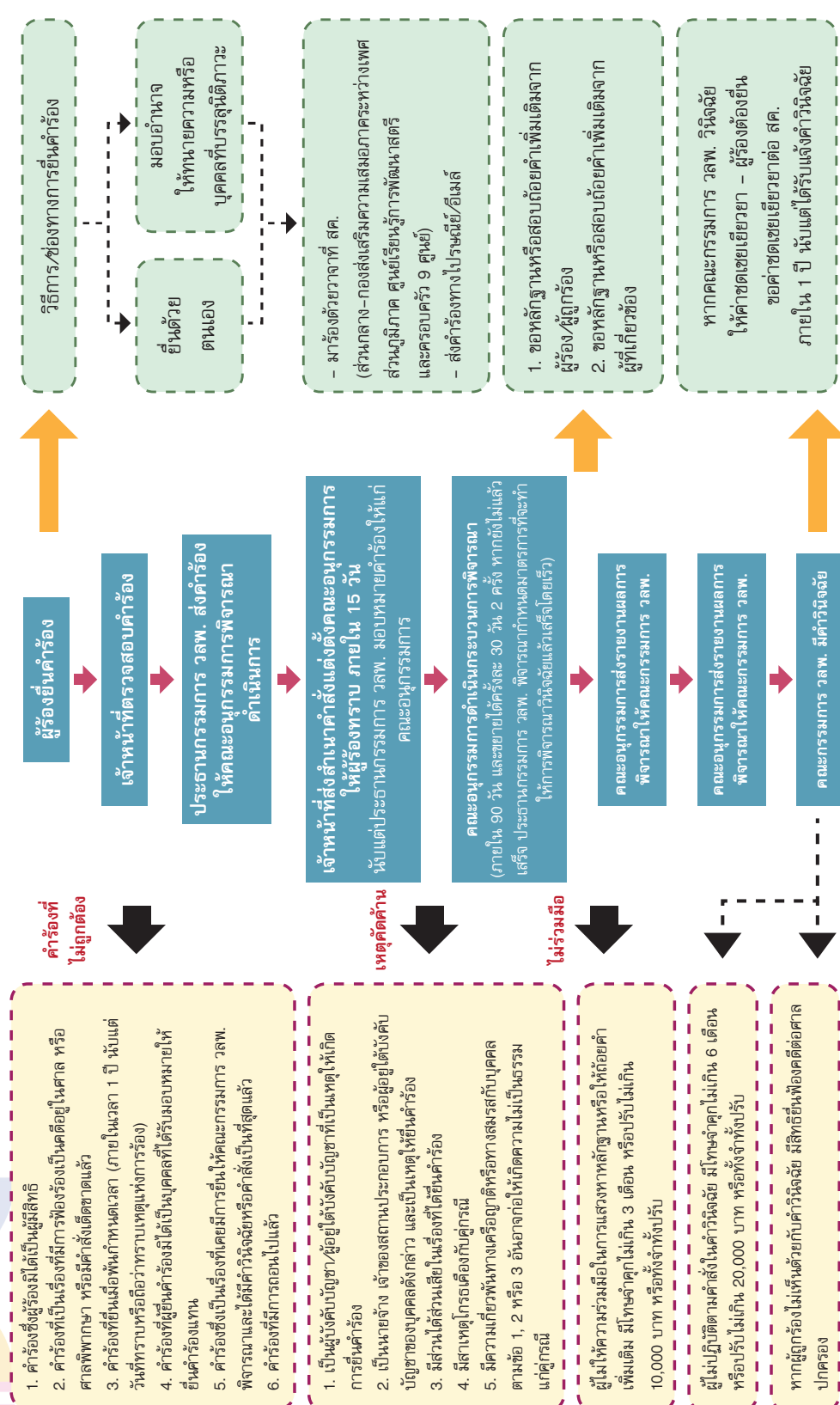
เมื่อได้รับคำร้องแล้ว ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการ วลพ. จะตรวจสอบความถูกต้องของคำร้องเบื้องต้น และเสนอคำร้องนั้นต่อคณะกรรมการ วลพ. และประธานกรรมการ วลพ. จะมอบสำนวนคำร้องให้คณะอนุกรรมการ วลพ. ดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ได้รับมอบหมาย จะส่งสำเนาคำร้องและสำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ผู้ถูกร้องภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ประธานกรรมการ วลพ. มีคำสั่ง โดยคณะอนุกรรมการ วลพ. จะพิจารณาคำร้องดังกล่าวอีกครั้งว่าได้ยื่นถูกต้องตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 หรือมีลักษณะเข้าข่ายการห้ามรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ เช่น ผู้ร้องมีสิทธิร้องหรือไม่ หรือมีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล หรือศาลพิพากษา หรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้วหรือไม่ หรือยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลา 1 ปี นับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบเหตุแห่งการร้องหรือไม่ หรือผู้ร้องไม่ได้เป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ยื่นคำร้องแทน หรือเป็นเรื่องที่เคยมีการยื่นให้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว หรือเป็นคำร้องที่ไม่ได้ดำเนินการตามระเบียบฯ หรือเป็นคำร้องที่ได้ถอนคำร้องไปแล้ว เป็นต้น หากคำร้องใดไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ ให้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อมีคำสั่งจำหน่ายคำร้องออกจากสารบบคำร้อง สำหรับคำร้องที่ยื่นโดยถูกต้องตามระเบียบฯ คณะอนุกรรมการ วลพ. จะรับคำร้องนั้นไว้พิจารณา และดำเนินการกระบวนการพิจารณาตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 รวมทั้งกฎหมาย กฎ หรือระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้อง และรายงานผลการพิจารณาคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อมีคำวินิจฉัยต่อไป

ในการพิจารณาคำร้อง คณะอนุกรรมการ วลพ. มีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสมโดยไม่ผูกพันอยู่กับคำขอหรือพยานหลักฐานของคู่กรณี ซึ่งอาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากการไต่สวนคู่กรณี พยานบุคคล พยานเอกสารอื่นนอกจากพยานหลักฐานของคู่กรณีตามที่ปรากฏในคำร้องหรือคำให้การแก้คำร้องก็ได้ ซึ่งคณะอนุกรรมการ วลพ. มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และมีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งสิ่งของหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา โดยผู้เกี่ยวข้องต้องอำนวยความสะดวก ชี้แจงข้อเท็จจริง ตอบหนังสือสอบถาม หรือส่งสิ่งของหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องแก่คณะอนุกรรมการ วลพ. หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หากไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยคณะอนุกรรมการ วลพ. จะต้องดำเนินการกระบวนการพิจารณาและเสนอความเห็นในการวินิจฉัยคำร้องให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่รับคำร้อง แต่ถ้ามีความจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในเวลาดังกล่าว ให้ขยายเวลาได้อีก 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน

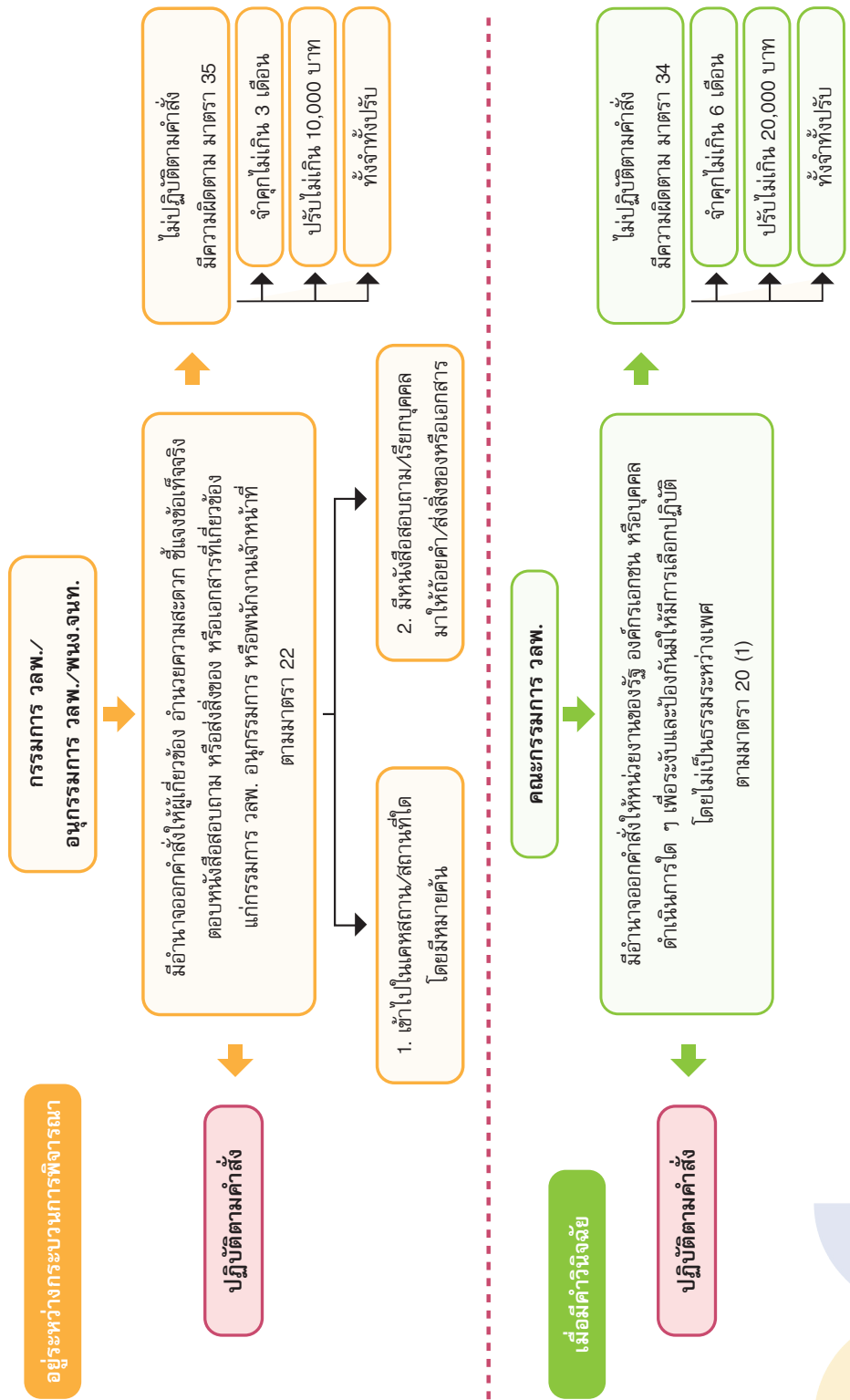
ในการวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. อาจมีคำวินิจฉัยไม่รับคำร้อง หรือยกคำร้อง หรือออกคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน นายจ้าง เจ้าของสถานประกอบการ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ด้วยวิธีที่เหมาะสม หรือให้แก้ไขหรือยกเลิกการกระทำใด ๆ เพื่อระงับ ค้ำครอง และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ให้ชดเชยและเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ร้อง หรือมีคำวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นว่าเป็นการ ยุติธรรมเพื่อคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยคำวินิจฉัย ของคณะกรรมการ วลพ. ให้เป็นที่สุด แต่หากคู่กรณีไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้คู่กรณีมีสิทธิฟ้องศาลปกครองได้ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดี ปกครอง และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้ผูกพันคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ต้องปฏิบัติตาม คำวินิจฉัยภายในระยะเวลาที่กำหนดในคำวินิจฉัย โดยจะมีพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ได้รับมอบหมาย จากกรมทำหน้าที่ติดตามและสอดส่องดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. หากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ ได้รับมอบหมายรายงานกรมและคณะกรรมการ วลพ. เพื่อดำเนินการร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป โดยผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคณะกรรมการ วลพ. ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แผนผังขั้นตอน การยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

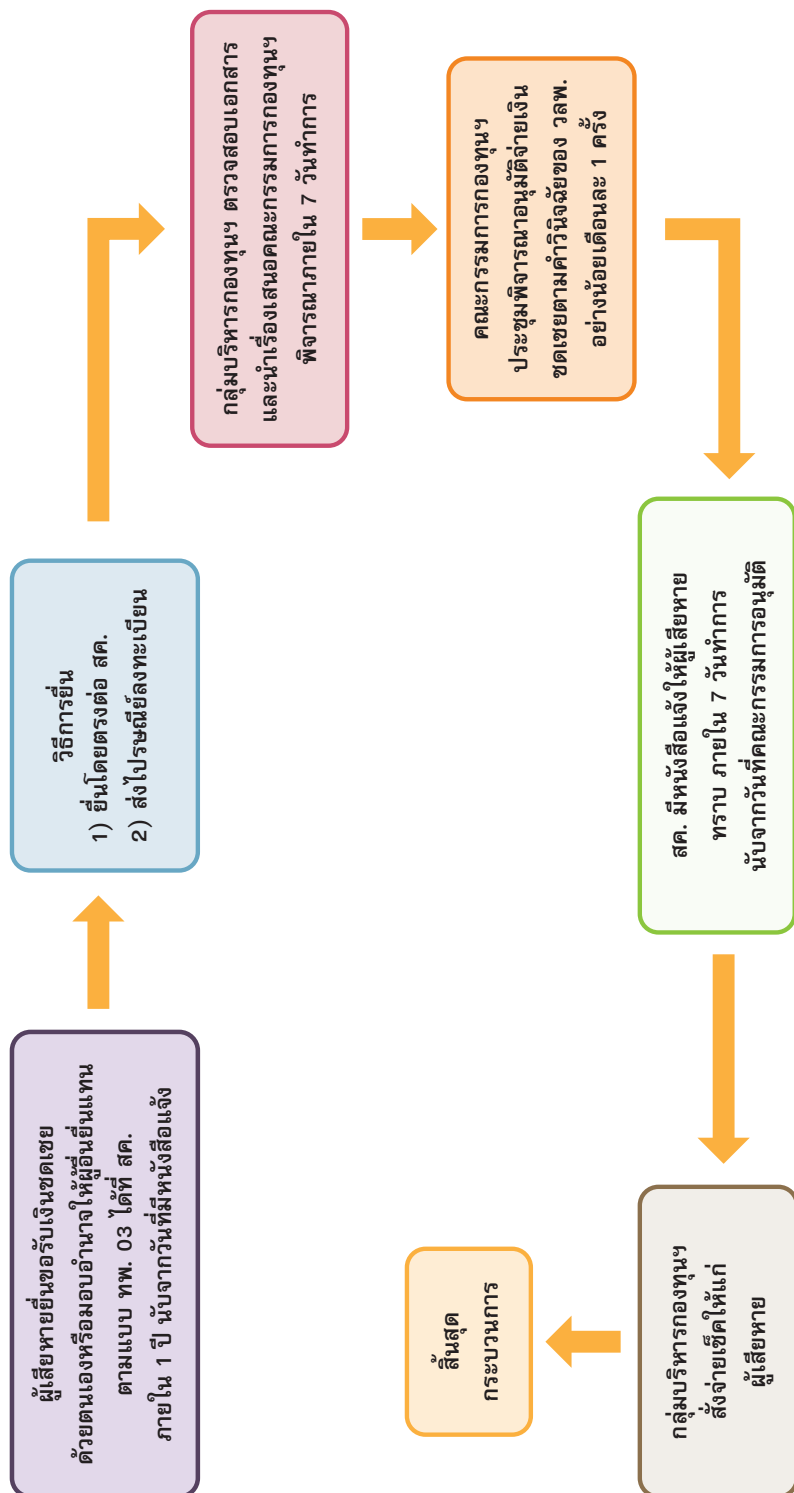

แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ วลพ.

สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.dwf.go.th หรือหากมีข้อสงสัย สอบถามเจ้าหน้าที่ โทร. 0 2642 7745 หรือ E-mail : gidentity3@gmail.com

แผนผังการรับความช่วยเหลือ หรือบรรเทาทุกข์ ตาม พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ที่ www.dwf.go.th หรือหากมีข้อสงสัย สอบถามเจ้าหน้าที่ โทร. 0 2642 7742 หรือ E-mail : fundktp@gmail.com

ตารางค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือ ขดชยและเียวยยา หรือบรรเทาทุกข์

อยู่ระหว่างการวินิจฉัยของ
วสพ.

ค่าใช้จ่ายตามระเบียบ สทพ.
เมื่อ วสพ. มีคำวินิจฉัยเป็นที่สุด

กรณี วสพ. มีหนังสือเชิญผู้ร้อง/พยานฝ่ายผู้ร้องให้ข้อมูลประกอบการไต่สวน		อัตรา
ค่าใช้จ่ายที่เบิกได้		
1. ไต่สวน ณ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว		
1.1 ค่าพาหนะรถรับจ้างจากที่พัก/หน่วยงานถึงสถานีขนส่งจังหวัด ไป-กลับ 2 เที่ยว	จ่ายจริง ไม่เกินเที่ยวละ 200 บ.	
1.2 ค่ารถรับจ้างจากสถานีขนส่งจังหวัดถึงสถานีขนส่งกรุงเทพฯ ไป-กลับ 2 เที่ยว	จ่ายจริง ชั้นประหยัด	
1.3 ค่ารถรับจ้างจากสถานีขนส่งกรุงเทพฯ ถึง สค. ไป-กลับ 2 เที่ยว	จ่ายจริง ไม่เกินเที่ยวละ 250 บ.	
2. ไต่สวน ณ ภูมิลำเนาผู้ร้อง/พยานฝ่ายผู้ร้อง		
2.1 ค่าพาหนะรถรับจ้างจากที่พัก/หน่วยงานถึงสถานที่ไต่สวน ณ ภูมิลำเนาผู้ร้อง ไป-กลับ 2 เที่ยว	จ่ายจริง ไม่เกินเที่ยวละ 200 บ.	

*หมายเหตุ - เว้นแต่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พื้นที่ห่างไกล คณะกรรมการฯ จะพิจารณาเป็นรายกรณีให้สามารถ
เบิกได้ตามจ่ายจริง

กรณีผู้ร้อง/พยานฝ่ายผู้ร้องเดินทางมาเอง
โดยไม่มีหนังสือเชิญมาให้ข้อมูลประกอบการไต่สวน
“ไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายได้”

รายการ	อัตราไม่เกินคนละ (บาท)
1. ค่าขาดประโยชน์ที่หากหาได้ในระหว่าง ที่ไม่สามารถประกอบอาชีพการงานได้	วันละ 300 บ. ไม่เกิน 1 ปี
2. ค่าสูญเสียโอกาสที่เป็นค่าเสียหายในเชิงพาณิชย์	ไม่เกิน 30,000 บาท/ปี
3. ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องในการรักษาพยาบาล รวมค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ	ให้เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 30,000 บาท
4. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี (ค่าธรรมเนียมศาล ค่าทนายความ)	ให้เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 30,000 บาท
5. การชดเชยและเยียวยาในรูปแบบหรือลักษณะอื่น รวมถึง ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าสามของ ผู้เสียหาย พยาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง	ตามจำนวนที่ วสพ. เห็นสมควร แต่ไม่เกิน 30,000 บาท

ผู้มีสิทธิเบิก คือ ผู้เสียหายจากการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

อัตราเบิกจ่ายตามระเบียบของทางราชการ

- ค่าพาหนะเดินทาง เบิกจ่ายจริง (ชั้นประหยัด)
- ค่าอาหาร (วันละ 240 บาท/คน)
- ค่าที่พัก (จ่ายจริงไม่เกินคืนละ 1,200 บาท/คน
และกรณีเหมาจ่ายคืนละ 800 บาท/คน)
- ค่าสาม (อัตราชั่วโมงละ 500 บาท ไม่เกิน 6 ชม./วัน)
- ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการจะพิจารณา
กำหนดเป็นแนวทางต่อไป

จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2558 ¹

ประเด็นที่ร้อง	เพศ					การรับพิจารณา					
						รับพิจารณา					ไม่รับพิจารณา
	ชาย	หญิง	แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด	ไม่ระบุเพศ	ผู้อื่นร้องแทน	มีคำวินิจฉัยแล้ว			ก่อนคำร้อง	อยู่ระหว่างพิจารณา	
						จำหน่ายจากสารบบ	ยกคำร้อง	มีการเลือกปฏิบัติ			
องค์กรระหว่างประเทศให้ออกจากงาน	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
หน่วยงานภาครัฐ/สถานประกอบการกีดกันไม่รับสมัครเข้าทำงาน	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
รวมคำร้องปี 2558 แยกประเภท	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-
รวมคำร้องทั้งหมดปี 2558	2					2					

จำนวนคำร้อง : 2 เรื่อง

เพศของผู้ร้อง : - หญิง จำนวน 1 ราย
- ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จำนวน 1 ราย

ประเภทคำร้อง : 1. องค์กรระหว่างประเทศให้ออกจากงาน
2. หน่วยงานภาครัฐ/สถานประกอบการกีดกันไม่รับสมัครเข้าทำงาน

การพิจารณา : คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยจำหน่ายคำร้องทั้ง 2 เรื่องจากสารบบเนื่องจากผู้ร้องได้ยื่นคำร้องก่อนวันที่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับ

1 ผู้ร้องยื่นคำร้องในปี 2558 ซึ่งยังไม่มี การแต่งตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ วลพ. ในปี 2559 จึงมีคำวินิจฉัยให้จำหน่ายคำร้องเนื่องจากผู้ร้องได้ยื่นคำร้องก่อนวันที่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับ

จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2559 ²

ประเด็นที่ร้อง	เพศ					การรับพิจารณา					
						รับพิจารณา					ไม่รับพิจารณา
	ชาย	หญิง	แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด	ไม่ระบุเพศ	ผู้อื่นร้องแทน	มีคำวินิจฉัยแล้ว			ถอนคำร้อง	อยู่ระหว่างพิจารณา	
						จำหน่ายจากสารบบ	ยกคำร้อง	มีการเลือกปฏิบัติ			
ร้านอาหาร/โรงแรมกีดกันไม่ให้ผู้มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้าใช้บริการ	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1
สถานประกอบการไม่รับสมัครเข้าทำงาน	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-
สถานบริการสาธารณสุขระบุว่าการเป็นผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดเป็นความผิดปกติ	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
สถาบันศึกษาห้ามแต่งกายตามเพศสภาพในการเข้าเรียน สอบวัดผล ฝึกปฏิบัติงานการใช้รูปถ่ายชุดครุย วิทยฐานะในเอกสารรับรองการศึกษาและการรับพระราชทานปริญญาบัตร	-	-	5	-	-	-	-	4	-	-	1
ผู้รับผิดชอบการจัดบุคคลเข้าพระบรมมหาราชวังเพื่อถวายความเคารพพระบรมศพในหลวงรัชการที่ 9	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-
รวมคำร้องปี 2559	-	-	10	-	1	-	2	6	-	-	3
รวมคำร้องทั้งหมดปี 2559	11					11					

2 ในระยะแรกของการดำเนินงานจะมีคำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการ วลพ. ในปี พ.ศ. 2559 แต่ยังไม่สมบูรณ์ถูกต้องครบถ้วน ตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 จึงต้องให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้สมบูรณ์ ส่งผลให้คณะกรรมการ วลพ. มีมติรับคำร้องบางคำร้องในปี 2560 ดังนั้น บางคำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการ วลพ. ในปี 2559 จะมีเลขที่คำร้องในปี 2560

จำนวนคำร้อง : 11 เรื่อง

เพศของผู้ร้อง : - ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จำนวน 10 ราย
- ผู้อื่นร้องแทน จำนวน 1 ราย

ประเภทคำร้อง :

1. ร้านอาหาร/โรงแรม ห้าม กีดกัน ไม่ให้ใช้บริการในร้านอาหาร จำนวน 2 เรื่อง
2. สถานประกอบการกีดกัน/ไม่รับสมัครเข้าทำงาน จำนวน 2 เรื่อง
3. สถานบริการสาธารณสุขระบุว่าการเป็นผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดเป็นความผิดปกติ จำนวน 1 เรื่อง
4. สถาบันการศึกษาห้ามแต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน การใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะ ในเอกสารรับรองการศึกษา และการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร จำนวน 5 เรื่อง
5. ผู้รับผิดชอบการจัดบุคคลเข้าพระบรมมหาราชวังไม่ให้ภิกษุณีเข้าถวายความเคารพพระบรมศพรัชกาลที่ 9 จำนวน 1 เรื่อง

การรับพิจารณา :

1. คณะกรรมการ วลพ. รับคำร้องไว้พิจารณา จำนวน 8 เรื่อง
- มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 8 เรื่อง
2. คณะกรรมการ วลพ. ไม่รับคำร้องไว้พิจารณา จำนวน 3 เรื่อง เนื่องจากผู้ร้อง ไม่ประสงค์จะดำเนินการต่อ

ผลการพิจารณา คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 8 เรื่อง ดังนี้

และการปฏิบัติตาม
คำวินิจฉัย :

1. ยกคำร้อง จำนวน 2 เรื่อง
2. มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้
 - 1) ให้สถาบันการศึกษานุญาตให้นักศึกษาผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด สามารถใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพ ในเอกสารรับรองการศึกษา และ แต่งกายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรได้ แต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล และการฝึกปฏิบัติงานได้ จำนวน 4 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- (1) สถาบันการศึกษาได้ออกระเบียบอนุญาตให้นักศึกษาผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดสามารถแต่งกายและไว้ทรงผมตามเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล และการฝึกปฏิบัติงาน และแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร รวมทั้งใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพในเอกสารรับรองการศึกษา เอกสารจบการศึกษา ได้ทั้งโดยไม่มีเงื่อนไข จำนวน 1 เรื่อง และมีเงื่อนไข เช่น ต้องมีใบรับรองแพทย์ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองและอาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 2 เรื่อง
- (2) สถาบันการศึกษาฟ้องเพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการ วลพ. ต่อศาลปกครอง จำนวน 1 เรื่อง
- 2) ให้สถานประกอบการ (โรงแรม) กำหนดแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจนว่า ยินดีให้ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดเข้าใช้บริการ จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- สถานประกอบการได้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดเข้าใช้บริการ
3. มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ แต่เหตุแห่งการเลือกปฏิบัติได้รับการแก้ไขแล้ว จึงไม่มีคำสั่งจากคณะกรรมการ วลพ. ให้ผู้ถูกร้องดำเนินการเพิ่มเติม

จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2560

ประเด็นที่ร้อง	เพศ					การรับพิจารณา					
						รับพิจารณา					ไม่รับพิจารณา
	ชาย	หญิง	แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด	ไม่ระบุเพศ	ผู้อื่นร้องแทน	มีคำวินิจฉัยแล้ว			ถอนคำร้อง	อยู่ระหว่างพิจารณา	
						จำหน่ายจากสารบบ	ยกคำร้อง	มีการเลือกปฏิบัติ			
สถาบันศึกษาห้ามแต่งกายตามเพศสภาพในการเข้าเรียน สอบวัดผล ฝึกปฏิบัติงาน และการรับพระราชทานปริญญาบัตร	-	-	4	-	1	-	-	4	-	-	1
สถานประกอบการไม่รับสมัครเข้าทำงาน	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
สถาบันการศึกษาห้ามบุคลากรแต่งกายตามเพศสภาพ	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
บริษัทไม่รับทำวิจัย กลุ่มผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดทางไลน์	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
สถาบันการศึกษาไม่รับผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดเข้าศึกษา	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
ผู้เล่นเฟซบุ๊กโพสต์ดูหมิ่นพนักงานสอบสวนหญิงทางเฟซบุ๊ก	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
หน่วยงานรัฐไม่ออกหนังสือรับรองการต่อวีซ่าให้ภิกษุณีชาวต่างประเทศ	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-
รวมคำร้องปี 2560	-	1	6	1	3	-	-	7	-	-	4
รวมคำร้องทั้งหมดปี 2560	11					11					

จำนวนคำร้อง : 11 เรื่อง

เพศของผู้ร้อง : - หญิง จำนวน 1 ราย
- ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จำนวน 6 ราย
- ไม่ระบุเพศ จำนวน 1 ราย
- ผู้ยื่นร้องแทน จำนวน 3 ราย

ประเภทคำร้อง : 1. สถานประกอบการกีดกัน/ไม่รับสมัครเข้าทำงาน จำนวน 1 ราย
2. สถาบันการศึกษาห้ามแต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน การใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะ ในเอกสารรับรองการศึกษา และการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร จำนวน 5 ราย
3. สถาบันการศึกษาห้ามบุคลากรแต่งกายตามเพศสภาพ จำนวน 1 ราย
4. โรงเรียนไม่รับสมัครกลุ่มผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้าศึกษา จำนวน 1 ราย
5. บริษัทไม่รับทำวิจัยกลุ่มผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดทางไลน์ จำนวน 1 ราย
6. ผู้เล่นเฟซบุ๊กโพสต์ดูหมิ่นพนักงานสอบสวนหญิงทางเฟซบุ๊ก จำนวน 1 ราย
7. หน่วยงานรัฐไม่ออกหนังสือรับรองการต่อวิชาให้ภิกษุณีชาวต่างประเทศ จำนวน 1 ราย

การรับพิจารณา : 1. คณะกรรมการ วลพ. รับพิจารณาคำร้อง จำนวน 7 เรื่อง
- มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 7 เรื่อง
2. คณะกรรมการ วลพ. ไม่รับพิจารณาคำร้อง จำนวน 4 เรื่อง เนื่องจากการยื่นคำร้องไม่เป็นไปตามระเบียบระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. 2559 ได้แก่ ไม่ลงชื่อผู้ร้องในคำร้อง ไม่ทราบชื่อและที่อยู่ผู้ถูกร้อง ผู้ร้องไม่ใช่ผู้เสียหายในประเด็น ดังนี้
1) สถาบันการศึกษาห้ามแต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าสอบวัดผล
2) สถาบันการศึกษาห้ามบุคลากรแต่งกายตามเพศสภาพ
3) โรงเรียนไม่รับสมัครกลุ่มผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้าศึกษา
4) บริษัทไม่รับทำวิจัยกลุ่มผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดทางไลน์

**ผลการพิจารณา
และการปฏิบัติตาม
คำวินิจฉัย :**

คำร้องที่คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 7 เรื่อง โดยมีคำสั่งให้
ผู้ถูกร้องดำเนินการ ดังนี้

1. ให้สถานประกอบการแก้ไขระเบียบการแต่งกายให้พนักงานสามารถ
แต่งกายตามเพศสภาพได้ จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

ผู้ถูกร้องได้แก้ไขระเบียบการแต่งกายให้พนักงานสามารถแต่งกายตาม
เพศสภาพได้

2. ให้สถาบันการศึกษาอนุญาตให้นักศึกษาผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศ
โดยกำเนิด แต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน
การสอบวัดผล และการฝึกปฏิบัติงานได้ จำนวน 4 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

(1) สถาบันการศึกษาออกประกาศกำหนดแนวปฏิบัติการแต่งกาย
ของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือเพศวิถีไม่ตรงกับเพศกำเนิด
โดยให้สิทธินักศึกษามหาวิทยาลัยสามารถแต่งกายตามเพศวิถีในการ
เข้าชั้นเรียน สอบวัดผล ฝึกปฏิบัติงาน และแต่งกายชุดครุยวิทยฐานะ
ตามเพศวิถีในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรได้ และแนวปฏิบัติ
การแต่งกายของบุคลากรที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือเพศวิถีไม่ตรงกับ
เพศกำเนิด โดยให้สิทธิบุคลากรมหาวิทยาลัยสามารถแต่งกายชุดสุภาพ
ตามเพศวิถีมาปฏิบัติราชการได้ จำนวน 1 เรื่อง

(2) สถาบันศึกษาอยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไขระเบียบเพื่ออนุญาตให้
นักศึกษาผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดแต่งกายและไว้ทรงผม
ตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล และการฝึกปฏิบัติงาน
ได้ จำนวน 1 เรื่อง

(3) เมื่อถูกร้อง สถาบันการศึกษามีการนำเรื่องที่ร้องเสนอที่ประชุม
สภามหาวิทยาลัย และที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยมีมติให้ออกประกาศ
อนุญาตผู้สำเร็จการศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศ
ที่แตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถแต่งกายตามเพศสภาพเข้ารับ
พระราชทานปริญญาบัตรได้แล้ว และประกาศดังกล่าวยังมีผลบังคับ
มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ขณะนี้สถาบันการศึกษาได้มีการแต่งตั้ง
คณะกรรมการเพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับและระเบียบ
ทั้งหมดที่เกี่ยวกับการแต่งกายของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ
จำนวน 2 เรื่อง

3. ให้ผู้ถูกร้องจัดทำบันทึกสรุปบทเรียนเกี่ยวกับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศในชุมชนและสังคม จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- ผู้ถูกร้องจัดทำบันทึกสรุปบทเรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- 4. ให้ผู้ถูกร้องแก้ไขระเบียบว่าด้วยการออกหนังสือรับรองให้ต่ออายุวีซ่าแก่ชาวต่างประเทศ ผู้เข้ามาศึกษาหรือปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาในประเทศไทย จำนวน 1 เรื่อง
 - ในกรณีดังกล่าว คณะกรรมการ วลพ. ได้ยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อพิจารณาเสนอเรื่องต่อศาลปกครองพิจารณาว่าระเบียบของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือไม่

ผลการวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดิน ปัญหาที่ร้องเรียนยังไม่ปรากฏว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะพิจารณาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ จึงให้ยุติเรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- ผู้ถูกร้องฟ้องเพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ต่อศาลปกครอง

จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2561

ประเด็นที่ร้อง	เพศ					การรับพิจารณา					
						รับพิจารณา					ไม่รับพิจารณา
	ชาย	หญิง	แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด	ไม่ระบุเพศ	ผู้อื่นร้องแทน	มีคำวินิจฉัยแล้ว			ถอนคำร้อง	อยู่ระหว่างพิจารณา	
						จำหน่ายจากสารบบ	ยกคำร้อง	มีการเลือกปฏิบัติ			
สถาบันศึกษาห้ามแต่งกายตามเพศสภาพในการเข้าเรียน สอบวัดผล ฝึกปฏิบัติงาน	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
สำนักข่าวเสนอข่าวดูหมิ่นผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
หน่วยงานรัฐไม่อนุญาตให้ใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพในการขอมีบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
ผู้บริหารสถาบันการศึกษาห้ามบุคลากรแต่งกายตามเพศสภาพ	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
แบบเรียนสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีเนื้อหาที่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-
สถานประกอบการเลิกจ้างกลุ่มแรงงานสตรี	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานรัฐใช้วาจาดูหมิ่นและมีการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
หน่วยงานของรัฐไม่รับคำร้องขอจดทะเบียนสมรสของคู่รักเพศเดียวกัน (ผู้ร้อง 2 คน)	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
สถานประกอบการเลิกจ้างกลุ่มแรงงาน	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
รวมคำร้องปี 2561	1	-	7	-	3	-	1	7	1	0	2
รวมคำร้องทั้งหมดปี 2561	11					11					

จำนวนคำร้อง : 11 เรื่อง

เพศของผู้ร้อง : - ชาย 1 ราย
- ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จำนวน 7 ราย
- ผู้ร้องแทน จำนวน 3 ราย

ประเภทคำร้อง :

1. สถาบันการศึกษาห้ามแต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน จำนวน 1 ราย
2. สำนักข่าวเสนอข่าวดูหมิ่นผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด จำนวน 1 ราย
3. หน่วยงานของรัฐไม่ออกบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพ จำนวน 1 ราย
4. สถาบันการศึกษาห้ามบุคลากรแต่งกายตามเพศสภาพ จำนวน 1 ราย
5. แบบเรียนสุขศึกษาระดับมัธยมเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด (Transman และ Transwoman) จำนวน 2 ราย
6. สถานประกอบการเลิกจ้างกลุ่มแรงงานสตรี จำนวน 1 ราย
7. ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานรัฐมีวาจาดูหมิ่นและการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ จำนวน 1 ราย
8. หน่วยงานของรัฐไม่รับคำร้องขอจดทะเบียนสมรส (แบบ คร.1) ของคู่รักเพศเดียวกัน จำนวน 1 ราย (ผู้ร้อง 2 คน)
9. แรงงานถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม จำนวน 2 ราย

การรับพิจารณา :

1. คณะกรรมการ วลพ. รับพิจารณาคำร้อง จำนวน 9 เรื่อง
- มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 8 เรื่อง
- ผู้ร้องถอนคำร้องระหว่างกระบวนการพิจารณา จำนวน 1 เรื่อง
2. คณะกรรมการ วลพ. ไม่รับพิจารณาคำร้อง จำนวน 2 เรื่อง ในประเด็นแรงงานถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากเหตุแห่งการร้องไม่ใช่เป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ

ผลการพิจารณา : คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัย ดังนี้

1. ยกคำร้อง จำนวน 1 เรื่อง
2. มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องดำเนินการ จำนวน 6 เรื่อง ดังนี้

- 1) ให้นักศึกษาผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดสามารถแต่งกายและไว้ทรงผม ตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล และการฝึกปฏิบัติงานได้ และให้ผู้ร้องได้รับการชดเชยเยียวยาจากกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- สถาบันการศึกษาฟ้องขอเพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ต่อศาลปกครอง

- 2) ขอโทษผู้ร้อง จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- ผู้ถูกร้องดำเนินการขอโทษผู้ร้องแล้ว

- 3) แก้ไขข้อบังคับของหน่วยงาน ให้พนักงานมหาวิทยาลัยที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดสามารถใช้รูปถ่ายตามเพศสภาพในการขอมีบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- สถาบันการศึกษาฟ้องขอเพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ต่อศาลปกครอง

- 4) กำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกายของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และให้ผู้ร้องได้รับการชดเชยเยียวยาจากกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- อยู่ระหว่างรอผู้บริหารพิจารณาสั่งการตามคำวินิจฉัย

- 5) เสนอคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการทบทวนและแก้ไข หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และตำราเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สอดคล้องหรือไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จำนวน 2 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- ดำเนินการตามคำวินิจฉัย โดยมีการทบทวนและแก้ไขหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน และขณะนี้อยู่ระหว่างการยกร่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และตำราเรียน ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้
3. ให้ยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อพิจารณายื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาว่า กฎหมายที่หน่วยงานของรัฐใช้บังคับกับกรณีตามที่ถูกร้อง ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ จำนวน 1 เรื่อง

ผลการวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดิน ปัญหาที่ร้องเรียนยังไม่ปรากฏว่ามีปัญหา เกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ผู้ตรวจการแผ่นดิน จะพิจารณาเสนอเรื่อง พร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงให้ยุติเรื่อง

จำนวนคำร้องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ปี 2562

ประเด็นที่ร้อง	เพศ					การรับพิจารณา					
						รับพิจารณา					ไม่รับพิจารณา
	ชาย	หญิง	แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด	ไม่ระบุเพศ	ผู้อื่นร้องแทน	มีคำวินิจฉัยแล้ว			ถอนคำร้อง	อยู่ระหว่างพิจารณา	
						จำหน่ายจากสารบบ	ยกคำร้อง	มีการเลือกปฏิบัติ			
สถาบันศึกษาห้ามแต่งกายตามเพศสภาพในการเข้าเรียน สอบวัดผล ฝึกปฏิบัติงาน (ผู้ร้อง 3 คน)	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
หน่วยงานภาครัฐไม่ใช้คำนำหน้านามตามเพศสภาพในบัตรประจำตัวประชาชน	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
หนยงานภาครัฐจัดห้องพักในการฝึกอบรมไม่เหมาะสม	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
ร้านอาหารกีดกันไม่ให้ผู้มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้าใช้บริการ	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
สถาบันการศึกษาไม่รับสมัครผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้าทำงาน	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
สถาบันการศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศ โดยกำเนิดต่ำอันเนื่องมาจากการแต่งกายตามเพศสภาพ	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
สถาบันศึกษาห้ามการใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะในเอกสารขอจบการศึกษา	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-
เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสมในการเข้าตรวจค้นเคหสถาน	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
รวมคำร้องปี 2562	0	0	9	0	0	1	2	5	1	0	0
รวมคำร้องทั้งหมดปี 2562	9					9					

จำนวนคำร้อง : 9 เรื่อง

เพศของผู้ร้อง : - ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด จำนวน 9 ราย

ประเภทคำร้อง :

1. สถาบันการศึกษาห้ามแต่งกายและไว้ทรงผมตรงกับเพศสภาพในการเข้าเรียน การสอบวัดผล การฝึกปฏิบัติงาน จำนวน 1 ราย
2. หน่วยงานภาครัฐไม่ให้ใช้คำนำหน้านามตามเพศสภาพในบัตรประจำตัวประชาชน จำนวน 1 ราย
3. หน่วยงานภาครัฐจัดห้องพักในการฝึกอบรมไม่เหมาะสม จำนวน 1 ราย
4. ร้านอาหารกีดกันไม่ให้ผู้มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้าใช้บริการ จำนวน 1 ราย
5. สถาบันการศึกษาไม่รับสมัครผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิดเข้าทำงาน จำนวน 1 ราย
6. สถาบันการศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดต่ำ อันเนื่องมาจากการแต่งกายตามเพศสภาพ จำนวน 1 ราย
7. สถาบันศึกษาห้ามการใช้รูปถ่ายชุดครุยวิทยฐานะตามเพศสภาพในเอกสารขอจบสถาบันการศึกษา จำนวน 2 ราย
8. เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสมในการเข้าตรวจค้นเคหสถาน จำนวน 1 ราย

การรับพิจารณา : คณะกรรมการ วลพ. รับพิจารณาคำร้อง จำนวน 9 เรื่อง

- มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 8 เรื่อง

- ถอนคำร้อง จำนวน 1 เรื่อง

ผลการพิจารณา คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัย ทั้งสิ้น 7 เรื่อง ดังนี้

และการปฏิบัติตาม
คำวินิจฉัย :

1. ยกคำร้อง จำนวน 2 เรื่อง
2. ไม่รับพิจารณา จำนวน 1 เรื่อง เนื่องจากเป็นเรื่องที่ได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล จึงต้องห้ามรับคำร้องไว้พิจารณาตามข้อ 18 (2) ประกอบข้อ 5 ของระเบียบเดียวกัน และมาตรา 18 วรศ.แรก แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

3. มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องดำเนินการจำนวน 4 เรื่อง ดังนี้

- 1) ทำหนังสือขอโทษผู้ร้อง และมีข้อเสนอแนะให้ผู้ถูกร้องแสวงหาความร่วมมือกับเครือข่ายด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศในพื้นที่เพื่อจัดการณรงค์เชิงสังคมต่อประเด็นส่งเสริมสิทธิความหลากหลายทางเพศ รวมทั้งดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจแก่พนักงานโดยขอความร่วมมือจากเครือข่ายด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศ ในพื้นที่จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

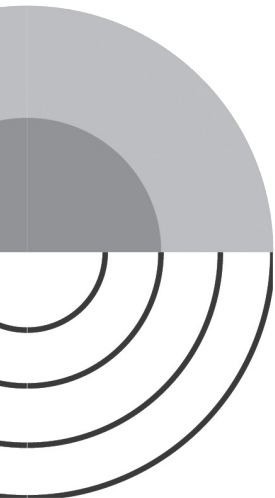
- สถานประกอบการได้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้ผู้แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดเข้าใช้บริการ นอกจากนี้ผู้ถูกร้องได้มีการกล่าวคำขอโทษต่อผู้ถูกร้องตามที่ผู้ร้องต้องการแล้ว
- 2) ให้มีหลักสูตรฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจประเด็นความหลากหลายทางเพศ แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน บุคลากรในหน่วยงาน และบุคคลทั่วไป และจัดทำกฎหมายรับรองเพศสภาพ จำนวน 1 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- ได้จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจประเด็นความหลากหลายทางเพศ แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน บุคลากรในหน่วยงาน และบุคคลทั่วไป และจัดทำกฎหมายรับรองเพศสภาพ
- 3) กำหนดมาตรการและวิธีปฏิบัติเพื่อรับรองสิทธิให้นักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือวิถีทางเพศแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดสามารถแต่งกายตามเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศของตน ทั้งการแต่งกายในชั้นเรียน ฝึกงาน เข้าสอบ การรับพระราชทานปริญญาบัตร การถ่ายรูปติดบัตรนักศึกษา และใบแสดงวุฒิการศึกษา รวมทั้งหลักฐานสำคัญทางการศึกษาอื่น ๆ และไม่กำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่จำกัดสิทธิ อันขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จำนวน 2 เรื่อง

การปฏิบัติตามคำวินิจฉัย

- สถาบันการศึกษา มีการออกประกาศมหาวิทยาลัยอนุญาตให้นักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศแตกต่างจากเพศโดยกำเนิดสามารถแต่งกายตามเพศสภาพ และอัตลักษณ์ทางเพศของตน ทั้งการแต่งกายในชั้นเรียน ฝึกงาน การเข้าสอบ การรับพระราชทานปริญญาบัตร การถ่ายรูปติดบัตรนักศึกษา และใบแสดงวุฒิการศึกษา รวมทั้งหลักฐานสำคัญทางการศึกษาอื่น ๆ
 - สถาบันการศึกษา อยู่ระหว่างดำเนินการตามคำวินิจฉัย โดยได้มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการเพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับและระเบียบทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด
4. มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ แต่เนื่องจากผู้ถูกร้องได้แก้ไขเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติแล้วในระหว่างการพิจารณาคำร้อง จึงไม่มีคำสั่งเพิ่มเติม แต่มีข้อเสนอแนะ ให้ผู้ถูกร้องสร้างรูปแบบการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจแก่ประชาคมมหาวิทยาลัย จำนวน 1 เรื่อง

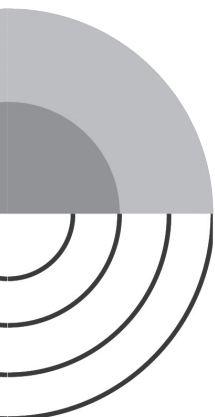

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ดำรงตำแหน่งระหว่าง

23 มิถุนายน 2559 – 22 มิถุนายน 2562

คำสั่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ที่ ๖๐๑/๒๕๕๙

เรื่อง แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

โดยที่มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ บัญญัติให้มีคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่น้อยกว่าแปดคนแต่ไม่เกินสิบคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยการสรรหาจากผู้ซึ่งมิใช่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการ สทพ. ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศจำนวนสามคน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน ด้านนิติศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านจิตวิทยา และด้านแรงงาน อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ประกอบกับมติที่ประชุมของคณะกรรมการสรรหาตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙ จึงแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดังนี้

๑. นางสาวมาลี พงษ์พงศาวิไล	ประธานกรรมการ
๒. นายรณภูมิ สามัคคีคารมย์	กรรมการ
ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ	
๓. นางสาวสุเพ็ญศรี พิงโคสูง	กรรมการ
ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ	
๔. นางสาวอุษา เลิศศรีสันต์	กรรมการ
ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ	
๕. นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน	
๖. นายวิเชียร ขวาลิต	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์	
๗. รองศาสตราจารย์นงเยาว์ เนาวรัตน์	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์	

๘. นายกมลเศรษฐ์ เก่งการเรือ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา	กรรมการ
๙. นางวณี ธิติประเสริฐ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแรงงาน
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป	กรรมการ

สั่ง ณ วันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙
พลตำรวจเอก อดุลย์ แสงสิงแก้ว
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศลาออกจากตำแหน่ง

ด้วย นายวิเชียร ขวลิขิต กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ ขอลาออกจากตำแหน่ง ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ความเป็นกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศในด้านดังกล่าวของนายวิเชียร ขวลิขิต จึงสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ตามนัยมาตรา ๘ (๒) ประกอบมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

พลเอก อนันตพร กาญจนรัตน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คำสั่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ที่ ๙๓/๒๕๖๒

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ แทนตำแหน่งที่ว่าง

ตามคำสั่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ ๖๐๑/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เนื่องจากนายวิเชียร ขวาลิต กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ ตามคำสั่งดังกล่าว ได้ลาออกจากตำแหน่ง จึงทำให้ตำแหน่งดังกล่าวว่างลงก่อนครบวาระ นั้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงแต่งตั้งนางสาวอารยา สุขสม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ เป็นกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ แทนตำแหน่งที่ว่าง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

พลเอก อนันตพร กาญจนรัตน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ประวัติและผลงานคณะกรรมการ วินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2559 – 2562

ศาสตราจารย์มาลี พุกพงษ์พงคาวลี

ประธานกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ความเชี่ยวชาญหลัก

- นิติศาสตร์
- กฎหมายแรงงานและสวัสดิการสังคม
- กฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับสตรี
- อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบขององค์การสหประชาชาติ (CEDAW)

การศึกษา

- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัย Yale สหรัฐอเมริกา
- เนติบัณฑิตไทย จากสำนักฝึกอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

- อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประธานมูลนิธิเพื่อแรงงานหญิง
- ผู้อำนวยการโครงการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาสตรีในประเทศไทย (WIDCIT)
- ที่ปรึกษานโยบายด้านแรงงานของนายกรัฐมนตรี (พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ)
- ฯลฯ

ผลงาน

- หนังสือ “มาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย”
- หนังสือ “ย้อนรอยสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง”
- หนังสือ “สิทธิความเป็นคนของผู้หญิง พันธกรณีระหว่างประเทศ กฎหมายและข้อถกเถียง”
- ฯลฯ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รณภูมิ สาบักศิการมย์

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

ความเชี่ยวชาญหลัก

- มานุษยวิทยาการแพทย์

ความเชี่ยวชาญย่อย

- เพศวิถีและสิทธิความหลากหลายทางเพศ

การศึกษา

- กำลังศึกษาปริญญาเอก : สาขาวิชาเอกสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ปริญญาโท : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล
- ปริญญาตรี : วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเอกวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิชาโทอนามัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

- กรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. สถานิติบัญญัติแห่งชาติ
- กรรมการร่างระเบียบตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558
- ประธานมูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยไทย
- ผู้ช่วยผู้ประสานงานภาคีความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้านเพศภาวะ เพศวิถีและสุขภาพ
- ฯลฯ

นางสาวสุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

การศึกษา

- ฝึกอบรมผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานกลาง
- ฝึกอบรมที่ปรึกษาสหภาพแรงงาน
- ฝึกอบรมเทคนิคการให้คำปรึกษาผู้หญิงที่ประสบภาวะวิกฤต (ขั้นพื้นฐาน/ขั้น Advance)

ประสบการณ์การทำงาน

- หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ/ผู้ช่วยผู้จัดการแผนงานลดผลกระทบจากเครื่องตัดแอลกอฮอล์ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล
- ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง รุ่นที่ 2 ศาลแรงงานกลาง
- ประธานสหภาพแรงงานซิกเนติกส์
- ผู้ประสานงาน WeMove
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายแรงงานหญิง/หัวหน้าศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง
- ผู้ก่อตั้งและฝ่ายการศึกษาของกลุ่มบูรณาการแรงงานสตรี
- ฯลฯ

ผลงาน

- บุคคลดีเด่นด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายและการคุ้มครองสิทธิสตรี ประเภท บุคคลภาคเอกชน ปี 2555 จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ผู้หญิงแห่งปี 2559 จากสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ
- สตรีไทยดีเด่นปี 2558 ด้านพัฒนาสังคม จากสภาสตรีแห่งชาติฯ
- นักฝึกอบรมประเด็น Gender และประเด็นสิทธิสตรี
- คณะทำงานเครือข่ายยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี
- หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมความเสมอภาค

นางสาวอุษา เลิศศรีสันกัต

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

ความเชี่ยวชาญหลัก

- สิทธิมนุษยชนกับเพศภาวะ

ความเชี่ยวชาญย่อย

- การให้ความคุ้มครองหญิงที่ประสบกับความรุนแรง

การศึกษา

- ปริญญาโท : สิทธิมนุษยชนกับการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล
- ปริญญาตรี : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

- ผู้อำนวยการโครงการ/ผู้ประสานงานโครงการ/เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและรณรงค์/เจ้าหน้าที่โครงการบ้านพักผู้หญิง มูลนิธิผู้หญิง
- พนักงานแผนกหลักทรัพย์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เจเนอรัลไฟแนนซ์
- ฯลฯ

นางสาวเสาวลักษณ์ กองกiewicz

กรรมการวิจัยด้านการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน

ความเชี่ยวชาญหลัก

- ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่พัฒนามาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ความเชี่ยวชาญย่อย

- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

การศึกษา

- ปริญญาโท : ศีลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาตรี : บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาเอกการประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์การทำงาน

- ผู้ประสานงานภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง มูลนิธิอโบลิสเพื่อการพัฒนาประเทศฟินแลนด์
- หัวหน้าสำนักงานองค์การคนพิการสากล ประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก
- ผู้ช่วยโครงการศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก

ผลงาน

- ประกาศเกียรติคุณด้านสิทธิมนุษยชนในภาคเอกชนดีเด่น ด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของสตรี ปี 2551
- บริหารพัฒนากิจการส่งเสริมและผลักดันประเด็น Intersectionality ในสิทธิมนุษยชนและการพัฒนากระแสหลัก
- เสนอความคิดเห็นต่อภาครัฐและภาคประชาสังคมเกี่ยวกับนโยบายสำหรับสตรีพิการและคนพิการ ในระดับประเทศและระดับสากล
- ผลักดันให้มีการแก้ไขปรับปรุงนโยบายด้านการปกป้องคุ้มครองสตรีพิการจากการถูกเลือกปฏิบัติ/ความรุนแรงที่สอดคล้องกับอนุสัญญาที่ประเทศไทยเป็นรัฐภาคีเครือข่าย
- ฯลฯ

นายวิเชียร เวลิต

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์
(ลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความเชี่ยวชาญหลัก

- ด้านนิติศาสตร์

ความเชี่ยวชาญย่อย

- ด้านสังคมศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาโท : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาตรี : รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์การทำงาน

- ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ฝ่ายข้าราชการประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- ปลัดกระทรวงมหาดไทย
- อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์
- ฯลฯ

รองศาสตราจารย์นงเยาว์ เนาวัฒน์

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์

ความเชี่ยวชาญหลัก

- สังคมศาสตร์/สตรีศึกษา

ความเชี่ยวชาญย่อย

- การวิจัยและการพัฒนา/ส่งเสริมด้านการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจและลดเจตคติที่ผิด ๆ ต่อสตรีและคนชายขอบ/แรงงาน/ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี/สตรีกับการเมือง/การย้ายถิ่น และการค้ามนุษย์

การศึกษา

- ปริญญาเอก : Doctor of Philosophy สาขาวิชาเอก Development Studies
- University of Leeds, United Kingdom
- ปริญญาโท : M.A. สาขาวิชาเอก Woman's Studies, University of York, United Kingdom
- ปริญญาโท : สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาambahบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาตรี : เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

- กรรมการเฉพาะเรื่องด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย
- อุปนายกสมาคมผู้หญิง กฎหมาย และการพัฒนา
- กรรมการเครือข่ายผู้หญิงกับการปฏิรูปประเทศไทย
- ผู้แทนประเทศไทย Asia Pacific Forum on Women Law and Development
- ฯลฯ

นายกมลเศรษฐ์ เก่งการเรือ

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา

การศึกษา

- ปริญญาตรี : วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเอกจิตวิทยาสังคม มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์

ประสบการณ์การทำงาน

- เจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษา ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย
- นักสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
- คณะกรรมการที่ปรึกษาในกลุ่มชายรักชาย ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย
- ผู้ให้คำปรึกษา คลินิกนิรนาม สภากาชาดไทย
- ผู้ให้คำปรึกษาโทรศัพท์คุณภาพชีวิต สถาบันเพศศาสตร์ศึกษา
- วิทยากรด้านเพศศึกษา เอดส์ ยาเสพติด

ผลงาน

- บุคลากรดีเด่นประจำปี 2550 โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
- งานปกป้องสิทธิกลุ่มความหลากหลายทางเพศ
- นักสังคมสงเคราะห์ดีเด่น ประจำปี 2551 มูลนิธิศาสตราจารย์ปกรณ์ อังศุสิงห์
- นักสังคมสงเคราะห์ดีเด่นด้านเอดส์
- โครงการให้ความรู้และสร้างแกนนำในกลุ่มชายบริการในและนอกระบบด้านเอดส์/ยาเสพติด
- โครงการให้ความรู้และสร้างแกนนำในหญิงบริการในและนอกระบบด้านเอดส์/ยาเสพติด
- ฯลฯ

นางวณิ ธิติประเสริฐ

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแรงงาน

ความเชี่ยวชาญหลัก

- สิทธิมนุษยชน
- สิทธิสตรี

ความเชี่ยวชาญย่อย

- สิทธิแรงงาน

การศึกษา

- ปริญญาโท : Master of Arts in Development Studies (Women and Development) Institute of Social Studies, The Netherlands
- ปริญญาตรี : อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

- เจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งพิมพ์และเอกสาร มูลนิธิเพื่อแรงงานหญิง
- กรรมการมูลนิธิเพื่อนหญิง
- นักวิจัยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นักพัฒนา/วิเทศสัมพันธ์/นักสิทธิมนุษยชน กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม
- บัณฑิตอาสาสมัคร สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารยา สุขสม

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์

ความเชี่ยวชาญหลัก

- นิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาเอก : นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

- อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- เจ้าหน้าที่ศาลปกครอง ตำแหน่งเลขานุการดำเนินงานปกครอง ศาลปกครองกลาง

รายชื่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ซึ่งดำรงตำแหน่งระหว่าง 23 มิถุนายน 2559 – 22 มิถุนายน 2562

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 1

1) ศาสตราจารย์มาลี พงษ์พวงสาวลี	ประธานอนุกรรมการ
2) นายรณภูมิ สามัคคีคารมย์	อนุกรรมการ
3) นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	อนุกรรมการ
4) นางสาวนัยนา สุภาพิ่ง	อนุกรรมการ
5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อานนท์ ศรีบุญโรจน์	อนุกรรมการ
6) นายปัญญา กางกรณ์	อนุกรรมการ

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 2

1) นางวณิ จิตติประเสริฐ	ประธานอนุกรรมการ
2) นายกมลเศรษฐ์ เก่งการเรือ	อนุกรรมการ
3) นางสาวสุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง	อนุกรรมการ
4) นายกิตตินันท์ ธรรมธัช	อนุกรรมการ
5) นางสาวจันทิมา ธนาสว่างกุล	อนุกรรมการ

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 3

1) นายวิเชียร ขวาลิต	ประธานอนุกรรมการ
2) รองศาสตราจารย์นงเยาว์ เนาวรัตน์	อนุกรรมการ
3) นางสาวอุษา เลิศศรีสันทัด	อนุกรรมการ
4) นางอัจฉริยา ทวีสุข	อนุกรรมการ
5) นางสาวอารีวรรณ จตุทอง	อนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 4

1) ศาสตราจารย์มาลี พงษ์พงศาวิไล	ประธานอนุกรรมการ
2) นายวิเชียร ขวลิขิต	อนุกรรมการ
3) นางวณิ ธิติประเสริฐ	อนุกรรมการ
4) นายอานนท์ ศรีบุญโรจน์	อนุกรรมการ
5) นางอัจฉริยา ทวีสุข	อนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 5

1) ศาสตราจารย์มาลี พงษ์พงศาวิไล	ประธานอนุกรรมการ
2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์รณภูมิ สามัคคีคารมย์	อนุกรรมการ
3) นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	อนุกรรมการ
4) นายปัญญา กางกรณ	อนุกรรมการ
5) นายวาทีน หนูเกื้อ	อนุกรรมการ
6) นายชฤทธิ์ มีสิทธิ์	อนุกรรมการ

ประวัติและผลงานคณะกรรมการ วินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2559 – 2562

นางสาวนิยนา สุกาพงษ์

ความเชี่ยวชาญหลัก

- สิทธิมนุษยชน
- ความเป็นธรรมทางเพศ

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์การทำงาน

- กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- คณะทำงานก่อตั้งเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ
- อนุกรรมการสิทธิมนุษยชน สภานายความ
- อนุกรรมการในคณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ สภาผู้แทนราษฎร

ผลงาน

- รางวัลโชก้า (Ashoka Fellow) สหรัฐอเมริกา สำหรับผู้มีความคิดริเริ่มสร้างงานเพื่อช่วยเหลือสังคมที่ยังไม่เคยดำเนินงานมาก่อน ร่วมผลักดันในการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อานนท์ ศรีบุญโรจน์

ความเชี่ยวชาญหลัก

- นิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม อันดับ 2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิทยานิพนธ์ดีเด่น

ประสบการณ์การทำงาน

- อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (วิทยาเขตสงขลา)
- อุปนายกฝ่ายพิทักษ์สิทธิและกฎหมาย สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนสอนคนตาบอด กรุงเทพฯ

ผลงาน

- หนังสือ : กฎหมายประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน ค้ำประกัน จำนอง จำนำ ฯลฯ

นายปัญญา กงกรณ์

ความเชี่ยวชาญหลัก

- นิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์การทำงาน

- ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- นักประชาสัมพันธ์ (ด้านเด็ก) สถานเยาวชนบ้านห้วยโป่ง จังหวัดระยอง
- นิติกร (ด้านวินัย) กรมประชาสัมพันธ์
- นิติกร (ด้านนิติการ) สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- วิทยาการ (ด้านนิติการ) สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

นายกิตตินันท์ ธรรมธัช

ความเชี่ยวชาญหลัก

- นิติศาสตร์
- ความหลากหลายทางเพศ

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทนายความ

ประสบการณ์การทำงาน

- นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย
- คณะกรรมการกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558
- ประธานที่ปรึกษาชุมชนที่มีความหลากหลายทางเพศ M-CAB คลินิกชุมชนสีลม
- ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์กลุ่มเกย์การเมืองไทย
- แกนนำองค์กร Pride Festival เพื่อความหลากหลายทางเพศ
- ฯลฯ

ผลงาน

- บุคคลตัวอย่าง แห่งปี 2557 ในสาขานักต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มูลนิธิสังคมไทยและเส้นทางไทย
- คณะกรรมการจัดงานประชุมเพศวิถี เพศภาวะ และสิทธิทางเพศ ในภูมิภาคเอเชีย
- ฯลฯ

นางสาวจันทิมา ธนาสว่างกุล

ความเชี่ยวชาญหลัก

- นิติศาสตร์
- พระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การศึกษา

- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เนติบัณฑิตไทย จากสำนักฝึกอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ประสบการณ์การทำงาน

- อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานอัยการสูงสุด

ผลงาน

- รางวัลดีเด่นด้านกระบวนการยุติธรรมทั่วไป ปี 2559 จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ร่วมผลักดันในการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- คณะอนุกรรมการตรวจสอบการละเมิด ด้านเด็ก สตรี และความเสมอภาคของบุคคล และคณะอนุกรรมการด้านอื่น ๆ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางอัจฉริยา ทวีสุข

ความเชี่ยวชาญหลัก

- นิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี: นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เนติบัณฑิตไทย
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายเอกชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

- นิติกรชำนาญการพิเศษ หัวหน้าฝ่ายวินัย กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- นิติกร กองนิติการ กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
- นิติกร กองนิติการ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผลงาน

- คณะทำงานตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- คณะกรรมการกลั่นกรองการวินิจฉัยอุทธรณ์ของนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ
- ฯลฯ

นางสาวอารีวรรณ จตุทอง

ความเชี่ยวชาญหลัก

- ด้านกฎหมาย

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- เนติบัณฑิตไทย
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ประสบการณ์การทำงาน

- นักวิชาการปฎิรูปกฎหมายชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการปฎิรูปกฎหมาย
- เลขานุการคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ สำนักงานคณะกรรมการปฎิรูปกฎหมาย
- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

ผลงาน

- คณะทำงานยกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมโอกาสและความเท่าเทียมระหว่างเพศ (ฉบับประชาชน)
- คณะทำงานยกร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองฉบับประชาชน
- กรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ ในคณะกรรมการปฎิรูปกฎหมาย
- กรรมการฝ่ายกฎหมายและสถานภาพสตรี ของสภาสตรีแห่งชาติฯ
- ฯลฯ

นายวาทีน หนูเกื้อ

ความเชี่ยวชาญหลัก

- ด้านนิติศาสตร์
- ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายแรงงาน

การศึกษา

- ประกาศนียบัตรชั้นสูงบัณฑิตอาสาสมัคร (บ.อ. 6) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Diploma (ผู้นำท้องถิ่น)/ SEARSOLIN, Xavier University, The Philippines.
- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เนติบัณฑิตไทย

ประสบการณ์การทำงาน

- หัวหน้าสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
- ทนายความ หัวหน้าสำนักกฎหมายเกื้อนิติการ
- ที่ปรึกษาคณะกรรมการกฎหมาย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- กรรมการสายงานแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- รองประธานคณะกรรมการกฎหมายแรงงานฯ สภาหอการค้าไทย

นายชฤทธิ์ มีสิทธิ์

ความเชี่ยวชาญหลัก

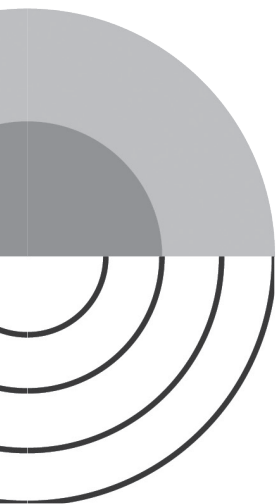
- นิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทนายความ

ประสบการณ์การทำงาน

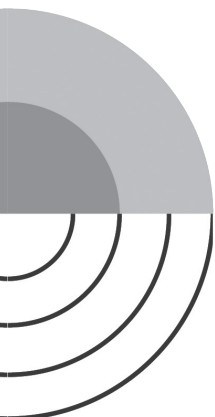
- ทนายความเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแรงงาน
- รองประธานกรรมการมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ (โฮมเนท)
- ดำเนินงานด้านการพัฒนาแรงงานและอาชีพโดยเน้นกลุ่มแรงงานนอกระบบ (พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน)
- อนุกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ด้านการคุ้มครองสิทธิแรงงานและการประกอบอาชีพ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (พ.ศ. 2553)
- ประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชน ด้านแรงงาน ที่อยู่อาศัยและคนในชุมชนเมือง สภาทนายความ (พ.ศ. 2548 - 2550)
- ประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชน ด้านแรงงาน สภาทนายความ (พ.ศ. 2545 - 2547)
- กรรมการสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ดำเนินงานด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (พ.ศ. 2540 - 2548)

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ดำรงตำแหน่งระหว่าง
25 กันยายน 2562 – ปัจจุบัน

คำสั่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ที่ ๖๖๘/๒๕๖๒

เรื่อง แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

โดยที่ประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แต่งตั้งตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้ดำรงตำแหน่งครบวาระสามปีแล้ว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการสรรหาประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๖๑ ครั้งที่ ๔/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ จึงแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดังนี้

๑. นายปรีชา ปลั่งจิตต์	ประธานกรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รณภูมิ สามัคคีคารมย์	กรรมการ
ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ	
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพดล ศุกระกาญจน์	กรรมการ
ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ	
๔. นางสาวณฐกมล ศิวะศิลป์	กรรมการ
ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ	
๕. นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน	
๖. นางสาวอารยา สุขสม	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์	
๗. นายปัญญา กางกรณ์	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์	
๘. นางสาวสุทิตี เมธีประภา	กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์	

๙. นางสาวชนตตี ทินนาม
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์	กรรมการ
๑๐. นายกมลเศรษฐ์ เก่งการเรือ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา	กรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์ณัฐวุฒิ พิมพา
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแรงงาน
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป	กรรมการ

สั่ง ณ วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

จุติ ไกรฤกษ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ประวัติและผลงานคณะกรรมการ วินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2562 – ปัจจุบัน

นายปรีชา ปลื้มจิตต์

ประธานกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

การศึกษา

- ปริญญาตรี : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปริญญาตรี : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญาโท : คณะการจัดการและการท่องเที่ยว สาขาวิชาการจัดการ

ประสบการณ์การทำงาน

- ทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน
- รองผู้จัดการทั่วไปศูนย์ Center of Excellence บริษัทซีพีเอฟ จำกัด (มหาชน)
- ผู้ช่วยอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผู้อำนวยการหน่วยงานนโยบายและกลยุทธ์งานทรัพยากรมนุษย์ บริษัท ปตท. เคมีคอล จำกัด (มหาชน)
- ผู้จัดการส่วนบริหารทรัพยากรมนุษย์ บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด (มหาชน)

ตำแหน่ง

- ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รณภูมิ สาบักคิการมย์

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

การศึกษา

- ปริญญาตรี : วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท : ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ปริญญาเอก : ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ประสบการณ์

- ผู้ช่วยผู้ประสานงาน ภาควิชาความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้านเพศภาวะ เพศวิถี และสุขภาพ
- นักวิจัยอาวุโส ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- อาจารย์ประจำ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำแหน่ง

- อาจารย์ประจำ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพดล สุกระกาญจน์

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

การศึกษา

- ปริญญาตรี : คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ปริญญาโท : คณะวิทยาศาสตร์ สาขาการประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประสบการณ์

- RESEARCH FELLOW ปฏิบัติการวิจัย UNIVERSITY OF MUNICH GERMANY
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรบุคคล มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายพัฒนาองค์กรและทรัพยากรบุคคล มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตำแหน่ง

- อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

นางสาวณัฐกมล คีวะศิลป์

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประกาศนียบัตรนิติศาสตร์ เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์

ประสบการณ์

- หน่วยงาน สำนักงานนายความณัฐกมล คีวะศิลป์

ตำแหน่ง

- หน่วยงาน สำนักงานนายความณัฐกมล คีวะศิลป์

นางสาวเสาวลักษณ์ กองกiewicz

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน

การศึกษา

- ปริญญาตรี : บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาโท : การพัฒนารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประกาศนียบัตร ความพิการและความเท่าเทียม องค์การแรงงานระหว่างประเทศ
- ประกาศนียบัตร ความพิการและสิทธิมนุษยชน สถาบันสิทธิมนุษยชน

ประสบการณ์

- เลขานุการผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่น ศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก
- เจ้าหน้าที่พัฒนาหลักสูตรด้านสิทธิมนุษยชนกับคนพิการ องค์การคนพิการสากลประจำภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
- ผู้ประสานภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง องค์การคนพิการและสตรีพิการ ภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง
- นายกสมาคมส่งเสริมศักยภาพสตรีพิการ
- กรรมการบริหาร ศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก

ตำแหน่ง

- นายกสมาคมส่งเสริมศักยภาพสตรีพิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารยา สุขสม

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาเอก : นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์

- เจ้าหน้าที่ศาลปกครอง ตำแหน่งเลขานุการดำเนินงานปกครอง ศาลปกครองกลาง
- อาจารย์ พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ตำแหน่ง

- อาจารย์ พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

นายปัญญา กงกรณ์

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาโท : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์

- ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย (นิติกรคุณวุฒิ) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ผู้อำนวยการกองกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- นิติกรฝ่ายวินัย กรมประชาสัมพันธ์
- นักประชาสัมพันธ์ สถานเยาวชนบ้านห้วยโป่ง กรมประชาสัมพันธ์

ตำแหน่ง

- ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย (นิติกรคุณวุฒิ) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

นางสุกฤณี เมธิประภา

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ปริญญาโท : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์

- หน่วยงาน สำนักงานกฎหมายและการบัญชีอินเตอร์เกรท
- คณะอนุกรรมการกิจการสตรี คณะกรรมการพัฒนาสังคม เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- คณะทำงานศึกษาและวิเคราะห์กฎหมาย สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย
- คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติและการไกล่เกลี่ย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตำแหน่ง

- ผู้จัดการและหน่วยงาน สำนักงานกฎหมายและการบัญชีอินเตอร์เกรท

นางสาวเบเนตตี ก็นนาม

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท : วารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาเอก : นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์

- ผู้สื่อข่าว บริษัท แปซิฟิค คอร์ปอเรชั่น จำกัด
- อาจารย์ประจำ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- อาจารย์ประจำ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
- อาจารย์ประจำ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
- อาจารย์ประจำ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่ง

- อาจารย์ประจำ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายกมลเศรษฐ์ เก่งการเรือ

กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา

การศึกษา

- ปริญญาตรี : วิทยาศาสตร์บัณฑิต จิตวิทยาสังคม มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาโท : คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาคอร์ปครวัและสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประสบการณ์

- ผู้ให้คำปรึกษา ศูนย์วิจัยโรคเอดส์
- นักสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
- กรรมการ สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์
- กรรมการ มูลนิธิครอบครัวพอเพียง
- เลขาธิการสมาคม สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย

ตำแหน่ง

- เลขาธิการสมาคม สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย

รายชื่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
ซึ่งดำรงตำแหน่งระหว่าง 25 ก.ย. 2562 – ปัจจุบัน

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 1

1) นายปัญญา ทางกรณ	ประธานอนุกรรมการ
2) นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	อนุกรรมการ
3) นางสาวชนนิตี ทินนาม	อนุกรรมการ
4) นางสาวนัยนา สุภาพิ่ง	อนุกรรมการ
5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวณิชย์	อนุกรรมการ

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 2

1) นายกมลเศรษฐ์ เก่งการเรือ	ประธานอนุกรรมการ
2) รองศาสตราจารย์ณัฐวุฒิ พิมพา	อนุกรรมการ
3) นางสาวณัฐกมล ศิวะศิลป์	อนุกรรมการ
4) นางเกณิกา เพื่องฟู	อนุกรรมการ
5) นางสาวธนพร วิจันทร์	อนุกรรมการ

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 3

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์รณภูมิ สามัคคีคารมย์	ประธานอนุกรรมการ
2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารยา สุขสม	อนุกรรมการ
3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพดล ศุภระกาญจน์	อนุกรรมการ
4) นางสาวพัชนี เต็มเปี่ยม	อนุกรรมการ
5) นายสุภัทร บุญส่ง	อนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะที่ 4

1) นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	ประธานอนุกรรมการ
2) นางสาวณฐกมล ศิวะศิลป์	อนุกรรมการ
3) นางสุทธินี เมธิประภา	อนุกรรมการ
4) นายกิตตินันท์ ธรรมรัช	อนุกรรมการ
5) นางสาวอัจฉริยา ทวีสุข	อนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะเฉพาะกิจที่ 1

1) นายปัญญา กางกรณ์	ประธานอนุกรรมการ
2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์รณภูมิ สามัคคีคารมย์	อนุกรรมการ
3) นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	อนุกรรมการ
4) นางสาวนัยนา สุภาพัง	อนุกรรมการ
5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อานนท์ ศรีบุญโรจน์	อนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะเฉพาะกิจที่ 2

1) นายปัญญา กางกรณ์	ประธานอนุกรรมการ
2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์รณภูมิ สามัคคีคารมย์	อนุกรรมการ
3) นางสาวเสาวลักษณ์ ทองก๊วย	อนุกรรมการ
4) นายวาทิน หนูเกื้อ	อนุกรรมการ
5) นายชฤทธิ มีสิทธิ์	อนุกรรมการ

ประวัติและผลงานคณะอนุกรรมการ วินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2562 - ปัจจุบัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปาริณา ศรีวณิชย์

ความเชี่ยวชาญ

- ด้านนิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : คณะนิติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับหนึ่งเหรียญทอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปริญญาโท : สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐเพนซิลวาเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ปริญญาโท : สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ปริญญาเอก : สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐ

ประสบการณ์

- ผู้ช่วยอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่ง

- คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางเกณิกา เป็องฟู

ความเชี่ยวชาญ

- ด้านนิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปริญญาโท : International legal studies washington college of law american university
- ปริญญาเอก : นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์

- ทนายความ ธนาคารกรุงไทย
- รองผู้จัดการฝ่ายกฎหมาย บริษัท เงินทุน เอกชนกิจ จำกัด (มหาชน)
- ผู้จัดการฝ่ายกฎหมาย บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน)
- ที่ปรึกษากฎหมาย บริษัททรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
- กรรมการ บริษัททรูอินเทอร์เน็ต คอร์ปอเรชั่น จำกัด

นางสาวนพร วิจิตร

ความเชี่ยวชาญ

- ด้านแรงงาน

การศึกษา

- ปวช.วิทยาลัยขึ้นชมไทย-เยอรมัน สระบุรี

ประสบการณ์

- อนุกรรมการพิจารณาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ จังหวัดสระบุรี
- ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 1
- ที่ปรึกษาแรงงาน
- กรรมการบริหารสหภาพแรงงานอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง
- กรรมการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์สหภาพแรงงานนครหลวง

ตำแหน่ง

- พนักงานบริษัท กระรัต ฟอเซท จำกัด

นางสาวพิชณี เต็มเปี่ยม

ความเชี่ยวชาญ

- ด้านนิติศาสตร์

การศึกษา

- ปริญญาตรี : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เกียรตินิยมการอบรมหลักสูตรเตรียมความพร้อมผู้ประนีประนอม รุ่นที่ 2
- ประกาศนียบัตรหลักสูตรการพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ย โครงการส่งเสริมการพัฒนางานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ประสบการณ์

- ทนายความ สำนักงานจินดาชัยรัตน์
- ผู้อำนวยการกองนิติการ ฝ่ายกฎหมาย การไฟฟ้านครหลวง
- อุปนายกฝ่ายวิชาการ สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย ในพระบรมชिरานุปลั้มภ
- คณะอนุกรรมการด้านสตรีในคณะกรรมการพัฒนาสังคมและกิจการ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

ตำแหน่ง

- อุปนายกฝ่ายวิชาการ สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ

นายสุภัทร บุญส่งสมักร

ความเชี่ยวชาญ

- ด้านนิติศาสตร์

การศึกษา

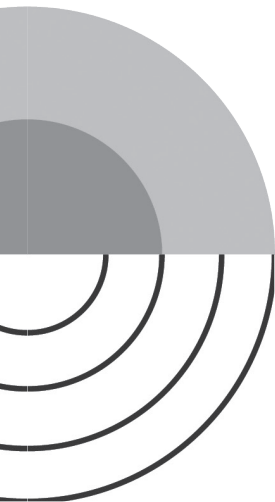
- ปริญญาตรี : วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ปริญญาตรี : นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท : ศีลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาโท : นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ปริญญาเอก : ศรัทธาตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

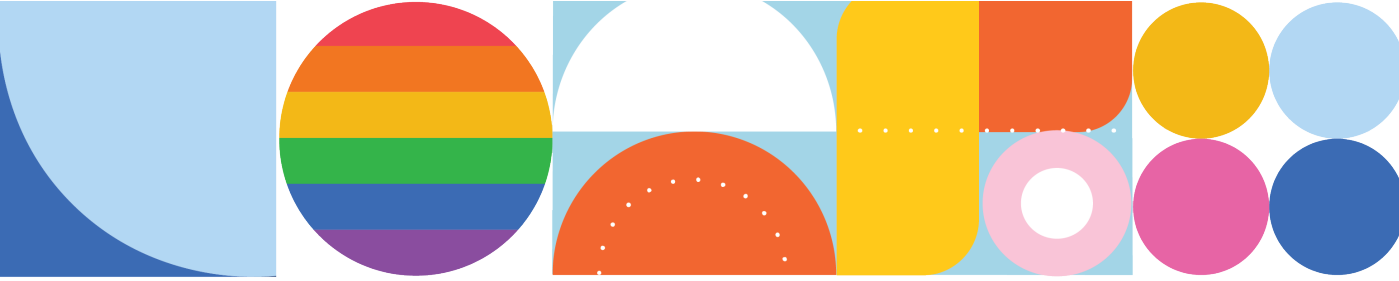
ประสบการณ์

- นักวิชาการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
- นิติกรชำนาญการพิเศษ กระทรวงการอุดมศึกษาฯ
- ผู้อำนวยการสำนักนิติการ กระทรวงการอุดมศึกษาฯ

ตำแหน่ง

- ผู้อำนวยการสำนักนิติการ กระทรวงการอุดมศึกษาฯ

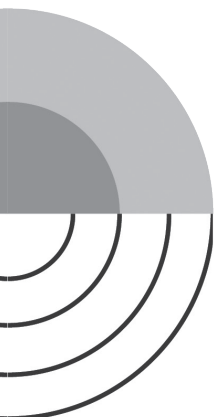

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติ

ความเท่าเทียมระหว่างเพศ

พ.ศ. ๒๕๕๘

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เป็นปีที่ ๗๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยความเท่าเทียมระหว่างเพศ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

“กรม” หมายความว่า กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกระเบียบหรือประกาศ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

ระเบียบหรือประกาศตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

มาตรา ๕ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ” เรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ สทพ.” ประกอบด้วย

(๑) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ

(๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ

(๓) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนสิบเอ็ดคน ได้แก่ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และปลัดกระทรวงสาธารณสุข

(๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนเก้าคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนองค์กรสตรีและองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวนหกคน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์ ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านสังคมศาสตร์ หรือด้านจิตวิทยา จำนวนสามคน

ให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ และมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการในกรมจำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา ๖ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์

(๓) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) ไม่เคยถูกไล่ออกหรือปลดออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะกระทำผิดวินัย

(๕) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ว่าได้กระทำการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๗) ไม่เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลถึงที่สุดให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ

(๘) ไม่เคยเป็นผู้กระทำการล่วงเกิน คุณความ หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญทางเพศ

(๙) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง

มาตรา ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวาระหนึ่ง หากยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่า กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่ง ติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

มาตรา ๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) คณะรัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องหรือไม่สุจริตต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือหย่อนความสามารถ

(๔) พ้นจากการเป็นผู้แทนองค์กรสตรีหรือองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศ ตามมาตรา ๕ (๔)

(๕) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๖

มาตรา ๙ ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้แต่งตั้งผู้อื่น ดำรงตำแหน่งแทน เว้นแต่วาระของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเหลือไม่ถึงเก้าสิบวัน จะไม่แต่งตั้งกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิแทนก็ได้ และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

ในระหว่างที่ยังไม่ได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้คณะกรรมการ สทพ. ประกอบด้วยกรรมการเท่าที่เหลืออยู่

มาตรา ๑๐ คณะกรรมการ สทพ. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย มาตรการ และแผนปฏิบัติงานเพื่อให้มีการส่งเสริมความเท่าเทียม ระหว่างเพศในทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

(๒) เสนอแนะนโยบาย และข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัตินี้

(๓) กำหนดแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ ชดเชยและเยียวยา หรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคล ซึ่งตกเป็นผู้เสียหายจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๔) ตรวจสอบ แนะนำ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและ หน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(๕) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๖) ส่งเสริมให้มีการเก็บข้อมูลจำแนกเพศ รวมทั้งเสนอรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พระราชบัญญัตินี้ต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๗) วางระเบียบเกี่ยวกับการกำกับดูแลและตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ สทพ. หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงการกำหนดมาตรการพิเศษดังต่อไปนี้ เพื่อส่งเสริม ให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศอย่างแท้จริง

(๑) ส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงสิทธิด้านต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

(๒) ปรับปรุงแบบแผนความประพฤติทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างเพศเพื่อขจัดอคติ วิธีปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความเหลื่อมล้ำ และความรุนแรงเพราะเหตุแห่งเพศเพื่อขจัดอุปสรรค ในการเข้าถึงสิทธิด้านต่าง ๆ

มาตรา ๑๑ การประชุมคณะกรรมการ สทพ. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคณะกรรมการ สทพ. ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการ ไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๒ คณะกรรมการ สทพ. มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือ ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการ สทพ. มอบหมายได้

การประชุมคณะอนุกรรมการ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๒

คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

มาตรา ๑๓ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” เรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ วลพ.” ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่น้อยกว่าแปดคนแต่ไม่เกินสิบคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยการสรรหาจากผู้ซึ่งมิใช่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการ สทพ. ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศจำนวนสามคน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน ด้านนิติศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านจิตวิทยา และด้านแรงงาน อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน

ให้อธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการในกรมเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาประธานกรรมการและกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ สทพ. กำหนด

มาตรา ๑๔ คณะกรรมการ วลพ. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) วินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา ๑๘
- (๒) กำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์ตามมาตรา ๑๙
- (๓) ออกคำสั่งตามมาตรา ๒๐
- (๔) ยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา ๒๑
- (๕) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ วลพ.

มาตรา ๑๕ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๖ มาตรา ๗ มาตรา ๘ มาตรา ๙ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ มาใช้บังคับกับคณะกรรมการ วลพ. โดยอนุโลม

มาตรา ๑๖ ให้กรมรับผิดชอบงานธุรการและงานวิชาการของคณะกรรมการ สทพ. และคณะกรรมการ วลพ. และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) รับคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการ สทพ. คณะกรรมการ วลพ. หรือคณะอนุกรรมการ แล้วแต่กรณี
- (๒) ดำเนินการให้มีการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
- (๓) ประสานงานกับบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้ความคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

(๔) จัดทำรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ เสนอคณะกรรมการ สทพ. เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๕) ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามที่รัฐมนตรี คณะกรรมการ สทพ. คณะกรรมการ วลพ. หรือคณะอนุกรรมการมอบหมาย

หมวด ๓

การตรวจสอบการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

มาตรา ๑๗ การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศจะกระทำมิได้

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัย หรือการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา หรือเพื่อความมั่นคงของประเทศ ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

มาตรา ๑๘ บุคคลใดเห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้เป็นที่สุดทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ สทพ.

การร้องขอตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ โดยให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพชนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศอาจขอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ยื่นคำร้องหรือฟ้องคดีแทนได้

การฟ้องคดีตามวรรคสอง ให้ฟ้องภายในระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัย หรือนับแต่วันที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๙ ในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะกรรมการ วลพ. อาจกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศเท่าที่จำเป็นและสมควรแก่กรณีก็ได้

มาตรา ๒๐ ในกรณีที่คณะกรรมการ วลพ. วินิจฉัยว่า เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ให้มีอำนาจออกคำสั่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ด้วยวิธีใดที่เห็นเหมาะสม เพื่อระงับและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๒) ให้การชดเชยและเยียวยาผู้เสียหายตามความในหมวด ๔

คำสั่งของคณะกรรมการ วลพ. ตามวรรคหนึ่ง จะต้องแสดงเหตุผลอย่างชัดเจนและอาจกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็น รวมทั้งจะมีข้อสังเกตเสนอต่อคณะกรรมการ สทพ. เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องปฏิบัติเกี่ยวกับกรณีใดตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๒๑ ในกรณีที่คณะกรรมการ วลพ. วินิจฉัยว่า มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้คณะกรรมการ วลพ. ยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อพิจารณายื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

มาตรา ๒๒ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ วลพ. อนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งคณะกรรมการ วลพ. มอบหมาย มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยมีหมายค้น

(๒) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งสิ่งของหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณา

ให้ผู้เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวก ชี้แจงข้อเท็จจริง ตอบหนังสือสอบถาม หรือส่งสิ่งของหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องแก่กรรมการ วลพ. อนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ในการปฏิบัติการตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๒๓ ให้กรรมการ วลพ. อนุกรรมการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

บัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

หมวด ๔

การชดเชยและเยียวยาผู้เสียหาย

มาตรา ๒๔ เมื่อคณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิขอรับการชดเชยและเยียวยาโดยยื่นคำขอต่อกรมตามแบบที่อธิบดีประกาศกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ.

สิทธิขอรับการชดเชยและเยียวยาตามวรรคหนึ่ง เป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่อาจโอนกันได้และไม่ตกทอดทางมรดก

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ คนเสมือนไร้ความสามารถหรือคนไร้ความสามารถ หรือในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถยื่นคำขอรับการชดเชยและเยียวยาด้วยตนเองได้ ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ ผู้อนุบาล สามีหรือภริยา ผู้ดูแลหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี จะยื่นคำขอแทนก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา ๒๖ การชดเชยและเยียวยาผู้เสียหายให้กระทำโดยให้ความช่วยเหลือประการหนึ่ง ประการใด หรือให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ดังต่อไปนี้

- (๑) ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ
- (๒) ค่าสูญเสียโอกาสที่เป็นค่าเสียหายในเชิงพาณิชย์ซึ่งสามารถคำนวณเป็นเงินได้
- (๓) ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ
- (๔) การชดเชยและเยียวยาในรูปแบบหรือลักษณะอื่น

หลักเกณฑ์ วิธีการ และจำนวนเงินในการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ สทพ. กำหนด

มาตรา ๒๗ การได้รับการชดเชยและเยียวยาตามมาตรา ๒๖ ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๘ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๕

กองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

มาตรา ๒๘ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในกรม เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ” เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๙ กองทุน ประกอบด้วย

- (๑) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้จากงบประมาณรายจ่ายประจำปี
- (๒) เงินสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ
- (๓) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้กองทุน
- (๔) เงินค่าปรับที่ได้รับจากการลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้
- (๕) ผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุน
- (๖) รายได้อื่น

เงินและทรัพย์สินตามวรรคหนึ่ง ให้ส่งเข้ากองทุนโดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

มาตรา ๓๐ เงินในกองทุนนี้ให้ใช้จ่ายภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

- (๑) เพื่อกิจกรรมหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ
- (๒) เพื่อคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๓) เพื่อช่วยเหลือ ชดเชยและเยียวยา หรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคลซึ่งตกเป็นผู้เสียหายจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามมาตรา ๒๖

(๔) เพื่อการสอดส่องดูแลและให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(๕) เพื่อส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๖) เพื่อการติดต่อและประสานงานกับบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

(๗) เพื่อการอื่นตามที่คณะกรรมการ สทพ. เห็นสมควร

มาตรา ๓๑ ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนคณะหนึ่ง ประกอบด้วย อธิบดีเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้แทนกรมบัญชีกลาง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะกรรมการ สทพ. แต่งตั้ง จำนวนสี่คน ในจำนวนนี้จะต้องเป็นผู้แทนจากภาคเอกชน ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ด้านการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ จำนวนสามคน และด้านการบริหารกองทุน จำนวนหนึ่งคน เป็นกรรมการ

ให้รองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการบริหารกองทุนจะแต่งตั้งข้าราชการในกรมจำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการก็ได้

มาตรา ๓๒ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๖ มาตรา ๗ มาตรา ๘ มาตรา ๙ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ มาใช้บังคับกับคณะกรรมการบริหารกองทุนโดยอนุโลม

มาตรา ๓๓ คณะกรรมการบริหารกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) บริหารกองทุน การรับ การจ่ายเงิน และการเก็บรักษาเงินกองทุน รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการระดมทุน การลงทุน การจัดหาผลประโยชน์ และการจัดการกองทุน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ สทพ. กำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

(๒) พิจารณออนุมัติการจ่ายเงินชดเชยและเยียวยาแก่ผู้เสียหายเนื่องจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามระเบียบที่คณะกรรมการ สทพ. กำหนด

(๓) รายงานสถานะทางการเงินและการบริหารกองทุนต่อคณะกรรมการ สทพ.

หมวด ๖

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๓๔ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ วลพ. ตามมาตรา ๒๐ (๑) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๕ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๒ วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๖ บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าเจ้าพนักงานดังต่อไปนี้เห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษจำคุกหรือไม่ควรถูกฟ้องร้อง ให้มีอำนาจเปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้

- (๑) อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย สำหรับความผิดที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร
- (๒) ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย สำหรับความผิดที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่น

ในกรณีที่มีการสอบสวน ถ้าพนักงานสอบสวนพบว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และบุคคลนั้นยินยอมให้เปรียบเทียบ ให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบตาม (๑) หรือ (๒) แล้วแต่กรณี ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่บุคคลนั้นแสดงความยินยอมให้เปรียบเทียบ

เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เปรียบเทียบภายในสามสิบวันแล้วให้ถือว่าคดีเลิกกัน ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันไม่มีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร สมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา
และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

พ.ศ. ๒๕๕๙

โดยที่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ กำหนดให้มีระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยคำแนะนำของคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๑๘ วรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยคำแนะนำของคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ จึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“กระบวนพิจารณา” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเกี่ยวกับการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ซึ่งได้กระทำโดยคู่กรณีหรือโดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ คณะอนุกรรมการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

“การไต่สวน” หมายความว่า การดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานไม่ว่าจะได้ดำเนินการในชั้นการพิจารณาหรือการวินิจฉัย เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและมูลกรณีที่มีการยื่นคำร้องหรือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์การกระทำว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่

“คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง และให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งเข้ามาเป็นคู่กรณีไม่ว่าด้วยความสมัครใจหรือถูกเรียกเข้ามา เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือการมีคำวินิจฉัยในเรื่องดังกล่าว

“คำร้อง” หมายความว่า การเสนอข้อกล่าวหาต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่ว่าจะได้เสนอในครั้งแรกหรือเสนอในภายหลัง โดยการแก้ไขเพิ่มเติมหรือโดยสอดเข้ามาเป็นคู่กรณีไม่ว่าด้วยความสมัครใจหรือถูกเรียกเข้ามา

“ผู้ร้อง” หมายความว่า ผู้ที่เสนอข้อกล่าวหาต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และให้หมายความรวมถึงผู้ที่ได้รับมอบหมายด้วย

“ผู้ถูกร้อง” หมายความว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

“ผู้รับคำร้อง” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับคำร้องตรวจคำร้อง การดำเนินงานธุรการตามระเบียบนี้ และให้หมายความรวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับหนังสือตามระเบียบว่าด้วยงานสารบรรณ

“คณะกรรมการ วลพ.” หมายความว่า คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

“กรรมการ วลพ.” หมายความว่า กรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

“คณะอนุกรรมการ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการ วลพ. แต่งตั้ง

“อนุกรรมการ” หมายความว่า อนุกรรมการที่คณะกรรมการ วลพ. แต่งตั้ง

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘

“กรม” หมายความว่า กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

ข้อ ๔ ให้อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวรักษาการตามระเบียบนี้ และเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวด ๑

การยื่นคำร้อง

ข้อ ๕ บุคคลใดเห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องหรืออาจขอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณาวินิจฉัย

ข้อ ๖ ผู้ร้องอาจร้องด้วยวาจาต่อผู้รับคำร้อง ยื่นคำร้องด้วยตนเอง ส่งทางไปรษณีย์หรือยื่นผ่านช่องทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ ในกรณียื่นคำร้องโดยส่งทางไปรษณีย์ให้ถือวันที่ทำการไปรษณีย์ต้นทางประทับตราวันที่ซองหนังสือเป็นวันยื่นคำร้อง

ในเขตกรุงเทพมหานครให้ยื่นหรือส่งคำร้องต่อกรมหรือหน่วยงานอื่นตามที่กรมประกาศกำหนด ในจังหวัดให้ยื่นหรือส่งคำร้องต่อศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือหน่วยงานอื่นตามที่กรมประกาศกำหนด

ในกรณีร้องด้วยวาจา ให้ผู้รับคำร้องบันทึกถ้อยคำของผู้ร้องและผู้รับคำร้องลงลายมือชื่อในคำร้องนั้นไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ ๗ การยื่นคำร้องให้ยื่นภายในหนึ่งปีนับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบเหตุแห่งการร้อง และในกรณีทำคำร้องเป็นหนังสืออย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑) ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง

(๒) ชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกร้อง

(๓) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุที่เห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๔) พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี)

(๕) คำขอหรือความประสงค์ของผู้ร้อง

(๖) ลายมือชื่อของผู้ร้อง

ข้อ ๘ ในการยื่นคำร้องให้ผู้ร้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาเอกสารแสดงตัวบุคคลที่ทางราชการออกให้ และพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) กรณีที่ไม่อาจแนบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้เพราะพยานหลักฐานอยู่ในความครอบครองของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ นายจ้าง เจ้าของสถานประกอบการ บุคคลอื่นหรือเพราะเหตุอื่นใด ให้ระบุเหตุที่ไม่อาจแนบพยานหลักฐานไว้ในคำร้องด้วย

ให้ผู้ร้องทำสำเนาคำร้องและรับรองความถูกต้องของเอกสารตามวรรคหนึ่งจำนวนหนึ่งชุดยื่นพร้อมกับคำร้อง ถ้าผู้ร้องประสงค์จะแถลงด้วยวาจาในชั้นการพิจารณาให้แสดงความประสงค์ไว้ในคำร้องด้วย หรือจะเป็นหนังสือยื่นก่อนเริ่มการพิจารณาก็ได้

ข้อ ๙ ผู้ร้องจะมอบหมายให้ผู้อื่นยื่นคำร้องแทนได้ในกรณีมีเหตุจำเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) เจ็บป่วยจนไม่สามารถยื่นคำร้องได้ด้วยตนเอง

(๒) อยู่ในต่างประเทศและคาดหมายได้ว่าไม่อาจยื่นคำร้องได้ทันภายในเวลาที่กำหนด

(๓) มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่คณะกรรมการ วลพ. เห็นสมควร

การมอบหมายให้ผู้อื่นยื่นคำร้องแทนตามวรรคหนึ่ง จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ร้องและผู้รับมอบหมาย พร้อมทั้งหลักฐานแสดงเหตุจำเป็นข้างต้นรวมไว้กับคำร้อง ในกรณีที่ไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ให้พิมพ์ลายนิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองอย่างน้อยสองคน

ข้อ ๑๐ คู่กรณีอาจมีหนังสือแต่งตั้งให้ทนายความหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดแทนตนในขั้นตอนใด ๆ ที่มีใช้การได้สวนพิจารณาพยานหลักฐานโดยให้แนบหนังสือแต่งตั้งและหลักฐานแสดงตนของทนายความหรือบุคคลผู้ได้รับแต่งตั้ง ซึ่งอาจยื่นในเวลาใดก่อนการดำเนินการในขั้นตอนนั้น ๆ ก็ได้

ข้อ ๑๑ ในกรณีที่มีผู้ประสงค์จะยื่นคำร้องหลายคนในเหตุเดียวกัน บุคคลเหล่านั้นอาจยื่นคำร้องร่วมกันเป็นฉบับเดียว โดยจะมอบให้ผู้ร้องคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แทนของผู้ร้องทุกคนก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ถือว่าการกระทำของผู้แทนผู้ร้องในกระบวนการพิจารณาผูกพันผู้ร้องทุกคน

ข้อ ๑๒ การยื่นคำร้องไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม และเอกสารหลักฐานที่ได้ยื่นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยไม่ต้องปิดอากรแสตมป์

ข้อ ๑๓ คำร้อง คำให้การแก้คำร้อง และเอกสารที่ยื่นต่อผู้รับคำร้องให้จัดทำเป็นภาษาไทย ถ้าได้จัดทำเป็นภาษาต่างประเทศ ให้ผู้กรณีที่ยื่นจัดทำคำแปลเป็นภาษาไทยที่มีการรับรองความถูกต้องมาให้ภายในระยะเวลาที่กำหนด เว้นแต่ผู้กรณีที่มาขอจัดทำเอกสารเป็นภาษาไทยได้ ให้กรมพิจารณาดำเนินการให้ตามที่เห็นสมควร

เมื่อได้รับคำร้องหรือคำให้การแก้คำร้องแล้ว ให้ผู้รับคำร้องหรือคำให้การแก้คำร้องนั้นลงเลขรับในสารบบคำร้องหรือคำให้การแก้คำร้องและตรวจสอบเบื้องต้น ก่อนเสนอให้คณะกรรมการ วลพ. พิจารณา

ข้อ ๑๔ คำร้องที่ดำเนินการโดยถูกต้องตามระเบียบนี้ ให้เสนอต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่ถ้าผู้รับคำร้องเห็นว่าเป็นคำร้องที่ไม่อยู่ในอำนาจที่จะรับไว้พิจารณา หรือเป็นคำร้องที่ได้ยื่นเกินกำหนดเวลาตามข้อ ๗ หรือไม่เป็นไปตามระเบียบนี้ ให้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณามีคำสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นออกจากสารบบคำร้อง

ข้อ ๑๕ ในกรณีที่ผู้กรณีที่ฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายก่อนคณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยให้การพิจารณาไปจนกว่าทายาท ผู้จัดการมรดก องค์การที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้เสียของผู้กรณีที่นั้นจะมีคำขอเข้ามาแทนที่ผู้กรณีที่ถึงแก่ความตาย หรือคณะกรรมการ วลพ. มีหนังสือเรียกบุคคลดังกล่าวให้เข้ามาเนื่องจากผู้กรณีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีคำขอ คำขอเช่นว่านี้จะต้องยื่นภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้กรณีที่นั้นถึงแก่ความตาย

ถ้าไม่มีคำขอของบุคคลดังกล่าว หรือไม่มีคำขอของผู้กรณีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการ วลพ. จะมีคำสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นออกจากสารบบคำร้องก็ได้

ข้อ ๑๖ ผู้ร้องอาจถอนคำร้องที่ยื่นไว้แล้วในเวลาใด ๆ ก่อนที่คณะกรรมการ วลพ. จะมีคำวินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดในเรื่องที่ได้ยื่นคำร้องนั้นก็ได้

การถอนคำร้องต้องทำเป็นหนังสือแสดงเหตุผลในการถอนคำร้องและลงลายมือชื่อผู้ร้อง แต่ถ้าผู้ร้องถอนคำร้องด้วยวาจาต่อคณะกรรมการ วลพ. กรรมการ วลพ. หรือคณะอนุกรรมการ ให้บันทึกความประสงค์และเหตุผลประกอบการถอนคำร้องของผู้ร้องไว้พร้อมทั้งให้ผู้ร้องลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

คณะกรรมการ วลพ. จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนคำร้อง หรืออนุญาตให้ถอนคำร้องโดยมีเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้ และในกรณีที่ผู้ร้องถอนคำร้องเนื่องจากมีข้อตกลงหรือมีการประนีประนอมกับผู้ถูกร้อง ให้มีคำวินิจฉัยอนุญาตไปตามคำขอนั้น ส่วนการอนุญาตให้ถอนคำร้องในกรณีอื่นที่ไม่ได้มีข้อตกลงหรือมีการประนีประนอมกับผู้ถูกร้อง ให้มีคำสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นออกจากสารบบคำร้อง

ข้อ ๑๗ การถอนคำร้องย่อมลบล้างผลแห่งการยื่นคำร้องนั้น รวมทั้งกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ อันมีมาต่อภายหลังยื่นคำร้อง และทำให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งได้มีการยื่นคำร้องเลย และคำร้องที่ได้ถอนแล้ว ห้ามมิให้ยื่นให้คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาวินิจฉัยอีก

การถอนคำร้องไม่ตัดสิทธิคณะกรรมการ วลพ. ที่จะพิจารณาวินิจฉัยว่านโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใด มีลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

หมวด ๒

การพิจารณา

ข้อ ๑๘ ห้ามมิให้รับคำร้อง ดังต่อไปนี้ไว้พิจารณา

- (๑) คำร้องซึ่งผู้ร้องมิได้เป็นผู้มีสิทธิร้อง
- (๒) คำร้องที่เป็นกรณีไม่อาจยื่นต่อคณะกรรมการ วลพ. ได้ตามข้อ ๕
- (๓) คำร้องที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ในข้อ ๗
- (๔) คำร้องที่ผู้ร้องมิได้เป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ยื่นคำร้องแทนตามข้อ ๑๐
- (๕) คำร้องซึ่งเป็นเรื่องที่เคยมีการยื่นให้พิจารณาและได้มีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
- (๖) คำร้องที่ไม่ดำเนินการตามระเบียบนี้
- (๗) คำร้องที่ได้ถอนไปแล้วตามข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง

ข้อ ๑๙ ในการพิจารณาคำร้อง ประธานกรรมการ วลพ. อาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ขึ้นคณะหนึ่งหรือหลายคณะ โดยแต่ละคณะประกอบด้วยกรรมการ วลพ. ไม่เกินสามคน และให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการได้ตามความจำเป็น เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการตรวจสอบ สืบสวน แสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานให้แก่คณะอนุกรรมการ ในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการตามวรรคหนึ่ง จะกำหนดให้กรรมการ วลพ. คนใดคนหนึ่ง ทำหน้าที่ประธานหรือเป็นอนุกรรมการหลายคณะพร้อมกันก็ได้

ข้อ ๒๐ เมื่อได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาคำร้องแล้ว ให้ประธานกรรมการ วลพ. พิจารณาส่งคำร้องนั้นให้คณะอนุกรรมการดำเนินการกระบวนการพิจารณา และให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายส่งสำเนาคำร้องให้ผู้ถูกร้องและส่งสำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้คู่กรณีภายใน สิบห้าวันนับแต่วันที่ประธานกรรมการ วลพ. มีคำสั่ง

ข้อ ๒๑ ในกรณีที่ประธานกรรมการ วลพ. เห็นว่าคำร้องใดเป็นกรณีทั่วไปซึ่งไม่มีลักษณะ ที่ต้องพิจารณาโดยกรรมการ วลพ. หรือคณะอนุกรรมการที่มีความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ ให้จ่ายสำนวนคำร้องนั้นให้กรรมการ วลพ. คนใดคนหนึ่ง หรือคณะอนุกรรมการคณะใดคณะหนึ่งก็ได้ และจะต้องมีกรรมการ วลพ. หรืออนุกรรมการคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวนและให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายอย่างน้อยสองคนเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนเป็นผู้ช่วย

ในกรณีที่ประธานกรรมการ วลพ. เห็นว่าคำร้องใดจำเป็นจะต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ ให้ประธานกรรมการ วลพ. ย้ายสำนวนคำร้องเรื่องนั้นให้ตรงกับความรู้ความเชี่ยวชาญของคณะอนุกรรมการนั้น

ข้อ ๒๒ ให้คณะอนุกรรมการกำหนดให้ผู้ถูกร้องทำค่าให้การแก้คำร้องหรือค่าชี้แจงให้ชัดเจนและครบถ้วน พร้อมส่งพยานหลักฐาน (ถ้ามี) ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาตามจำนวนที่คณะอนุกรรมการกำหนด ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้อง

ให้นำความในหมวด ๔ การแจ้ง ของกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง มาใช้บังคับกับการส่งสำเนาคำร้อง สำเนาค่าให้การแก้คำร้อง หรือเอกสารอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาให้คู่กรณีโดยอนุโลม

ข้อ ๒๓ ในกรณีที่คณะอนุกรรมการพิจารณาเห็นว่าค่าให้การแก้คำร้องหรือค่าชี้แจงหรือพยานหลักฐานที่ส่งมาให้ยังไม่ครบถ้วนหรือชัดเจนเพียงพอ ให้สั่งให้ผู้ถูกร้องแก้ไขเพิ่มเติมค่าให้การแก้คำร้องหรือจัดทำคำชี้แจงเพิ่มเติม หรือส่งพยานหลักฐานเพิ่มเติมมาให้ภายในระยะเวลาที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวัน

ข้อ ๒๔ ในกรณีที่ผู้ถูกร้องมิได้จัดทำค่าให้การแก้คำร้องหรือค่าชี้แจงตามประเด็นที่กำหนดให้ชัดเจน พร้อมทั้งพยานหลักฐาน (ถ้ามี) ยื่นต่อคณะอนุกรรมการในระยะเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้ถูกร้องยอมรับข้อเท็จจริงตามคำร้องของผู้ร้องและให้คณะอนุกรรมการพิจารณาดำเนินการต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม

ข้อ ๒๕ ในการพิจารณาคำร้องให้คณะอนุกรรมการมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสมโดยไม่ต้องผูกพันอยู่กับคำขอหรือพยานหลักฐานของคู่กรณี ซึ่งอาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากการไต่สวนคู่กรณี พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานหลักฐานของคู่กรณีตามที่ปรากฏในคำร้องหรือค่าให้การแก้คำร้องก็ได้ และให้นำความในมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ข้อเท็จจริงซึ่งได้มาจากการแสวงหาตามวรรคหนึ่งอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี จะต้องให้คู่กรณีได้รับทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสได้โต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตนภายในระยะเวลาที่เห็นสมควร

ข้อ ๒๖ คู่กรณีอาจคัดค้านกรรมการ วลพ. หรืออนุกรรมการได้ ถ้ากรรมการ วลพ. หรืออนุกรรมการผู้นั้นมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นผู้บังคับบัญชาหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่เป็นเหตุให้เกิดการยื่นคำร้อง
- (๒) เป็นนายจ้าง เจ้าของสถานประกอบการ หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าว และเป็นเหตุให้เกิดการยื่นคำร้อง
- (๓) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ได้ยื่นคำร้อง

(๔) มีสาเหตุโดยตรงเกี่ยวกับกรณี

(๕) มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติหรือทางสมรสกับบุคคลตาม (๑) (๒) หรือ (๓) อันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่กรณี

การคัดค้านดังกล่าวต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อประธานกรรมการ วลพ. ภายในเจ็ดวันนับแต่วันรับทราบหรือถือว่าทราบคำสั่งตั้งคณะกรรมการ โดยแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการคัดค้านว่าบุคคลนั้นจะทำให้การพิจารณาวินิจฉัยไม่ได้รับความยุติธรรมอย่างไร

ข้อ ๒๗ เมื่อมีการยื่นคำคัดค้านกรรมการ วลพ. หรืออนุกรรมการคนใด ให้ประธานกรรมการ วลพ. พิจารณาและมีคำสั่ง โดยพิจารณาจากคำคัดค้านและบันทึกชี้แจงของผู้ถูกคัดค้าน หากประธานกรรมการ วลพ. เห็นว่ามิได้เป็นไปตามคำคัดค้านและมีเหตุผลสมควรที่จะให้ผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไป ให้นำเรื่องเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณา ถ้าที่ประชุมมีมติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการ วลพ. ที่ไม่ถูกคัดค้านซึ่งเข้าประชุม ก็ให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ มติดังกล่าวให้กระทำโดยวิธีลงคะแนนลับและให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ประธานกรรมการ วลพ. เห็นว่าคำคัดค้านฟังขึ้น หรือมีเหตุผลพอที่จะฟังได้ว่าหากให้ผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้การพิจารณาไม่ได้รับความยุติธรรม ก็ให้มีคำสั่งให้ผู้ถูกคัดค้านพ้นจากการเป็นคณะกรรมการนั้น แล้วแจ้งให้ผู้คัดค้านทราบ และให้ประธานกรรมการ วลพ. แต่งตั้งผู้หนึ่งผู้ใดปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ที่ถูกคัดค้านนั้น

ข้อ ๒๘ กรรมการ วลพ. หรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการผู้ใดเห็นว่าตนมีกรณีอันอาจถูกคัดค้านได้ตามข้อ ๒๖ หรือเห็นว่ามิเหตุอันที่อาจจะมีกรกล่าวอ้างในภายหลังได้ว่าตนไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเที่ยงธรรม ให้แจ้งต่อประธานกรรมการ วลพ. และถอนตัวจากการพิจารณาวินิจฉัยและให้นำข้อ ๒๗ วรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๒๙ การสั่งให้ผู้ถูกคัดค้านงดการปฏิบัติหน้าที่หรือถูกสั่งให้ถอนตัวเพราะมีเหตุอันอาจถูกคัดค้านได้นั้น ย่อมไม่กระทบถึงการกระทำใด ๆ ที่ได้กระทำไปแล้ว แม้ว่าจะได้ดำเนินการหลังจากที่ได้มีการยื่นคำคัดค้าน

ข้อ ๓๐ ในระหว่างการพิจารณาตามระเบียบนี้ คณะกรรมการ วลพ. อาจกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมแก่กรณีก็ได้

หมวด ๓

การวินิจฉัย

ข้อ ๓๑ ในกรณีที่ประธานกรรมการ วลพ. เห็นว่าคำร้องใดมีปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญหรือผลการวินิจฉัยนั้นอาจกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของบุคคลอย่างร้ายแรง หรือจะเป็นการวางบรรทัดฐานในการปฏิบัติราชการ หรือเป็นกรณีสำคัญที่มีผลกระทบกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ

และการเมือง ก็ให้จ่ายสำนวนคำร้องนั้นให้คณะกรรมการ วลพ. พิจารณาวินิจฉัย และให้ประธานกรรมการ วลพ. แต่งตั้งกรรมการ วลพ. คนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน โดยให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้รับผิดชอบสำนวนเป็นผู้ช่วย

ข้อ ๓๒ ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่าคำร้องเรื่องใดเป็นคำร้องที่ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ตามข้อ ๑๘ ให้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อมีคำสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นออกจากสารบบคำร้อง

ถ้าคณะกรรมการเห็นว่าคำร้องที่ได้ดำเนินการโดยถูกต้องตามระเบียบนี้ และเป็นคำร้องที่สามารถรับไว้พิจารณาได้ ก็ให้มีคำสั่งรับคำร้องนั้นไว้พิจารณา แล้วดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาต่อไป

ข้อ ๓๓ เมื่อรับคำร้องไว้พิจารณาดำเนินการแล้ว หากพิจารณาเห็นว่าสามารถวินิจฉัยคำร้องได้จากข้อเท็จจริงในคำร้อง คำให้การแก้คำร้อง และพยานหลักฐานของคู่กรณีเพียงพอต่อการวินิจฉัยคำร้องนั้นแล้ว ให้คณะกรรมการเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณามีคำวินิจฉัย

ข้อ ๓๔ ในการวินิจฉัยคำร้อง ให้คณะกรรมการ วลพ. หรือคณะกรรมการ จัดให้มีการไต่สวนหรือการประชุมพิจารณาคำร้องอย่างน้อยหนึ่งครั้ง เพื่อให้คู่กรณีได้มีโอกาสมาแถลงด้วยวาจาต่อหน้าคณะกรรมการ วลพ. หรือคณะกรรมการ เว้นแต่ในกรณีที่เห็นว่าคำร้องนั้นมีข้อเท็จจริงชัดเจนเพียงพอต่อการวินิจฉัย หรือมีข้อเท็จจริงและประเด็นวินิจฉัยไม่ซับซ้อน และการมาแถลงด้วยวาจาไม่จำเป็นแก่การวินิจฉัยคำร้อง จะให้งดการแถลงด้วยวาจาเสียก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนหรือการประชุมและการแถลงด้วยวาจาตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการ วลพ. หรือคณะกรรมการ ส่งสรุปคำร้องและสรุปคำให้การแก้คำร้อง ตลอดจนสรุปข้อเท็จจริงที่ได้แสวงหาเพิ่มเติม (ถ้ามี) ให้แก่คู่กรณีทราบล่วงหน้าก่อนวันไต่สวนหรือวันประชุมพิจารณาไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้แถลงสรุปคำร้องและคำให้การแก้คำร้อง ทั้งนี้ คู่กรณีจะไม่มาในวันไต่สวนหรือวันประชุมพิจารณาก็ได้ หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่มาในวันดังกล่าว ก็ให้ดำเนินการลับหลังคู่กรณีไปได้และให้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ ๓๕ ในการไต่สวนหรือการประชุมพิจารณาคำร้องตามข้อ ๓๔ ให้กรรมการ วลพ. เจ้าของสำนวนเสนอสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย แล้วให้คู่กรณีแถลงด้วยวาจาเพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัย

คำแถลงด้วยวาจาของคู่กรณีต้องกระชับและอยู่ในประเด็น ห้ามมิให้ยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอื่นนอกจากที่ปรากฏในคำร้องและคำให้การแก้คำร้องที่ได้เสนอไว้แล้วตั้งแต่นั้น

ข้อ ๓๖ เมื่อคณะกรรมการได้มีมติและสรุปผลการพิจารณาสำนวนคำร้องแล้ว ให้เสนอคณะกรรมการ วลพ. เพื่อพิจารณามีคำวินิจฉัย และเมื่อคณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยประการใด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการไปตามคำวินิจฉัยนั้น

ข้อ ๓๗ ในการวินิจฉัยคำร้อง ให้คณะกรรมการ วลพ. มีคำวินิจฉัยดังนี้

(๑) ไม่รับคำร้องไว้พิจารณาตามข้อ ๑๘

(๒) ยกคำร้อง กรณีพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำตามคำร้องมิได้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หรือเป็นการกระทำตามมาตรา ๑๗ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ หรือเป็นการกระทำที่ขัดด้วยกฎหมาย

(๓) ให้หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน นายจ้าง เจ้าของสถานประกอบการ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ด้วยวิธีที่เหมาะสม หรือให้แก้ไขหรือยกเลิกการกระทำใด ๆ เพื่อระงับ คืบครอง และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

(๔) ให้ชดเชยและเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ร้อง หรือให้ดำเนินการอื่นใดตามที่เห็นสมควร

(๕) มีคำวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นว่าเป็นการยุติธรรม เพื่อคืบครองและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ในกรณีมีคำวินิจฉัยให้ชดเชยและเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ร้องตาม (๔) ให้กำหนดจำนวนเงินไว้ในคำวินิจฉัย ซึ่งไม่เกินจำนวนเงินตามระเบียบที่คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศกำหนด

ข้อ ๓๘ ให้คณะกรรมการดำเนินการดำเนินกระบวนการพิจารณาและเสนอความเห็นในการวินิจฉัยคำร้องให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้อง ถ้ามีความจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในเวลาดังกล่าวได้ ให้ขยายเวลาได้อีกสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน โดยให้บันทึกเหตุผลความจำเป็นไว้ด้วย แต่ถ้าขยายเวลาแล้วยังไม่แล้วเสร็จ ให้ประธานกรรมการ วลพ. พิจารณากำหนดมาตรการที่จะทำให้การพิจารณาวินิจฉัยแล้วเสร็จโดยเร็ว และบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ระยะเวลาดำเนินการอื่นตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ คณะกรรมการ วลพ. หรือคณะกรรมการอาจมีคำสั่งให้ขยายตามคำร้องของคู่กรณีได้ แต่ห้ามมิให้ขยายเกินกว่าสองเท่าของระยะเวลาที่กำหนด

ข้อ ๓๙ เมื่อคณะกรรมการ วลพ. ได้วินิจฉัยคำร้องเสร็จแล้ว ให้คำวินิจฉัยนั้นให้เป็นที่สุดและให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแจ้งเป็นหนังสือให้คู่กรณีทราบโดยเร็ว

ในกรณีที่คู่กรณีไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. คู่กรณีมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

ข้อ ๔๐ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้ผูกพันคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยภายในระยะเวลาที่กำหนดในคำวินิจฉัย หรือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยในโอกาสแรกที่สามารถทำได้นับแต่ได้รับคำวินิจฉัย

ข้อ ๔๑ รายงานผลการพิจารณาและคำวินิจฉัยอย่างน้อยประกอบด้วย

- (๑) ชื่อคู่กรณี
- (๒) สรุปคำร้อง
- (๓) สรุปคำให้การแก้คำร้อง
- (๔) สรุปข้อเท็จจริงที่ได้แสวงหาเพิ่มเติม (ถ้ามี)
- (๕) ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง

(๖) การกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์แก่บุคคล ซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (ถ้ามี)

(๗) ความเห็นและมติของคณะกรรมการ วลพ. หรือคณะอนุกรรมการ เกี่ยวกับประเด็น ที่จะต้องวินิจฉัยและคำขอของผู้ร้อง

ข้อ ๔๒ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ได้รับมอบหมายจากกรมติดตามและสอดส่องดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. อย่างเคร่งครัด โดยพนักงานเจ้าหน้าที่อาจให้คำแนะนำ ในการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยดังกล่าวได้ตามสมควรแก่กรณี

ในกรณีที่ผู้ใดจงใจฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ วลพ. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายรายงานกรมและคณะกรรมการ วลพ. เพื่อดำเนินการร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

พลตำรวจเอก อุดุลย์ แสงสิงแก้ว

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา
และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๖๔

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อให้การยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีความเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ และมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยคำแนะนำของคณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ จึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖ ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ ๖ การยื่นคำร้องผู้ร้องอาจยื่นคำร้องโดยร้องด้วยวาจาต่อผู้รับคำร้อง ยื่นคำร้องด้วยตนเองส่งทางไปรษณีย์ หรือยื่นผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

ในกรณีร้องด้วยวาจาให้ผู้รับคำร้องบันทึกถ้อยคำของผู้ร้อง และให้ผู้ร้องและผู้รับคำร้องลงลายมือชื่อในคำร้องนั้นไว้เป็นหลักฐาน และให้ถือเป็นวันที่กรมรับคำร้อง

ในกรณียื่นคำร้องด้วยตนเองให้ถือวันที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้อง และผู้รับคำร้องได้รับคำร้องเป็นวันที่กรมรับคำร้อง

ในกรณียื่นคำร้องโดยส่งทางไปรษณีย์ให้ถือวันที่ทำการไปรษณีย์ต้นทางประทับตราวันที่ซองหนังสือเป็นวันยื่นคำร้อง และให้ถือวันที่ผู้รับคำร้องได้รับไปรษณีย์เป็นวันที่กรมรับคำร้อง

ในกรณียื่นคำร้องผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ให้ยื่นเป็นไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นตามที่กรมกำหนด ให้ถือวันที่ผู้ร้องยื่นผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นวันยื่นคำร้อง และให้ถือวันที่กรมส่งพิมพ์คำร้องของผู้ร้องเป็นวันที่กรมรับคำร้อง

ในเขตกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำร้องต่อกรม หรือหน่วยงานอื่นตามที่กรมประกาศกำหนด ในจังหวัดอื่นให้ยื่นคำร้องต่อศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือหน่วยงานอื่นตามที่กรมประกาศกำหนด”

ข้อ ๔ ให้ยกเลิกความในข้อ ๓๘ ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ ๓๘ ให้คณะกรรมการ วลพ. ตรวจสอบคำร้องและเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แล้วเสร็จภายในสามวันนับแต่วันที่กรมได้รับคำร้อง และดำเนินกระบวนการพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการ วลพ. ตรวจสอบคำร้องและเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วเสร็จ

ในกรณีมีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณา

ในกรณีที่แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ให้คณะอนุกรรมการดำเนินกระบวนการพิจารณาและเสนอความเห็นในการวินิจฉัยคำร้องให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่ประธานกรรมการ วลพ. กำหนด”

ข้อ ๕ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่ง ของข้อ ๓๙ ของระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ ๓๙ เมื่อคณะกรรมการ วลพ. ได้วินิจฉัยคำร้องเสร็จแล้ว ให้คำวินิจฉัยนั้นให้เป็นที่สุดและให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแจ้งเป็นหนังสือให้คู่กรณีภายในสามวันนับแต่วันที่ได้มีคำวินิจฉัย”

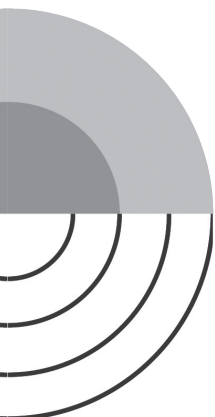
ข้อ ๖ การใดอยู่ในระหว่างการดำเนินการตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๙ ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ การดำเนินการต่อไปสำหรับการนั้น ให้เป็นไปตามที่ระเบียบนี้กำหนด เว้นแต่ กระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินการเกินกำหนดระยะเวลาตามระเบียบนี้แล้ว ให้ดำเนินการต่อไปได้ไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

ข้อ ๗ ให้อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

จุติ ไกรฤกษ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

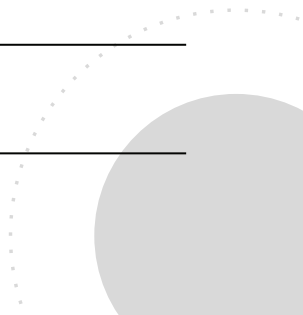

Note

[illegible]

Note

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. On the left side, there is a large, light gray circular graphic that is partially cut off by the edge of the page. In the bottom right corner, there is a small decorative element consisting of a series of dots forming a curved path leading to a solid gray circle. The rest of the page is empty except for the horizontal lines.

[illegible]

Note

[illegible]

Note

[illegible]

Note

[illegible]

คณะผู้จัดทำ

หนังสือคำวินิจฉัยย่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ
พ.ศ. 2559 – 2562

นางสาวกรรณิกา เจริญลักษณ์

นางอาภรณ์ อำไพจิตต์

นางสาวพนิดา หันสวาสดี

นางสาวมัลลิกา เหมือนวงศ์

นางสาวบุหงา กาหลง

นางสาวอรรวรรณ ทับสกุล

นางสาวยุวันดา สุขประเสริฐ

นายศักรินทร์ ไชยเตกุล

นางสาวศศิธร ผ่องข้า

นายจิรเชษฐ์ แสงสุข

นางสาวนฤมล ต้นนาแพง

นางสาวกุสุมา กอปรกิจงาม

นางสาวณิชนันธญาณ์ ศรีวิศรุตชน

นางสาวพิชามณูย์ จังแดหวา

นางสาวชนกฤต ผ่องวงศ์

นายพรเทพ ศรีม่วง

นางสาวณัฐชา กริทอง

นายก้องเกียรติ บุญศรี

นางสาวทักษญา วุฒิสิริธ

นางสาวฉัตรทริกา นภาธนาพงศ์

นางสาวนันท์ภักดิ์ พูนทวีธีรฤทธิ์

นางสาวปรัษฎาภรณ์ ภูสาไสย

ผู้อำนวยการกองส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

ผู้อำนวยการกลุ่มคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ

นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ

นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

นิติกร

นิติกร

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานนักพัฒนาสังคม

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านกฎหมาย

กลุ่มคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

กองส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

255 ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

www.dwf.go.th

